

T.C.

AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

2019-YL-243

**SURİYELİ SİĞİNMACILARIN TOPLUMSAL KABUL VE
UYUM SÜRECİNDE STK'LARIN GÖÇ YÖNETİMİNDEKİ
ROLÜ: DENİZLİ İLİ ÖRNEĞİ**

HAZIRLAYAN

Şahin ÖZÜTÜRK

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğretim Üyesi Halil MUTİOĞLU

AYDIN-2019

T.C.

AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Şahin ÖZÜTÜRK tarafından hazırlanan “Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecinde STK’ların Göç Yönetimindeki Rolü: Denizli İli Örneği” başlıklı tez 22.11.2019 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan	Prof. Dr. İbrahim KAYA	DEÜ	
Üye	Doç. Dr. Atakan HATİPOĞLU	ADÜ	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Halil MUTİOĞLU	ADÜ	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun ..... tarih ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet Can BAKKALCI

Enstitü Müdürü

T.C
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2019

Şahin ÖZÜTÜRK

ÖZET

SURİYELİ SIĞINMACILARA YÖNELİK TOPLUMSAL KABUL VE UYUM SÜRECİNDE STK'LARIN GÖÇ YÖNETİMİNDEKİ ROLÜ: DENİZLİ İLİ ÖRNEĞİ

Şahin ÖZÜTÜRK

Yüksek Lisans Tezi, Siyaset bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Halil MUTİOĞLU

2019, XIX+ 167 sayfa

Türkiye tarihten günümüze kadar birçok göç hareketlerine sahne olmuştur. Özellikle kuruluşundan günümüze hem uluslararası hem de ulusal anlamda yoğun göç hareketlerine maruz kalmıştır. Türkiye artık sadece göç veren ve alan bir ülke değil, aynı zamanda başka ülkelere göç etmek isteyen vatandaşların geçiş yapabileceği bir “göç geçiş ülkesi” haline de gelmiştir. Mart 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş bütün dünyayı etkileyen bir insani göç krizini beraberinde getirmiştir. Türkiye daha önce hiç karşılaşmadığı bu göç dalgasından ciddi şekilde etkilenmiştir. Sayıları dört milyona yakın bu sığınmacıya ev sahipliği yapan Türkiye hazırlıksız bir şekilde göç krizi karşısında çeşitli uygulamalarda bulunmuş, göç yönetimi konusundaki girişimleri de halen devam etmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, göç çerçevesinde ele alınan Suriyeli sığınmacılar ile devlet arasında tampon bir görev oluşturan STK’ların toplumsal kabul ve uyum sürecindeki faaliyet durumlarına yönelik incelemede bulunmaktadır. Bu çalışmada, STK’ların yaklaşık olarak 9 yıla yakın sürede hangi noktalarda eksiklik yaşadığı, sığınmacı krizinde nelerin başarılı olduğuna bütünsel anlamda süreç içerisinde yer alan aktörler arasındaki ilişkiler bütünü çerçevesinde yaklaşmıştır.

Çalışmada Denizli ili üzerinden sahada yapılan görüşmeler çerçevesinde mülakat ve gözlem tekniği kullanılarak (sığınmacı- devlet ve STK ilişkileri üzerinden) STK’ların sığınmacı tecrübesindeki rolü ve sürece etkileri açıklanmaya çalışılmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Suriyeli Sığınmacı, Toplumsal Kabul ve Uyum, Göç Politikası, Sivil Toplum Kuruluşu

ABSTRACT

THE ROLE OF STOCKS IN MIGRATION MANAGEMENT IN SOCIAL ACCEPTANCE AND COMPLIANCE PROCESS FOR SYRIAN REFUGEES: A CASE OF DENIZLI PROVINCE

Şahin ÖZÜTÜRK

Graduate Thesis, Department of Political Science and Public Administration
Supervisor: Dr. Öğr. Üy. Halil MUTİOĞLU

2019,XIX + 167 pages

Until today, the date Turkey has been the scene of many migratory movements. Especially since its foundation, it has been subjected to intensive migration movements both internationally and nationally. Turkey is now a country that not only the field of migration and, at the same time to make a transition of citizens who want to emigrate to another country "transit country" has come into. The civil war that began in Syria in March 2011 brought about a humanitarian migration crisis affecting the whole world. Turkey has been seriously affected by this wave of immigration that had never encountered before. Number four million people who host these refugees in Turkey have found a variety of applications across offhand way migration crisis management initiatives on migration still continues.

The main purpose of this study is to investigate the status of the activities of the NGOs that constitute a buffer between Syrian refugees and the state within the framework of migration. In this study, the relationship between the actors involved in the process in a holistic sense is tried to be explained in which points CSOs have been missing for nearly 9 years and what has been achieved in the asylum crisis. In this study, the role of the NGOs in asylum seeker experience and their effects on the asylum seeker experience were tried to be explained by using interview and observation technique (asylum seeker-state and NGO relations) within the framework of the interviews conducted over the province of Denizli.

KEY WORDS: Syrian Refugee, Social Admission and Integration, Migration Policy, Non-Governmental Organization

ÖNSÖZ

Son yıllarda Ortadoğu’da yaşanan savaş ve iç karışıklıktan dolayı devamlılık gösteren göç akınları dünya gündemini özellikle de Türkiye’nin gündemini meşgul etmiştir. Bu yüzden Suriye’deki iç savaştan dolayı dört milyona yakın Suriyeli sığınmacılar ülkemize sığınmak zorunda kalmıştır.

Ülkemize göç eden sayıları yaklaşık dört milyona yakın Suriyeli sığınmacı göç etmek durumunda kalmıştır. Ayrıca iç savaş durumunun hala çözüme kavuşturulamaması ve çözüm durumunun giderek karmaşık durumu da ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışma, toplumsal kabul ve uyum sürecinde STK’ların ne derecede işlevsellik taşıdığı, yapılan faaliyetler ve yapılacak plan- proje kapsamında sığınmacıların sorunsallık durumlarının hangi ölçüde minimize edilmesi gerektiğine yönelik saha incelemesinde bulunulmuştur. Suriye’deki mevcut iç savaştan ülkemize gelen sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecinde hangi aşamada oldukları ve bu süreç içerisinde STK’ların üstlendiği rol, yapmakta olunan ve yapılacak çalışmaların incelenmesi bu tezin çalışılmasında ana etken olmuştur. Suriyeli sığınmacılar meselesinin güncelliğini koruması sebebiyle ilerleyen dönemlere de ışık tutmasını temenni ediyorum.

Çalışmam boyunca bana yol gösteren, katkı sağlayan, destek olan değerli danışmanım Sayın Dr. Öğretim Üyesi Halil Mutioğlu’na ve çalışmamdaki bütün aksaklıklara rağmen benden yardımını esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Atakan Hatipoğlu’na teşekkür ediyorum ve saygılarımı sunuyorum.

Şahin ÖZÜTÜRK

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xviii
EKLER DİZİNİ	xix
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM.....	11
1.GÖÇ VE GÖÇ SOSYOLOJİSİ	11
1.1. Göç ve Göç Sosyolojisi.....	11
1.1.1. Göç Tanımlamaları	13
1.1.2. Göç	14
1.1.3. Şartlı Mülteci	14
1.1.4. Göçmen.....	15
1.1.5. Mülteci(Refugee).....	15
1.1.6. Sığınmacı(Asylum Seeker).....	16
1.1.7. Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler	16
1.1.8. Coğrafi Kısıtlama.....	16
1.2. Göç Teorileri	17
1.2.1. Ravenstein'in Göç Kuramı	18
1.1.2 Everett Lee Göç Kuramı	21
1.2.3.Petersen'in Göç Tipleri	24
1.3. Göç Çeşitleri	28

1.3.1. İlkel/ Basit Göç	28
1.3.2. Sürücü veya Cebri Göç	28
1.3.3. Geçici Göç.....	29
1.3.4. Kalıcı Göç	29
1.3.5. Zorunlu Göç	29
1.3.6. Serbest (İsteğe Bağlı) Göç.....	29
1.3.7. Grup Göçü ya da Kitle Göçü.....	30
1.3.8. İşçi Göçü	30
1.3.9. Beyin Göçü.....	30
1.3.10. Mülteci Göçü.....	31
1.4. Göç ve Sosyal Dışlanma	31
2. BÖLÜM.....	35
2. ULUSAL VE ULUSLARARASI BAĞLAMDA GÖÇ POLİTİKASI VE GÖÇ DÜZENLEMELERİ	35
2.1. Türkiye'nin Göç Tarihi ve Göç Düzenlemeleri	37
2.1.1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.....	42
2.1.2. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	43
2.1.3 Geçici Koruma Yönetmeliği	44
2.2. Uluslararası Anlamda Göç Kurumları ve STK'lar	45
2.2.1. Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ/IOM)	45
2.2.2. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK_UNHCR)45	
2.2.3. Uluslararası Mülteci Hakları Derneği	47
2.2.4. Mültecilerle Dayanışma Derneği / Mülteci-Der.....	47
3. BÖLÜM.....	48
3. SON DÖNEM KİTLESEL GÖÇLERDE DEV DALGA: SURİYELİLER.....	48

3.1. Suriyeliler ve Sıcak Göç Dalgası.....	52
3.2. Geçicilik-Kalıcılık Ekseninde Suriyeli Sığınmacılar	57
3.3. Türkiye’de Suriyeliler Krizinin Genel Özellikleri.....	61
3.4. Suriyelilerin Kabulü ve Toplumsal Uyum.....	67
3.5. Birlikte Yaşam, Komşuluk, Vatandaşlık ve Kalıcılık Konusundaki Öngörüler69	
3.5.1. Medya ve STK’ların Öngörülleri.....	70
3.5.2. Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Bakışı.....	75
3.5.3. Suriyeliler Türkiye Toplumunun Bir Parçası mıdır?	78
3. BÖLÜM	86
4. TÜRKİYE’DE SURİYELİ SİĞİNMACILARLA BİRLİKTE ROL ALAN STK’LARIN YAPI VE ÇALIŞMA ŞEKİLLERİ	86
4.1. Hak ve İnanç Temelli STK’lar	86
4.2. Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecinde STK’ların Rolü.....	87
4.3. Devlet- STK ve Sığınmacı İlişkisi.....	89
5. BÖLÜM	95
5. SURİYELİ SİĞİNMACILARIN TOPLUMSAL KABUL ve UYUM SÜREÇLERİNE YÖNELİK STK ÇALIŞMASI: DENİZLİ İLİ ÖRNEĞİ	95
5.1. Denizli’de Suriyeli Sığınmacılar ve Genel Özellikleri.....	95
5.2. STK’ların Yapıları ve Çalışma Alanları.....	100
5.3. Göç Yönetimi Sürecinde Devlet-STK ve Sığınmacı İlişkisi	108
5.4. Suriyelilerin Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecinde Karşılaşılan Problemler	117
TARTIŞMA ve SONUÇ.....	126
KAYNAKLAR	132
EKLER	141
ÖZGEÇMİŞ.....	1677

KISALTMALAR DİZİNİ

AB: Avrupa Birliği

AFAD: Acil Afet Durum Yönetimi Başkanlığı

AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

EDAM: Ekonomi ve Dış Politikalar Araştırma Merkezi

HUGO: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Uygulama ve Araştırma Merkezi

İŞİD: Irak Şam İslam Devleti

IGAM: İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

İHH: İnsani Yardım Vakfı

İKSİV: İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı

ORSAM: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

UN: Birleşmiş Milletler

UNCHR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Acil Yardım Fonu

USAK: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

WALD: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Vakfı Akademisi

EKLER DİZİNİ

EK 1: Hak Temelli STK Görüşmesi.....	142
EK 2: Hak Temelli STK Görüşmesi.....	149
EK 3: İnanç Temelli STK Görüşmesi.....	156
EK 4: İnanç Temelli STK Görüşmesi.....	162

GİRİŞ

Göç, insan hayatı boyunca bütün toplumları etkisi altında bırakmış toplumsal bir olgudur (Adıgüzel, 2016: 3). Göç, insanlık tarihi kadar eskidir. Dünyada savaşlar, sürgünler, açlık, işçilik, geçim sıkıntısı gibi sebeplerle yüzyıllardır devam eden bir sosyal hareketlilik vardır. Son dönemlerde dünya üzerinde büyük bir çapta var olan ve önü alınamaz bir niteliğe dönüşen “Sığınmacılar” sosyolojik anlamda büyük bir kriz niteliği taşımaktadır.

Mart 2011’de çıkan iç savaş sonucunda halen devam eden bir göç akını söz konusudur. Sığınmacıların kitleler halinde sınırlarına dayandığı komşu ülkelerden birisi de Türkiye’dir. Türkiye, sayıları milyonları bulan Suriyeli sığınmacılara kapılarını açmış ve söz konusu sığınmacıların ihtiyaçlarını karşılamak üzere ciddi bir mali kaynak ayırmıştır. Böylece Türkiye’ye kabul edilen Suriyeliler, kısa zamanda Türkiye’nin sosyal ve ekonomik bir sorunu haline gelmiştir. Literatürde “sığınmacı” olarak bahsedilen Suriyelilere tezin başlığında “sığınmacı” olarak yer verilmiştir. Tez içerisinde “sığınmacı” olarak bahsedilmesinin nedeni ise “geçici koruma statüsü” adı altında olmalarıdır. Suriyeli sığınmacılar iç savaşın sona erip mevcut toprak bütünlüğünde barış ve huzur ortamı oluşana kadar ülkemizde misafir olarak geçici koruma statüsünde barınacaklardır.

Uluslararası göç tanımlamasında “sığınmacı” kavramı, mülteci olarak uluslararası anlamda koruma arayan ancak toplumsal statüleri resmîyet kazanmamış kişilere denir. Bu durumda resmî nitelikte mülteci olmayan yabancı kişiler devletlerin özel yasaları çerçevesinde ülkede geçici durumda varlıklarını sürdürürler(Çiçekli,2009: 49). Ülkede kalma gerekçeleri belirli çerçevede kanun yapıcılar tarafından belirlenen bu kimselere ülkede kalma izni verilmektedir. Bu kavram üzerinden hareketle ülkemizde göç hukukunun oluşmasında Suriyeliler 2013 yılında çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile Türk Göç Hukuku’na zemin hazırlanmıştır (Sağiroğlu, 2016: 53).

Savaşın doğal sonucu olan göç sosyal bir hareketliliktir. Göç sosyolojisi toplumların yer değiştirme durumları olarak adlandırılan “göç” süreçlerinin yol haritası niteliğindedir. Toplumların göçe sebep olan durumları, göçün zamansal ve mekânsal nitelikleri, toplumun değişimi, uyum ve birlikte yaşam... vb. birçok konuyu açıklayan göç sosyolojisi kaynaklık etmektedir. Bu sebeple sığınmacılık ve göç arasında sosyal çözümlemelerde bulunularak çalışmanın anlaşılır ve açık olması sağlanmıştır. Sığınmacılık ve göç birbirini tamamlayan parçalar olduğu için çalışmanın genel anlamda bütünlük kazanması için iki konu incelenmiştir. Göç sosyolojisi; göçün sosyal oluşumlarını ele alır. Yani kişilerin ve grupların göç etmesindeki temel bütünlüğün göç sonrasında oluşturacağı değişimleri (göçmen, mülteci, yeniden vatandaşlık durumu... vb.) de ele alır (Adıgüzel,2016: 10). Buradan hareketle mültecilerin sosyolojik kodlarının açıklanmasında göç sosyolojisi rehber bir

pozisyon oluşturmaktadır. Göç eden kişi ve grupların kavramsal kimlikleri oldukça önem taşımaktadır. Toplumların yabancı kişiler olarak adlandırdığı göçmenlere ev sahipliği yapması açısından etnik kimlik son derece önemlidir (Çakran ve Eren, 2017: 18). Bir arada yaşama ve uyum açısından insanlar etnik kimlikleri her zaman göz önünde bulundurmaktadır. Göçmenlerin toplumsal kabul ve uyum süreçleri ve geleceğe dönük saptamalarının tam olarak belirlenememesi, bunun yanında kalıcı ve sağlam göç modellerinin oluşturulamaması yerel halkın da ciddi(eğitim, sağlık, barınma ve temel ihtiyaç, güven korkusu) rahatsızlık yaşamasına sebep oluşturmaktadır.

2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaş sonrasında milyonlarca Suriyeli sığınmacı sınırlarımıza yığılmış, Türkiye tarih boyunca karşılaşmadığı bir göç krizine maruz kalmıştır. Türkiye sürecin ilk başlarında bu durumun geçici bir süreç olduğunu belirtmiş ve bu düzlemde yol haritası oluşturmuştur. Ancak sürecin dokuz yıla yakın süredir giderek içinden çıkılmaz bir hale dönüşmesi ciddi tıkanıklık gerçeğiyle karşı karşıya kaldığımızın bir göstergesidir. Türkiye’nin ev sahipliği yapmış olduğu yaklaşık olarak dört milyon Suriyeli sığınmacı ülkemizde yaşamaktadır.

2011 yılından bu yana geçici durum olarak algılanan, misafir gözüyle bakılan ve mevcut iç savaşın sona ermesiyle ülkelerine geri dönmeleri beklenen Suriyeliler an itibariyle ülkemizin kabul etmesi gereken bir gerçekliktir. Bu gerçekliğin kabul edilmesi gerekmektedir. Mackreath ve Sağınç’a göre (2017: 3), mevcut iç savaşın sona ermesi durumunda Türkiye’de yaşayan, kendilerine özgü bir hayat düzeni oluşturan sığınmacıların tekrardan Suriye’ye tamamının dönme ihtimali oldukça düşük olarak değerlendirilmektedir. Bu durum bütün sığınmacıların ülkemizde kalıcı şekilde yaşayacaklarını göstermeyeceği gibi aynı zamanda geçici olarak ta yaşayacakları anlamına da gelmemektedir. Bu düzlemde Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum süreçleri çok kritik bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır.

Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum süreçlerinde en önemli aktörlerden biri de şüphesiz olarak sivil toplum örgütleridir. Sivil toplum, ihtiyaçlar doğrultusunda kendi kendini meydana getiren, kendine özgü kaynaklara sahip, devlet yapısından özerk olarak hareket eden ve özel alan ile devlet arasında bir köprü görevi üstlenen örgütlü sosyal yapıdır (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 2009:544). Türkiye tarihsel planda sahip olduğu devlet anlayışı ve kültürel kodları itibariyle sivil alan oluşturma konusunda zayıftır. Bu durumun oluşmasında demokrasi kültürünün tam anlamıyla yerleşmemiş olması oldukça önemlidir (Oruç, 2013: 415). Günümüzde STK’lar devlet-vatandaş arasında kritik bir konumda rol oynadığı gibi devlet-sığınmacı düzleminde de etkileyici bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

STK’lar göç sürecinde devlet-sığınmacı arasında adeta bir tampon görevi görmektedir. Bu yüzden STK’lar devletlere nazaran göç sürecinde sığınmacılarla sivil alanda daha yakın

ilişkiler kurup güvenilir kurumlar olarak değerlendirilmektedirler. Ayrıca STK'lar sığınmacıları devlet gibi bütünsel olarak değerlendirmemekte aksine sığınmacılar için özel alanlarda, yerel çalışmalar yaparak hedef kitleye ulaşma faaliyetlerinde bulunmaktadır. Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum sürecine şüphesiz olumlu etkiler yapan STK'lar uyum sürecinde devlet-sığınmacı arasında dengeleyici bir pozisyon oluşturmaktadır. Türkiye'de günümüz itibariyle faaliyet gösteren onlarca STK, Suriyeli sığınmacılar konusunda birliktelik gözeterek faaliyetlerini sürdürmekte ve sığınmacıların sorunlarını çözmeye yönelik ciddi inisiyatif almaktadır.

Türkiye, Suriyeli sığınmacıların ağırlıklı bir bölümünü kalıcı olarak ülke toprakları içerisinde kabul ederek sığınmacıların mevcut durumlarına ilişkin politikaları da bir yandan belirlemek zorundadır. Suriyelilerin eğitim, sağlık, iş piyasasına katılımı ve güvenlik gibi birçok konuda ciddi sıkıntılar bulunmakta ve bu sıkıntıların geçicilik politikası ile çözüme kavuşturulması pek mümkün görülmemektedir. Bu problemlerin çözüme kavuşturulmasında en önemli aktör ve araçlardan biri de şüphesiz STK'lardır. STK'lar bir yandan sığınmacılarla sürdürülebilir bir bağ kurarken bir yandan da bu bağın karşılıklı olarak geliştirilmesi noktasında ciddi atılımlarda bulunmaktadır. STK'lar Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum sürecinde en önemli aktörlerden biri olarak değerlendirilmelidir. STK'lar böylelikle süreç içerisinde göç krizi yönetiminin hem başarılı bir şekilde yönetilmesine katkı sağlayacak hem de sahada kritik görevlerin sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi için sivil alana geniş bir yayılım göstererek sorunları minimize edecektir.

Tezin amacı, Suriye'deki iç savaş ve karışıklıktan dolayı ülkemize sığınan Suriyelilerin savaş sonrası ve göç durumlarına ilişkin incelemelerden hareketle Türkiye'deki sosyal durumları ve geleceğe yönelik durumların STK-devlet ve sığınmacı ekseninde ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı; Suriyeli sığınmacılara yönelik yapılan faaliyetlerde devletin kamu kurum ve kuruluşlarının ne derecede etkili olduğu, sürece hâkimiyetin hangi ölçüde sağlandığı, sivil alanda -kamp dışında- yaşayan sığınmacılara yönelik STK'ların üstlendiği rolün yeterlilik durumu, toplumsal kabul ve uyum sürecinde –devlet, sığınmacı, STK'lar arasındaki ilişkilerin- yaşanan sorunların asgari düzeyde kalması için nelerin yapıldığı ve süreç çerçevesinde nelerin yapılmasının gerektiğidir.

Göç sosyolojisi kapsamında ele alınmış, öncelikli olarak göçe sebep olan durumlar üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Bunun yanında göçün ulusal ve uluslararası politik ve hukuki zeminleri de incelenmiştir. STK'ların Suriyeli sığınmacılar üzerinde yapmış olduğu çalışma faaliyetlerinin incelenmesine yönelik Denizli ilinde STK temsilcileri ile mülakat yapılarak STK'ların üstlenmiş oldukları görev ve yetki paylaşımlarının uyum sürecine etkileri incelenmiştir.

Bu çalışmada Suriyelilerin ülkeye kabul edilmeleri ile ortaya çıkan sosyal, sağlık, eğitim, kültürel... vb. birtakım olumsuzluklar ortaya konulmuştur. Denizli ilinde Suriyeliler konusunda faaliyet yürüten STK'ların yapı ve çalışma şekillerinden hareketle sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecinde oluşan aksaklıkların neler olduğu, bu aksaklık sürecinden en asgari şekilde atlatılması için hangi düzlemde hareket edilmesi gerektiğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Sonuç olarak, bu çalışmada göç sürecinde devletin ve STK'ların yerine getirdikleri işlevlerin sığınmacılara etkisi üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin aşağıda belirtilen problem cümlesiyle sınılanması amaçlanmıştır.

Bu bilgiler çerçevesinde çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde göç ve göçün sosyolojik etkileri üzerinde durulacaktır. Göç tanımlamalarından hareketle göçün teorik, tanımsal ve kavramsal özellikleri hakkında bilgi verilmesi hedeflenmiştir. Göç sosyolojisi çerçevesinde göçmenlerin sosyal dışlanma ve toplumsal durumlarına yönelik kavramsal bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise; ulusal ve uluslararası anlamda Türkiye'de göç politikaları üzerinde durulmuştur. Ulusal ve Uluslararası göç hareketleri, göç politikaları kronolojik sıralama göz önünde bulundurularak konu üzerine detaylı bilgiler verilmiştir. Türkiye'de ve dünyadaki STK'ların göç politikası için mevcut görev ve yetkileri de detaylı bir şekilde belirtilmiştir. Çalışmada göçün tüm dünya üzerindeki hukuki durumu sistematik bir düzende verilmiştir. Buradan hareketle Suriyeli sığınmacılar ve Türkiye'deki durumlarına ilişkin açıklamalarda bulunulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; son dönemde dünya üzerinde küresel bir durum oluşturan göç durumu ele alınmıştır. Suriye'deki mevcut iç savaş ve karışıklıktan dolayı ülkemize göç eden sığınmacıların genel durumu üzerinde durulmuştur. Çalışmada Suriyeli sığınmacıların ülkemizde oluşturdukları kriz durumu, sıcak göç dalgası ve toplumsal uyum-kabul süreçleri doğrultusunda bilgi verilmiştir. Medya ve STK'ların bu kriz durumu hakkındaki durum analizlerine yer verilmiştir. Türkiye'de Suriyeli mültecilerin beklentileri ve yerel halk açısından durumları değerlendirilmiştir. Gelecekte belirsizlik içerisinde olan mevcut durumları netleşmeyen ve her geçen gün daha da karmaşık bir yapıya dönüşen Suriyeli sığınmacıların durumlarına yönelik analizde bulunulmuştur.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise Suriyeli sığınmacılar ile ilgili STK'ların yapı ve çalışma şekilleri üzerinde durulmuştur. Buradan hareketle STK'ların sığınmacılar ile ilişkilerine değinilip hak ve inanç temelli faaliyetleri üzerinden açıklamalarda bulunulmuştur. Toplumsal kabul ve uyum sürecinde hak ve inanç temelli ayrımlar gözetilen STK'ların sığınmacı-devlet ilişkilerinin uyum sürecine olan etkileri üzerinde göç süreci açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümünde ise hak ve inanç temelli STK'ların çalışma ve yapı şekilleri üzerinde açıklamalarda bulunulmuştur. Denizli ili özelinde hak ve inanç temelli STK temsilcilerinin göç yönetimindeki faaliyetleri, toplumsal kabul ve uyum sürecini etkileme durumları ve uyum sürecinde oluşan problemler üzerinde 14 sorudan oluşan bir mülakat uygulanmıştır.

Son dönemlerde dünyada ciddi göç dalgaları gerçekleşmektedir. Ülkemiz bu göç dalgasından ciddi şekilde maruz kalmaktadır. Suriyelilerin ülkemizdeki göç durumlarının tarihsel sürecimizde eşi benzeri olmayan, bugüne kadar öngörülemez ve önlenemez bir hale dönüşmesi ülkemiz açısından temel bir problem halini almıştır. Bunun yanında göç eden kişilere ev sahipliği yapan ülkenin geçicilik- kalıcılık durumlarını belirleyememesi ciddi problemleri de beraberinde getirmektedir.

Problem cümlesi; STK'lar Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecinde nasıl bir rol üstlenmektedir? Problem cümlemiz aşağıdaki alt basamaklara ayrılarak çözüm aranılmaya çalışılacaktır.

1. STK'ların yapı ve çalışma bakımından toplumsal kabul ve uyum sürecine ait şimdiki rolleri nelerdir?
2. STK'ların yapı ve çalışma bakımından toplumsal kabul ve uyum süreci ile ilgili beklentileri nelerdir?
3. Göç yönetimi sürecinde STK- devlet ve sığınmacı ilişkisinin toplumsal kabul ve uyum sürecine etkileri nelerdir?

Bu çalışmanın dayandığı temel iddia; Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum sürecinde devletin uyum sürecindeki egemen tavrı ve STK'ların kendi aralarındaki (inanç ve hak temelli ayırım gözetmeleri) uyum olumsuzluğa yol açmaktadır. Sivil alanda yeterince etkili olmayan devletin kurum ve kuruluşlarının sahada sığınmacılara ulaşmasının mümkün olmaması sebebiyle STK'lar devlet ile sığınmacı arasında bir tampon görevi üstlenmektedir. Devletin kamp dışındaki eksikliği nedeniyle alanda oluşan boşluğun, STK'lar tarafından kapatılmakta ve Suriyeliler STK'ları bir devlet mekanizmasının parçası olarak görmektedir. İkinci iddia, STK'ların kendi aralarında -hak ve inanç temelli- bir ayırım gözetmeleri sivil alanda toplumsal kabul ve uyum sürecini çıkmaza sürüklemektedir. Ayrıca devletin ilgili kurumlarının sığınmacılar konusunda faaliyet gösteren STK'lar ile işbirliği konusunda yetersiz ve çekingen davranması ve bilgi ve belge paylaşımının tam anlamda sağlanamaması toplumsal kabul ve uyum sürecinde STK'ların tam anlamda faaliyet göstermemelerine sebep olmaktadır. Bu durum ülkemizdeki dört milyon sığınmacının uyum sürecini zedelemektedir.

STK'lara devlet tarafından sivil alanda destek verilmemesi, göç sürecinde görev ve yetki paylaşımında da olumsuzluklara yol açmaktadır. Bu durumu tetikleyici ana etken ise STK'ların hukuksal zemin boşluğuna maruz kalmaları bunun yanında hak ve inanç temelli ayrımlar çerçevesinde hareket eden STK'ların bir rekabet ortamı çerçevesinde yaptığı faaliyetler toplumsal kabul ve uyum sürecini orta ve uzun vadede olumsuz etkilemektedir. Bu ilişkinin aksaksız oluşturulması uyum süreci açısından hayati derecede önemlidir.

Çalışma beş bölümden oluşmakta olup, çalışmanın birinci bölümünde göç sosyolojisi ve göç tanımlamaları üzerinde durulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde ise göç kurumları ve politikaları hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde Suriyelilerin Türkiye'deki mevcut durumlarına ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Çalışmanın dördüncü bölümünde STK'ların hak ve inanç temelli olarak ayrımı yapılmıştır. Bu ayrımdan hareketle STK'ların toplumsal kabul ve uyum sürecindeki faaliyetleri üzerinde açıklamalarda bulunulmuştur. Çalışmanın beşinci bölümünde ise Denizli ilindeki Suriyelilere yönelik toplumsal kabul ve uyum çerçevesinde işbirliğinde bulunan STK temsilcileriyle yarı yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. Konu açısından literatürde yer alan bilgi ve kaynaklar aşağıda sıralanmıştır:

Dinçer, O.B. (2012), “ Kapıdaki Kriz Suriye, Uluslararası Yaklaşımlar ve Türkiye İçin Öneriler” adlı makalesinde Suriyelilerin göç durumları ve uyum süreçlerine ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Güçer, M., Karaca, S. ve Dinçer, O.B. (2013). “Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı, Suriyeli Mülteciler Alan Araştırması, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK)” adlı çalışmada Suriyeli mültecilerin Türkiye'de oluşturdukları göç krizi hakkında yasal düzenlemelerin, konaklama durumlarının ve “misafirlik” algılarına yönelik değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Dinçer, O.B., Karaca, S., Yavuz, H. (2013), “Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye: Sonu Gelmeyen Misafirlik” adlı makalede Suriyelilerin yoğun göç durumlarının belirsizlik oluşturmasına bu durumun uzun yıllara süreceğine dair öngörülerde bulunulmuştur.

Çorabatır, M. ve Hassa, F. (2013), “İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi- (IGAM). Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Haklarının Korunması ve Yaşam Koşullarının Arttırılmasında Rol Alan STÖ'lerin Üç Sınır İlindeki Çalışmalarıyla İlgili Örnek Durum Analizi” adlı saha çalışmasında Suriyelilerin sınır illerinde yerel halka ile ilgili olumlu ve olumsuz durumlarına yönelik incelemelerde bulunulmuştur. Bunun yanında STK'ların Suriyelilere yönelik çalışma faaliyetlerinin uyum süreciyle ne derecede etkili olduğu üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Navruz, M. (2015), “Bütünleşme ve Ayrışma İkileminde Kent Mültecileri: Konya’da Suriyeli Mülteciler” adlı yüksek lisans tez çalışması incelenmiştir. Bu çalışmada mültecilerin kent içinde yaşadıkları olumsuzlukları, yerel halk ve mültecilerin uyum sürecine ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Apak, H. (2015), “Uluslararası Göç ve Sivil Toplum: Suriyeli Göçmen STK'lar. Genç Akademisyenler Sempozyumu I Mardin” adlı çalışmasında Türkiye’deki göçmen STK’ların etkinliklerini sağlama noktasında izlemesi gereken yöntem ve politikaların nasıl olması gerektiği üzerinde incelemede bulunulmuştur.

Naz, Y. (2015), “Türkiye’nin Uluslararası Göç politikası ve Uluslararası Göçün Türkiye’deki Güncel Sorunları” adlı yüksek lisans çalışmasında göç sürecinin küreselleşme ile son dönemde artış gösterdiği üzerinde durulmuştur. Buradan hareketle dünyada kriz niteliği taşıyan Suriyeli mültecilerin bütün dünyayı ilgilendiren küresel ölçekte göç sorunu üzerine saptamalarda bulunulmuştur.

Gündoğan, N. (2015), “Türkiye’de Yaşayan Sığınmacı ve Mültecilerin Psikososyal Gereksinimleri ve Psikolojik Belirtileri” adlı yüksek lisans tez çalışması incelenmiştir. Bu çalışmada sığınmacı ve mülteci kavramından hareketle Suriyelilerin iç savaş sonrası psikolojik durumlarının ve gereksinimlerinin üzerinde durulmuştur. Türkiye’ye göç eden mültecilerin karşılaştıkları zorluklar ve psikolojik eğilimlerinin iyileştirilmesine yönelik değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi, (ORSAM). (2016), “Türkiye’de Suriyeli Mülteciler: Uzun Vadeli Entegrasyon İçin Fırsatlar ve Zorluklar” adlı çalıştay raporunda ise uzun vadede Suriyeli mülteciler için ileriye dönük hangi önlemlerin alınması gerektiği, uyum ve entegrasyon süreçlerinin Türkiye açısından nasıl ve hangi şekilde uygulaması gerektiğine dair tespitlerde bulunulmuştur.

Kalaycı, S. (2016), “Sığınmacıların Korunmasında Türk STK’lar” başlıklı çalışmasında, Türkiye’deki STK’ların faaliyetleri ve yapıları bakımından bir sınıflandırmaya gidilmiştir. Mevcut Türk STK’ların sığınmacıların hayatlarına temas etme noktasında hangi faaliyetlerde buldukları incelenmiştir.

Erdoğan, M. (2017), “Suriyeliler Barometresi” adlı makalesinde Suriyelilerin eğitim, sağlık, çalışma hakları ve temel ihtiyaçları üzerinde incelemelerde bulunmuştur. Suriyelilerin geçicilik-kalıcılık durumlarının netlik kazanması gerektiğinden ve yeni göç stratejilerine ihtiyaç duyulduğunun altını çizmektedir.

Tümeğ, D. (2018), “ Türk Halkının Suriyeli Sığınmacı/Mülteci Algısı: Mevcut Durum, Saha Çalışması ve Politika Önerileri” adlı makalesinde Suriyeli sığınmacı/mülteci

gruplarının Ankara ilindeki durumlarına ilişkin saha çalışması yapılarak yerel halk ve Suriyeliler arasındaki olumsuzluklar üzerinde durulmuş, ayrıca sığınmacıların kent içerisindeki durumlarına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Bayrak, H. C. (2018), “Suriyeli Mültecilerin Sosyal Uyumunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İzmir Örneği” adlı yayımlanmış yüksek lisans tezinde STK’ların göç süreci içerisinde hak ve inanç temelli olarak ayrıldığı vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra STK’ların faaliyet durumlarının toplumsal kabul ve uyum sürecinde vazgeçilmez bir aktör olduğuna dair tespitlerde bulunulmuştur.

Bu konu ile ilgili çalışmaların genellikle ülke bazında ve sınırlı şekilde yapılmasından kaynaklı olarak çalışmada Denizli ili örnek alınmıştır. Çalışma konusu hakkında gerekli literatür taramasının yapılması, mülakat formunun hazırlanması, örneklemin belirlenmesi, mülakat yapılacak STK temsilcilerine ulaşılması, mülakat sorularının sorulması ve belli bir plan dahilinde elde edilen verilerden hareketle araştırma bulguları arasında bir bağlantı kurulmaya çalışılmıştır.

Mülakat uygulamaları sırasında STK temsilcilerine ulaşmada ve bilgi akışının sağlanmasında çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Denizli genelinde ulaşılan kaynaklardan hareketle Suriyelilere yönelik faaliyet gösteren 10 adet STK bulunmaktadır. Mevcut STK’lara ulaşım konusunda yer alan ofisleri, iletişim numaraları ve mail bilgilendirmeleri üzerinden ulaşılmıştır. STK’lara ulaşım konusunda açık kaynaklar doğrultusunda iletişim sağlanması ile aynı zamanda cevap verebilirliği de ölçülmüştür. Yapılan telefon görüşmesi ile ulaşılan STK’ların dört tanesi görüşme yapmayı kabul etmiş fakat iki tanesi ile görüşülmüş, diğer iki STK temsilcisi ise geri dönüş sağlamamıştır. Mail yolu ile ulaşılan üç STK’nın görüşme için gerekli istek ve talep formları doldurularak gönderilmiş fakat herhangi bir geri dönüş söz konusu olmamıştır. STK’ların faaliyet gösterdiği açık adresteki ofislerine gidilmiştir. İlk etapta gidilen üç STK’nın ofiste bulunmadıkları daha sonraki evrelerde iki tanesiyle iletişime geçilmiş bir STK’nın ofisine ulaşamadığı için irtibat kurulamamıştır. STK’ların Suriyeliler konusunda görüşmelere mesafeli davrandıkları fakat yapılan çalışma ve görüşmenin gizliliği konusunda bilgilendirilme yapıldıktan sonra ılımlı tavır gösterdikleri gözlemlenmiştir. Yapılan uğraşlar neticesinde toplamda dört STK temsilcisi ile görüşme sağlanmıştır. Bunun yanı sıra Denizli genelinde her türlü zaman ve ekonomik kısıtlamalara rağmen mülakat başarı ile tamamlanmıştır. Yapılan görüşmeler ortalama bir saat ile bir buçuk saat aralığında sürmüştür.

Araştırmanın en önemli iki veri kaynağından birincisini, Suriye’den ülkemize göç eden sığınmacıların durumlarına yönelik STK raporları ve birincil görgülü çalışmalar oluşturmaktadır. İkinci kısım ise bu tez kapsamında farklı alanlarda faaliyet gösteren dört STK çalışanı ile derinlemesine yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğidir. Yapılan görüşme

çerçevesinde araştırmanın sorularına cevap aranmıştır. Bunun yanı sıra STK'ların yapı ve çalışma faaliyetlerini anlayabilmek için gözlem tekniği ile veri elde edilmesi amaçlanmıştır. Bunun yanında görüşme yapılması mümkün olmayan STK temsilcilerine yaptıkları çalışmalar, çalışma pratiklerine açık kaynaklar üzerinden ulaşmaya ve tez çalışmasına aktarmaya özen gösterilmiştir. STK'lar ile görüşme sürecinde hak temelli veyahut inanç temelli olmalarına dikkat edilmiş araştırmaya bu sınıflandırma üzerinden şekil verilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu konu ile ilgili geniş açıklamalara yer verilerek hak temelli STK'ların bireyin temel hak ve özgürlükleri çerçevesinde çalışmalar yürüten ve örgütlememelerden oluştuğu çalışmanın açıklığı açısından oldukça önemlidir. Bunun yanında inanç temelli STK'ların ise bireyin temel yaşamını idame ettirme konusunda faaliyet gösteren örgütlenmeler bütünü olarak sivil alanda rol üstlenen kurumlardır.

Araştırmaya ikincil olarak veri sağlayacak üçüncü kaynak ise, toplumsal kabul ve uyum ile uluslararası göç ve kurumlar ile ilgili kuramsal çalışmalardır. Toplumsal kabul ve uyumun ne olduğu, nasıl algılanması gerektiği, toplumsal uyum sürecine güncel yaklaşım ve pratik çalışmalar incelenerek, araştırmanın bulguları arasında bir bağlantı kurulması hedeflenmiştir.

Bu çalışmada görüşme tekniği uygulanmasındaki amaç, insanların gerçeğe ilişkin algılarına, gerçeği anlamlandırma ve gerçeğin inşa edilme sürecinde en etkili yol olmasıdır. Birebir kaynak ile görüşmesinin gerçeği yansıtmaya payının oldukça yüksek olması sebebiyle görüşme ve gözlem tekniği uygulanmıştır. Sosyal bilimlerde saha çalışmalarında genellikle görüşme tekniği kullanılır (Bal, 2015: 378). Saha çalışmasında derinlemesine yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Görüşme öncesinde sığınmacı sorunu ve sahadaki durumu kavramak amacıyla önceden hazırlanan açık uçlu sorular tarafımızca STK temsilcilerine yönetilmiştir. Ayrıca görüşme sırasında STK'ların açıklama ve yorumlamaları üzerinden hareketle fırsat sorular da oluşturulmuştur. Böylelikle sahadan en verimli şekilde bilgi aktarımı sağlanması amaçlanmıştır.

Ülkemizde göç politikalarının oluşturulması için yapıcı ve bütünlükçü kararlar verilmesi acil ve hayati bir nitelik taşımaktadır. Kişilerin birbirlerinden kopuk yapıya sürüklenmeleri, ulus-devlet yapısında oyuk açılması, yabancıların millet bilincine sahip olmaksızın eşit hak taleplerini sunmaları, ülke genelindeki ekonomik durumun dalgalanması ve göz önünde toplumsal bir kamburlaşmaya dönüşen Suriyeliler ciddi problem haline dönüşmektedir.

Karar vericilerin (devlet-sığınmacı ve STK) bağlamında ülke bütünlüğünü ve yerel halkın genel yaşayışını göz önünde bulundurarak ciddi ve kalıcı adımlar atması gerekmektedir. Göç sosyolojisinin iyi tespit edilip olası göç dalgalarına karşı savunma mekanizmalarının da acilen oluşturulması ve aktifliğinin de sağlanması bir zorunluluktur.

Ülkemize yapılan göçün en aza indirilmesi, ulus- devlet anlayışında gedik açılmaması, göçmenlik ve vatandaşlık durumlarının birbirine karışmaması açısından kurum ve kuruluşların net ve açık düzenlemelerde bulunması gerekmektedir.

1. BÖLÜM

1. GÖÇ VE GÖÇ SOSYOLOJİSİ

1.1. Göç ve Göç Sosyolojisi

Göç kavramı ile ifade edilen insan hareketliliği, insanlık tarihinin başlangıcından beri toplumsal yaşamın ve günümüz modern dünyasının önemli unsurlarından biri olmuştur. Öncelikle hayatta kalmak, iyi yaşam standardına erişmek ve çalışma hayatına adapte olma umuduyla bireylerin yerleşim yerlerinden çıkarak başka yerlere yerleşme (Öngör, 1980'den akt., Aksoy, 2012: 293) durumu olarak bilinen göç hareketi, sadece bireylerin coğrafi anlamda yer değişikliğine bağlı kalmayıp, göç eden ve göç alan sosyal yapılarda önemli derecede değişikliği de beraberinde getirmektedir.

Mülteci bakımından Türkiye'nin içinde bulunduğu coğrafya her daim önemli nüfus hareketlenmelerine ev sahipliği yapmıştır (Ergüven,2013: 1009).Tarihsel süreçte ucu açık bir şekilde devam eden bu olgu bir süregelen nitelik göstermektedir.

Göç; sadece fiziksel mekânın yer değiştirilmesi değil, sosyal yapının bütün unsurlarının da önemli şekilde değişim göstermesi durumudur. Dünya üzerinde her bölgede ve farklı coğrafyalarda ortak bir durum olarak göç olgusu aynı karakteristik özellikler göstermektedir. Son dönemlerde globalleşen dünyanın önlenemez bir göç akışı ile karşı karşıya kalıp durumun karmaşık bir hal alması ise ülkeleri içinden çıkılmaz bir sürece doğru itmektedir. Göç sorunu, yerel yönetimlerden uluslararası örgütlere kadar üzerinde bütün kurum ve kuruluşların çözüm odağı olan bir mesele halini almıştır (Adıgüzel,2016: 2).

Ekonomi, demografi, antropoloji, tarih, coğrafya gibi birçok bilim dalına ortak çalışma alanı olarak göç sosyolojinin yakından ilgilendiği bir merkezde yer almaktadır. Bir yerleşim yerinde nüfusun değişkenlik göstermesi göçler ile ilgili bir durumdur. Aslına bakılırsa göçler konusundaki ilk eser ve ilk göç kanunlarını yazan Ravenstein (1889) bir coğrafyacıydı (Adıgüzel,2016: 9). Bugün en fazla atf yapılan ve göç sosyolojisinin temeli kabul edilen yasaları İngiltere nüfus verilerini kullanarak hazırlamıştır.

Göçün neden olduğu toplumsal değişiklik ve toplumların hareketlilik derecesini ilk olarak Comte,Marx ve Durkheim gibi ilk sosyologlardan itibaren her zaman sosyologların yakından ilgilendiği bir konu olmuştur. Sanayileşme ve kentleşmeyle ortaya çıkan yeni

toplum biçimlerini anlama ve kavrama çabasındaki ilk sosyologlar bu kavram üzerinde hemfikir olamamışlardır. Adına göç sosyolojisi demeseler de önce sosyal fizik sonraları ise sosyoloji adı verdikleri bilim dalı ortaya çıkmıştır (Yalçın,2004: 26).

Sosyolojik çalışmalar zamanla evrilerek kapitalist çerçevede şekillenmeye başlamıştır. İşgücü piyasası çerçevesinde işgücü göçleri önemli bir çalışma alanı olmuş, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra farklılık kazanmış ve küreselleşme ile göçmenlik ve göç sosyolojisi yeni bir gündem olarak gün yüzüne çıkmıştır. Göçler toplumsal değişmelerin en güçlü unsuru olarak farklı fiziksel yapıya, dine, kültüre ve dile sahip toplulukları karşı karşıya getirmiş, bu toplulukların bir arada yaşamalarını ve böylelikle etkileşim içinde olmalarına neden olmuştur (Karpat,2010: 9).

Sosyal bilimlerde ise, uzman bir akademik bilgi gerektiren göç sosyolojisi özellikle sanayileşme süreciyle birlikte hız kazanmış sanayileşen ülkelerin işgücüne duyduğu ihtiyaç kırsal kesimden karşılanamayınca sınırlar ötesine göç hareketliliğine yol açmıştır. Uluslararası göç döneminin önü açılarak meydana gelen sosyolojik gelişmeler göç sosyolojisi araştırmalarında bir anahtar-kilit ilişkisi oluşturmuştur. İlk zamanlarda ekonomik temelden hareketle makro düzeyde yürütülen çalışmalar zamanla mikro düzeydeki sosyolojik incelemeleri beraberinde getirmiştir (Karpat,2010: 12).

Türkiye 20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren hem kendi içerisinde hem de dışa dönük hareketle bir göç sirkülasyonu yaşanmıştır. Tarımda makineleşmeyle ve sanayileşmeyle başlayan iç göçler son dönemlerde kendini büyük göç dalgalarıyla karşı karşıya getirmiştir. Türkiye'nin ve akademik çalışmaların günümüzde kalmasında önemlilik arz eden bir durum halini almıştır (Adıgüzel,2016: 23).

Göç çalışmaları başta üniversiteler olmak üzere Türkiye'deki özel ve kamu kuruluşlar açısından önem verilen bir etki alanına sahiptir.2000'li yıllardan itibaren kamu kurum ve kuruluşlarının bunun yanında STK'ların ciddi ilgilendiği bir odak noktası halini almıştır. Göçün temel belirleyicileri birey ve toplumsal yapıdır. Göç; hem göç veren hem de göç veren yerleşim yerlerinde ki bütün toplumsal yapıyı derinden etkilemektedir. Bu yönüyle diğer bilim dallarına da yakından etkilemektedir. Sosyolojinin önemli bir çalışma alanı olarak göç olgusu ileriye dönük ve üzerinde hâlihazırda çalışmalarla kendini yenileyici bir nitelik kazanmaktadır (Erdoğan,2015: 11).

Göç sosyolojisi ise göçlerin altında insanoğlunun hangi faktörler ışığında değişiklik yapmasının üzerinde duru ve analizler çerçevesinde bir anlamlandırma yapar. Göçün toplumsal ayağı üzerinde ince tespitlerle toplumsal hareketliliğin çeşitli tanımsal şemasını belirlemeye çalışan bir bilim dalıdır. Göç sosyolojisinin temel problemleri; insanlığın göçe sebep olan durumsal davranışlarının altında yatan nedenlerini incelemek ve göçün getirdiği

yeni değişim durumudur. Göç sosyolojisi göç edilen ülkelerdeki sosyal ve demografik değişim, uyum, hukuksal ve sosyal düzenlemeler gibi pek çok konuyu da içinde barındıran bir yapı taşı olma özelliğini taşımaktadır (Yalçın,2004: 14).

Göç sosyolojisi sosyolojik paradigma açısından bir değişkenliğe sebep olur. Toplumların hareket halindeki durumları farklı yapılarda kültür, yaşayış biçimi, toplum yapısı beraberinde devlet şekillenmesin oluşturan ana ögedir(Maleseviç,2018: 27-28). Ülkelerin ana yapıtaşı olarak değerlendirilen bir toplumun vazgeçilmez bir nitelik taşıması ister istemez göç olgusunu da önemli bir durum haline getirmiştir. Bu bölümde ilk olarak göç ve göç ile temel kavramlar üzerinde durulup göçün tanımlamaları, göçün teorik boyutu, göç çeşitleri, sosyal dışlanmışlık ve son dönem yeni göç hareketi geniş bir çerçevede ele alınacaktır.

1.1.1. Göç Tanımlamaları

Göç kuramı üzerine geçmişten günümüze kadar birçok tanımlamalar üzerinde durulmuştur. Bunun için göç terimleri sözlüğü oluşturulacak kadar geniş bir yelpazeye sahip bir kavram envanteri oluşturulmuştur.

Göç içerik bakımından bireyden topluma, ulus devletten ulus ötesi örgütlere kadar geniş bir alanı içinde barındırmaktadır. Göç bu sebep itibariyle kişi ve kitlelerin ilişkilerini bu ilişkilerin durumsal niteliği üzerinde durur. Yeni bir coğrafya için sirkülasyon anlamını taşıyan göç değişimlerin açık anahtarı niteliğindedir. Sosyolojik anlamda göç eden toplumların yeni kavramlara yol açtığını söyleyebiliriz. Günümüz dünyasında küreselleşme kavramı ile yeni göç tanımlamaları ile ifade edilecek tanımlamalar da gün yüzüne çıkmaktadır. Göçmen hangi yaşta olursa olsun katıldığı toplumsal çevrede yeniden sosyalleşir(Adıgüzel,2016: 2).

Çalışma eksenini dâhilinde daha da detaylı bir şekilde tanımlamalara yer verilecektir. Göç tanımlamasında; göç, şartlı mültecilik, göçmenlik ilişkisi, mültecilik, sığınmacı ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler olarak geniş kapsamlı bir kapsamlı tanımlama yapılacaktır. Göç tanımlamalarında önemli olan kilit nokta; genel tanımlamalar ile kavramın geniş bir çerçevede ele alınıp ileriki zamanlar içerisinde daha net anlaşılabilirliğinin sağlanmasıdır. Bu sebeple göç, göç teorileri ve göç çeşitlerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir

Günümüzde halen hâlihazırda göç kavramları üzerine geniş bir araştırma geliştirme çabaları mevcut olup çalışmalar devam etmektedir. Gelecek zamanlarda da sürecek bir olgu olan göç; politik ve hukuki zeminde yerini korumaya devam edecektir.

1.1.2. Göç

Göç; bireylerin sosyolojik, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden ötürü coğrafi olarak yer değişikliği durumudur. Bunun yanında göçün biçimsel durumu değişiklik gösterebilmektedir. Bunlar; geçici- kalıcı, bireysel-kitlesel olarak çeşitlilik göstermektedir. Göç tanımlamalarının içinde sığınmacı, mülteci, yerinden edilen kişiler, göçmenler ve göç hareketlerine sebep olan değişimler yer almaktadır (Yalçın,2004: 6).

İnsanlar zorunlu veya gönüllü olarak doğdukları yerlerden ayrılmakta, ülke içinde veya farklı bir ülkede hayatını devam ettirebilmektedir. Göçler sonucunda birey ve toplumlar sadece fiziksel olarak mekânlarını değiştirmekle kalmazlar, aynı zamanda bireysel ve sosyal hayatlarını kuşatan bütün ilişkilerini de yeniden ve yakından kurarlar. Çünkü göçmenler, coğrafi ve fiziksel anlamda göç ettiklerinde sadece göle görülen nesnelere dışında tüm yaşam boyunca edinmiş oldukları kültür, gelenek, yaşam tarzı, anı ve tecrübelerini mekânsal değişimle yanlarında götürmektedir. Bu durum bir yaşayışın da taşınması anlamına gelir.

Göç etmek aslında, birey veya aile için oldukça zor karar verilen, “öngörülemeyen yeni bir hayata yönelmek” ve sonu belli olmayan bir başlangıca doğru yol almak demektir. Göç, ister gönüllü ister zorunlu olsun, ister ülke içinde, ister uluslararası boyutta olsun; bireyin doğup büyüdüğü, aşına olduğu yerleri terk etmesini ve yabancı olduğu yerlere yerleşmek üzere gitmesini gerektirdiği için, kendi içerisinde oldukça riskli bir süreçtir. Bu riskin göze alınması birey ve toplumları itme-çekme faktörleri arasında bir eğilim sürecine sokmaktadır. Kişilerin sürekli yaşadıkları ve yerleştikleri bölgelerden giderek başka bir ülkeye sürekli veya belli bir zaman dilimini geçmesine kadar gitme durumlarının oluşması uluslararası göç kavramının tanımı olarak özetlenebilir. (Özer, 2012: 321).

1.1.3. Şartlı Mülteci

Coğrafi olarak Avrupa hariç diğer ülkelerde ortaya çıkan olayların neticesinde din, dil, ırk, belli bir sosyal yapıya bağlılığı veya politik düşüncelerinden dolayı, acımasız davranışlara maruz kalmamak için haklı nedenlerle korkan bireylerin ülkelerine geri dönememe eğiliminde olan bireylerdir. Bu durumda korku durumundan kaynaklı olarak bireyler yaşadıkları ülkeyi terk etme isteği içerisinde dirler. Bahsedilen sebeplerden dolayı bireyler buldukları ülkelere geri dönme eğiliminde bulunmazlar (Adıgüzel, 2016: 5-6).

Son dönemlerde şartlı mülteciler konusunda hukuksal ve yasal düzenlemelerin ciddi şekilde yenilenmesine yönelik değerlendirmeler yapılmaktadır. Ülkemizin içinde bulunduğu durum itibariyle mevcut kavram hakkında önemli değişim dönüşümler yaşanmaktadır.

1.1.4. Göçmen

Bu kavramın genel anlamda bir tanımı bulunmamaktadır. En geniş anlamıyla göç “anlamalı bir mesafe veya aksiyon oluşturacak derecede belirli zaman zarfında gerçekleşen bütün yer değiştirmeler” olarak adlandırılmaktadır (Yalçın,2004: 3). Bireylerin tarihsel süreçle birlikte yaptıkları bu yer değişimleri; maddi-manevi öğelerle etkileşimi beraberinde getirmiştir. Değişim kaçınılmaz olup etkileşim sonucu bireylerin kültürleşmesi ortaya çıkmıştır.

Tekerleğin icadından yazının bulunmasına, salgın hastalıklardan bu hastalıkların tedavisine kadar insanlık adına bilinen her şey göçlerle sağlanmıştır. Buradan hareketle bu kavram öncelikle maddi ve sosyal yaşam standartlarını iyileştirmek, bireylerin kendileri ve ailelerine ilişkin beklenti durumlarını geliştirmek amacıyla çeşitli ülke veya bölgelere yolculuk yapan kişiler için geçerlilik göstermektedir (Adıgüzel,2016: 5).

Birleşmiş Milletler ise göçmen tanımlamasında; “göç etme durumları gönüllü olup olmaksızın, göç güzergâhı düzenli veya düzensiz fark etmeksizin bir başka ülke sınırları dâhilinde bir yıldan fazla oturma sağlayan bireyler” olarak tanımlama yapmaktadır.

Bir ülkeye yasadışı giriş koşullarının ihlali veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesiyle birlikte hukuki statüden uzak ve yoksun kişiler “düzensiz göçmen” olarak adlandırılır. Yaşam kalitelerini iyileştirmek amacıyla kişilerin başka ülkelere yerleşmelerine ise ekonomik göçmen adı verilmektedir. Bu kavram genel ismiyle göçmenler ile mültecileri ayırmak amacıyla kullanılır. (Adıgüzel,2016: 5).

Son dönemlerde küreselleşmenin etkisiyle göç ve göçmen ilişkisinin daha kompleks ve karmaşık bir yapıya doğru yol aldığı bilinmektedir. Önemli olan göçmen ilişkilerinin günümüz dünyasında cevap verilebilirlik ve kavramsal netlik kazanması yolunda edinimler kazanmaktadır.

1.1.5. Mülteci(Refugee)

Mültecilere ilişkin kavramsal çerçeve son dönemlerde hızla netlik kazanan bir durum halini almıştır. İlk olarak mülteci statüsüne ilişkin kavramsal tanımlama 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nde geçmektedir (Adıgüzel,2016:5).

Cenevre Sözleşmesi’ne göre mülteci; “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korunmasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönmeyen

veya yaşanan korku nedeniyle dönmek istemeyen” kişiler olarak tanımlanmaktadır (Adıgüzel,2016: 5). İran’dan etnik çatışmalardan kaynaklı Türkiye’ye göç eden bireyler örnek olarak gösterilebilir.

Günümüzde oldukça yaygın olan bu kavram hakkında öngörülemeyen bir durum olması ve son zamanlarda tüm dünyada yaygınlık göstermesi sebebiyle oldukça önem arz etmektedir. Mülteci statüsündeki göçmenlerin sosyal, toplumsal ve ekonomik özellikleri çok fazla değişkenlik gösterdiğinden dolayı bu kavram sıkça duyulmaya başlamıştır (Öner,2012: 13).

1.1.6. Sığınmacı(Asylum Seeker)

Sığınmacı, mülteci olarak uluslararası anlamda koruma arayan ancak toplumsal statüleri resmiyet kazanmamış kişilere denir. Bu durumda resmi nitelikte mülteci olmayan yabancı kişiler devletlerin özel yasaları çerçevesinde ülkede geçici durumda varlıklarını sürdürürler. Ülkede kalma gerekçeleri de kanun yapıcılar tarafından belirlenen bu kimselere ülkede kalma izni verilmektedir. (Çiçekli, 2009: 49). Örnek olarak; Mart 2011 tarihinden itibaren Suriye’den ülkemize göç eden kişiler “sığınmacı” statüsünde ülke içerisinde yaşamaktadır.

1.1.7. Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler

(ÜYEK, Internally Displaced People/IDP)

Bireylerin yaşadıkları coğrafyada silahlı çatışma eylemleri, şiddet ve karışıklık ortamının oluşması, doğal ya da beşeri yıkımlardan ötürü uluslararası bir sınırı geçmeden yerleşik düzende buldukları bölgeyi terk ederek güvenli olabilecek bölgelere yolculuk etmek zorunda kalan kişilerdir (Adıgüzel,2016: 6).

1.1.8. Coğrafi Kısıtlama

Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni coğrafi kısıtlama ile imzalamıştır. Coğrafi kısıtlama mülteci korumasının yalnız Avrupa’da (Avrupa Konseyi üyesi olan ülkeler ile Balkan Kurulunca belirlenebilecek diğer ülkelerde) meydana gelen vakaların iltica çerçevesinde değerlendirilmesi şartını koşmuştur.(Adıgüzel,2016: 6).

Bu açıdan değerlendirildiğinde coğrafi kısıtlamanın göçmen ilişkisi açısından kalıcı bir çözüm sağlamadığı görülmektedir. Mevcut kanun kapsamında Avrupa ülkelerinden ülkemize gelen mülteciler ile Avrupa dışından gelen uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş kişiler aynı hak ve hizmetler tabidir (Adıgüzel,2016: 7).

1.2.Göç Teorileri

Toplumlar her zaman göç etme eğilimi içerisinde bulunurlar. Bu duruma günümüz dünyasında sık sık şahit olmaktayız. Her bir toplum kendi içerisinde parçalar halinde çatılma ve kırılmalara maruz kalır. Bu durumda en etkili yöntem şüphesiz olarak göç etmektir. Göç beraberinde büyük kitlesel bir forma da dönüşebilen aniden dengeleri alt-üst eden karmaşıklığıdır. Bugünün dünyasında her ne kadar kitlesel ve sürekli göç durumları yaşansa da göçler kendine özgü olan durumlarını hala kristalize etmektedir. Göç fenomeni kendine özgü ve bağımsız olduğundan dolayı sosyal yapının, göç karşısında yeni bir bilimsel malzeme ve kuramsal yaklaşımlar geliştirmesi gerekmektedir (Öner,2012: 16).

Dünyanın hızla içerisinde yol aldığı küreselleşme ile birlikte sosyal unsurların birbirleri ile karşılıklı etkileşim durumlarının artması ve giderek hız kazanması göç üzerindeki çalışmaları oldukça yokuşa sürmektedir. Günümüze kadar göç ve göçmen ilişkisi toplumsal ve genel düzeyde incelenmiştir. Ancak küreselleşme ile bireysel göç hareketleri sıklıkla yaşanmakta göç üzerinde tanım ve kavram karmaşası da her geçen gün artış göstermektedir. Bu nedenle göç çalışmalarının ağırlıklı olarak bireysel süreçler üzerinde yoğunlaşması gerekmektedir. Göçün başlangıcına zemin hazırlayan durumlar ve göç sırasındaki sosyal etki unsurlarının analiz edilerek tanımsal bir niteliğe dönüştürülmesi gerekmektedir (Çağlayan,2006: 68).

Göç ve göçmenlik durumu oldukça karmaşık, birbiri içerisine geçmiş ve anlaşılması zor bir konseptte sahiptir. Günümüz dünyasında küreselleşme süreci bu durumu daha da bilgi karmaşası haline getirmektedir (Abandan-Unat,2002: 75). Bu karmaşıklik durumu göç incelemelerine engel oluşturmaktadır. Buradan hareketle göç ve göçmen arasındaki ilişki üzerine yoğunlaşmak gerekmektedir. Bu nedenle günümüze uygun göç ve göçmen ilişkisinin ayrıntılı çalışılma alanlarının yapıcı bir hale dönüştürülmesi sağlanmalıdır. Uluslararası göç durumlarını anlamının en temel yollarından birisi de göç ve göçmen arasındaki bağlantının doğru kuramlar çerçevesinde ele alınmasıdır (Oktik, 1997: 78).

Çalışma kapsamında ele alınan göç teorilerinin günümüz dünyasındaki göç üzerinde ne denli etkili olduklarına dair saptamalarda bulunulacaktır. Bunun yanında küreselleşmenin ve göç hareketlerine olan etkileri üzerinde de durulacaktır. Kuramların ve teorilerin uluslararası göçlerle olan ilişkileri üzerinden göç sosyolojisinin ana konularından olan göç ve göçmenlik durumuna yeni bir yaklaşımda bulunulacaktır.

Göç teorilerinin kuramsal çerçevede analizi; ulaşılabilecek konu için de bir ışık tutucu nitelik arz edecektir. Ucu açık ve süregelen bir temel olgu olarak göç; ileriki dönemlerde de kendisini yenileyici bir nitelikte temel kuramlar çerçevesinde şekillenecektir.

1.2.1. Ravenstein'in Göç Kuramı

Göç; insanlık tarihi kadar eski bir olgu olma özelliği taşımaktadır. Bu bölümde göçün teorik kuramlarından bahsedilerek göç olgusunun temelleri üzerinde durulacaktır. Her yaklaşımın konu açısından olası öğeleri birbirinden ayırıp soyutlanmış bir şekilde ele alması kendi konu ve yaklaşımına yön vermede başarı sağlamaktadır (Yalçın, 2004: 56). Kuramların tutarlı bir şekilde algılanabilmesi için ilk olarak her kuramın içsel mantığının ve varsayımlarının anlaşılması gerekmektedir.

Geçmişten günümüze kadar pek çok göç kuramı oluşturulmuştur. Göç ile ilgili ilk bilimsel nitelik kazanmış çalışma, 1885 yılında Ravenstain'nin yazmış olduğu "Göç Kanunları" (The Laws of Migration) isimli makalesidir. Bu kuramın bilinen ilk göç kanunu olması sebebiyle çalışmaya dâhil edilmiştir.

Ravenstain çalışmasını, 1871 ve 1881 yılında İngiliz nüfus sayımı istatistikleri üzerinden değerlendirme yaparak elde ettiği verilerden yedi maddelik göç kanunu belirlemiştir. Ravenstain'in ulaştığı göç kanunu maddeleri aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür (Adıgüzel,2016: 22).

1.Göç ve Mesafe: Göçmenlerin büyük bir çoğunluğu sadece kısa mesafeli yerlere göç ederler. Bu kısa mesafeli göçler gidilen yerde göç dalgalarına yol açan bir etki oluşturmaktadır. Ortaya çıkan büyük çaptaki bu göç dalgaları fazla olan göçmenleri içerisinde sindirecek olan ticaret ve sanayi merkezlerine doğru yöneltme eğilimi göstermektedir.

Büyük sanayi ve ticaret merkezlerine doğru eğilim gösteren bu göç durumu gelişmiş olan yerli nüfusun yoğunluğudur. Ravenstain'e göre göç edilen yerlerdeki iş imkânlarının fazlalığının o kentte yaşayan nüfusun oranı ile doğru orantılı olduğunu ifade etmektedir (Adıgüzel, 2016: 23).

2.Göç ve Basamakları: Ravenstain'in ikinci maddesi birinci maddenin açıklayıcısı niteliğindedir. Sanayi ve ticaretin gelişmesi beraberinde ekonomik büyümeyi de getirmektedir. Kentte meydana gelen hızlı ekonomik gelişme bu kentin giderek dalga halinde göç almasına olanak sağlamaktadır. Kente yakın yerlerdeki kişileri hızla çekici bir etki ile kendisine çekme durumu ortaya çıkarmaktadır. Kentin çevre alanındaki kırsal yerleşim yerlerinde meydana gelen seyrelme durumları uzak bölgelerden gelen göçmen

kitleleri ile doldurulmalıdır. Ravenstain basamaklı göç durumu; uzak bölgelerden gelen göçmen kitlesinin kendi bölgelerinde oluşturdukları seyrelme durumlarını o bölgeye en yakın yerleşim yerlerinden gelen kişilerle doldurulması gerekliliği üzerinde yoğunlaşmıştır. Her bir basamak kente yaklaşmayı ve basamak halinde ülke geneline normal dağılımlı bir yerleştirilme durumundan bahsetmektedir. Böylece kentin cazip ve avantajlı durumlarının göçmenler tarafından alınganılıp ülke genelindeki tüm kentlerde kendini hissettiren bir hal alması planlanmıştır (Adıgüzel,2016: 23).

3.Yayımla ve Emme Süreci: Ravenstain yayılma ve emme sürecinin birbirini desteklediğini bu süreçlerin birbirleriyle el ele yürütülmesi gerekliliğinin savunur. Bu nedenle göç kendi başına amaç olamaz ve bireyler sadece göç etmek için yer değiştirme durumu içerisinde olamazlar. Göçmenler için amaç; kentin gelişmiş olan ticari ve ekonomik faaliyetlerinden yararlanmaktır. Kentin getirisinden yararlanma isteğinin ya da daha iyi koşullarda yaşama arzusunun olması, yayılma sürecini destekleyici niteliktedir. Sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücü durumu göç ile karşılanır ve gelen göç kentin sanayi merkezlerince emilmektedir. Ravenstain'in ortaya koymuş olduğu bu durum görüldüğü gibi her iki sürecin de ortak bağlamda göç ile karşılandığını göstermektedir. Amaç bakımından her iki durumun da paralellik gösterdiği görülmektedir (Yalçın, 2004: 24).

4.Göç Zincirleri: Ravenstain'e göre; göçün zaman içerisinde bir zincirleme olarak geliştiğini göç alan yerlerin de aynı zamanda göç verdiğini belirtmiştir. Böylece her bir göç dalgası tetikleyici bir etki göstererek bir diğer göç dalgasının oluşum yaratıcılığını üstlenmektedir. Ravenstain'e göre göç; bir zincirleme hareketi olarak ardı ardına devam eden süreçler bütünüdür.

5.Doğrudan Göç: Ravenstain ilk dört maddede göç kanununda basamaklı ve zincirleme olarak oluşan göç durumlarından bahsetmektedir. Fakat Ravenstain'in beşinci maddesi doğrudan olan uzun mesafeli basamaksız bir göç türüdür. Uzun mesafeli göç etmek isteyen göçmenlerin doğrudan ve aracısız olarak büyük ticaret ve sanayi merkezlerine yöneldiklerinden bahsetmektedir. Ravenstain'in ilk beş maddesi Göç Kanunu'nun temelinde "iki göç modeli" yatmaktadır. İlk göç modelinde; göç basamaklı olarak, kısa mesafeli ve zincirleme şeklinde sanayi ve ticaret merkezlerine doğru gerçekleşir. İkinci modelde ise göç basamaksız, uzun mesafeli ve doğrudan sanayi ve ticaret merkezlerine doğru yapılmaktadır. İki modelinde ortak özelliği; yapılan göçün gelişmiş olan ticaret ve sanayi merkezlerine doğru yönelim şeklinde gerçekleşmesidir (Adıgüzel, 2016: 25).

6.Kır Kent Yerleşimcileri Farkı: Ravenstain'e göre kentte yerleşik olarak yaşayan kitlelerin, kırsal kesimde yerleşik olarak yaşayanlardan daha az göç etme durumu gösterdiklerini vurgulamıştır. Kente yapılan göçlerde kent yerlilerinin çok fazla göçten etkilenmedikleri kentin yoğun ve sistematik yapısına bağlamaktadır. Oysaki kırsal kesimlerarası göçün kırsalda yaşayan yerleşikleri yerinden oynatma, göç dalgaları ve basamaklı, kademeli bir tarzda göç oluşturma eğilimi göstermektedir (Adıgüzel, 2016: 25).

7.Kadın Erkek Farkı: Ravenstain'in Göç Kanunu'ndaki son maddesi cinsiyetin göç içerisindeki durumuna ilişkindir. Kadınlar erkeklere göre göç etmede daha fazla eğilim gösterdikleri üzerinde durmaktadır. Ravenstain, 1889 yılında yayımladığı ikinci makalesinde, kadınların iç göçlerde ve kısa mesafeli göçlerde erkeklerden daha fazla göç etme eğiliminde olduklarını tekrardan dile getirmiştir. Erkeklerin uzun mesafeli ve yurt dışı göçlerine daha fazla katıldıkları gözlemlenmiştir (Yalçın, 2004: 25).

Ravenstain yayımlanmış olduğu makaleleriyle yukarıda belirtilen kanunları ortaya koymuştur. Göçün süreçlerini inceleyerek, iç göç ve dış göçün temel dinamiklerini de belirlemeye çalışmıştır. Göç etmeye neden olan durumlar (düşük gelir, düşük hayat standartları, ekonomik fırsat yoklukları, politik baskı ve rejim değişimleri) bireylerin ticari ve sanayi merkezlerine yönelmelerinde etkili olmuştur (Çağlayan,2006: 67-68).

Yapılan çalışma üzerinden hareketle Ravenstain'in yazmış olduğu kanun maddesinin iki tanesi mülteci göçünü açıklamak için uygun nitelikler taşımaktadır.

Çalışmanın ana konuları olan göç ve sığınmacılık kapsamında göç kanunları arasında ilişki kurulmuştur. Ravenstain'in birinci kanununa göre; çoğu göçmenler kısa mesafeli yerleşim alanlarına göç etmektedir (Çağlayan, 2006: 69). Bir başka ifadeyle, mesafe arttıkça göçmen sayısı da azalma göstermektedir. Ravenstain'in bu kanunu 19. Yüzyılın koşulları içerisinde yazılmıştır. Buna rağmen asıl amacının göçmen hareketlerinin inceleme konusu olmamasına rağmen mültecilik konusunu belli bir düzeye kadar açıklayabilmektedir.

Göç ve mültecilik tanımından hareketle; güvende olmadıkları için ya da özgürlükleri tehdit altında olmasından kaynaklı göç etme eğiliminde bulunurlar. Ülkelerinde yaşamış oldukları korku, tehdit ve belirsizlikler ile tehlikeli bir (hatta ölümcül) yolculuğa bile çıkmış olabilirler. Mülteciler göç kararı aldıklarında ne ile karşı karşıya olduklarını tahmin edemediklerinden dolayı bir an evvel ülkelerini terk etmek ihtiyacı duyarlar. Bu durumda ülkelere en yakın komşu ülkelere göç ederler. Bu durum bir nevi hayatta kalmak için

sığınma talebinde bulunmadır. Suriye’de iç savaşın oluşumundan bu yana Türkiye’de ve komşu olan ülkelerdeki durumlar açıkça göz önündedir (Çakran ve Eren, 2017: 8).

Ravenstain’in bu kanunu bu duruma kısmen açıklık getirmektedir. Komşu ülkeye göç etmek isteyen mültecilerin karmaşık göç durumu daha net değilken birkaç ülkenin sınırını birden geçmek daha da karmaşık ve zor bir durum oluşturmaktadır. Ravenstain’in ikinci maddesi de tam bu durumu vurgulamaktadır. Ravenstain ikinci göç kanunu maddesinde; göçmenlerin doğrudan hedefledikleri ülkelere gidemediklerini ancak adım adım bir süreç şeklinde ilerlediklerini vurgulamaktadır (Çağlayan, 2006: 69). Bu göç durumu günümüzde, Türkiye’de ve Avrupa’da yaşanan Suriyeli sığınmacılar krizinde de göze çarpmaktadır. Suriyelilerin bir kısmı Türkiye’yi bir transit ülke olarak kullanmakta ve basamak halinde Avrupa’ya olan yolculuklarını devam ettirmektedirler. Ancak Suriye’deki iç savaşa bağlı olarak Türkiye’ye gelen Suriyelilerin bir kısmı başka ülkelere göç etme durumunda olmalarına rağmen önemli bir bölümü de Türkiye’de kalmıştır. Bu durum sebebiyle Türkiye transit ülke olmaktan çok hedef ülke haline gelmektedir (Çakran ve Eren, 2017: 9).

Bu çalışmada Suriyelilerin ülkemize göç eğilimlerinde etkili olan sürecin ana etmeni iç savaş ve terör durumu olduğundan göç sosyolojisi çerçevesinde oldukça önemlidir. Göç konusu ve mültecilik ilişkisi hakkında ilerleyen bölümlerde detaylı bilgi verilecektir.

1.1.2 Everett Lee Göç Kuramı

Göç ile ilgili kuramlardan bir diğeri de Everett Lee’ye aittir. Lee bu kuramında; göçmenden çok göç olgusu üzerine yoğunlaşmış, göçmenin de göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır (Adıgüzel, 2016: 25). Bu çerçevede Lee göç ve göçmenlerin karakteristik olarak özelliklerini ortaya koymak için çalışma yapmıştır. Lee itme ve çekme kuramı olarak adlandırdığı göç kuramında hem yaşanan yerde hem de gidilecek yerde, itici ve çekici faktörleri saptamıştır. Bu bağlamda analizler yaparak dört temel faktör üzerinde yoğunlaşmıştır (Yalçın, 2004: 30-31). Bu faktörler: 1. Yaşanan yerle ilgili faktörler, 2. Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler, 3. İşe karışan engeller, 4. Bireysel faktörler (Yalçın, 2004: 30). Lee kendi kuramına ait olarak belirlediği bu faktörler, “itme ve çekme “kuramının temel yapı taşlarını oluşturmaktadır.

İtme ve çekme kuramına göre; hem yaşanan yerde hem de gidilecek yerde itici ve çekici faktörler bir arada bulunur. Asıl önemli olan nokta ise bu faktörlerin bir bütünlük içerisinde oluşturulmasıdır. Bireyleri yaşadıkları yerlerden başka yerlere göç etmeye sevk

eden ekonomik, sosyal, kültürel, ailevi veya başka sebepler de olabilir. Bu sebeplerin birleşimi “itici faktörler” durumunu oluşturur. Yaşanan yerdeki doğal afet, iç savaş, çatışma, fakirlik, işsizlik, zulüm, siyasal baskı, insan hakları ihlalleri gibi ve benzeri birçok durumlar iten faktörler arasındadır. İnsanların yaşadığı yerlerdeki “çekici faktörleri” ise aile, akraba ve arkadaş bağları, ortama bağlılık, dil bilgisi ve kültür bilgisi gibi faktörlerdir. Bu bağlamda gidilecek yerdeki “çekici faktörler” güvenlik, iyi yaşam şartları, iş imkânları, yüksek gelir, siyasi özgürlük, iyi eğitim alma durumları gibi pek çok faktörleri de içinde barındırır (Çakran ve Eken, 2017: 9). Bu açıdan değerlendirme yapıldığında göç için avantajlar ve dezavantajlar (yaş, cinsiyet, eğitim, ırk... vb.) öncelikli olarak önem taşımaktadır.

Lee’ye göre değişen kişisel faktörler ve değişmeyen kişisel faktörler göç kararında etkili olmaktadır. İnsanların karakterleri değişmeyen kişisel faktörler arasında yer alır. Bu durum bazı kişilerin yeniliklere ve değişikliklere açık olmamalarını da beraberinde getirmektedir. Bu durumdaki kişilerde göçü gerektirecek zorunlu nedenlerin olması gerekir. Bazı kişilerde değişikliğe oldukça açık olduklarından dolayı değişiklik uğruna bile göç etme kararını alabilmektedirler (Çağlayan, 2006: 9). Ayrıca önemli olan noktalardan bir diğeri de göç için kişisel avantajların ve dezavantajların hangi sosyal bağlam içerisinde ve süreçler çerçevesinde hesaplanıp ortaya konulması durumudur. Örneğin; çocuk sahibi bir aile için göç edilecek yerdeki eğitim olanakları önem taşırken, çocuksuz bir ailenin göç edilecek yerdeki eğitim durumu pek te önem taşımamaktadır (Çağlayan,2006: 10).

Kuramın temel çerçevesini ve yapısal durumunu oluşturan, işlevselliğini sağlayan diğer bir husus ise yaşanan yer ile göç edilecek yerdeki olumlu ve olumsuz faktörlerin birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmesidir. Daha açık bir ifadeyle; yaşanan yerdeki itme ve çekme faktörleri kendi içerisinde bir bütün olarak değerlendirilmelidir (Adıgüzel,2016: 25).

Bunun yanında göç edilecek yerdeki itme ve çekme faktörleri de bir bütünsel nitelik taşımaktadır. Göçmenlerin gidecekleri yerler ile ilgili yaşayıp görme durumları olmadığından dolayı sadece tahmin üzerinden hareket ederler. Bu durumda karşı karşıya kalacakları durumlar hakkında bilgi sahibi olamadıkları için bütünsel olarak itici ve çekici faktörleri analiz edip iyi hesaplamalıdır.

Göçmenlerin iş bulabilme durumları, yeni bir ortama uyum sağlama durumları, zorluklar ile karşılaştığında nasıl davranmaları gerektiği, devlet tarafından ülkeye kabul edilip edilememesi durumları, toplum tarafından sosyal anlamda nasıl karşılaşılabilecekleri gibi pek çok belirsizlik durumu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca dil ve kültür engelini ne derecede zorluluk oluşturacağı da önemli bir husustur. Bu sebeple gidilecek yer her zaman bir esrarengizlik taşımaktadır (Çakran ve Eken, 2017: 9). Bu bilgiler doğrultusunda itme ve çekme kuramında faktörler birden çok olup farklılık gösterici bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü kuramın temel yapısı itibariyle itme ve çekme faktörleri kişisel ve görecelidir (Adıgüzel, 2016: 26). Bu nedenle “ iten” ve “çeken” faktörler listesi sonu gelmeyen bir liste durumundadır.

Günümüzdeki göç olgusuna ve yaşanan çeşitli göç olaylarına genel çerçeveden bakıldığında; itici ve çekici faktörlerin hala iç ve dış göçler için kısmen de olsa geçerliliği söz konusudur. Günümüzdeki göçlerin artık Lee'nin bahsettiğinden daha da karmaşık hale geldiği de açıktır. Buradan hareketle Lee'nin göç modeli bireyi etkileyen itici ve çekici faktörleri tam olarak belirtmemektedir. Bu faktörleri ancak sınıflandırılabilir faktörlerdir. İnsanlar göç kararı alırken çok zor süreçlerden geçmektedirler. Bu karmaşık göç etme sürecini daha kolay ve anlaşılır getirmek gerekmektedir. Bu konuda Lale Saral Develioğlu'nun “Karar Verme” kuramından hareketle Lee'nin göç modeli genişletilmeye çalışılmıştır. Genel anlamda karar verme sürecinin göç üzerindeki etkileri oldukça önemlidir. Sağlıklı bir şekilde göç kararı alabilmek için karar verme süreci ve kararı etkileyen faktörler oldukça önemlidir. Hem karar verme süreci hem de kararı etkileyen faktörler iyice tespit edildikten sonra doğru sürecin izlenerek karar verilmesi gerekmektedir (Develioğlu,2015: 46-47).

Bireylerin “doğru” karar alabilmelerini planlı ve bilinçli şekilde sağlamak için beş faktör oldukça önemlidir. Bu kararlar; 1.) Duygular, 2.) Değerler, 3.) Tecrübe, 4.) Algı 5.) Ortamdır (Develioğlu,2015: 49).

Çalışmanın göç ve mültecilik ilişkisi bağlamında olmasından hareketle Lee'nin göç modelinin günümüz dünyasında mültecilik ile bağdaştırılması üzerinde durulmuştur. Lee'nin göç modelinde üzerinden hareketle bireyler göç kararı alırken hiçbir zaman tamamen rasyonel bir davranış göstermezler. Bu durumda Develioğlu'nun “Karar Verme” kuramı bu olguyu destekleyici niteliktedir. Duygular, algı, değerler, tecrübe ve ortam gibi “özel unsurlar” göç etme kararını önemli ölçüde etkilemektedir (Develioğlu,2015: 51).

Yani Suriye'deki iç savaştan dolayı ülkemize göç etmelerinde bu “özel unsurlar” etkili olmuştur. Ülkemize göç eden Suriyeli sığınmacılar göç kararı alırken hem yaşanan ülkedeki olumlu ve olumsuz faktörleri hem de göç edecekleri ülkedeki olumlu ve olumsuz etkileri karşılaştırarak göç eğiliminde bulunmaktadır. Algısal ve duygusal davranışların da göç etmede önemli olduğunun sadece akılsal kararlar ile göç edilmeyeceğinin üzerinde durulmuştur. Suriyeli sığınmacılar açısından bir diğer değerlendirme ise, göç etmede “karar almak” ve “karar vermek” ayırımıdır. Karar almak; kendi isteğimiz ile alternatifleri değerlendirip verdiğimiz durumları ifade etmektedir. Karar vermek ise seçim yapmak zorunda olduğumuz, seçenek hakkımızın olmadığı ve vazgeçtiklerimizden rahatsızlık duyduğumuz durumları ifade etmektedir (Develioğlu,2015: 125-126). Karar verme süreci bu bakımlardan mültecilere uyumludur. Ülkemize göç eden Suriyeli sığınmacıların karar verme süreçlerinde daha öne de ifade edildiği gibi; mülteciler özgür olarak değil yaşadıkları ülkedeki siyasal baskı, iç savaş ve rejim değişikliğinden dolayı göç kararı vermektedirler. Bu yüzden göç modelinin günümüz dünyasındaki göç olgusuyla birlikteliği ve uyumluluğu üzerinde çalışma kapsamında göç teorileri konusuna değinilmiştir. Çünkü bu süreç sığınmacıların geçicilik-kalıcılık durumlarının belirlenmesinde oldukça önemli bir nokta görevi üstlenmektedir.

1.2.3.Petersen'in Göç Tipleri

Göç üzerine çalışma yapan bir diğer kuramcı ise Willam Petersen'dir. Temel olarak Petersen'in amacı, itme çekme faktörlerinin altında yatan asıl unsurları oluşturan sebepler üzerinde yoğunlaşmıştır. Her insanın aynı olduğu ve göçünde normal bir şey olduğu yaklaşımına karşı çıkararak, “eğer her insan aynıysa neden bazıları göç ederken bazıları da göç etmemektedir” anlayışına açıklık getirmek için çözüm arayışına girmiştir. Yani göçün altında yatan temel unsurlara vurgu yapmak üzere çeşitli sınıflandırma yollarına başvurmuştur (Öner,2012: 13-14).

Petersen, tarihsel değişim-dönüşümün göç üzerinde önemli derecede etkili olduğunu savunmuştur. Göç tarihsel süreç içerisinde yenileyici ve devamlılık gerektiren bir durum olarak süreklilik oluşturmaktadır. Değişim sürecinin tarihsel dönemde ele alındığında itici olan faktörlerin belli bir zaman içerisinde çekici rol oynadığından da bahsetmektedir (Çağlayan,2006: 75).

Petersen; ekonominin genel işleyiş durumunun göç için her zaman önemli derecede bir faktör olduğunu kabul etmiştir. Bu ekonomik işleyişin belli sınıflar için ne anlama geldiğini, ekonomiksel durumun göçü nasıl etkilediğini, göçleri anlayıp sınıflandırmak üzere çeşitli incelemelerde bulunmuştur. Çünkü ekonomide yaşanan dalgalanmaların üst, orta ve alt sınıfları farklı koşullarda etkilemekte ve bu etki durumu kişilerin farklı tepki vermelerine neden olmaktadır (Adıgüzel,2016: 27).

Petersen göçleri kendi içerisinde farklı göç guruplara ayırmaktadır. Göçlerin ilkel, zoraki, serbest ve kitlesel olmak üzere dört temel kategoride ele almaktadır (Yalçın, 2004: 14-17).

1.İlkel (primit) göçler: Petersen, bu göçlerin doğal koşullar içerisinde çevrenin oluşturduğu itme etkisiyle oluşan göçler olduğunu savunur. Petersen göçebe topluluklarının dönemlik güçlerini de bu göç tipi içerisinde ele alır. Buradan hareketle ıkkelliğin; insanlığın ilkel dönemlerine bağlı olarak ilişkilendirilmesi gerekliliğinden söz etmektedir(Adıgüzel,2016: 27). Petersen'in üzerinde durduğu asıl konu ise kuraklık, kötü hava koşulları ve çevreninin oluşturduğu fiziksel zorluklardan kaynaklanan durumların toplu göçlere sebebiyet vermesidir (Adıgüzel,2006: 75).

2. Zoraki (forced) göçler: Petersen ilkel göç tipinde ayırt edici özelliğın; doğanın oluşturduğu baskı durumundan bahsetmiştir. Fakat Petersen ikinci göç tipinde ise sosyal durumun oluşturduğu baskının ayırt edici bir nitelik olarak göç üzerindeki etkisinden bahsetmektedir. Bu göç tipi iki kategoride değerlendirilir. Birinci göç tiplerinde çok az göç sürecinin kontrolü sağlana bilinirken ikinci göç tiplerinde süreç tamamen toplumun irade mekanizması dışında gerçekleşir. Yani sosyal bir baskıya rağmen toplumlar ya da bireyler göç etmede bir karar mekanizmasını ellerinde bulundurur durumda iken zoraki göçte bu durum söz konusu değildir. Bu göç tipine bir örnek olarak: Nazi Almanya'sında göçe zorlanan Yahudiler önceleri göçe özendirilmesi durumu (birinci tip) sonrasında ise zorla hayvan taşınan vagonlara doldurularak toplama kamplarına gönderilmeleri ise (ikinci tip) olarak değerlendirilir (Adıgüzel, 2016: 27) .

3.Serbest (free) göç: Serbest göç tipinde kişiler, topluluklar ve toplumlar üzerinde herhangi bir zorlayıcı durum ile itici bir güç durumu yoktur. Bu sebep itibariyle diğer göç tiplerinden ayrılmaktadırlar. Göç kararını bireyin kendisinin vermesi göçün kararlı ve akılcı

bir şekilde uygulandığının da göstergesidir. Bir başka veya kentte giden emek göçünün gerçekleştiren işçiler bu göç tipine örnek gösterilebilir (Adıgüzel,2016: 27).

4.Kitlesel (mass) göçler: Petersen'e göre kitlesel göçler serbest göçlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Teknolojik gelişmeye paralel olarak ilerleyen bir durum olarak ifade edilmektedir. Bu göç tipini diğer göçlerden ayıran en temel özellik; göçün kolektif bir olgu halinde gerçekleşmesidir (Yalçın,2004: 14-15). Teknolojik gelişme ile göçmenler önceden gitmiş oldukları ülkelerde kendi aralarında bir göçmen ağı oluştururlar. Yeni ulaşım ve iletişim imkânlarıyla da öncü göçmenlerin kurdukları göçmen ağları yeni göçmenleri göç etme konusunda cesaretlendirmekte ve kitlesel göçü başlatabilmektedir. Amerika ve Avrupa kıtasına göç eden bireysel, öncü göçmenlerin göçü kitlesel bir hale dönüştürmeleri örnek olarak verilebilir (Adıgüzel,2016: 27).

Petersen'nin göç kuramı; bireysel ve toplumsal motivasyonu kapsadığı için göç sosyolojisi açısından oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Çalışma kapsamında değerlendirme yapacak olursak; Petersen'in kuramında birden fazla faktörün göç analizinde kullanılması bunun yanında zoraki göçlerin ayrımını da başarılı bir şekilde gerçekleştirdiği görülmektedir. Petersen'nin bu değerlendirmeleri önümüzdeki göçlerin başarılı bir şekilde analizinin yapılmasına olanak sağlamaktadır (Yalçın,2004: 16-17). Son dönemlerde özellikle çağımızda yaşanan çeşitli uluslararası göçler (Afrika'da ve Suriye'de iç savaştan kaçan sığınmacılar) bu kuramın açıklığı ve analizini ortaya koymaktadır. Sığınmacılar ülkelerinden göç ettiklerinde Avrupa ve Amerika gibi topraklarda kendi aralarında bir göçmen bağı oluşturup geride kalan göçmenler için öncü durumları da oluşturmaktadır. Bu durum aynı zamanda göçün net ve sürekli akıcılığına da yol göstericilik yapmaktadırlar.

1.3.4. Merkez-Çevre Göç Kuramı

Dünyanın merkez ve çevre olarak iki tipliklemeyle oluşturulan bir sistematik bütünlüğü vardır. Bağımlılık okullu düşünürleri tarafından önemli bir eleştirel ön bakış içerisinde ele alınan kuram doğu –batı ilişkisini yansıtmaktadır. Batı ülkeleri gelişmiş bir nitelik kazandıklarından dolayı merkez niteliği taşıırken az gelişmekte veya gelişmemiş ülkeler çevre pozisyonunda yer alırlar. Merkez ve çevre ülkeleri birbirine bağımlı durumdadırlar (Yalçın, 2004: 33-34). Göçün yönü bu iki denge kuramı üzerinde sağlanmaktadır. Gelişmiş ülkeler hammadde, ucuz işgücü ve işlenmiş-yarı işlenmiş mallar bakımından az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere bağımlıdırlar. Gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelere

ekonomik altyapı, hammaddeyi işleyecek yeterli sanayinin olmamasından, ilaç ve sağlık endüstrisinin zayıf ve yetersiz kalmasından dolayı gelişmiş ülkelere bağımlı durumdadırlar (Adıgüzel,2016: 30).

Wallerstain, dünyayı ikiye bölen bu kuramı daha da ileriye taşıyıp merkez, yarı merkez ve çevre ülkelerden oluşan üçlü devlet modelini savunmuştur. “Dünya Sistem Teorisi” adı verilen bu sistemde yarı merkez ülkelerin de merkez ülkeler tarafından baskı yaşadıklarını da vurgulamaktadır. Bu kurama göre uluslararası göç, kapitalist gelişmenin neden olduğu kopma ve yer değiştirme sürecinin doğal bir getirisi niteliğindedir. Çevre bölgelerdeki toprak, hammadde ve emek dünya pazarlarının denetimine girdiğinde göç akımları oluşmakta, bu göç akımları dış ülkelere doğru yayılma göstermektedir (Abandan Unat, 2002: 15).

Günümüzde modernleştirme, demokratikleştirme gibi farklı kılıflarla devam ettirilen bir süreç olarak yerini alan göç sistemi olumsuz nitelikler taşımaktadır. Batılı gelişmiş devletler sermayeleri ile göç durumunu kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktadırlar(Toksöz,2006:19).Küresel bir göç süreci, gelişmemiş ve az gelişmiş ülkeler aleyhine ve bu gelişememe durumu “akut bir sendrom” haline getirmektedir. Merkez çevre kuramına göre göç, modernleştirmeyi ve gelişmeyi sağlayan bir mekanizma olmaktan çok uzaktadır (Adıgüzel, 2016: 30).

İster yasadışı bir sistem içerisinde kaçak yollardan, isterse iltica ederek, isterse işgücü anlaşmasıyla yasal yollarla gerçekleşsin, göçler işgücünün gelişmiş ülkelere kullanılmasına yönelik olarak gerçekleşmektedir. Bu değişim ve önü alınamaz durum ise sosyo-ekonomik olarak olumsuz bir sonuç niteliği taşımaktadır (Güçer vd., 2013: 14).

Merkez-çevre kuramcıları, hem yerel hem de uluslararası düzeyde, modernleşme kuramcılarının ileri sürdükleri varsayımlara tepki göstermişler ve Denge Kuramı ’nı tümüyle reddetmişlerdir (Adıgüzel,2016: 30). Onlara göre dengenin yerini dengesizlik, ikili kuramın yerini de tekçi bir model almaktadır.

Dengesizlik; kaynağını gelişmiş ülkelerin durumundan alırken, gelişmemiş ülkeler ise durumdan etkilenmelerini her anlamda yaşamaktadır. Gelişmemiş ülkelere olan sermaye akımı ve göç olgusunun şekillenmesine zemin hazırlamakta bu durum ise dengesizliğe yol açmaktadır. Bu durum göç veren ülkeyi, insan gücü ve emek açısından sürekli olarak fakirleştirdiğini sömürülen ve tüketilen insan kaynağının da sosyal değişime yol açması

kaçınılmazdır (Çakır,2011: 136).Göç sosyolojisinde önemli yer eden teşkil eden kuram küreselleşme ile hızlı bir değişe bilirlik kazanmaktadır.

1.3. Göç Çeşitleri

Göç çalışmaları konusunda göçün çeşitleri ve sistematik sıralaması oldukça önemlidir. Çalışmada konunun daha net ve açık bir şekilde anlaşılmasını sağlamak için göçün hangi sıralamalara tabii olduğunun bilinmesi gerekmektedir.

Göç; ekonomik sosyal kültürel, psikolojik boyutları içinde barındıran çok karmaşık bir olgudur. Bunun yanında sebep- sonuç ve süreç ilişkisi çerçevesinde bir bütünü ifade etmektedir. Göç etmeyi kabul eden birey, toplum ve toplulukların her türlü değişim ve karşılaşabilecekleri olumlu-olumsuz değerlendirmeleri göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

Göç türleri kapsam, nitelik ve içerik konusunda değerlendirildiğinde göç türlerini aşağıdaki gibi sıralamak çalışmaya önemli bir açıklık getirecektir. Bahsedilen göç türlerinin bazen basit anlamda olmasının yanı sıra bazen de zorunlu, kalıcı ve geçici nitelikler taşıması üzerinde durulacaktır. Çalışmanın diğer bölümlerinde ise asıl konu olan Suriyeli sığınmacıların sıcak göç dalgası içerisinde hangi grupta nasıl kategorize edilmesi gerektiği hakkında bilgi verilecektir.

1.3.1. İlkel/ Basit Göç

İnsanların gruplar halinde doğanın oluşturduğu (kuraklık, kıtlık, doğal afetler... vb.) gibi sebeplerden dolayı buldukları yerleşim bölgelerini terk etme durumları ilkel/basit göç olarak adlandırılmaktadır. İnsanlığın ilkel dönemlerinden günümüze değin tarih boyunca pek çok göç hareketi yaşanmıştır. Doğal çevrenin itme etkisi bu göçün yaşanmasında asıl etkili unsurdur (Adıgüzel, 2016: 26).

1.3.2. Sürücü veya Cebri Göç

İnsanların yaşamış oldukları coğrafyada politik gücün veya politik güçten çok daha kuvvetli olan bir yapının şiddet, zulüm veya zorlama yaparak ikamet eden insanları aniden yerlerinden etme, başka ülkelere gitmek mecburiyetinde bırakılmaları durumu “sürücü veya cebri göç” şeklinde ifade edilmektedir. Nazi Almanya’sında göçe zorlanan Yahudilerin vagonlara doldurularak göç ettirilmesi bu türden bir göç durumdur. Bunun yanında 1944

yılında Kırım Türkeri'nin Sibiryaya'ya gönderilmeleri, 1988 yılında Irak'taki Kürtler'in Türkiye'ye gelmek zorunda kalmaları bu göç türüne örnektir (Kaynak,1992: 105).

1.3.3. Geçici Göç

Sınırlı süre ve zaman çerçevesinde insanların veya grupların başka ülkelere yapmış oldukları çalışmak amaçlı göç türü "geçici göç" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu göç türü kapsam bakımından işçi göçlerine nazaran daha geniş bir pozisyon sergilemektedir. Uluslararası kurum ve örgütlerin iş amaçlı yüksek göçmen alımında buldukları bunun yanında sanat, edebiyat, sinema, moda... vb. gibi pek çok nedenlerden dolayı geçici göç durumları ülkeler arası geçici süreli göç durumları oluşabilmektedir (Naz,2015: 22).

1.3.4. Kalıcı Göç

Geçici göç durumunun karşıtı olarak görülen bu göç çeşidinde ülkelerin iç kısımlara doğru yapılan kalıcı göç eğilimi durumudur. Belli zaman aralığında aşamalı olarak göç edilen bölgeye yerleşme durumunun kalıcı şekilde sağlanmasıdır. Türkiye'ye Balkanlar, Kafkasya ve Kırım'dan gelen göçmenler kalıcı göç durumuna örnek verilebilir (Çavuşoğlu,2006: 2).

1.3.5. Zorunlu Göç

Bu göç çeşidi genel olarak kitle/grup çoğunluğunun isteklerine uygun tarzda, istisnai bir nitelikte kitle/grupların iç ve dış göç durumlarına imkan sağlamayı da gözeterek iki ülke arasındaki göç durumunun; değiş-tokuş çerçevesinde, kendi etnik ve kültür kapsamında yalnızca başka bir ülkeye göç etme durumu "zorunlu göç" olarak nitelendirilir. Bu yönüyle cebri veya sürücü göçten ayrılır. Örnek olarak Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesinde din kriteri oldukça etkili olmuştur (Çavuşoğlu,2006:2).

1.3.6. Serbest (İsteğe Bağlı) Göç

Bireyin göç eyleminde bulunurken yaşamış olduğu ülkenin itici faktörleri ile göç edeceği ülkenin çekici faktörlerini karşılaştırır. Böylece bireyin kendi istekleri çerçevesinde göç etme durumu "serbest isteğe bağlı) göç" gerçeğini meydana getirir. Gidilecek ülkedeki temel hak ve özgürlükler, çalışma şartları, evlilik durumu ve yaşam kalitesi gibi çekici etmenler karar aşamasında oldukça önemlidir. Birey yaşamakta olduğu ülke ile gidilecek

ülke arasında bu olumluluk durumlarını karşılaştırıp getirileri fazla olan ülkeye göç eğiliminde bulunur (Çavuşoğlu,2006: 3).

Son yıllarda küreselleşme ile ülkelerin gelir durumları orantısız şekilde değişkenlik göstermektedir. Bireyler yaşadıkları ülkede ucuz iş gücü, düşünce ve hak kısıtlamasına maruz kalma, politik belirsizlik ve huzursuzluk gibi etmenlerden dolayı ülkelerini terk etme eğilimine bulunurlar. Kendilerine uygun gördükleri ve olumlu buldukları ülkeye uygun şartlar çerçevesinde göç ederler (Şahin, 2001: 2).

1.3.7. Grup Göçü ya da Kitle Göçü

Birbirinden ayrı iki ülkenin aralarında herhangi bir anlaşma olmamasına rağmen, genel olarak maruz kaldıkları baskı ve ayırım politikaları neticesinde ortak (dini birliktelik ve soydaşlık... vb.) değerlerin paylaşan bireylerin grup ya da kitle halinde göç eğiliminde bulunma durumları “grup ya da toplu göç” olarak adlandırılmaktadır. Çoğunlukla coğrafi yakınlık ve kültürel birliktelik göçün sağlanmasında temel belirleyicilerdir. Bulgaristan’dan ülkemize yapılan göç bu duruma örnek olarak gösterilebilir (Naz,2015: 23).

1.3.8. İşçi Göçü

Bir ülkede yaşayan kişilerin ya da grupların başka bir ülkeye emek güçlerini pazarlamak amacıyla “işçi statüsünü” baştan kabullenerek görevlerini yerine getirmek amacıyla başka ülkeye göç etmesi durumudur. İşçi göçleri genellikle sanayi ve ticaret ağlarının gelişmiş ve küresel nitelikte güçlü olan ülkeler gelişmiş Avrupa ülkelerini ve ABD’ ye yoğun olarak yapılmaktadır. Türkiye’den 1961-1975 yılları arasında bir milyon civarında emek göçünün Avrupa ülkelerine yapılması bu duruma örnektir (Çavuşoğlu,2006: 4).

1.3.9. Beyin Göçü

Yurt içinde ya da yurt dışında eğitim almış ve alan bilgisinde uzmanlaşmış olan bireylerin daha iyi çalışma ve yaşam koşullarına sahip olmak amacıyla göç etmeleri “beyin göçü” olarak adlandırılmaktadır. Yüksek eğitim ve bilimsel anlamda uzmanlaşmış, sayıca sınırlı kişilerin gidebildiği bir göç durumudur. Beyin göçünde bireyler öncelikle kaliteli yaşam haklarına ve yüksek kazanç kriterlerine odaklanırlar. Bu durumda dünyanın gelişmiş olan ülkelere göç etme eğilimi içerisindedirler (Çavuşoğlu, 1995: 23)

1.3.10. Mülteci Göçü

Bireylerin veya grupların buldukları ülkede politik rejim ve otoritenin ağır baskı, anlaşmazlık ve çatışma halinde olmasından kaynaklı olarak can ve mal güvenlikleri tehlike altında bulunan bireylerin veya grupların alternatif ülkelere legal/illegal yollarla geçiş yapması durumudur (Naz, 2015: 26). Bu göç türü diğer göçlere göre oldukça ağır ve dramatik sonuçlar oluşturan göç türüdür.

Mülteci göçleri karşısında göçe maruz kalan ülkeler ağır yetki ve sorumluluk altına girerler. Bu durumda uluslararası yardım ve dayanışma kurumlarına ihtiyaç duyulur. Özellikle son yıllarda etkisi giderek artan mülteci göçlerinde dünya siyaseti oldukça önem arz etmektedir. Ortak paylaşım değerleri bu konuda hayati bir öneme sahiptir. Esas itibariyle mülteci göçleri sadece göçe kapılarını açan ülkenin sorumluluğu üzerinde olmamalıdır. Bu durum mültecilere ev sahipliği yapan ülke açısından sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel anlamda olumsuz ve ağır sonuçlar oluşturabilir.

1.4. Göç ve Sosyal Dışlanma

Göç olgusunun temel özelliklerinden birisi de toplumsal bir çözülmeye yol açmasıdır. Göç eden birey ve toplulukların göç ettiği yerlerde sosyal açıdan karşılaştıkları bir problemde “sosyal dışlanmışlık”tır. Sosyal dışlanmışlık toplumdan topluma ve ülkeden ülkeye farklı nitelikler kazanmaktadır. Geçmişten günümüze kadar var olan ve süregelen göç sirkülasyonunda sosyolojik açıdan bakıldığında “dışlanmışlık” durumu var eden bir durum olarak yerini korumaktadır. Göç edilen yerlerdeki toplumların milli, manevi, kültürel ve sosyal eğilimleri de dışlanmaya yol açmaktadır (Erdoğan,2004: 9-11).

Sosyal dışlanma ile ilgili tam ve net anlam literatürü olmadığından kavram ancak ilişkilendirilme yoluyla bağlantı kurulabilir. Ekonomik yetersizlik, sosyal ilişkilerin bozulması, sosyal korumalardan yoksun kalma ve yoksulluk kavramları ile ilişkilendirilip bu unsurların birine veya birkaçına vurgu yapılmaktadır. Kavramın tanımına yönelik bir anlatımı aşağıda belirtilerek geniş çaplı bir sürecin etkileşimi olduğundan bahsetmek mümkündür.

Sosyal dışlanma; bireylerin imkânsızlıktan kaynaklı eğitim durumlarının tam olarak sağlanamaması bunun yanında ayrımcılık sebebiyle sosyal hayata adapte olmasının

kısıtlılığı anlamına da gelmektedir. Bu durum bu kesimin iktisadi ve hukuksal açıdan birtakım güçlüklerle karşılaşmasına sebep olmaktadır (Erdoğan,2004: 12).

Sosyal dışlanma diğer yandan da toplumsal ve çevresel ağlar ve etkinlikler kurmasında engeller oluşturmaktadır. Örneğin; eğitim süreçlerinde ve emek-işgücü piyasasına katılımlarda geri planda kalmalara sebep olabilmektedir. Bu kesimin elindeki güç ve potansiyel oldukça sınırlı olup, karar alma durumlarında katılımları da sınırlı durumda gerçekleşmektedir. Dolayısıyla da bu kesim genelde kendini güçsüz hissetmekte ve günlük yaşamlarını etkileyecek kararlarının alımında tam rasyonel davranmamaktadırlar. Sosyal dışlanma kavramı geniş bir yelpazede ele alınmalıdır. Kavram sadece tek yönle olanak sağlayabilecek bir anlam açıklığı ile ifade edilemez (Çakır,2002: 84).

Sosyal dışlanma içerisinde yoksulluk durumunu da barındıran fakat sadece bu durumla sınırlı kalmayan bir kavram olarak incelenebilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde sosyal dışlanma kendini ekonomik, politik ve toplumsal anlamda da gösterebilmektedir(Savaşkan,2009: 217). Dışlanma bir süreç içerisinde ele alınıp etkin dinamikleri üzerinde durulmalıdır. Sosyal dışlanma kavramının ortaya çıkmasında etkili olan süreçler ve zaman-mekân bağlamında değerlendirmeler yapılmalı bu çerçevede altyapısal bir analiz gerçekleştirilmesi de gerekmektedir. Sosyal dışlanma kavramı ilk olarak 1960'lı yıllarda Fransa'da ekonomi tartışmalarından kaynaklı olarak ortaya çıkmıştır. O dönemin birçok araştırmacı ve entelektüel kesimi yoksul olma durumunu üstü kapalı olarak "dışlanmışlık" şeklinde yorumlamıştır (Sapancalı, 2005b: 59).

Sosyal dışlanma oluşumunun altında yatan temel nedenler arasında yoksulluk, gelir dağılımının eşitsizliği, göç, bireyleri koruyan bir sosyal güvencenin olmaması, eğitim yatırımlarının düşük olması... vb. gibi birçok neden yatmaktadır. Bütün bunları törpüleyen en kuvvetli durum ise 1970'li yıllardaki ekonomik krizin sosyal dışlanmayı açıkça körüklemesidir. Sosyal dışlanma ekonomik anlamda ülke içerisinde kendini hissettirmeye başlamıştır. Aynı ülkede eşit sosyal güvenlik haklarından tam anlamıyla yararlanmayan kimseler; yoksul ve çeşitli nedenlerle dışlanmış kimseler olarak belirlenmiştir (Deniz vd., 2016: 21-22).

Sosyal dışlanmanın nedenleri arasında; iş piyasasında değişiklik, sosyal koruma durumlarının giderek gerilemesi, fakirlik ve artış gösteren işsizlik oranı olarak sıralayabiliriz. Sosyal dışlanma kapsamında göç ile ilgili birtakım analizler yapılmalıdır.

Çalışmanın içeriği kapsamında ele alındığında göç ve sosyal dışlanma problemi arasında yakın ilişki kurulabilir. Ülkelerinden çeşitli sebeplerden dolayı göç eden bireylerin ve toplulukların sosyal dışlanmaya ister istemez maruz kaldıkları görülmektedir. Bir bütünsel çekirdek olarak değerlendirilen toplumun yapısına yabancı bir toplumun girmesi ister istemez toplumsal dışlanmayı beraberinde getirir. Bu durum da ister istemez toplumun alışık olmadığı yabancılaştırma durumuna karşı varlığını toplumsal dayanak ve kültür çerçevesinde korumakla sağlanır. Özellikle sanayileşme süreci ve küresel sistem sosyal dışlanmayı tetikleyici bir rol üstlenmektedir. Son dönem toplumlarında ciddi bir artış gösteren sosyal dışlanma esas itibariyle kültürel bağların çözülmesine yol açan böylelikle toplumsal ana arterlerin yıkımını kolaylaştırıcı rol üstlenmektedir (Çakır,2002: 86-88).

Son dönemlerde küreselleşme olgusu içerisinde gerçekleşen göçler şunun bir göstergesidir: Medeniyetleri silah, savaş veya şiddet eğilimi çerçevesinde yıkmaya politikaları geride kalmıştır. Bunlar yerini kültürel sosyal çözümlerle daha da hızlı bir şekilde erozyona uğratarak devam ettirmektedir. Son dönem küreselleşme hareketleri ile aslında devam eden eşitsizlik süreci devam etmektedir. Böylece sınıflar arasındaki zıtlıklar, küreselleşmenin ortaya çıkardığı sosyal dışlanma kavramı arkasına dayandırılmıştır (Tartanoğlu,2010: 6).

Ülkemizde son yıllarda ciddi tartışma konusu olan göç ve sosyal değişim yansımalarında göçmenlerin ülkeler üzerindeki değişim-dönüşüm durumları üzerinde hassasiyetle durulması gerekmektedir. Çalışmada belirtildiği üzere ülkemize gelen mültecilerin sosyal zeminde dışlanmışlıkları üzerinde durulmalıdır. Yukarıda kavram açıklığı belirtilen tanımlamalardan hareketle sosyal dışlanmanın göç etkisiyle hızlı bir geçiş süreci oluşturduğu bilinmelidir. Öncelikli hedef; ülkemizde bulunan ve sayıları her geçen gün artan mültecilerin temel yaşadıkları dışlanmışlıkları iyi saptamaktır (ORSAM,2016: 12).

Mültecilerin ve sığınmacılık ülkemizdeki temel problemleri üzerinde dikkatle durulması gerekmektedir. Sosyal dışlanmışlık çerçevesinde temel barınma, sağlık, istihdam ve işgücü durumlarının “toplumsal itilmişliğe” yol açtığı üzerinde durulmalıdır. Devletin göç ve göç politikaları üzerindeki görevlerine yönelik ilişkileri ileriki bölümlerde geniş bir çerçevede ele alınacaktır. Özellikle Suriyeli sığınmacıların sosyal dışlanmışlıkları konusunda ortaya çıkan problemleri çözmek için ciddi ve kalıcı çözüm teknikleri geliştirilmelidir. Ülkemizde halen ekonomik durumun tam istikrarlı bir zemine oturtulmadığı bu sebepten dolayı mevcut yerel halk ile mülteciler arasında bir

yabancılaşmanın da kaçınılmazlığı söz konusudur. Suriyeli sığınmacıların temel ihtiyaçları ve devlet vatandaşı olmamalarından doğan sıkıntılarına yönelik hukuki ve sosyal planlamalar da ileriki bölümlerde anlatılacaktır.

Ülkemizde son dönemlerde yaşanan toplumsal düzeni yıkıcı faaliyetler(terörizm, toplumsal suçlar) konusunda mülteciler ilgi odağı olmaktadır. Böyle bir durumda toplumsal dışlanmışlık durumu da ciddiyet arz etmektedir. Ülkede oluşan toplumsal gerilimi tetikleyici bir unsur olarak Suriyeli sığınmacılar üzerinden hareket edilmektedir. Savaş sonrası ülkemize gelen sığınmacıların mevcut sosyal durumlarına ilişkin henüz net bir çerçeve çizilememektedir. Savaştan kaçan sığınmacıların savaş sonrası sosyal dışlanmaya maruz kaldıkları görülmektedir. Toplu çadırlarda yaşayanların savaş kaynaklı gerginliklerin yaşandığı, uyku problemleri ve psikolojik kaygılar taşıdıkları raporlarda belirtilmiştir (Güçer vd., 2013: 20).

Ülkemize dağılan Suriyeli sığınmacılar için mevcut yerel hakla iyi ilişkiler kurulması için uzun vadeli kalıcı sosyal-kültürel anlamda teşvik edici çalışmalar yapılmalıdır. Sonu kestirilemeyen bu göç dalgası karşısında hükümetin ve STK'ların dikkatli çalışmalar yapması gerekmektedir. Örneğin; gazete ve dergilerde Suriyeli sığınmacılara yönelik gerçekçi durumlarını açıklayıcı yazılar yazılmalıdır. Gönüllü dernekler tarafından Suriyeli sığınmacılara dayanışmacı bir şekilde yaklaşılmalıdır. Kamuoyuna bilgilendirici yayınlar yapıp olayın probleme ve yerel anlamda sosyal bir çatışma zeminine kaymaması için ulusal kurum ve kuruluşların aktif faaliyet göstermeleri gerekmektedir. Sosyal bir sorun olan mülteci problemi göz ardı edilmemeli devletin halka açık ve şeffaf bir ekseninde bilgilendirmeler yapması gerekmektedir (Güçer vd., 2013: 28).

Sonuç olarak mültecilerin her anlamda dışlanmışlığa itilmeleri sosyal zeminde suçlardan devlet istikrarını bozucu bir “gettolaşmaya” gideceği üzerinde durulmalıdır. Göçün getirisi olan mülteci akınına karşı yerel halkın duyarlılık göstermesi gerekmektedir. Belirsizlik içinde olan göç durumunun toplumda oluşturduğu huzursuzluk ve hoşnutsuzluklara karşı önleyici hükümet politikaları geliştirilmelidir. Bu durumda ulusal ve uluslararası göç kurumlarının almış olduğu kararlar oldukça önemlidir. Suriyeli sığınmacıların hukuksal bir zemin çerçevesinde hak ve statülerinin oluşturulması gerekmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde bu konu üzerinde gerekli bilgilendirilmeler yapılacaktır.

2. BÖLÜM

2. ULUSAL VE ULUSLARARASI BAĞLAMDA GÖÇ POLİTİKASI VE GÖÇ DÜZENLEMELERİ

Göç politikalarına ilişkin geçmişten günümüze birçok değişim dönüşüm çerçevesinde değişimler yaşanmaktadır. Tarihsel süreçlerden günümüze kadar göç olgusu her zaman süreklilik arz etmiştir. Bu durum sonucunda ülkeler ve uluslar birtakım politikalar geliştirmişlerdir.

Uluslararası göç akımları; 20. yy'de küresel çerçevede ekonomik, toplumsal ve siyasal şekillendirmeler ile yerini almıştır. Dünya kamuoyu özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra zaman zaman yeni yer ve ulusların oluşumuna tanık olmuştur. Bir yandan yeniden yapılanmayı gerçekleştirmek amacı ile göç üzerindeki ikili ilişkileri korumak amacıyla düzenlemeler yapılmıştır (Adıgüzel,2016: 43-45).Öte yandan ise ileri derecede gelişmiş olan toplumların daha iyi ve ideal bir düzen kurma çabasıyla düzensiz göç akımlarına da sahne oldukları görülmektedir.

Her ülke zamana ve şartlara göre mevcut göç politikaları geliştirmiştir. Küreselleşme ve ülkelerin çokuluslu bir yapı dâhilinde örgütlenmeleri de ister istemez göç konusunda uluslararası bir karar alma durumunu ortaya çıkarmıştır. Son yıllarda gerek ulusal gerekse uluslararası anlamda yeni mevzuat düzenlemeleri ve uygulamalar hayata geçirilmiştir. Hukuki ve toplumsal anlamda düzenleyici işlev mekanizmaları oluşturularak mevcut ve olası göç hareketlerini kontrol etmeye sorunları minimize edecek politikalar üretilmiştir.

Göç olgusu son yıllarda gelişmemiş ülkelere patlak veren bir durum olarak kendini gün yüzüne çıkarmaktadır. Bu durumun faturasını ise gelişmekte olan ülkeler yüklenmektedir. Örneğin; ülkemize gelen milyonlarca sığınmacının sosyal ve ekonomik kalkınmışlık üzerinden ciddi niteliklerle istikrarımızı yavaşlatıcı bir etkiye sahip oldukları görülmektedir. Küreselleşme süreci bu durumu son on yılda büsbütün güçlendirmektedir(Erdoğan ve Kaya, 2016: 271).

Türkiye, uluslararası beşeri mobilizenin hızlandığı ve farklı boyutlara ulaştığı ve yakın coğrafyasından yönelen göç akımlarının hedef noktası olmaya devam etmektedir. Coğrafi konumunun özelliği nedeniyle Türkiye uğrak göç noktalarından bir ülke olarak yakın ve ikinci kuşak ülkelerin tercih ettiği bir ülke durumundadır. Dikkat edilmesi gereken husus

göç olgusunun sadece coğrafi konumla sınırlı olmayışıdır. Örneğin; Sovyet Rusya'nın yıkılması ile aynı dil ve kültürel özelliğe sahip bireylerin ve kitlelerin Türkiye'ye göç hareketleri başlamıştır. Bu durum ise Türkiye'ye gelen mevcut göç dalgasının önünü açmış ve kolaylaştırmıştır(Erdoğan ve Kaya,2016: 246).

Uluslararası göç ve göçmen sistemleri her ülkede farklı birtakım değişikliklere sebep olmuştur. Türkiye'ye yapılan göç sirkülasyonları sonucunda; ülkenin nüfus yapısı, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmesi derinden etkilenilmekte ve ulus-devlet oluşumunun önde gelen bir niteliği olarak ta değerlendirilmektedir(İçduygu,2010: 45).

Ulusal ve uluslararası göç bağlamında son dönem göçlerinin bir kriz niteliği taşıdığı görülmektedir. Mültecilerin her ülke açısından kriz niteliğinin yeni uyum ve entegrasyon politikaları ile şekillendirilmesi gerekliliği de ortaya çıkan yeni bir durumdadır (Güçer vd., 2013:33).

Politik ve düzenleyici toplumsal argümanlarla uyumlu bir toplum oluşturulma modeline yönelik gelişmelere ise ilerleyen bölümlerde yer verilecektir.

Göç olgusunun değişişe bilirlilik arz etmesi de her anlamda mevcut yapısal değişikliği de göz önünde bulundurmaya gerektirmektedir. Ülkeler açısından bakıldığında uluslararası anlamda merkez ve hukuksal bir çizelge bütünlüğüne uyum oldukça önemlidir. Yasal mevzuatlar ve politik anlamda birliktelikle bu mültecilik sorununa ancak kalıcı sorunlar bulunabilir(Güçer vd., 2013: 25).Ülkemizde son dönem göç olgusuna yönelik yenilikçi ve çözüm odaklı birtakım kurum ve kuruluşların çalışmaları devam etmektedir. Burada önemli olan nokta ise; ileriye dönöl olası göç sirkülasyonlarına yönelik faaliyetlerin analizinin iyi derecede belirlenmesidir. Mültecilik durumunda ülkenin refah ve istikrar durumunun en asgari safhada etkilenmesinin yolları ve odak noktası olan birey ve toplulukların üzerinde ciddi ve kararlılık arz eden çalışmalar yapılmalıdır.

Çalışmada da belirtildiği üzere göç politikalarında son dönem göçü olan ve 2000 yılı sonrası göç dalgalanmasında Suriyeli sığınmacılar ele alınacaktır. Türkiye'deki kurum ve kuruluşların hangi ölçüde nasıl işlevsellik kazandığı yönünde saptamalar yapılarak ulusal göç politikaları hakkında bilgiler verilecektir. Bunun yanında göç mevzuatında ve sisteminde olası bir kriz durumunda ne gibi önlemler alınarak sorunun azaltılması yönünde saptamalar yapılacaktır.

2.1. Türkiye'nin Göç Tarihi ve Göç Düzenlemeleri

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'ye yapılan göçler tarihsel aşamada incelenerek günümüze kadar ki göç süreçleri üzerinde durulacaktır. Göç sosyolojisi bağlamında tarihsel göç zincirlemesinden bahsedilirken aynı zamanda yapılan göç düzenlemeleri üzerinde de durulacaktır. Türkiye'nin göç tarihi ve düzenlemeleri üzerinden çalışmanın ana konusu olan sığınmacılık durumuna vurgu yapılarak konuya açıklık getirilmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye; göç sistemi üzerinde birçok tarihsel süreçler geçirmiş bir ülke niteliği taşımaktadır. Geçmişten bugüne uzanan bir coğrafi medeniyetin zenginliğin içerisinde yerini almaktadır. Cumhuriyetin kurucu yıllarından önce de oluşan ve süregelen göç hareketleri cumhuriyet sonrasında da yerini almıştır. Özellikle Balkanlar ve Kafkasya'dan Cumhuriyet sonrası da göç sirkülasyonlarının devam ettiği görülmektedir. Osmanlı dönemindeki savaşların ve politik hesaplaşmaların bir ürünü olarak göçlerin faturası ülkemize kesilmiştir(Adıgüzel,2016: 36).

Ülkemizde oluşan göç hareketleri yapı itibariyle ülke içinde, ülke içinden ülke dışına olan göçler ve dışarıdan ülkemize yapılan göçler şeklinde kategorize edebiliriz. Birçok dönemde yapılan uygulamalar sonucunda hem politik zeminde hem de sivil arenada göç uygulamaları zamana ve mekâna göre şekillenmiştir.

Türkiye'nin göç tarihinin dört temel kategoride değerlendirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmalıdır. Bunlar; Balkanlaşma göçleri, kentler arası göçler, kentleşme ve yaşam güzergâhları göçleridir (Tekeli,2011: 43-44).Bu dört kategorinin incelenmesinde ilk olarak,1860-1927 yıllarında meydana gelen değişim ve uluslaşma sürecinde Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü yitirmesi sonucunda oluşan göçlerdir. Balkan göçleri olarak bilinen ve ciddi bir kitlesel göç hareketinin Anadolu'ya akın ettiği görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan bu göç hareketinde Balkan göçleri en büyük bir paya sahiptir(Özcan,2004:177).Sonuç olarak 1927-1980 yılları arasında nüfusun homojenleştirilmesine yönelik hareketler gerçekleştirilmiştir. Eskiden toprak bütünlüğü içerisinde yer alan bölgelerin yeni devletleşme süreci içerisinde yer değiştirmeye maruz kaldığı görülmektedir (Erdoğan, 2010: 47).

İlk göç hareketinin 1774 yılında Osmanlı-Rus Savaşı'nı izleyen 1789-1800 yıllarında 500.000 civarında olan Tatarların Osmanlı topraklarına girmesi ile başlamıştır. Daha sonrasında ise dalga halinde oluşan göç hareketleri ile Osmanlı Topraklarına göç eden

Tatarların sayısının ortalama 1.800.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir (Tekeli,2011: 150).

Birbirini zincirleme izleyen göç hareketlerine bakıldığında ise Kırım ve Kazak kökenli 5-6 milyon kişinin Türkiye'ye göç ettikleri tahmin edilmektedir(Karpat,2015:xxxı). Balkan savaşları sonrasında 640.000 Müslüman-Türk nüfusun Osmanlı topraklarına göç ettiği bilinmektedir (Tekeli,2011:151).Kesin olarak net bir rakamı bilinmemekte olan 1859-1922 yılları arasında ise 4.000.000 Kafkasyalı ve Kırım Tatarı Türkiye'ye sığınmıştır(Özgür,2012: 205).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Kafkasya, Kırım ve Balkanlar başta olmak üzere, 1923-1995 yılları arasında Türk, Boşnak, Çerkez, Arnavut, Pomak, Tatar gibi etnik göçlere şahit olmuştur. Bu çeşitli etnik Osmanlı tebaasının sayısının yaklaşık olarak 1.700.000 civarında olup, ülkemize göç ettiği belirlenmiştir (Ciğerci,2012: 107). Osmanlı bakiyesi olarak devredilen toprak düzenlemelerinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti yoğun göç sirkülasyonlarına maruz kalmıştır. Cumhuriyetin kuruluşu itibariyle Lozan Antlaşması'na bağlı olarak Türkiye-Yunanistan arasında yapılan “nüfus mübadelesi” kapsamında yaklaşık 400.000 kişinin ülkemize göç etmiştir. Bu durum tarihsel süreç içerisinde milli, manevi ve etnik anlamda sağlanan birlikteliğin göç sürecini özetlemektedir. (Adıgüzel,2016: 39).

Kentsel gelişim sürecinde Tekeli'ye göre yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme projesi en etkili ve değerli bir dayanak noktasıdır. Ankara'nın başkent olması, demiryolu ulaşımının inşa süreci ve kentlerde fabrikalaşma süreci üç önemli stratejik temel unsurdur (Tekeli,1998: 5 'ten aktaran, Turhanoğlu,2013: 202). Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren yapılan ulusal düzenlemeler ve değişimler neticesinde kentleşme oranında ciddi bir artış trendine girilmiştir. Batı ülkelerinde olduğu gibi sanayileşmeye bağlı olmayan bir kentleşme sürecine gidilmiştir. Öncelikli olarak tarım sektörünün güçlendirilmesi ve tarımda makineleşme süreci; gelişmekte olan toplum ve kentlerin sanayi sektörüne bağlı olmaksızın kentleştiğinin bir göstergesidir (Arslanoğlu,1998: 38).

Kentleşme dönemi; İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte 1945'lerden başlayan süreç 1980'lere kadar devam eden bir nitelik halini taşımaktadır. Bu dönemde oluşan köklü değişim süreci ve sanayileşme hareketleri ile kentlileşmenin yeni getirisi olan göçlerin de süreklilik arz ettiği görülmektedir(Tekeli,2011: 45-46).

Türkiye'de 1950 ve 1980'li yıllar arasında ulus-devletleşme süreci kalıplaşmış bir sürece doğru evrilmiştir. Bu yıllar arasında Türkiye'nin sanayileşme sürecine dahil olması kırdan kente yoğun göçü beraberinde getirmiştir. Bunun yanında Yugoslavya ve Bulgaristan'dan Türkiye'ye Türk kökenli kişilerin göçleri devam etmiş yaklaşık 200.000 civarında Türk göçmen Bulgaristan'dan ülkemize gelmiştir (Çolak,2013: 113).

Bu dönemde ayrıca işçi göçleri de yaşanmıştır. Türkiye’den 1960’lı yıllarda Avrupa ülkelerine özellikle de Almanya’ya yoğun işçi göçü yapılmıştır. Ülkemize 1980’li yıllarda sınır ülkelerde meydana gelen siyasi çıkmazlar ve bunalım süreçleri ve iç karışıklık durumlardan kaynaklı olarak Türk olmayanlar kişiler ülkemize göç etmiştir (İçduygu,2014: 53-54).

Türkiye’nin hızlı bir sanayileşme sürecine doğru yol alması ile başlayan iç göçlerin hareketliliği zaman içerisinde farklılıklar göstermiştir. Ülkemizin 1980 sonrası kentleşme serüvenlerine dikkat etmek gerekmektedir (Adıgüzel,2016: 43).

Köyden kente yapılan göçlerle toplumsal bağlarının gelenek, görenek, örf ve adetlerin zaman içerisinde esnediği görülmektedir. Bu durum kent mobilizesinin toplumlar üzerindeki değişiklik durumudur. Kentlerin dinamizminin bir değişime maruz kalıp göçün sosyal anlamda etkili bir değişim mekanizması oluşturduğu saptanmıştır. Kentleşme döneminde yoğun ve karmaşık göç sistemlerinin iç içe paralellik göstermesi de toplumsal nüfusun da karmaşıklaşmasına yol açmaktadır. Köylerdeki yoksulluk ve işsizliğin büyük kentlere taşınması durumu “çağdaş iktisadi kalkınma ve kentleşme-modernleşme sürecinin bir parçası” olarak görülmektedir (Karpat,2003: 21).

Göç; her ne kadar sanayileşmenin bir getirisi olarak başlamamış olsa da kapitalist sürecin içerisinde sanayii-işgücü ikilemi göçü besleyen bir kaynak olarak yer edinmiştir (Çağlayan,2013: 107). Türkiye’nin hızlı kentleşme süreci istihdam, barınma, uyum gibi birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Türkiye, gecekondulaşma ve çarpık kentleşme sorunları ile yüzleşmek durumunda kalmıştır. Hızlı kentleşme durumu küreselleşme süreci ile tırmanma gösterip daha da karmaşık bir kentleşme durumuna doğru yol almıştır (Koyuncu,2015: 33-34).

Kalabalık nüfus toplumsal bağların ikincil dereceden olmasına ve bireyselliğe dönük hayat tarzının oluşumuna olanak sağlar. Küreselleşme olgusu ise tam bu kentleşme döneminde devreye girer.

Son dönem ise; halen devam eden bir süreç olarak “küresellik” boyutunda ele alınan bir göç mekanizmasıdır. Küreselleşmenin devam eden ve farklı seyirler dâhilinde göç ilişkisine her daim etki-tepki oluşturduğu da dikkate alınmalıdır. Ülkelerin savaş sürecine dâhil edilmesi ile gelişmekte ve gelişmemiş olan ülkelerde yoğun kitlesel dalgalar dünya üzerinde dağılım göstermektedir. Bu durum sonucunda sosyolojik boyut esas alınarak toplumsal kültür ve kodların da kendi içinde yeniden adlandırılması gerekmektedir (İçduygu,2000: 360). İnsanlığın tekrardan bir çiziliş yörüngesi etrafında küresel nitelikte oluşan göç dalgası 1980’lerden başlayan ekonomik anlamda değişme ile kendini ciddi bir nitelikte göstermektedir. Bugün dünyanın hemen hemen her bölgesinde ekonomik temelli

göç politikalarının oluşturulduğuna şahit olmaktayız. Dünya tekel ekonomistlerinin ve merkez gelişmiş ülkelerinin yoğun bir baskı aracı olarak küresel çapta göç sistemleri belirledikleri aşikârdır.

Türkiye'nin yoğun ve yeni bir göç türü ile karşı karşıya kaldığı bu dönemin en önemli özelliği Avrupa Birliği ile üyelik müzakerelerine başlanmış olmasıdır.

Türkiye'nin göç politikası 1951 yılına değin iç dinamikler vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Genel göç düzenlemeleri 2510 sayılı İskân Kanunu ile gerçekleştirilmiştir. Bu kanun; Türk soyundan gelen kişilerin sürekli oturma sağlamaları amacıyla Türkiye'ye kabul ederek bu kişileri muhacir (göçmen) statüsünde değerlendirmiştir. Bunun yanında Türk soyundan gelmeyen, zaruri durumlardan kaynaklı olarak Türkiye'ye sığınanları İskân Kanun' mülteci olarak adlandırmış ve geçici süreli olarak ülkede kalmalarına imkân sağlamıştır (Korkut, 2008: 24).

Türkiye modern anlamda göç ve iltica mevzuatına ilişkin olarak 1951 yılında Cenevre Sözleşmesi'ni imzalamıştır. Türkiye'nin mültecilik hakkındaki en temel sorunu, Avrupa dışından gelen göçmenlerin iltica talebinde bulunurken yaşanan yasal süreçlerden kaynaklanmaktadır. Sözleşmenin ilgili maddesi gereğince her devlet imza, tasdik ve katılım esnasında “coğrafi çekince şartı” koymuştur. Bu durum sadece Avrupa ülkelerinden gelen göçmenlere mültecilik statüsü tanımaktadır (Özden, 2013:4). Türkiye'nin Ortadoğu ve Asya ülkelerinde oluşabilecek iç karışıklık ve istikrarsızlık durumunda Türkiye'nin bir geçiş noktası olması sebebiyle yoğun göç alma durumunun oluşmasından kaynaklı olarak çekinceli davranılmıştır. Ayrıca oluşabilecek göç durumunda Avrupalı devletlerin Türkiye'yi kalkan olarak kullanmayı amaçlama düşüncesinden dolayı Türkiye sözleşmeyi belli çekinceler dâhilinde imzalamıştır (Çiçekli,2003: 132).

Türkiye 1980'li yıllarda dünyada ve komşu ülkelerde meydana gelen siyasi istikrarsızlık ve iç çatışmalardan dolayı iltica durumları ile karşı kalmıştır. Türkiye'nin ulusal anlamda kendi mülteci mevzuatını oluşturamaması durumu bir sorun olarak gündem konusu haline almıştır. Bu sebepten dolayı ilk mülteci kanunu niteliğindeki 1994 yönetmeliğini kabul etmiştir (Yılmaz, 2013:9). Mülteciler konusunda ilgili yasal mevzuatın temeli, 359 No'lu ve 29.08.1961 tarihli kanuna dayanan 14.09.1994 tarihli yönetmeliğe göre mülteci ve sığınmacı kavramlarından oluşmaktadır.

Bu kanun çerçevesinde mülteci “Avrupa'da meydana gelen olaylardan dolayı ırkı, dini, belirli bir toplumsal gruba üye olma durumu veya siyasi düşüncelerinden kaynaklı olarak takibe uğrayacağından haklı sebep doğrultusunda korkan ve vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanmayan veya oluşan korku sebebiyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür hadiseler sonucu daha önce yaşamış olduğu ülkenin toprakları dışında

bulunan, o ülkeye dönmeyen veya yaşanılan korku dolayısıyla dönmek istemeyen” kişiler olarak tanımlanmaktadır.

Bu kanun yönetmeliğinin 8. maddesi kapsamında “uluslararası hukuktan kaynaklı haklarımızın saklı kalması şartıyla tersine bir karar alınmadıkça nüfus hareketlerinin sınırda durdurulması ve sınırı geçme durumunun engellenmesi, ilgili yetkililer bu konuda gereken tedbiri alır” belirtilen bu durum güvenlikçi bir yapı durumundan bahsetmektedir. Bu sebepten dolayı zaman içerisinde gelişen göç dalgalarına tam anlamıyla cevap veremeyen bu kanunun yerine daha yapısalcı ve yenilikçi bir göç düzenlemesi sürekli karar vericilerin dikkat ettiği bir husus niteliği taşımaktadır (Navruz,2015: 27).

Ülkelerin göç düzenlemelerinin her daim hazır ve cevap verebilen bir yapıda oluşturulması gerekmektedir. Mülteci politikalarının oluşturulmasında ve reformist uygulamaların yapılmasında, ülkelerin içsel sorunlarından kaynaklı ihtiyaçlar ve dış sorunlardan kaynaklı zorunlu ihtiyaçlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Türkiye’nin iltica mevzuatında bu iki temel dinamik oldukça etkili olmuştur (Navruz,2015: 28).

Türkiye’de göç mevzuatının ve hukukunun yeniden düzenlenmesi zorunluluğuna sebep olan iç dinamik, Suriye’deki iç savaştan dolayı oluşan sığınmacılık krizidir. Türkiye tarih boyunca böyle bir göç hareketi ile karşılaşmamıştır. Mevcut göç mevzuatı bunun yanında kurum ve kuruluşların göç krizine cevap verebilirliğinde sorunlar oluşmuştur. Bu durumda yeni göç düzenlemeleri kaçınılmaz bir nitelik halini almaktadır.

Türkiye’ye 2011 Nisan ayı itibariyle gelen Suriyeliler “misafir” olarak tanımlanmıştır. Giderek artan ve öngörülemeyen bu göç dalgasına karşı AB’nin 2001 yılındaki yönergeleri dikkate alınarak 2012 yılında “Geçici Koruma Prensibi” Suriyelilere uygulanmıştır (Kirişçi, 2013).

Türkiye’ye gelen Suriyeliler “geçici koruma” statüsünde, Anayasanın 90. maddesi gereğince uluslararası hukuktan kaynaklı olarak Türkiye’nin taraf olduğu temel hak ve özgürlükler kapsamındaki haklardan eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir. Geçici koruma durumu Suriye’deki iç savaşın sona ermesine bağlı olarak son bulacak ve Suriyeliler evlerine geri dönecektir. Bu durum her geçen gün giderek karmaşık bir süreç halini almaktadır (TBMM, 2012: 11-12).

Türkiye’de “geçici koruma” statüsünde bulunan Suriye’den sığınmacılar, Anayasanın 90. maddesi gereği Türkiye’nin taraf bulunduğu temel hak ve özgürlükleri konu alan uluslararası sözleşmelerde düzenlenen haklardan yararlanma hakkına sahiptirler (Suriye’den İstanbul’a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu Raporu, 2013: 13). Bununla birlikte geçici koruma statüsündeki kişiler, yasal olarak mülteci veya sığınmacı değildirler. Geçici koruma

altında olmaları dolayısıyla da iltica etme veya üçüncü bir ülkeye sığınma başvurusunda bulunma hakları bulunmamaktadır. Zira geçici koruma statüsü, savaşın bitmesiyle Suriyeli savaş mağdurlarının evlerine döneceğini varsaymaktaydı. (TBMM, 2012: 11-12).

Suriye krizinden sonra mevzuatımızda oluşan eksiklikleri saptayan karar verici merciler; daha geniş ve mevzuatı değişen dünya sistemlerine entegre edebilmek amacıyla 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 2013 yılında resmi gazetede yayımlanarak yasal bir niteliğe dönüşmüştür (Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1008).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) kapsamında; geçici koruma durumuna yasal güvence sağlanmış, bireysel ve uluslararası anlamda koruma statüsü oluşturulmuştur. Buna ek olarak uluslararası anlamda koruma çeşitliliği (mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma, geçici koruma) getirilmiştir. Göç düzenlemelerinin daha akıcı ve yenilikçi olmasını sağlamak, göç stratejileri oluşturmak ve geliştirmek amacıyla Göç İdaresi Genel Müdürlüğü' de kurumsal bir nitelik haline getirilmiştir (Navruz,2015: 32).

Çalışmada belirtilen ana konu üzerinden hareketle göç düzenlemelerine bakıldığında son dönemlerde kendini ciddi bir biçimde gösteren küresel göç eğilimi üzerinde durulmalıdır. Küresel göç hareketleri ile birlikte birçok sorun göç olgusuyla şekillenmektedir. Nitekim bu sorunları çözmeye yönelik ciddi ve tam anlamıyla başarı sağlayabilecek yöntem ve uygulamalar halen tam anlamda sağlanamamaktadır. Son dönemlerde göç olgusunun belirsiz ve ani bir şekilde ortaya çıkma durumu hemen hemen bütün dünyada ortak bir problem niteliği taşımaktadır. Ulusal ve uluslararası anlamda kurum ve kuruluşların üzerine büyük vazifeler düşmektedir. Kurum ve kuruluşların sürekli dünya sistemlerine bağlı olarak reformist ve gelişmiş göç modellerini oluşturması gerekmektedir. Bu bağlamda STK- devlet ve sığınmacı arasında güçlü bir ilişkinin oluşturulması bir zorunluluk teşkil etmektedir. Çalışmanın ana probleminden hareketle Suriyelilerin ülkemizdeki toplumsal kabul ve uyum durumlarının şekillenmesinde süreç içerisinde sivil alanda sadece devletin kurum ve kuruluşlarının değil külfet paylaşımı eksenli STK'ların da aktif görevler üstlenmesi bir zorunluluktur. Göç sürekli var olan bir durum niteliği taşıdığından strateji ve politikalarında bu eksenle yürütülmesi gerekmektedir. Göç kurumlarının niteliği, görev ve yetkilerinin açıklanması çalışmanın bütünlüğü açısından oldukça önem taşımaktadır. Bu yüzden göç kurumlarına bu bölümde yer verilmiştir.

2.1.1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Türkiye, göç sorunlarının etkin yönetimi açısından kendini yenileme ihtiyacı hissetmiştir. Buna ek olarak yaşanan son dönem göç krizleri karşısında mevcut yenilenme sürecine hızla uyum sağlayıcı politikalar izlemektedir. Bu yönleriyle nitelikli personel donanımı, sağlam bir altyapı, yetkin bir kurumsal yapılanmaya ihtiyaç duyulmuştur.

Göç konusunda daha etkili ve yenilikçi politikalar belirlemek üzere yeni düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemelerden en önemlisi 11 Nisan 2013 tarihinde çıkarılan 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'dur. Bu kanun ile İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur (http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-mudurluk_273_274_275_icerik).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun'u; etkin bir iltica ve göç yönetimini sağlam bir zemine oturturma çabası içerisinde şekillenmiştir. Göçmenlerin ve uluslararası anlamda koruma arayanların haklarının bir teminatı niteliğini taşımaktadır. Bu kanun ile göçmen ve mülteci haklarının yasal zeminde bir çerçevesi oluşturulmuştur. Uluslararası standartlara uygun bir kurum ve kuruluş niteliğine sahip bir pozisyon oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kısa bir zaman içerisinde 81 ilde, 148 ilçede ve yurtdışında teşkilatlanması hedeflenmektedir (Adıgüzel,2016: 208).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü; göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulayarak ilgili kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonu etkin bir şekilde çabalamayı hedeflemektedir. Yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de bulunmaları durumunda kontrol ve çıkış işlemlerinin hassasiyetle sağlanması için çalışmalar yürütmektedir. Uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarına yönelik ilgili yasal çerçevede etkin rol oynamaktadırlar (Adıgüzel,2016: 208).

Göç İdaresi sivil bir yapılanma şeklinde kurulmuştur. Sivil bir yapılanması olan bu Genel Müdürlüğün kurulmasındaki amaç; bu alandaki çalışmaların uzmanlık sahibi, yenilenmeye ve uluslararası işbirliğine açık, güncel bilgileri ve gelişmeleri yakından takip eden; kısacası süreçlerin dinamik yapısına ayak uydurabilen mekanizmalar tarafından yönetilebilmesini sağlamaktır (http://www.goc.gov.tr/icerik/hakkimizda_308_309) .

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü; kanunda açıkça belirtilen durumlar çerçevesinde hareket etmektedir. Kamu etik kurulu ve diğer kamusal incelemeler üzerinde çalışan personellerin azami dikkat ve teknik donanım çerçevesinde faaliyet yürütmeleri hedef alınmıştır. İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak gerekli zamanlarda yapılan çalışmaların raporlanması ve göç verileri üzerine her anlamda yetkin bir çalışma durumu üzerinde durulmaktadır. İlgili kamu kurumu ve kuruluşlarının mevcut ve olası göç krizlerine karşı her an dinamik ve teknik bilgi açısından profesyonelleşme eğilimli olarak hareket etmektedirler (Adıgüzel,2016: 209).

2.1.2. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Türkiye'nin yeni göç süreci, 2013 yılında hazırlanarak yürürlüğe giren 6458 sayılı "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile başlamıştır. Yabancılar ile ilgili

göç uygulamaları ve düzenlemeleri bu kanun kapsamında gerçekleştirilmektedir (http://www.goc.gov.tr/icerik3/yukk_327_328_329). Kanunun tam metin hali içerisinde detaylı bir şekilde göç durumlarına ilişkin genel bir yöntem çizilmiştir (http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf).

Bu kanun kapsamında; yabancı uyruklu kişilerin Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalma süreleri ve koruma kapsamında yabancılara sağlanacak korumanın kapsam ve uygulamasına dair usul ve esasları; İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyici rol oynamaktadır. Bu kanun 2013 yılında Resmi Gazetede yayımlanarak Türk Göç Hukuku'nun oluşmasına önemli derecede zemin hazırlamaktadır (Adıgüzel,2016: 14).

Kanun kapsamında, ülkesinden zorunlu sebeplerle ayrılan ve geri dönme durumları olmayan kişilerin durumlarına ilişkin olarak 6458 sayılı YUKK' un 91. maddesinde “geçici koruma” ibaresi yer almaktadır. Kanunun geçici 1. Maddesine göre; Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mültecilerin uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olmaları fark etmeksizin geçici koruma kapsamına alınmaktadırlar. Bu kanunun oluşturulmasında, AB Geçici Koruma Yönergesi, AIHM kararları ve diğer ülkelerin mevzuat ve uygulamaları dikkate alınmış ve etkili bir kanun oluşturulması sağlanmıştır (http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/5429366a369dc32358ee2a92/calistay_raporu.pdf).

Kanun geçici koruma hakkında net ve kesin olarak bir zaman sunmamaktadır. Bu sebeple ilgili durumu Bakanlar Kurulu'nun kararları doğrultusunda oluşturulacağına yer verilmiştir. Geçici koruma süresinin ne kadar süreceğinin belli olmamasındaki temel etken, Ülkemizdeki Suriyelilerin durumlarının belirsizliğidir. Geçici korumanın sona ermesiyle bu kişilerin ülkelerine geri dönmesi gerekmektedir. Hukuksal anlamda geri dönmek istemeyen kişiler bireysel anlamda koruma başvurusunda bulunarak ilgili yasal çerçevede değerlendirilmektedir (http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/5429366a369dc32358ee2a92/calistay_raporu.pdf).

2.1.3 Geçici Koruma Yönetmeliği

Geçici koruma, kitle veya gruplar halinde ülke sınırlarına ulaşan insanların kişisel hak ve statülerinin vakit kaybedilmeden, ilgili yasal hakların sağlanmasını amaçlayan pratik bir çözüm durumudur (Adıgüzel,2016: 15).

Geçici koruma üç ana unsur üzerinde şekillenmiştir. Bunlar güvenli bölgelere ulaşma, geri gönderme yasağının uygulanması, temel ve acil ihtiyaçların karşılanmasıdır. Bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda geçici koruma göç eden kişilerin anlık hayati ihtiyaçlarının karşılanmasına yöneliktir.

Türk yasalarında bulunmayan, kitlesel göç hareketlerine yönelik “geçici koruma” sistemi Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu ile birlikte Türk Hukuk Sistemine dâhil edilmiştir. Bu durum aynı zamanda “Türk Göç Hukuku’nun oluşumuna da zemin hazırlamıştır. Çalışmanın ana konusundan hareketle 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş ve karışıklık durumunun giderek artması sonucu milyonlarca insan ülke topraklarını terk etmek durumunda kalmıştır. Türkiye Suriye’den gelen bu göç kitlesine karşı pratik çözüm sağlama amaçlı olarak “geçici göç yönetmeliği” oluşturmuştur (Adıgüzel,2016: 15).

Geçici koruma yönetmeliği ile mevcut göç durumunun kontrol altına alınmasına yönelik çalışmalar yapılması amaçlanmıştır. Yönetmeliğin tam metin hali içerisinde geçici korumaya ilişkin değerlendirmeler yönetmelik içerisinde mevcuttur (http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf).

Geçici göç yönetmeliği ilgili bakanlık çerçevesinde Suriyelilerin temel hak ve durumlarına ilişkin kapsamlı çalışmaları içinde barındıran bir yönetmektir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Suriyelilerin eğitim, kayıt altına alınma işlemleri, temel ihtiyaçlarına ve barınma hizmetlerine yönelik düzenlemeleri sağlamakla yükümlüdür (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/11/20131114-4.htm>).

2.2. Uluslararası Anlamda Göç Kurumları ve STK’lar

2.2.1. Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ/IOM)

Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration –IOM) acil durumlarda yardım, mültecilerin yeni bir ülkeye yerleştirilmesi, gönüllü geri dönüşlere yardım, göçmen sağlığı, para gönderme ve yasal göç seçeneklerinin desteklenmesi gibi alanlarda faaliyet gösteren uluslararası bir örgüttür (Adıgüzel, 2016:200).

Merkezi, İsviçre’nin Cenevre şehrinde bulunan, hükümetler arası bir kuruluş olan IOM’ un, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde toplam 127 üyesi ve 17 gözlemci üyesi bulunmaktadır. 2008 yılında 1 milyar dolardan fazla bütçe kullanan IOM, dünya çapında 7 bin saha çalışanı ve 440 ofisi ile 2 binden fazla göç projesini desteklemiştir (www.turkey.ion.int,2016).

IOM özellikle 2. Dünya Savaşı’ndan etkilenecek göç eden insanlara yardım etmek amacı etrafında kurulmuştur. IOM, özellikle insan kaçakçılığı mağdurlarına yardım alanında aktif rol oynamaktadır. Ülke içinde yerinden edilmiş kişiler konusunda yetkisi bulunmamakla birlikte, ilgili ülkelerin talebi doğrultusunda bu kişilere de yardım etmektedir (Adıgüzel, 2016: 200).

2.2.2. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK_UNHCR)

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek komiserliği(BMMYK_UNHCR) 14 Aralık 1950 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel kurulu tarafından kurulmuştur.120 ülkede,7.190

çalışanıyla, yaklaşık 36,4 milyon kişiye ulaşmaya çalışmaktadır. BMMYK' ye, dünya genelinde mülteci sorunlarını çözmek ve mültecileri korumak amacıyla uluslararası faaliyetleri koordine etme ve yürütme görevi verilmiştir. Asıl amacı mültecilerin haklarını ve refahını savunmak olan BMMYK, her bireyin sığınma talebinde bulunabilmesini sağlamaya çalışmaktadır. Ülkesine gönüllü dönüş, yerel entegrasyon ve üçüncü bir ülkeye yerleştirme konularıyla da ilgilenmektedir (Adıgüzel, 2016: 201-202).

BMMYK, BM Genel Kurulu ve Ekonomik ve Sosyal konseyi (ECOSOC) altında hizmet vermektedir. BMMYK 'nin operasyonlarının çoğu saha görevlerini kapsamaktadır. Örgütün dünya genelindeki operasyonları, kiralık uçaklara toptan gıda ve tıbbi malzeme tedarikinden, çalışanların istihdamı ve tehlikeli koşullarda güvenliğinin sağlanmasına kadar çeşitli unsurları içermektedir. BMMYK 'nin Türkiye'nin de aralarında olduğu dünyanın birçok ülkesinde temsilcilikleri bulunmaktadır

Savunuculuk, BMMYK' nin vatansız insanlar, yerlerinden edilmiş ve sığınma talep eden kişiler ve mültecileri korumak için yürüttüğü faaliyetlerde temel unsurdur. Bu prensip, müzakere, gözetim, bilgi akışı gibi faaliyetlerde birlikte, yürütülen koruma stratejilerinin merkezinde yer alır. Hem anavatanlarında hem de sığınmacı olunan ülkelerde, BMMYK, ulusal sosyo-ekonomik ve politik yapılarda işbirliği içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarını ve halkı etkileyebilmek adına savunuculuk görevini üstlenmektedir (Adıgüzel,2016: 202).

Evlerinden ayrılmak zorunda kalan, diğer ülkelerde veya kendi ülkelerinin diğer bölgelerinde güvenli bir ortam arayan ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin (ÜYEK) sürekli olarak yardıma ihtiyacı olmaktadır. Çoğu mülteci ve ÜYEK, evlerini çok az eşyayla ya da yanlarına hiçbir şey alamadan terk etmek zorunda kalmaktadır. BMMYK ve işbirliği içinde bulunduğu kuruluşlar, ihtiyaç sahipleri için çadır vb. gibi barınak malzemeleri, battaniyeler, uyku matları, ev eşyası ve bazı durumlarda da gıda yardımı yapmaktadır.

Mültecilere sağlanan bir diğer önemli yardım ise danışmanlık hizmetidir. Bu kapsamda, mültecilerin sığınma başvuru süreçlerini tamamlamalarına ve buldukları ülkede kayıt altına alınmalarına katkı sağlamaktadır. Mültecilere sağlanan diğer hizmetler ise;

Sığınma amacıyla Türkiye'ye gelenlere hukuki yardım ve danışmanlık yapmak

Sığınmacı ve mültecilerin mevcut prosedürlere erişimlerini ve Türkiye'de ki yetkililerin 'geri-göndermeme' ilkesine uymalarını sağlamaya çalışmak

Barolarla işbirliği yaparak mülteci hakları konusunda avukatlara yönelik eğitim programları düzenlemek

Üniversite öğrencilerine yönelik seminerler ve çalıştaylar düzenlemektir (Adıgüzel, 2016: 202-203).

2.2.3. Uluslararası Mülteci Hakları Derneği

Haklarını savunmak bir yana haklarından haberi dahi olmayan, başvuracağı kişi ve kurumlara ulaşamayan, başvurduğunda muhatap bulamayan mülteciler, sadece bu nedenlerle sınır dışı edilebilmekte, hatta hayatlarını kaybetmektedirler. Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, bu durumdaki mülteci, sığınmacı ve yabancıların hukuki sorunları başta olmak üzere, bütün sosyo-ekonomik sorunların çözümüne katkı yapmak amacıyla İstanbul'da kurulmuştur (Adıgüzel, 2016: 205).

2.2.4. Mültecilerle Dayanışma Derneği / Mülteci-Der

Mültecilerle Dayanışma Derneği, dil, din, ırk, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, yaş, engellilik, politik görüş farklılığı ve diğer nedenlere dayalı hiçbir ayırım gözetmeksizin ülkesinden ayrılmış mültecilerin, sığınmacıların, göçmenlerin, geçici sığınma hakkı arayan ikincil koruma prosedürüne girebilecek insanların ve uluslararası koruma ihtiyacı olan insanların sorunları çalışan bir insan hakları ve insani dayanışma örgütüdür. 31 Ocak 2008 tarihinde İzmir'de kurulan Mülteci-Der, diğer STK'lar ve Barolarla da işbirliği yaparak tüm Türkiye'ye yönelik olarak ücretsiz hizmet vermektedir (Adıgüzel,2016: 207).

Dernek Türkiye'de uluslararası koruma ihtiyacı olan tüm gurupların ve göçmenlerin temel insan haklarına ve insan onuruna uygun hayat sürme haklarını savunmakta ve bireysel vakalara hukuki ve psiko-sosyal danışmanlık ve destek; farkındalık oluşturma; savunuculuk ve lobicilik faaliyetleri yürütmektedir (<http://www.multeci.org.tr/hakkimizda/>).

Mülteci-Der, mülteci ve göçmen haklarının Anayasada yer alması, Türkiye'de ve Avrupa'da iltica-göç mevzuatının ve uygulamanın hak temelli olarak geliştirilmesi amacıyla uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde savunuculuk ve lobicilik çalışmaları yapmaktadır (<http://www.multeci.org.tr/hakkimizda/>).

Bu bölümde ulusal ve uluslararası göç politikaları ve göç düzenlemeleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümü olan Suriyeli sığınmacıların mevcut durumlarının hukuki bağlamda anlaşılması için kurum ve kuruluşlar oldukça önemlidir. Böylelikle Suriyelilerin göç durumları, hukuki zeminleri, gelecekteki durumlarına yönelik değerlendirmeler, Suriyelilerin yerel halk içerisindeki kabul ve uyum durumlarına dair geniş çaplı bilgiler üzerinde durulacaktır.

3. BÖLÜM

3. SON DÖNEM KİTLESEL GÖÇLERDE DEV DALGA: SURIYELİLER

Suriye’de Mart 2011’de başlayan rejim karmaşasına karşı en büyük tepkiler küçük çapta çatışmalara dönüşmüştür. Meydana gelen istikrarsızlık süreci ise daha da karmaşık bir döngü halini almıştır. Suriyelilerin mevcut durumlarının iç savaşa dönüşmesi sonucunda kitlesel bir göç durumu ortaya çıkmıştır. Tarihte eşine az rastlanan bir durum olarak ortaya çıkan bu göç durumuna karşı birçok devlet seferber olmuştur (Erdoğan,2015: 317).

Suriye’de yaşanan iç savaş ve göçün halen devam etmesi olayın gerçeklik boyutunu gözler önüne sermektedir. İnsanlık dramı olarak adlandırılan bu durumu Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) “yakın zamanlarda görülen en büyük göç dalgası” olarak nitelendirmektedir (BMMYK-IDMC, 2014: 6).

Ülkemize göç eden Suriyeli sığınmacıların güvenli bölge arayışları öncelikli bir hedef olmuştur. Suriyeli mültecilerin kitlesel göç durumları yalnızca Suriye’ye ya da Ortadoğu’ya indirgenemez. Bu sebep itibariyle kitlesel göç uluslararası sistem meselesidir. Uluslararası anlamda krizden etkilenen ve komşu ülkeler için kurum ve kuruluşların üzerine büyük vazifeler düşmektedir (Erdoğan, 2015: 26).

Çalışma kapsamında göç üzerinden hareketle Ülkemize gelen Suriyeli sığınmacıların geliş aşamaları, göç dalgasının ülkemizdeki yansımaları üzerinde bilgi verilecektir. Bu sebepten dolayı Suriyeli sığınmacıların ülkemizdeki durumlarına ilişkin tespitlerde bulunulması çalışmanın daha açık ve göç sürecini sağlam analiz etmek açısından oldukça önem taşımaktadır. Bu bölümde göçün ülkemizdeki etkileri, göç ile ilgili alınan tedbirler-önlemler-tespitler üzerinden hareketle Suriyeli sığınmacıların yerel halk ile ilişki durumlarının, medya ve STK’lar açısından elde edilen bulguların, geçicilik-kalıcılık durumlarına ve Türk toplumu içerisindeki uyum ve kabul süreçlerine ilişkin değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Suriye krizi konusunda en önemli derecede etkilenen devletlerden birisi de; 911 km’lik sınıra sahip olan Türkiye’dir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye ilk toplu nüfus hareketi 29 Nisan 2011’de Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilve gözü sınır kapısından 252 kişilik bir toplu grupla başlamıştır. Bu girişler ise; 2015 yılına kadar aralıksız olarak devam

etmiştir. Nisan 2015 itibari ile kayıt altına alınan Suriyeli sığınmacıların sayısı 1.738.448 'e ulaşmıştır. 2017 yılı itibariye bu sayı 2 milyonu aşmıştır. Kayıt altına alınmayan sığınmacılar da dikkate alındığında 2,5 milyon civarında Suriyeli sığınmacıların ülkemize göç ettikleri ifade edilmektedir (Erdoğan,2015: 318).

Bütün olan bu olaylar karşısında Suriye'de yaklaşık olarak Nisan 2011 sonrasında 6-9 milyon insan evini terk etmek zorunda kalmıştır. Bunlardan yaklaşık olarak 4-4,5 milyonu ise ülkelerini terk etmek zorunda kalmışlardır (Erdoğan, 2015: 24).

Özellikle 2014 sonrası ortaya çıkan ve Suriye krizinin önemli bir parçası haline gelen Irak Şam İslam Devleti'nin (İŞİD) varlığı, bölgede siyasal, toplumsal, ekonomik ve etno-kültürel anlamda birtakım farklı sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Eskiden Esad rejiminin baskılarından uzaklaşmak istediği Türkiye'ye son dönemlerde kaçan "Sünni Arapların" yanında İŞİD'den kaçan Kürt, Nusayri, Ezidi ve diğer gruplarda yer almaya başlamıştır. Bu durum Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de etnik-mezhepsel-dinsel heterojenliği de beraberinde getirmiştir. Ülkemizin uygulamış olduğu "açık kapı" politikasının sadece Suriyeli sığınmacılara yönelik bir politika niteliği taşımamaktadır. Bunun yanı sıra rejim baskısı, iç savaş ve terör örgütlerinden kaçan farklı etnik unsurlardaki bölge halkını kucaklayıcı bir bütünlüğü de ortaya koymaktadır (Erdoğan,2015: 317).

Türkiye Cumhuriyeti " Suriye'deki iç savaştan dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kalan bu kişilerin uğradıkları zulüm sebebiyle ülkemizde geçici bir misafirlik süreci içerisinde olduğunu, bu kişilerin temel ihtiyaçlarının karşılanacağını bunun yanında kimsenin zorlama ile geri gönderilmeyeceği" şeklinde açıklamada bulunmuştur. Uluslararası koruma ilkeleriyle tam uyumlu olan bu politika, uluslararası toplum tarafından o dönemde ve daha sonrasında da takdir ile karşılanmıştır. Türkiye'nin başından beri "açık kapı politikası" kapsamında sürdürdüğü çalışmalarında zaman zaman bazı aksaklıklar yaşanmış olsa da ilke olarak sürdürülmeye devam etmiştir. Konu ile ilgili olarak BMMYK Yüksek Komiseri Antonio Gutteres 26 Şubat 2015'de BM Güvenlik Konseyi'nde yaptığı konuşmasında Türkiye'nin dünyada en çok sayıda mülteci barındıran ülke haline geldiğini açıklamıştır (<http://www.unhrc.org/54ef66796.html>,).

Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılar konusunda ortaya koyduğu "açık kapı" ve "geçici koruma" politikası Türkiye'deki iç siyasi baskıya, toplumsal endişelere, olağanüstü ciddi güvenlik kaygılarına ve mali yüke rağmen Ocak 2015'e kadar devam etmiştir. Türkiye'nin

2015 ve sonrasında da Suriyeli sığınmacılara yönelik hedef ülke durumu halen devam etmektedir. Suriyeli sığınmacıların ülke içerisinde yüksek korumalı kamplar içerisinde koruma altına alınmaları ile başlayan süreç zamanla ülke geneline de yayılmıştır. İlerleyen zaman içerisinde Türkiye'ye yeni göç dalgasının oluşması ihtimal dâhilinde değerlendirilmelidir(Erdoğan, 2015: 318).

Türkiye'nin savaştan kaçanlara yönelik "açık kapı politikası" dünyadaki genel duyarsızlık ve uluslararası kurumların yeterince etkin olmamasından dolayı Türkiye her geçen gün risk altına sürüklenmektedir. Sınır geçişinde yeterli güvenlik durumunun olmaması ülkemiz açısından her türlü terör faaliyetleri karşısında açık bir durumdur. Ülkemizde son dönem içerisinde her türlü etnik grubun yer alması da yerel halk ve sığınmacılar arasında zıtlara sebep olmaktadır (Sanduvac,2013: 12-13).Bu durumda devlet sınır güvenliğini sıfır tehlikesine indirecek düzenlemeler yapmalıdır. Bunun için gerekli yasal altyapının sağlanıp güvenli bir geçiş örgütlenmesi için bütün kamu kurum ve kuruluşlarının daha da duyarlı kılınmaları sağlanmalıdır. Suriyeli sığınmacılar durumunun sadece ülkemiz açısından bir problem niteliği taşımadığı "uluslararası bir çözüm masası" belirtilmelidir. Ülke içerisinde yerel halkı bilgilendirici ve Suriyeli sığınmacılara uyumsal çerçevede hizmet faaliyetleri verilmelidir (ORSAM,2016: 2).

Uluslararası kurum ve kuruluşların dünyanın kitlesel göç çerçevesinde anlaşılabilir ve akıl almaz bir nitelikte söylemlerden ileriye gitmediği açık ve nettir. Belki de daha dramatik olan durum; bizzat üst düzey Birleşmiş Milletler (BM) temsilcilerinin de dile getirdiği gibi, ortaya konulan "çifte standart" tır. Bu durumda özellikle Avrupa'nın açık kapı politikası çerçevesinde doğudaki sınırlarımızın açık olmasını çok önemserken; bu konuda yaşanan aksaklık ve problemleri ise eleştirmiştir. BM bu durumu uluslararası hukuka ve insan haklarına aykırı bir durum olduğu gerekçesi ile sert bir biçimde eleştirel yaklaşım sergilemiştir. Oysa BM; Türkiye'nin batı sınırının sıkı sıkı korunmasına yönelik ikazlarda bulunmuştur (Erdoğan,2015: 319).

Suriyeli sığınmacılar mevcut göç sebebiyle ülkelerinden farklı ülkeler doğru kaçmak zorunda kalmışlardır. Suriyeli sığınmacıların büyük ölçüde beş ülke(Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak, Mısır) etrafında konuşlandığı görülmektedir. Türkiye'ye tek başına Suriye'den kaçanların sayısı dikkate alındığında % 42 dolaylarında olduğu görülmektedir. Bu durumun 1 milyon 738 bin insanın misafir edilmesi ise kitlesel göçün boyutunu ortaya koymaktadır (BMMYK: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>).

Suriyelilerin göç durumlarına ilişkin durum analizinde dünya devletleri sessizliğini bozmamakta göç; yakın ülkeler etrafında adeta bir kriz durumu da oluşturmaktadır. Batılı devletlerin göç alma durumları ise gülünç derecede düşüktür. Batılı ülkelerde ise; toplam sığınmacılardan aldığı pay ise % 5 'de (220 bin kişi) kalmıştır (Güçer vd., ,2013: 8).

BM'nin Suriyeli sığınmacılar konusunda talep ettiği mali yardımlarda ancak 2015 için acil yardım taleplerinin %10'u karşılanabilmiştir. BM verilerine göre 2015 de acil ihtiyaçlar için talep edilen 4,5 milyar dolar iken, temin edilen destek sadece 438 milyon dolardır. Bu miktar ileriki dönemler içerisinde artış gösterse de hiçbir zaman talep edilen miktarın %50sini aşmamaktadır (<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>).

Suriyeli sığınmacıların mali yükü her geçen gün olağanüstü boyutlarda artış göstermektedir. BM'nin teknik yardım, insani yardım hesaplamaları ve kriterleri doğrultusunda Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılar için yaptığı mali yardım rakamsal olarak 5,5 milyar dolara çıkmıştır. Bu süre zarfında Türkiye'ye uluslararası yardım olarak BM'nin kuruluşları veya ülkelerden gelen destek toplamı ise 233 milyon dolar ile Türkiye'nin yaptığı harcamanın %5'ine bile ulaşamamıştır (<http://gudem.bugun.com.tr/seffaf-davranilmiyor-haberi/1235465>). Mali desteğin az olması Türkiye açısından büyük bir olumsuzluk teşkil etmektedir.

Suriyeli sığınmacıların kitlesel bir göç çerçevesinde ülkemize gelmeleri konusunda ciddi bir toplumsal ve ekonomik zorlanmayla karşı karşıya kalmış durumdayız. Dünyanın sözde demokrasiyi savunan ülke ve kuruluşları bu kitlesel göç üzerinde ciddi çalışmalar yapmaktan yoksunlardır. Bu ekseninde göç çerçevesinde bir yalnızlaştırma politikasına doğru eğilimler de siyasi olarak gündeme gelmiş ülke içerisinde çözüm arama yolları etkin bir şekilde başlatılmıştır (ORSAM, 2016: 4).

Devam eden bir süreç olarak göç olgusunda sosyolojik anlamda sığınmacıların göç sosyolojisi çerçevesinde ülkemiz açısından ani bir toplumsal durum oluşturduğu da açıktır. Buradan hareketle ülke içerisindeki Suriyeli sığınmacıların toplumsal, sosyal, ekonomik ve hukuksal zeminde olumlu-olumsuz birçok değişikliği de beraberinde getirmişlerdir. Suriyeli sığınmacılar sorununun sadece ülkemizi ilgilendiren bir durum olmadığını gerek hukuksal gerek siyasi ve ekonomik kanallardan tüm dünyaya iyi anlatmalıyız. Ülkemizde oluşan bu olumsuzluklar durumunu da ancak bütün dünya devletleri ulusal ve uluslararası kurumların da göç olayına hassas ve titiz yaklaşımları ile çözüme ulaştırabiliriz. Dünyanın sessiz

kalarak bu kitlesel göç durumuna bir çözüm üretmesi de oldukça güçtür. Uluslararası aktörlerin sürece dâhil edilmesi zorunluluktur. Aksi takdirde bu göç süreci sorun olmaya devam edecektir.

3.1. Suriyeliler ve Sıcak Göç Dalgası

Çalışmanın temel konusu olan Suriyeli sığınmacıların ülke içerisinde göç durumlarına ilişkin tespitler yapılmaya çalışılmıştır. Küresel bir göç olan Suriyeli sığınmacıların küreselleşme ve ulus devlet bağlamında sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan küresel göç ve göçmenliğin getirileri üzerinde durulmuştur. Göçmenlerin ulus devlete olan etkilerine dair bilgilendirme ve saptamalarda bulunulmuştur. Konu bütünlüğünün anlaşılması açısından oldukça önem arz etmektedir.

Küreselleşme (globalization) kavramı 1980’lerden sonra adını sıkça duyduğumuz bir kavram olarak gün yüzüne çıkmıştır. Küreselleşme, “varlık ve yokluk durumunun birleşme noktası, uzaktaki olgu ve eylemlerin yerel bağlarla etkileşimi sonucunda dünyanın sıkışması ve tek bir yer olarak algılanma durumunun artış göstermesi” olarak tanımlanmaktadır (Arslanoğlu, 1998:108). Başka bir tanımlaya göre küreselleşme; “ekonomik, siyasal ve sosyal alanda ulusal sınırların yerini uluslararası sınırlara devrettiği süreç” olarak tanımlanmaktadır. Yani küreselleşme; birçok etkinin yan yana yer aldığı ve iç içe geçtiği karmaşık bir süreçtir (Türkbağ,2002:229).

Ulus-devlet tanımı için de pek çok farklı tanımlamalar yapılmıştır. Ulus-devlet; belli bir coğrafi bölgede yaşayan toplumların ulus haline gelerek toplumsal değişme süreçleri içerisinde gelişme gösteren yapı durumudur (Güleç, 1992: 17). Bu ifadeyle ulusun tarihsel kategorisine dikkat çekilmiştir. Ulus kavramını milli duygular üzerinden açıklayan Türkdöğän’a göre; ulus; “sosyal çerçevede ulus, dil ve kültürel değerlerin yanı sıra ortak duygu durumuna da adapte olma süreci olarak” tanımlanmaktadır (Türkdöğän,2000: 2).

Ulus-devlet bir ulusa ait devlettir. Bu sebeple belirli, sınırlı ve egemen bir ulusun devleti olma özelliklerini de içinde barındırır. Dolayısıyla devleti oluşturan bireyler aidiyet bağlarıyla geçmişten gelen kültürel ve toplumsal birliktelik ile devlet sisteminde anayasal bir sözleşme çerçevesinde yaşamaktadır. Böylelikle bireyler ülke sınırları içerisinde “bir arada yaşama” durumunu da gerçekleştirmiş olurlar. Bireyler devlet içerisinde hak ve özgürlüklerini mevcut hukuksal ve siyasal sistem doğrultusunda devam ettirmektedir. Bu durum ulus devletlerin yapısal unsurları ile devamlılık göstermektedir. Ulus-devletin yapısal

unsurlarını ülkesel ve siyasal zeminde ikiye ayırabiliriz. Siyasal bütünlük unsuru; ulusu oluşturan bireylerin yurttaşlık sıfatıyla donatılarak siyasi yapıya dâhil edilmesiyle birlikte gerçekleşir. Ülkesel bütünlük unsuru ise; ulus çerçevesi içinde bireylerin bir araya gelerek bütünleştirici bir nitelik oluşturmasıdır (Arslanoğlu,1998: 244).

Küreselleşmenin kültürel boyutuna etkileri oldukça fazladır. Farklı kültürel etkiler yan yana yaşanarak yerel kimlikleri de yıpratmakta bu durum ister istemez değişimi de beraberinde getirmektedir. Kültürel anlamda küreselleşme ile ulusal kimlik ve ulusal kültür aşınırken; yerel, etnik ve dini kimlikler evrensel yönelik değerlerle birlikte öne çıkmaktadır (Manisalı,2001: 11). Buradan hareketle küreselleşme sadece birleştirme ve bütünleştirme yönünde ilerleyen uyumlu bir süreç olmayıp, aynı zamanda parçalayıcı ve yıkıcı nitelikleri de gün yüzüne çıkarmaktadır.

Ülkemize 2011 yılından itibaren giriş yapan Suriyeli sığınmacılar konusunda göçün halen devam etmesi en büyük bir insani kriz olarak değerlendirilmektedir. Suriye’de görünür bir gelecekte barış ve huzurun temin edilememesi durumu sıcak göç dalgasının devam edeceği anlamına gelmektedir. Her geçen yıl belirsizlik gösteren bu durum sınırlardan göçün devam etmesini de beraberinde getirmektedir. Göçün yıllardır devam etmesiyle Türkiye ve diğer komşu ülkeler de ciddi bir şekilde Suriyelilere ev sahipliği yapmaktadır (Erdoğan,2014: 5).

Son dönemlerde dünya üzerinde en yoğun göç hareketi olarak adlandırılan “Suriyeli Sığınmacılar” krizi yoğun bir belirsizlik taşımaktadır. Geniş bir çerçeveden bakıldığında göç ve savaş politikası açısından değerlendirildiğinde göç ilişkisinin küreselleşme ile yakından ilişkisi olduğu ve süreci tetiklediği görülmektedir (Adıgüzel,2016: 169). Türkiye başta olmak üzere Suriye’ye komşu olan diğer ülkelerinde zengin, gelişmiş ve batılı ülkeler tarafından oldukça yoğun bir kısıkaç altına alındığı görülmektedir.

Buradan hareketle; küreselleşme ve ulus devlet ilişkisi açısından göçün değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Suriyeli sığınmacıların küresel bir göç krizi oluşturduğu da göz önünde olan bir gerçekliktir. Sıcak göç dalgası sonucu ulus-devlet olan Türkiye’de belirsizlik oluşturan göç eğilimi olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Küreselleşme süreci ulus-devlet mekanizmasına ağır darbeler indirmektedir.

Ulus-devletin ortaya çıkmasıyla birlikte sınırlar bir bütünlük teşkil eder ve kutsallık kazanmıştır. Bu perspektiften bakıldığında yoğun olarak yaşanan göçün ülkemizde birliği ve

bütünlüğü bozucu bir etkiye sahip olabilmeleri söz konusudur. Sınır dışı ve sınıra sıfır olan bölgelerde göç her an ülke bütünlüğünün tehdit edici bir nitelik taşımaktadır. Örneğin; Suriyeli sığınmacıların ülkemize girişi sonucunda oluşan güvenlik zafiyetlerinin ve karşı ülkeden gelen terör güçlerinin saldırısına karşılık olarak milli sınır birliğimizi savunucu taktikler yapmak zorunda kalmaktayız (Erdoğan,2014: 22-24). Göç sebebiyle oluşabilecek ülke tehdidine karşı her an savunmacı bir şekilde tampon bölge oluşturmalıyız. Bu tampon bölgelerde sınırda olası ve oluşabilecek her türlü çatışmacı eğilime karşı önlemler alınabilir. Aksi durumda güvenli bölgelerin oluşturulmaması iç tehdidi giderek arttıracaktır. Sınırlarımızda askeri tedbirleri arttırıp olası geniş çaptaki saldırılara karşı önlem alıcı durumda olmalıyız. Bu durum Türkiye için zaruri ve uygulanması gereken bir durumdur (Erdoğan,2015: 318).

Küreselleşme “mikro milliyetçilik” durumunu da beraberinde getirmektedir. Küreselleşme ile sadece ulus-devlet değil, ulusçulukta parçalanmış, böylece yerel çapta milliyetçi unsurlar da gün yüzüne çıkmıştır (Eken,2006: 245). Bireysel kimliklerin patlaması ve politikleşmesi sonucu merkezileşmeyi parçalayarak yerine yerel ölçekli uygulamalar ile sosyo-kültürel dünyayı simgeleyen ulus ve devlet arasındaki bağı parçalamaktadır. Suriyeli sığınmacıların yoğun göç sirkülasyonları sonucunda ülkemizde yaşadıkları kimlik karmaşası ve sosyal dışlanmışlıkları ulusal yapıyı zedelemektedir. Yerel halk ile etnik kimlik ve mezhepsel ayrımcılık sorunları yaşamaları toplum arasında sığınmacıların topluma dağılıp sosyal uyum sağlamaları konusundaki bilgiler çalışmanın diğer bölümlerinde ifade edilecektir.

Küreselleşme ile birlikte göç alan ülkelere gelen mülteciler “milliyetçi” bir nitelik kazanıp güç toplama potansiyeline sahip olabilirler. Küreselleşme ile birlikte milliyetçiliğin sonunun geldiği yerine, milliyetçilik hareketleri niteliksel olarak değişmekte ve niceliksel olarak artış göstermeye başlamaktadır (Oran, 2000: 55). Ülkemizde nüfus bakımından kalabalık olan (İstanbul, İzmir, Gaziantep, Hatay... vb.) yerlerde kendilerine ait mahalle ve semtlerde milli ve dini anlamda etnik bir güç unsuru oluşturdukları görülmektedir. Bu yerleşim yerlerinde toplumsal anlamda yerel halk ile çatışma durumları da yaşanmaktadır (Erdoğan,2015: 154).

Küreselleşmenin bir uzantısı olarak ortaya çıkarılan savaş ve göç eğilimli şiddet mekanizmasının son zamanlarda artış gösterdiğine şahit olmaktayız. Gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelere yapılan savaş sonrası göçlerle ülkelerin öncelikle tek başlarına

birakılıp yoğun ve ağır bir ekonomik yükümlendirme ile istikrarsızlıklarını sağlamaya yönelik politikalar yapılmaktadır. Küreselleşmenin bir sonucu olan bu durum ile ulus-devletlerin toplumsal ve kültürel ilişkilerinin yıprandırılması ve zayıflatılması söz konusudur (Topçuoğlu,1995: 103).

Bu bağlamda göç ve sığınmacılık ekseninde küreselleşmenin ekonomik anlamda Türkiye'ye ciddi yaptırımlar oluşturduğu da göz önündedir. Türkiye kendi ulus-devlet toprakları içerisindeki vatandaşlarının sosyal haklarını tam anlamıyla (sağlık, eğitim, beslenme, barınma, sosyal yardım... vb.) sağlayamamış iken sayıları 4 milyon civarındaki Suriyeli sığınmacıların oluşturdukları ekonomik görev, yetki ve sorumluluklar da Türkiye'ye yüklenmiş durumdadır (Erdoğan,2015:319). Yerel halk bu durumda; Suriyeli sığınmacılara yapılan yardımlara itiraz ederek şiddet, toplumsal ayrımcılık ve sosyal dışlanma durumlarına başvuracaktır. Ulus-devlet olan ülkemizde ekonomik yükümlülük beraberinde kültürel ilişkileri de zayıflatmakta sosyal anlamda bütünlüğü de erozyona uğratmaktadır. Örnek verilecek olursak; Suriyeli sığınmacıların ülkemizde gerek kamp gerek kamp dışı ekonomik harcamalarının yeterince yapılmaması, göç ve mültecilik konusunun siyasi malzeme olarak kullanılması, uluslararası STK'ların yeterince mali kaynak göstermemeleri... Vb. gibi durumlar ulus-devlet olan Türkiye'yi ekonomik yönden ağır yükümlülüklerle ve yalnız bırakılmalarına sevk etmektedir.

Küreselleşmenin ulus-devlet bağlamında ortaya çıkardığı bir diğer durum ise "güvenlik" durumudur. Ulus- devlet açısından Türkiye'ye göç eden Suriyeli sığınmacılar birçok olumsuz durumu da beraberinde getirmektedir. Sınırlarda kayıt dışı girişlerle başlayan yolculuk ülke bazında dağılımlarda ciddi nitelikte suçların oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Son zamanlarda ülkemizde meydana gelen değişmeler dikkate alındığında mültecilerin toplumsal suçlara meyilli bir eğilim gösterdikleri görülmektedir. Bu durumda toplumsal anlamda şiddet, taciz ve tecavüz, gasp... Vb. gibi suçları da beraberinde getirmektedir. Medyanın ve STK'lar Suriyeli sığınmacılar hakkında toplumu bilinçlendirici faaliyetlerde bulunmalıdır. Mültecilerin olası suçlulara karışmasını engellemek için kolluk kuvvetleri ve idari gözetimle kontrol altına alınmaları gerekmektedir (Erdoğan, 2014: 122).

Ülkemizde göç dalgasının incelenmesindeki önemli husus; Suriyeliler ve sıcak göç dalgasının sosyal, ekonomik ve siyasal açıdan oluşturdukları göç krizi durumudur. Suriyelilerin ülkemize geliş yerleri olan sınırlarımız oldukça önem taşımaktadır. Öncelikli olarak sınırların güvenliği ve kayıt işlemiyle başlayan sürecin devamlılığı ve hızlı

işlevselliği sağlanmalıdır. Bunun için gelişmiş teknoloji ve uzman personeller çerçevesinde kayıt işlemleri yapılmalıdır. Aksi durumda Suriyelilerin ülkemizde olumsuzluk oluşturacak (terör, kayıtsız ve kaçak yaşama, toplumsal suçlara eğilim... vb.) durumları da ortaya çıkabilir. Ulus-devlet olarak ülkemizin en dikkat etmesi gereken durum “güvenlik” durumudur. Güvenliğini tam anlamıyla sağlayamayan bir ülke tüm tehditlere karşı açıktır (Oytun ve Gündoğar, 2015: 16).

Bunun yanında göçmenler sınırların içerisindeki yabancılar olarak bugün bütün dünyaya yayılmış şekilde dağılım göstermektedirler. Göçmenler buldukları ülkelerin ekonomik ve sosyal hayatında bir şekilde varlık göstermeye çalışmaktadır. bu varlık gösterme durumu göçmenler ile yurttaşlar arasında keskin bir ayrımı beraberinde getirmektedir. Göçmenlerin en temel problemlerinden birisi de bu keskin olan ayrımcılıktan nasibi almalarıdır. Göçmenler yaşadıkları ülkede insani değerler çerçevesinde yaşamak isterler ve tüm yurttaşlarla eşit statüde haklarını talep etme ihtiyacını hissederler. Bu durum devletleri krize sokmaktadır. Göçmenlerin yurttaşlarla bir tutulması ulusal egemenlik anlayışına aykırıdır çünkü devlet tikel ve belirli bir ulusa ait olduğundan göçmenlerin ulus-devlet içinde bulunmaları kriz durumunun habercisidir (Eken,2006: 247-248).

Bugün ulus-devletler çifte bir meydan okumayla karşı karşıya kalmaktadır. Bir yandan toplumdaki çeşitli etnik, dini ve kültürel grupların toplumdaki beklentileri karşısında ulusal kimlik düşüncelerini devam ettirmekte zorluk çektikleri görülmektedir. Diğer bir yandan yeni ülkelerindeki kültürel ve dini dünya görüşlerini her zaman paylaşmayabilen yeni gelenleri (göçmenler, mülteciler, sığınmacılar, belgesiz gelenler... vb.) içlerine almanın zorluklarıyla mücadele etmektedirler. Bu çifte meydan okumadan doğan gerilimler her yerde kendini hissettirir bir derecede gösteren ve giderek çeşitlenen toplumlarla birlikte yaşama yolunda hem riskler hem de fırsatlar yaratmaktadır. Bu açıdan ulus-devlete ait olan yapı taşları sarsılma sürecine girmektedir. Farklı kültürlerin bir arada uyum ve birlikteliği kültür, sanat, edebiyat ve bilim açısından fırsatlar oluşturabilir. Fakat ulus-devlet olan ülkemizde belirsizlik taşıyan yabancıların “vatandaşlığa dâhil edilme” durumları ulusal birlik ve bütünlüğümüzü erozyona uğratacaktır (Baban ve Rygiel,2018: 12).

Sonuç olarak Suriyeli sığınmacıların ülke içerisinde birçok farklı ayaklardan oluşan sorunlara sebebiyet oluşturduğu da dikkate almamız gereken bir gerçekliktir. Küreselleşmenin ulus-devlet olan ülkemizde sosyo-kültürel açıdan bir güvenlik durumu oluşturduğu bunun yanında toplumsal bütünlüğü de psikolojik, ekonomik ve sosyal anlamda

zayıflattığı görülmektedir. Uluslararası aktörler göçü karmaşık hale getirerek Türkiye'yi yalnızlaştırmaya mahkûm etmektedir. Bu durum karşısında göçün hassasiyeti hakkında birtakım politik düzenlemeler yapılmalıdır. Suriyeli sığınmacılara yönelik yapılan göç politikaların ve göç düzenlemelerinin sağlam bir zeminde netlik kazanması gerekmektedir. Bu politik düzenlemeler yapılırken; ulusal bütünlüğümüz göz önünde bulundurularak başlanmalıdır. Suriyeli sığınmacılar konusunda çözümsel sonuçlara ise ancak hukuki ve yapıcı değişimler ile ulaşabiliriz. Sıcak göç dalgasına karşı ulusal ve uluslararası anlamda sosyal, ekonomik ve toplumsal temelli anlaşmalar ve ilişkiler içerisinde bulunulmalıdır. Göçün yerinde tespiti, alınacak tedbirlerin orta ve uzun vadede ülkeye yansımaları bir planlama çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bunun yanında göç yönetiminde devletin kurum ve kuruluşlarının göçmen faaliyetlerine ilişkin farklı aktörlerle birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Böylelikle göç sürecinin olumsuz etkileri en asgari düzeyde sağlanarak süreç başarılı bir şekilde yönetilebilir. Bir ulus-devlet olarak Türkiye'nin küreselleşme karşısında kültürel, sosyal ve toplumsal zeminde erozyon yaşamaması için sığınmacılar ve dönüşlerine ilişkin önemli planlamaların yapılması gerekmektedir

3.2. Geçicilik-Kalıcılık Ekseninde Suriyeli Sığınmacılar

Türkiye'de Suriyeliler konusu her geçen gün daha da kalıcı bir niteliğe dönüşmektedir. Türkiye'deki Suriyelilerin toplumsal kabulü ve uyum süreci durumunda dikkat edilmesi gereken en hassas durum; stratejik ölçüde “geçicilik” hangi ölçüde “kalıcılık” üzerinde bina edilmesidir. Suriyelilerin hem Türkiye'de kalış süreleri artmakta hem de durumun netlik kazanmaması sebebiyle kalıcılık durumları daha da güçlenmektedir. Öte yandan Suriye'de devam eden iç savaş ve karışıklık durumu geri dönüş arzusunun daha da zorlaştırmaktadır (Erdoğan,2015: 320).

Bilinen bir gerçeklik çerçevesinden bakıldığında kitlesel göçlerin “fitratında” kalıcılık olduğu bilinmektedir. Bu durumda Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı göz önünde bulundurulduğunda hem bugünü anlamak hem de gelecekteki durumlarına ilişkin önemli tespitler yapılmalıdır. Suriyeli sığınmacıların ister “uyum” ister “entegrasyon” isterse de “toplumsal kabul ve uyum” adı altında kalıcılık süreçlerine ilişkin durumlarının netlik kazanmasına yönelik faaliyetlerin oluşturulmalıdır (Orhan,2014: 17).

Bu konuya ilişkin yapılan araştırma ve bulgular çerçevesinde Türkiye’de “sonu gelmeyen misafirlik” şeklinde tanımlanan durumun artık misafirlik kavramı ile sürdürülebilir olamayacağı açıktır (Güçer vd., 2013: 23).

Geçicilik ve kalıcılık durumlarına ilişkin olarak; Türkiye’nin farklı bölge ve kentlerinde yaşayan Suriyeli mültecilerin geleceğe yönelik kalıcı faaliyetlerde istekli davrandıkları görülmektedir. Şüphesiz olarak bu durum bir toplumsal kabullenmedir. Toplumsal kabullenme çerçevesinde sosyolojik anlamda bir uyum sağlama süreci içerisinde Türk toplumuna Suriyelilerin katılması hedeflenmektedir (ORSAM,2016: 4).

Her geçen gün Türkiye’de kendilerine bir alan açan ve tutunan sığınmacıların, isteseler bile geri dönmeleri sosyolojik ve duygusal nedenlerle giderek zorlaşmaktadır. Mevcut kriz durumu Türk toplumunu; ekonomik, sosyal, siyasal, psikolojik ve güvenlik açısından da doğrudan ilgilendirmektedir. Üstelik bu durum sadece birkaç yıllık bir süreç olmayıp, belki de birkaç on yıllık hatta yüzyıllık bir sürece yayılacak gibi görünmektedir (Erdoğan,2015: 320).

Mart 2015 yılına kadar olan 4 yıllık dönem içerisinde Suriyelilerin Türk toplumu içerisinde kalıcılık sürelerinin artmasına yönelik durumu güçlendirmektedir. Türkiye’de toplumsal kabulün “normalin üzerinde bir seviyede” yüksek bir düzeyde olduğu söylenebilir. Ancak bunun sürekli olarak bu şekilde devam etmesinden bahsedilemez. Çünkü bazı ipuçlarının özellikle 2014 yılının ilk yarısında yaşanan Suriyelilere yönelik protesto, eylem ve hatta saldırılarla kendisini hissettirmiştir(Erdoğan,2014: 44).

Bu bağlamda toplumun gösterdiği “kabulün” sürdürülebilirliği için dinamik ve çok hassas bir göç yönetimi geliştirilmesi, bunun içinde en başta Türkiye toplumunun desteğinin alınması gerektiği açıktır, kriz, sadece olağan üstü büyük bir mali külfetten öteye, toplumsal etkileri bakımından da acilen ele alınmalıdır. Belki de daha da önemlisi, “ geçicilik” ve doğal olarak “misafirlik” üzerine inşa edilen politikalar hızla ve önemli ölçüde “ kalıcılığın kabulü” ve “ uyum politikalarına” doğru evirilmelidir. Hem Türk toplumu, hem de Suriyelilerin birlikte yaşayacağı geleceğin gururlu Türkiye’si için her geçen gün bir kayıp ve aynı zamanda geleceğe yönelik ciddi bir risktir. Acil durum yönetimi, yerini hem zihniyet hem de uyum politikalarına bırakmalıdır (Erdoğan,2015: 320).

Suriyeli sığınmacıların geçicilik-kalıcılık ekseninde toplumsal uyum sürecinin yenilikçi ve örnek bir model çerçevesinde topluma enjekte edilmesi amaçlanmalıdır. Ülkesel

bütünlüğün sağlanması ve toplum refahının istikrarı üzerinde yol alınmalıdır. Türk toplumu için bir arada huzur, güvenlik ve uyum içinde nasıl yaşanacağına dair çalışmaların da hemen başlatılması gerekmektedir. Yurt dışında yaşayan Türkiye kökenlilerin 50 yılı aşan tecrübelerinden de edindiğimiz önemli bir husus olarak, başlangıçta geçicilik-kalıcılık durumunun doğru temellerle saptanması gerekmektedir (Güçer vd., 2013: 21).

Türk devletinin ve Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılara göstermiş olduğu olağanüstü çaba ve sosyolojik durumlar göz önünde bulundurulduğunda ekonomik ve sosyal anlamda dünya çapında bu “model” bir örnek teşkil etmelidir. Bu konuda öncelikle yapılması gereken Esad ya da iktidar-muhalefet üzerinden Suriyeliler sorununu okumaktan biraz uzaklaşmak gerekmektedir. Gerçek şu ki; 3,5 yılda yaklaşık olarak 2 milyon Suriyeli sığınmacıya kapılarını açan ve kabul eden, açık kapı politikasını etkin şekilde uygulayan ve 4,5-5 milyar doların üzerinde harcama yapan bir ülke tablosu mevcuttur (ORSAM,2016: 8).

Türk toplumunun bu olan durumlar karşısında Suriyeli sığınmacılara insan ve hak temelli ev sahipliği yapmaları her türlü övgüyü de beraberinde getirmelidir. Gelişmiş ülkelerin adeta “batı sınırı kapısını sınıksız kapatın ve doğu sınır kapılarınızı açık bırakın bize gelmesinler” şeklindeki politikası, Türkiye’nin değerini de ortaya koymaktadır. Hatta “Türkiye AB, üyesi olsaydı, AB’nin şu an Türkiye’nin uyguladığı şekliyle açık kapı politikasına izin verir miydi” sorusunun da evrensel ilkeler çerçevesinde düşünülmesi gerekmektedir (Erdoğan,2015: 9-10).

Misafirlik ve geçicilik hissinin kısa bir zamanda toplumda ayrışmayı ve sürekli bir ötekileşmeyi de beraberinde getireceği açık ve nettir. Bu çerçevede özellikle “olumlu ve olumsuz yargıların ve algıların oluşmasına nasıl engel olunabilir konusuna dikkat çekmek ve önlemler almak gerekmektedir. Zira bir ülkeye başka bir ülkeden kısa bir sürede milyonlarca insanın gelmesinin yaratabileceği sosyal sorunlar, ortak yaşam kültürünü zorlayacak ciddi krizler yaratabilir. Suriye sorununun siyasi, din, etnik ve güvenlik boyutu bu konuda riski daha da arttırmaktadır. Kuşku yok ki, kalıcılık çerçevesinde geliştirilecek politikaların göç akınını güçlendirmesi ve normalde geri dönme isteğinde olanların kalmasını daha da teşvik edici bir riskte söz konusu olabilir. Bu durum ülkenin fiziki, mali ve duygusal kapasitesini de zorlayabilir. İşte bu nedenle gerçekçi, halk ve insan merkezli bir politikanın yürütülmesi de son derece önem taşımaktadır(Tümeğ,2018: 41-42).

Suriyelilerin evlerine dönmesi konusunda iç ve dış politikada yapılması gerekenleri yaparken kalıcılık esaslı faaliyetler yürütmelidir. Buradan hareketle birlikte yaşam stratejilerinin geliştirilmesi öncelikli bilgi temelli bir yaklaşımın egemen olması ile oluşabilir. Konunun uzmanlar tarafından incelenmesi yani uzmanların, akademisyenlerin, sivil toplumun, uluslararası kurum ve kuruluşların bilgi ve önerilerinden yararlanılması ve konunun siyasi düzlemden ayrıştırılıp sürece muhalefetine katkı vermesi son derece önem arz etmektedir. Bütün bu olanların “ kalıcılık” ile ilgili stratejilerin insan ve halk merkezli olması aynı zamanda Türk toplumunun da bu konuda desteğinin alınması hayati derecede önem taşımaktadır. Siyaset, özellikle öngörü hataları çerçevesinde kendi içerisinde “ sorunlu – suçlu” arayacak, bunun muhtemel siyasi sonuçları da ister istemez oluşacaktır. Bu çerçevede siyasi tercihlerden bağımsız olarak bir geleceğin insan ve hak temelli huzurlu Türkiye si için çözüm üretmek herkesin ortak sorumluluğudur (Erdoğan,2015: 320).

Türkiye’de ki Suriyeliler konusu bu günün değil önümüzdeki on yılların konusu olacak gibi görülmektedir. Türkiye artık eskiden yurt dışındaki Türkiye kökenliler için tartıştığımız “uyum konusunu” kendi sınırları içerisinde tartışacak bir dönemin içerisinde. Siyaset ne kadar plan yaparsa yapsın toplumsal olayların yapısında kendi yolunu bulmak vardır. Almanya ya giden Türkiye kökenliler için Max Frisch’in işçi istemiştik insanlar geldi” sözü, insan doğasının ve toplumsal gelişmelerin öngörülmezliğinin ve kendi yolunu bulmasını çok güzel ifade eder(Erdoğan,2010:121-122). Tarih muhtemelen 2011’i Türkiye için çok ciddi sosyal bir fenomenin başlangıcı olarak tespit edecektir. Oldukça zor ve karmaşık olacak bu süreci yönetmek şu ana kadar yapılanlardan daha büyük önem taşımaktadır (Güçer vd., 2013: 15).

Türkiye’deki Suriyeliler ister istemez bize aynaya bakma zorunluluğu da beraberinde getirmiş oldu. Suriyeliler gitse de kalsa da şuan yaşanan bu öğretici sürecin; çeşitlenmiş, çok kültürlü, demokratik, halk temelli bir Türkiye içinde katkı vermesi ihtimali hiç de küçük değildir (Erdoğan,2015: 220).

Bu bilgilerden hareketle Suriyelilerin oluşturduğu göç krizinin açıklanması konunun anlaşılması ve anlam bütünlüğü bakımından oldukça önemlidir. Suriyelilerin oluşturmuş olduğu krizin geçicilik ve kalıcılık durumlarına ilişkin bilgiler bir sonraki bölümde verilecektir.

3.3. Türkiye’de Suriyeliler Krizinin Genel Özellikleri

Kayıt altına alınmış olan geçici koruma altındaki Suriyelilerin Şubat 2019 itibari ile 3.644.342 kişi olarak açıklanmıştır. Bu kişilerin 1.977.150’ si erkeklerden oluşurken 1.667.192’ si kadınlardan oluşmaktadır (<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>).

Türkiye’de ki Suriyelilerin 255 bini, yani %12 ’13 ü 10 ilde bulunan 25 kampta yaşamakta iken geri kalan 1,5 milyonunu aşkın kişi yani %87 sinden fazlası ise kamp dışında, Türkiye’nin hemen hemen her tarafında yaşamaktadır. Türkiye’de henüz kayıt altına alınmamış Suriyelilerin sayısının ne kadar olduğu bilinmemektedir. Ancak genel kanı, toplam sayınının 4 milyon civarında olduğu belirtilmektedir (AFAD,2017: 3) .

Türkiye de ki Suriyelilerin kayıt altına alınmasında 2014 yılına kadar önemli zorluklar yaşanmıştır. Krizin hızlı gelişimi, 911 km’lik güney sınırımızda yer yer korunmasız olan noktalarda ciddi sıkıntılar oluşturmuştur. Sınır, akrabalık ilişkileri ve en önemlisi başlangıçta krizin bu kadar uzun süreceği beklenilmemesi gibi nedenlerle uzun süre boyunca açık bırakılmıştır. Türkiye de kayıt altına alınan Suriyelilerin 22 ağustos 2014 itibariyle oranı sadece %55’lerde idi. Ancak bu oran İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün BMMYK’ nin teknik desteğiyle yaptığı yoğun çalışmalar çerçevesinde Nisan 2015’de % 90’ı aşmıştır. Göçün yönetimi bakımından sınır kapılarındaki (giriş-çıkış) hareketliliğin devam etme durumu kayıt dışı sığınmacılık oluşumunu da beraberinde getirmektedir (Erdoğan,2015: 321) .

Türkiye’deki Suriyeliler konusunda yaşanan en önemli sorunlardan bir diğeri ise, Suriyelilerin yasal statülerinden kaynaklanmaktadır. Türkiye’de sığınmacılar ve mülteciler konusundaki hukuki zemin 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Cenevre sözleşmesi ne “coğrafi sınırlama” (çekince) koyarak sadece Avrupa ülkelerinden gelecek kişilere sığınmacılar için mültecilik hakkı verilmesini belirtmiştir.

Türkiye’ 11 Nisan 2013 teki Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ve 22 Ekim 2014 ‘ te yapılan “Geçici Koruma Yönetmeliği” , coğrafi çekince konusundaki tavrı korumakla birlikte, yeni tanımlamalara da yer vermektedir. 6458 sayılı YUKK, yasal düzenlemesi ve ardından oluşturulan İçişleri Bakanlığı Göç idaresi Genel Müdürlüğü özellikle bireysel göçler bakımından AB müktesebatına uygun pek çok düzenleme getirmiştir. Yasanın 91.maddesi ilk kez “geçici koruma” dan da söz etmektedir. “Ülkesinden

ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir” (YUKK-91.mad).

Bu yasa gereğince 22 Ekim 2014 te çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği Avrupa dışındaki ülkelerden gelenlerin “şartlı mülteci” , “ikincil koruma “ ya da “ geçici koruma” ifadeleri ile tanımlanmaları üzerinde bir birlikteliğe varılmıştır. Yönetmelik kitlesel göç hareketleri için “geçici koruma” statüsünden söz etmekte ve yasaya ilave olarak “bireysel girişleri” dikkate alarak şöyle tanımlamaktadır:

Geçici koruma; “ülkesinden mecburi durumlardan dolayı ayrılan, ayrıldığı ülkeye geri dönmeyen, acil ve geçici koruma bulmak maksadıyla kitle/grup halinde göç eden bunun yanında bu kitle/grup içerisinde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ayrıca uluslararası korunma talebi bireysel olarak değerlendirilmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumadır” şeklinde tanımlanmaktadır (GKY-MD-3.f).

Aynı Yönetmeliğin Geçici 1.maddesi ile Türkiye’ de ki Suriyeliler için ayrı bir düzenleme yapılarak “geçici koruma” statüsünün altı çizilmiştir.

“28 Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti’nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti’nden kitlesel veya bireysel olarak Türkiye sınırlarına gelen veya sınırları geçen Suriye vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınacaklar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz”(GKY-geçici md.1).

Bu yasal ve idari düzenlemelerin de açık biçimde ortaya koyduğu üzere Türkiye ye gelen Suriyeliler “ geçici koruma statüsü altındaki kişiler” olarak tanımlanmaktadırlar. Türkiye’nin coğrafi çekincesinin sığınmacıların uluslararası hukukun ve kurumların korunmasından mahrum bıraktığına dair iddialar sıklıkla ifade edilmektedir. Bu iddialar son yasal düzenlemelerden sonra da yapılmaya devam etmektedir (İçduygu,2015: 291-292).

Türkiye Cenevre Sözleşmesi’ni imzaladığı halde coğrafi sınırlamada ısrar eden dünyadaki 4 ülkeden (Türkiye, Kongo, Madagaskar, Monako) birisi ve hatta bu çekinceyi fiili olarak uygulayan tek ülke olarak kalmıştır. Oysa anlamını neredeyse bütünüyle yitirmiş olan bu çekinceye rağmen, Türkiye her geçen gün daha da büyük bir mülteci ülkesine doğru

yol almaktadır. Bu çekincenin devamını savunanların argümanı ise, özellikle de uluslararası dayanışmanın son derece yetersiz olduğuna dikkat çekmektedirler. Son yıllarda bu tür kitlesel göçlerle muhatap olan Türkiye'nin çekinceyi kaldırması halinde bütün mültecilere ve sürekli olarak ev sahipliği yapma ihtimalinin çok yüksek olduğuna işaret etmektedirler. Ancak yasal ve idari düzenler ne derse desin hayatın işleyişi farklılık göstermektedir. Bu bağlamda bazı düzenlemelerin de artık anlamsız bir niteliğe dönüştüğü de görülmektedir (Erdoğan, 2015: 322)

Suriyeli sığınmacı krizinin beraberinde getirdiği en önemli sorunlardan bir diğeri de çalışma hakları ve durumlarına ilişkin sorunlardır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın oluşturmuş olduğu çalışma çerçevesinde Türkiye'ye gelen ve Emniyet'in ikamet izni verdiği Suriye uyruklu yabancılara çalışma hakkı tanınmıştır. Suriyelerin bir iş yerinde çalışabilmesi için, işyeri sahibinin Çalışma Bakanlığı'na başvuru yapması ve izin alması gerekmektedir. Bu konudaki işlemler hızlı, etkin ve verimli bir şekilde sağlanmaya başlanmıştır. Uzun bürokratik süreçler esnetilerek mevcut kısıtlamalar kaldırılarak hızla Suriyelilerin çalışma hayatına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır (AFAD,2017: 38).

Suriyelilerin çalışma hakları konusunda yapılan son düzenleme 22 Ekim 2014' te yürürlüğe giren “ Geçici koruma yönetmeliği” ile gerçekleşmiştir. Burada “İş Piyasasına Erişim hizmetleri “ başlığı altında 29. Madde içerikli bir düzenleme amaçlanmıştır. Düzenleme aşamasında ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının ve İçişleri Bakanlığı'nın görüşünü alarak bir düzenleme yapılması hedeflenmiştir. Bu düzenlemenin yönetmelik haline dönüştürülüp Bakanlar Kurulu'nca belirleneceği ifade edilmektedir. Yönetmeliğe göre geçici koruma kimlik belgesine sahip olanlar, Bakanlar Kurulu'nca belirlenecek çeşitli sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda (il, ilçe veya köylerde) çalışma izni alabilmek için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na müracaat etmeleri gerekmektedir. Yabancıların çalışamayacağı iş ve mesleklere ilişkin mevzuatta yer alan hükümlerin ise saklı tutulması öngörülmektedir. Geçici koruma altında olanlara verilen çalışma izinlerinin süreleri, geçici korumanın süresinden fazla olamayacaktır. Geçici koruma sona erdiğinde, bu çerçevede sağlanan çalışma izni de sonlandırılacaktır (Erdoğan,2015: 323).

Çalışma hakları konusundaki asıl sorun; kaçak yoldan işçi çalıştırılması durumudur. Bu durum işverenin daha fazla kazanç sağlaması için başvurduğu en kolay yöntemlerden biridir. Bu bağlamda Suriyelilerin ucuz işgücü olarak kaçak yoldan çalıştırılmalarına

yönelik sorunlar yaşanmaktadır. Bu durum yerli emekçilerin durumunu olumsuz etkilemekte, en azından arz-talep dengesini yerli emekçiler aleyhine ciddi bir biçimde bozduğu için tedirginlik yaratmaktadır. Sorunun diğer yönü ise, emekleri sömürülen Suriyeli sığınmacılardır. Her iki husus da toplumsal kabul konusunda ciddiye alınması gereken hassas konulardır (ORSAM,2016: 4).

Türkiye’de ki Suriyeliler bakımından orta ve uzun vadeli olarak ortaya çıkan en önemli sorun alanının eğitim olduğu söylenebilir. Türkiye’ye gelen sığınmacıların yarısından fazlası yani %54,2’si 18 yaş altındaki çocuk ve genç kesimden meydana gelmektedir. Bunların içinde 0-4 yaş aralığındaki çocukların oranı ise %20’dir. Bu durumda, ilk orta ve lise okul çağındaki çocukların sayısının 500 binden fazla olduğu anlaşılmaktadır (Reliefweb,2014). Türkiye’de karşılaşılan en ciddi sorun ise eğitim dilinin Türkçe olmasıdır. Dil farkı, eğitim çalışmalarında son derece önemli sorunlara neden olmaktadır. Yapılan çalışmalar neticesinde Türkiye’de kamplardaki çocukların yaklaşık %60-80’inin kamplarda olan okullar vasıtasıyla eğitimlerine devam etmektedirler. Ancak kamp dışındaki Suriyeliler açısından bu durum son derece olumsuz bir nitelik taşımaktadır. Bunun yanı sıra Suriyeli sığınmacıların okullaşma oranı 2015 başlarında %15’ler civarında kalmıştır. Bu durum, özellikle kalıcılık halinde, Türkiye’nin kendi sorununa dönüşecektir ve acilen üzerinde durulması gereken bir sorundur (Dinçer,2012: 30).

Türkiye’de ki Suriyelilere eğitim hizmetleri verilmesine ilişkin son düzenleme geçici koruma yönetmeliğin 28. Maddesinde belirtilmiştir. Buna göre yabancıların eğitim-öğretim faaliyetleri, geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Milli Eğitim Bakanlığı’nın kontrolünde ve sorumluluğunda yürütülecektir. 54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim hizmetlerinden yararlanabilmektedir. Bunun yanında 36-66 aylık çocuklara da okul öncesi eğitim hizmeti verilmektedir. İlköğretim ve ortaöğretim çağındakilerin eğitim ve öğretim faaliyetleri Milli Eğitim Bakanlığının ilgili mevzuatı çerçevesinde yürütülecektir.

Her yaş gurubuna yönelik dil eğitimi, meslek edindirme, beceri ve hobi kursları talebe bağlı olarak düzenlenebilecektir. Geçici koruma altındakilerin ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimleriyle ilgili usul ve esaslar Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenecektir. Bu yönetmelik kapsamında Türkiye de eğitim alan yabancılara, aldıkları eğitimin içeriğini ve süresini gösteren belge verilecektir. Yönetmelik, konuyla ilgili

düzenlemelerin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılacağını da hükme bağlamıştır (Erdoğan,2015: 324).

Geçici Koruma Yönetmeliği 48. maddesinde çocuklara ve kadınlara yönelik özel koruma hükümleri içeren bir kapsam oluşturulmuştur. Buna göre çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararı gözetilerek ilgili mevzuat kararları uygulanacaktır. Kadına karşı şiddeti engellemek içinde yönetmelik “şiddet mağduru olduğu değerlendirilen yabancılar hakkında derhal önleyici ve koruyucu tedbirler” alınmasından söz etmektedir. Yönetmelik yabancılardan insan ticareti mağduru olabileceği değerlendirilenler hakkında ilgili mevzuat kapsamında gerekli önlemlerin hemen alınacağını hükme bağlamaktadır. Yönetmeliğin getirmiş olduğu diğer bir önemli düzenleme ise yabancı olan kişilerin; başka ülkelerde olan eşi, ergin nitelikte olmayan çocukları ve bağımlı ergin çocukları ile Türkiye’de buluşma veya birlikte olmaları durumunda “aile birleşimi” talebine olanak sağlanmıştır. Bu durum Türkiye’deki Suriyelilerin gelecekteki sayılarının giderek artış göstereceğine dair ipuçları vermektedir. Diğer bir ifadeyle; Türkiye’de kalacak olan Suriyelilerin sayısı, aile bireylerinin bir araya gelmesiyle beraber daha da artacak gibi görünmektedir. Örneğin yönetmelikte, refakatsiz olduğu tespit edilen çocuklarla ilgili olarak çocukların talebi beklenmeksizin aile birleşimine ilişkin işlemlerinde derhal başlatılacağı hükmüne yer verilmiştir (AFAD, 2014: 27).

Türkiye’ye gelen 1,6 milyonun üzerindeki Suriyelilerin sağlık hizmetlerinden yararlanabilmesi durumu önem taşıyan durumlardan bir diğeridir. Hem bizzat Suriyelilerin ihtiyaçları hem de toplumsal kabul düzeylerinin sağlanması son derece önem taşıyan noktalardan birisidir. 22 Ağustos 2014’teki açıklamaya göre Suriyelilere 3,5 yılda verilen poliklinik hizmeti sayısı 5.4 milyon kişiye ulaşmıştır (AFAD, 2014 a). Bu sayının Mart 2015 te 6 milyondan fazla olduğuna dair bazı açıklamalar yapılmıştır. Türkiye’nin neresinde olursa olsun kamp dışında olan ve o ana kadar herhangi bir kaydı olmayan Suriyeliler, pasaportu ve ikamet izni olmasa da sağlık hizmetinden yararlanabilmektedir. Bunun yanında sağlık hizmetlerine ve ilaçlara ücretsiz erişim için Suriyelilerin biyometrik kayıt altına alınmaları şartı getirilerek, kayıtlamaya ivme katılmıştır. Sunulan sağlık hizmetlerinin bedeli ise AFAD tarafından ödenmektedir. Suriyeli sığınmacılara yapılan sağlık hizmetlerinde Ağustos 2017’de yaklaşık 27 milyon kişiye poliklinik hizmeti vermiştir (AFAD,2017: 20).

Ancak Suriyeli sığınmacılara bu sağlık hizmeti, yerelde sağlık kurumlarının ve çalışanlarının yükünü ciddi bir biçimde arttırmış, daha da önemlisi, zaten sağlık

hizmetlerine ulaşılmasında sorunları olan yerel halkın tepkilerine neden olmuştur. Bu durumun toplumsal kabulü ciddi bir biçimde olumsuz yönde etkilediği ve yerel halkın Suriyelileri bir “ sorun” ve “yük” olarak görmelerine katkı sağladığı söylenebilir (IGAM, 2014: 27-29).

Krizin yukarda ifade edilen sorunları ve özellikleri dikkate alınarak sürecin iyi yönetilmesi Suriyeli sığınmacıların güvenliği ve Türkiye'nin huzuru bakımından son derecede önemlidir. İçişleri Bakanlığı ve AFAD başta olmak pek çok kurum ve kuruluşun son dört yıldaki temel önceliği bu kriz olmuştur ve kabul etmek gerekir ki bütün sorunlara rağmen ortaya konulan son derece ciddi bir çaba, iyi niyet ve başarı söz konusudur. BMMYK Türkiye temsilcisi Carol Batchelor'ın da aralarında olduğu pek çok uluslararası şahsiyet durumun ciddiyetini ve ortaya konulan çabanın değerini vurgulamaktadır. (Hürriyet Daily News, 2014).

Yukarıda verilen bilgilerden hareketle; Suriyeli sığınmacıların ülkemizde oluşturmuş oldukları kriz durumunun iyi tespit edilmesi gerekmektedir. Sığınmacıların mevcut durumlarının belirsizlik kazanması her geçen gün alınması gereken kararların da zorluk derecesi artmaktadır. Bu da kriz yönetimini daha da zor duruma sokmaktadır. Krizin yönetilmesi sadece sığınmacılara barınak sağlamak, karınlarını doyurmak, sağlık hizmetlerinden faydalanmasını sağlamakla da bitmemektedir.

Asıl yönetilmesi gereken şey, sürecin toplumsal çatışmalara, gerginliklere dönüşmemesini sağlayacak politikalar üretmek ve bu politikaların doğru bir şekilde uygulanması ile mümkün olabilir (Erdoğan, 2015: 328)

Toplumsal kabulün ve uyumun sürdürülebilir olması ancak kapsamlı ve yapıcı politikaların uygulanması ile gerçekleşebilir. Bu süreçte yerel halkı da dikkate alan politikalarla mümkün olabilecektir. Sayıları 4 milyon civarında olan Suriyeli sığınmacıların toplumsal düzen içerisinde en az olumsuzluk oluşturucu durumları nasıl sağlanabilir? Bunun yanında göç ile gelen kitlesel kriz göçünün toplum tarafından absorbe edilmesinin uzun süreçler içerisinde yayılımı nasıl oluşturulabilir? Bu soruların bir an evvel yapıcı adımlarla netlik kazanması gerekmektedir. Bu durum algı, duygusal ve hislerle çözümlenecek bir durum değildir. Uluslararası göç ve stratejide duygusallığa yer vermemek aksine akılcı ve yapıcı düşünölmelidir.

Bu konuda “ tarihsel misafirperverlik huyu” ya da “ zulme uğrayanlara kucak açan millet” ve benzeri duygusallıklar ciddi riskler taşımaktadır. Duygusal kararların bir kenara bırakılıp akılcı ve uygulayıcı kararların bir an önce alınması ve işlevsel hale getirilmesi gerekmektedir.

Suriyelilerin ülkemizdeki durumları göz önünde bulundurulduğunda genel anlamda kabul edilen Suriyelilerin topluma ne ölçüde uyum sağladığı, yerel halkın Suriyelileri kabullenme konusundaki düşüncelerine ilişkin değerlendirmeler hakkında bir sonraki bölümde değinilecektir.

3.4. Suriyelilerin Kabulü ve Toplumsal Uyum

Bu bölümde üzerinde sıklıkla durulan önemli bir nokta niteliği taşıyan “toplumsal kabul ve uyum” düzeyine yönelik saptamalarda bulunulmuştur. Toplumsal kabul ve uyum düzeyine ilişkin geniş açıklama son bölümde detaylı bir şekilde verilecektir. Suriyelilerin kabulünün toplumsal zeminde, hem sığınmacılar hem de yerel halk açısından değerlendirmeleri yapılacaktır. Böylece toplumsal kabul ve uyum durumunun daha açık şekilde anlaşılması sağlanacaktır.

Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılar konusu rutin hayatımızın ve siyasetin adeta bir parçası şeklindedir. Toplumsal kabul düzeyi son derece önemlidir. Bu yüzden göçmenlerin sosyal anlamda kabul düzeyinin yüksek oranda olması gerekmektedir. Bir ülke toplumsal kabul düzeyini tam anlamıyla sağlayamaz ise yerel halk içerisinde çeşitli şiddet ve çatışma durumlarının yaşanmasına da kaçınılmazdır (Adıgüzel,2016: 26).

Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin yerel halk açısından bir Suriye karşıtlığının yaşanmaması için toplumsal kabul ve uyum dönemeci doğru, etkin ve planlı bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Sayıları hemen hemen 4 milyon civarındaki sığınmacının göç sosyolojisi kapsamında incelenmesi göç durumunun toplumsal yansımaları üzerinde dikkatle durulması gerekmektedir.

Bir ülke içerisine bir anda dalga halinde gelen göçmenler o ülkenin mevcut ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel işleyişine bir anda dahil olurlar. Göçmenler ulusa ve devlete ait olmayan topluluklar niteliğindedir. Ancak bu ani dahil oluş sürecinde göçmenler toplumsal kabul ve uyum duruma zaman kaybetmeden uyum sağlamalıdır.

Türkiye genelinde yapılan bir araştırma doğrultusunda iç savaştan kaçan Suriyelilerin Türkiye'ye sığınmalarını yerel halkın yarından fazlası olumlu karşılamıştır. Bu toplumsal kabul ve uyum durumunun yüksek oranda gerçekleşmesinin sebebi, yerel halkın insani bir görev olarak Suriyelileri kabul etmesi ile ilişkilidir (Erdoğan,2014: 27).

Suriye'de iç savaş durumu devam etmesine rağmen yerel halkın büyük bir kısmı ülkelerine geri gönderilmemelerini, temel insan hakları ve özgürlüklerine saygı gösterdikleri görülmektedir. Bu çerçevede toplumsal kabul ve uyum durumlarına yerel halk ta olumlu bakış açısı sergilemektedir. Bunun yanında Suriyelilerin dini ve etnik açıdan bize yakınlık durumları ve coğrafi sınır komşumuz olması da toplumsal kabullenmeyi olumlu anlamda güçlendiren etmenlerdir (Erdoğan,2014: 28-29).

Bu durum 3,5 yılda ve sayıları iki milyona yaklaşan sığınmacıya rağmen sığınmacıların kabulü bakımından olumlu bir durumdur. Türkiye toplumunun Suriyeli sığınmacıların varlığının, ülkenin yararına olduğu fikrine katılmadıkları görülmüştür. Fakat Türkiye toplumunun ortaya koymuş olduğu “insani” yaklaşım oldukça dikkat çekicidir (Erdoğan, 2014: 28-29).

Türk toplumu Suriyeli sığınmacıları genel anlamda “misafir” olarak algılamaktadır. Misafirlik durumlarının geçici olduğunu ancak belirsizlik durumlarının da bir an önce netleştirilmesi gerektiğini yerel halkın büyük bir çoğunluğu dile getirmektedir. Yine yapılan bir araştırmada Suriyelilerin ekonomiye ciddi zararlar verdiğini yerel halkın büyük bir bölümü dile getirmektedir. Türkiye'de mevcut var olan yoksul kesimin sayısı oldukça fazla olmasına karşın Suriyelilere yardım yapılması yerel halkta ciddi rahatsızlıklar oluşturmaktadır (Tümeğ, 2018: 21-22)

Sonuç olarak; Suriyelilere destek konusunda Türk halkı sığınmacıların yoğun olduğu yerlerde maddi ve manevi olarak elinden gelen desteği vermektedir. Bunun yanında ülkedeki mevcut genel durum Suriyelilere yardım ve kucak açma konusunda oldukça önem taşımaktadır. Toplumsal kabul ve uyum sürecinde en önemli nokta; yerel halkın refah düzeyidir. Halkın refah düzeyi ne kadar olumlu ve yüksek derecede devam ederse toplumsal uyum ve kabullenme de o derece yüksek olur. Buradan hareketle sığınmacıların uyum sürecinde yapılan politikalarının halkı bilinçlendirici ve sağduyulu yaklaşımlar içerisinde yapılması gerekmektedir(Gündoğan, 2015: 22). Aksi takdirde bu durum politik ve siyasi amaçlar çerçevesinde tepki ve şiddet niteliğine dönüşebilir. Türkiye toplumsal kabul ve

uyum sürecinde; hassas, çözüm odaklı ve kararlı politikalar izlemelidir. Toplumsal kabul ve uyum birlikte yaşam ve komşuluk için vazgeçilmez bir öncelik arz etmektedir. Konunun bütünlüğü açısından birlikte yaşam, komşuluk, kalıcılık üzerinde durulacaktır.

3.5. Birlikte Yaşam, Komşuluk, Vatandaşlık ve Kalıcılık Konusundaki Öngörüler

2017 verilerine göre dünya genelinde zorla yerlerini terk eden yaklaşık yetmiş milyon insanın üçte biri on sekiz yaş altı ve geri kalanının ise zorla yerlerinden edilmiş mültecilerdir (UNHRC,2018). Bu durum kitlesel göçlerin ne denli büyük bir kriz niteliği oluşturduğunun bir göstergesidir. Konu bütünlüğü açısından birlikte yaşam, komşuluk ve vatandaşlık kavramlarına farklı ulusal ve uluslararası kurumların araştırmaları çerçevesinde farklı açıklamalarda bulunulacaktır. Böylece toplumsal düzen içerisinde Suriyeli sığınmacılara yönelik tutum ve davranışların saptanması hedeflenmektedir.

Türkiye ile 911 km sınırı olan ve dini, etnik özellikler bakımından son derece çeşitli bir toplum yapısına sahiptir. Farklı toplum yapılarına rağmen bir bütünlük ve birliktelik her zaman devam etmiştir. Ülkemize gelen Suriyeli sığınmacıların farklılık ve benzerliklerinin oranlamaları oldukça önemlidir. Buradan hareketle yapılan bir araştırmada “Türkiye toplumu Suriyeliler ile kültürel olarak aynı mıdır?” sorusuna yerel halkın çok sıcak bakmadığı görülmüştür. Bu durumda kültürel açıdan bir farklılık durumunun da oluştuğunu bunun yanında yerel halkın da bu konuda ısrarla Suriyeli sığınmacıları “farklı kültürel kimlik” adı altında nitelendirdiği görülmektedir (Erdoğan,2014: 39).

Bilindiği üzere 2014’e kadar Türkiye’ye gelen Suriyelilerin büyük bir bölümü Sünni Araplardan oluşmaktaydı. 2014’te IŞİD’ in bölgede terör faaliyetleri gerçekleştirmesi ile Ezidiler, Keldaniler, Ermeliler, Asuriler, Kürtler, Aleviler gibi diğer Suriyeli unsurların da zorla Türkiye’ye sığındığı görülmüştür. Bu zorunlu göç durumu beraberinde etnik-dinsel tabloda önemli bir değişimi de tetiklemiştir (Erdoğan,2015: 339).

Birlikte yaşama ve komşuluk üzerine yapılan bir araştırma kapsamında sorulan bir diğer önemli soru “Suriyeli biriyle komşuluk yapmak sizi rahatsız eder mi? sorusudur. Burada toplumun yarısının “evet” diğer yarısının da “hayır” dediği görülmektedir. Bu durum Suriyeli sığınmacıların henüz toplum içerisinde “benimsenme düzeylerinin oldukça yeni olmasından” kaynaklanmaktadır (Erdoğan,2014: 39).

Suriyelilerin yerel halk ile komşuluk durumlarına ilişkin olarak yerel halk “Suriyelilerin şahıslarına ya da ailelerine zarar verebileceklerinde endişe ettiklerinden dolayı” komşuluk yapmak istemediklerini dile getirmektedirler. Bu durum oldukça dikkat çekicidir. Yerel halk Suriyelileri kendilerine yakın hissetmediklerinden dolayı sığınmacılara mesafeli davranışlar sergilemektedir. Suriyelilerin farklı kültürel ayrılık içinde olmaları, yerel halkın sığınmacılara yakınlık gösterme durumlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Oytun ve Gündoğar,2015: 34).

2011 yılında ülkemize gelen Suriyeli sığınmacılara, birlikte yaşam ve komşuluk bağlamında yerel halk kucak açıcı ve misafirperver tavırlar içerisinde bulunmuştur. Yerel halkın komşuluk ve birlikte yaşama durumları olumlu iken Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilme durumu ise son derece olumsuzdur. Yapılan araştırmalar neticesinde “sığınmacılar Türkiye vatandaşlığına alınmalı mıdır?” sorusuna yerel halkın neredeyse tamamının olumsuz cevap verdiği görülmektedir. Bu durum ileriki yıllarda yapılacak uyum sürecinde mutlaka dikkate alınması gereken bir durumdur. Politik ve siyasi açıdan bu konunun hassas olarak iyi hesaplanması da gerekmektedir (Oytun ve Gündoğar,2015: 36).

Türkiye’de sayıları 2017’de üç buçuk milyon civarında olan Suriyeli sığınmacıların geleceği ve birlikte yaşama alanlarına ilişkin yerel halkın düşünceleri de son derece karmaşık bir hale dönüşmektedir. Suriyelilerin iç savaş sonrası durumları da yerel halk tarafından bir belirsizlik oluşturmuştur. Suriyeli sığınmacıların “iç savaş sona erdiğinde geri dönecekler mi?” sorusuna yerel halkın yarısı “evet” cevabını bir diğer yarısı da “hayır” cevabını vermiştir. Türk toplumunun yarısından fazlası Suriyelilerin Türkiye’de kalacağını, diğer yarısı ise barış ortamının sağlanması halinde ülkelerine geri dönüş yapacaklarını dile getirmektedir (MÜLTECİ-DER,2017: 20).

Birlikte yaşam, komşuluk ve vatandaşlık Suriyeliler açısından dikkatle üzerinde durulması gereken noktadır. Öncelikle STK’ların ve sahada aktif görev yapan ulusal-uluslararası kurum ve kuruluşların görüşleri dikkate alınarak ortak ve doğru bir planlamaya gidilmelidir.

3.5.1. Medya ve STK’ların Öngörülleri

Türkiye tarihinin en büyük çaplı ve kalıcı etkileri olacak kitlesel göç olayı ile karşı karşıyadır. 2019 yılı itibariyle sayıları yaklaşık 4 milyon civarında olan Suriyelilerin medya konusu olmaları da kaçınılmaz bir hal almaktadır.

Çalışma kapsamında Suriyeli sığınmacıların yerel ve ulusal anlamda medya ve STK'ların izlenimleri açısından değerlendirilmelere yer verilmiştir. Ülkemizdeki Suriyelilere sosyal, ekonomik ve toplumsal açıdan ortaya çıkan tabloları netleştirme görevi üstlendikleri için çalışma açısından önemlidir. Bu konuda öncelikli olarak gazetelerin ve medyanın; Suriyeliler konusuna nasıl yaklaştıkları, haber ve yorumlamalarda özellikle toplumsal kabul ve uyum düzeylerinin hangi noktalarının öne çıkarılması üzerinde durulması gerekmektedir. Bu amaçla medya ve haberlerin Suriyeli sığınmacılara yönelik analiz içerikli araştırmaları önem taşımaktadır (Erdoğan,2015:149).

Medya Türkiye'deki Suriyelilerin statüsüne ilişkin olarak bir karmaşık ifade kullanmaktadır. Medya genel olarak "mülteciler" kavramını sık bir şekilde kullanmaktadır. Türkiye'nin tabi olduğu uluslararası mevzuata göre Suriyelilere "mülteci" demek teknik anlamda mümkün değildir. Medya ve gazetelerin bu kavramı "sığınmacılar" şeklinde altını çizerek doğru bir algı durumunu da oluşturması gerekmektedir. Suriyelilerin Türkiye'ye gelmesiyle birlikte mültecilik haberleri ve olgusu daha fazla tartışılan bir durum haline almıştır. Hem ulusal hem de yerel gazetelerde Suriyelilerin bir yandan yoksullukları ve mağduriyetleri ya da suç kapsamındaki durumları önemli bir edinmektedir (Kılıç, 2014: <http://www.multeci.org.tr/haberler/kentlerdeki-multecilere-karsi-sivil-toplumun-sorumlulugu/>). Dolayısıyla bu durumda sığınmacılar gazetelerde; bir yandan zavallı, güçsüz, problemlı, yoksul ve acınacak insanlar olarak gösterilirken bir diğer yandan kaçak, suçlu, hırsız, katil, tecavüzcü, suç işleme potansiyeli olan, maddi yük ve sıkıntı veren kambur insanlar olarak işlenmekte ve kamuoyunun algısı da bu yönde şekillenmektedir (Erdoğan,2015: 150).

Mültecilerin mağduriyetleri ve mültecilere yapılan genel yardımlar medya ve gazetelerde daha fazla habere konu olmaktadır. Bunun yanında Türkiye için yarattıkları veya yaratabilecekleri sorunları ise azınlıkta ya da belirli gazetelerde haber konusu haline getirilmeye çalışılmıştır. Bu sorunlar; mültecilerin işlemiş oldukları suçlar (saldırı, hırsızlık, kaçakçılık, fuhuş, taciz) ve suç işlemeye yönelik yüksek potansiyellere sahip olduklarının algısıdır. Örnek verecek olursak; salgın hastalık tehdidi, devlete ekonomik anlamda yük olma durumları, dilencilik yapmaları, yasadışı ucuz işçi olarak kullanılmaları, kira fiyatlarının oldukça artış göstermesi, Suriyeli kadınların kuma haline gelişleri ve bölge hakkında oluşturdukları psikolojik etkiler... vb. durumlar şeklinde örneklendirebiliriz. Buradan hareketle ülkemize sığınan Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum düzenlerini dengede tutmak ve olası tehlikelerin önüne geçmek için devletin kamuoyuna sık sık

sağduyulu söylemlerde bulunması gerekmektedir. Bu durumu medya ve gazetelerde destekleyici şekilde savunmalıdır. Suriyeli sığınmacıların göstermiş oldukları olumsuz durumların artış göstermesi anında müdahaleler ile hemen sağlanmalıdır(Erdoğan, 2015: 163).

Hem devlet kanalının hem de medya ve gazetelerin olaylara bütüncül açıdan yaklaşması bu sığınmacılık durumunun sonunun geleceğini sıklıkla ifade etmeleri gerekmektedir. Soruna sorun olarak çözüm bulanamayacağı sorunların ancak beraberinde tekrar tekrar sorun getireceği gerçeği unutulmamalıdır.

STK'lar göç krizinde önemli bir yere sahiptir. Bu sebepten dolayı göç ve sığınmacılık üzerinde “yapıcı” bir etki görevi göstermektedirler. Suriye krizinin başından itibaren İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM) “Sivil Toplum” çalışmasında da ifade edildiği üzere Türk hükümeti krizin başından beri ulusal, uluslararası kurum ve kuruluşlar ile STK'ların müdahil olmalarına sıcak bakmadığını net olarak belirtmiştir (Çorabatır ve Hassa, 2013:2). Türkiye'nin uluslararası dış yardımlara “kapalı” olması, yardım ve işbirliği faaliyetlerinde işbirliğine yaklaşmaması siyasi bağlantılı bir durumdan da kaynaklanmaktadır (Erdoğan,2015: 165). Bu durum 1 Kasım 2013'te T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın yaptığı açıklamada Suriyeli sığınmacılar konusunda “çalışma izni verilen” 10 uluslararası STK'nın açıklanmasına kadar devam etmiştir. Bu sınırlı durum ile ilgili olarak 2014 yılında Uluslararası Af Örgütü'nün “Hayatta Kalma Mücadelesi” başlıklı raporunda şu açıklamaya yer vermiştir:

Sivil toplum örgütlerinin uzun ve soluklu bir kayıt sürecinden sonra faaliyet yapma imkânına kavuşmaları ve bazı örgütlerin gerekçe olmaksızın kayıt altına alınmadıklarına dair pek çok şikâyetlere yer verildiğini belirtmiştir (Amnesty International, 2014:7). Bu rapora göre; Nisan 2014 itibariyle Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar konusunda çalışma yapmak üzere kayıtları yapılan ve faaliyetlerine izin verilen uluslararası STK'ların sayısı 20'ye çıkarıldığını da belirtmiştir (Amnesty International,2014: 8).

Uzunca süren uluslararası kurumlara kapalı olarak yürütülen ve son dönem itibariyle çalışmalarına kısmen izin verilen kamplardaki yardım faaliyetleri, ulusal ve uluslararası STK'lara da doğal olarak kapalı tutulmuştur. Buradan hareketle Suriyeli sığınmacılara yönelik STK'ların faaliyet durumları yeni yeni oluşmaya ve işlerlik kazanmaya başlamıştır. Bu duruma ilişkin olarak; Türk Kızılay'ının barınma ve gıda çerçevesinde, AFAD' ın

koordinatörlüğü altındaki faaliyetlerinin dışında, İnsani Yardım Vakfı (İHH) elinde olan veya toplamış olduğu yardım malzemesini, kamp girişlerinde AFAD yetkililerine aktarma şeklinde faaliyet gösteren ilk Türk STK'sı unvanını elde etmiştir (Çorabatır ve Hassa, 2013: 4-5).

Bu durum hem STK'ların haksız rekabet ortamı oluşturulduğuna dair iddiaları gündeme taşıdı hem de STK'ların faaliyetlerinin kamp dışına yoğunluk göstermesinde temel etken olmuştur. Böylelikle STK'lar Türkiye'deki Suriyeliler konusunda birçok bölgede görev almaya başlamıştır. Göç krizinin devam etmesi ve büyük kentlere yansımalarının ardından ilgi duyduğu alanlar da genişleme göstermiştir. Bu sebeple STK'ların sayısında artış gözlenerek yardım ve dayanışma amaçlı 90'dan fazla STK'lar kurulmuştur. Bu STK'ların öncelikli olarak "hak temelli" faaliyet göstermelerinden çok "ihtiyaç temelli" faaliyet alanlarına doğru bir zemin oluşturulmalıdır. İhtiyaç temelli faaliyet; gıda, beslenme, barınma ve temel ihtiyaçların karşılanmasını belirtir. Hak temelli faaliyetler ise gücünü uluslararası hukuktan alan, işlevsellik durumu oldukça yüksek faaliyet durumudur. Böylece Suriyeli sığınmacıların geleceğe yönelik kararlarının belirlenmesinde ciddi rol oynayan "hak temelli" faaliyetlerin güçlendirilmesi gerekmektedir (Mackreath ve Sağnıç, 2017: 10-11).

Türkiye'deki Suriyeliler konusunda özel önem ve emek veren STK'lar kendi içlerinde motivasyon, hizmet alanı, hizmet unsurları, profesyonellik ve devlet ilişkileri bağlamında farklılık göstermektedirler. Suriyeliler konusunda başından beri en fazla destek veren STK'ların "inanç" temelli STK'lar oldukları, "hak" temelli olan STK'ların ise daha çok uluslararası kurum ve kuruluşlardan aldıkları destekler doğrultusunda hizmet verdikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca konu ile ilgili olarak özellikle bölgelerdeki meslek odaları, sendikalar ve zaman zaman da siyasi parti çeşitli faaliyetler göstermektedir (Karaca, 2017: 6).

Çalışma kapsamında Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların durumlarına ilişkin olarak yapılan çalışmaların önce kısıtlı olarak gerçekleştirildiği açıkça öze çarpmaktadır. Yukarıda verilen bilgilerden hareketle STK'ların sığınmacılar konusunda isteki, şeffaf, gayretli ve yardım amaçları yüksek performans sağlayıcı bir dayanışma mekanizmasına sahip oldukları umut verici bir durumdur.

STK'ların Suriyeli sığınmacılar konusundaki yaklaşımları, öngörülerini ve bulgularına dair saptamalara aşağıda verilmiştir:

STK'lar, toplumun kabul düzeyi yüksek olsa da bunun her geçen gün aşınma gösterdiğini, hatta son dönemde yapılan çalışmalarda "bölgede kalıcılığın özendirildiği" gerekçesiyle yerel halktan da tepki gördüklerini belirtmişlerdir.

Suriyelilerin sınır bölgelerinde kaldıkları sürece herhangi bir sorun oluşturmadıklarını belirtmektedirler. Fakat STK'lar sığınmacıların ülke içine doğru dağılımları ve özellikle batıya doğru yayılma göstermeleri meselenin güvenlik problemi olarak algılanmaya başlandığını ısrarla belirtmektedirler.

STK'lar Suriyeli sığınmacılar konusunda "kayıt altına alınma durumunun "yaşamsal derecede" önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. Sığınmacılar arasında oluşan kayıtsızlık durumunun oluşması ilk olarak "güvenlik" meselesini beraberinde getirmektedir. Bunun yanında yapılan yardımlar ve sosyal hizmetlerin ulaşılabilirliği ve dağılımı tam olarak sağlanamamaktadır.

Suriyelilerin vatandaşlık alma durumlarının Türkiye vatandaşlık kanunlarına göre zaten imkânsıza yakın olduğu halde yerel halkın bu konuda ciddi tedirginliklerinin olduğunu bunun giderilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Kamp içinde ve kamp dışında yaşayan Suriyelilerin tam profiline (cinsiyet, eğitim durumları, meslek, konuştukları diller... vb.) ulaşılmadıkça toplumsal kabul ve entegrasyon politikalarının eksiklik göstereceği belirtilmiştir.

Yerel yönetimlerin Suriyeli sığınmacılara ciddi anlamda standart farklılıkları gösterdikleri görülmektedir. Bu durum en fazla "bölge-sınır iller" ile "bölge-dışı iller" arasında gözlenmiştir. Bu oluşan farklılıkların sadece kaynaklar bakımından değil, zaman zaman siyasi eğilimlerden de meydana geldiği belirtilmiştir.

STK'lar eğitimin çok hassas bir konu olduğunu, devletin Suriyelilerin eğitimi ile ilgili meseleleri de titiz ve özenli bir şekilde kontrol etmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu konuda okulların MEB'e bağlı olarak eğitim ve öğretim vermelerinin altını dikkatle çizmektedir.

Suriyeli kadın ve çocukların çok hassas bir durum olduğu bütün STK'lar tarafından belirtilmektedir. Bu konuyla ilgili olarak STK'lar net bilgi ve verilere ulaşamadıkları için tam olarak yardımlaşma sürecinin sağlanamadığını belirtmektedirler.

STK'lar Suriyeli sığınmacıların hukuki statülerinin karışıklık halinde olduğunu ve durumlarının netlik kazanmalarına yönelik yasal bir statü sağlanmasının gerektiğini söylemektedirler. STK'lar “açık kapı politikasının” yüksek düzeyde desteklendiğini, Türkiye Cumhuriyeti'nin Suriyeli sığınmacılar konusunda doğru ve başarılı politikalar izlenilebilmesi için hem devletin hem de STK'ların daha fazla çaba göstermesi gerekmektedir (Erdoğan,2015: 168-172).

STK'ların yapmış olduğu çalışmalarda yerel halkı da bilinçlendirmesi dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda yerel halkın Suriyelilere dair tutum ve davranışları oldukça önemlidir. Çalışmanın bir sonraki bölümünde bu konu hakkında bilgi verilecektir. Suriyelilerin Türk toplumu içerisindeki durumlara yönelik olarak devletin kurum ve kuruluşlarının STK'lar ile ortak zeminde bir araya gelerek asgari müşterek kararlar alması sürecin sorunsuz ilerlemesini sağlayacaktır.

Birlikte yaşam ve komşuluk sürecinde yerel halkın Suriyelilere yönelik izlenimleri de oldukça önemlidir. Sığınmacıların toplumsal durumlarından yerel halkın hangi ölçüde ve nasıl etkilendiğine dair birtakım bilgilendirilmelerde konunun anlaşılması açısından önemli bir yer teşkil etmektedir.

3.5.2. Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Bakışı

Suriyeli sığınmacıların kamp dışında toplumsal entegrasyon süreçleri 2011'den günümüze değin devam etmektedir. Sığınmacıların ülke genelinde dağılımları ve çeşitlilik göstermeleri şüphesiz göçün bir getirisidir. Sığınmacılar farklı ülkeden ve coğrafyadan geldikleri için toplumsal anlamda farklılıklar ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Suriyelilerin toplumsal anlamda yerel halk ile tepki gördükleri en büyük nokta; farklı dil, kültür ve yaşam tarzlarına sahip olmaları durumudur. Suriyelilerin sığınma amacıyla Türkiye'yi tercih etmeleri Türkiye'de hukuktan dış politikaya, güvenlikten sağlığa, eğitimden istihdama, ekonomiden toplumsal kültürel yapının tümünde kendini hissettiren bir olgu olarak ortaya çıkmıştır. Toplum içerisinde sığınmacılar kendilerini farklı gördüklerinden dolayı tam anlamıyla yerel halkla sosyal ilişkiler kuramamıştır.(Erdoğan, 2015: 330).

Krizin başında savaştan “etkilenen” konumda olan Suriyeli sığınmacıların artık Türkiye'nin sosyal denkleminde “etkileyen” duruma gelmişlerdir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'yi beklenmeyen derecede etkilemeleri; bu kadar yoğun göç

durumunun öngörülememesi ve sürecin belirsizlik içerisinde oluşmasından kaynaklanmaktadır (Karaca, 2013: 72).

Suriyeli sığınmacıların en fazla etki yarattığı yerler şüphesiz sınır bölgeleridir. Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye girişiyle birlikte yoğun bir dalgalanma süreci oluşmuştur. Sınır illerinin belli kapasitesi bir anda zorlanmalara maruz kalmıştır. Suriyelilere yerel halk ilk etapta “iç savaş mağduru olan kimseler” gözüyle bakmışlardır. Fakat durumlarının giderek belirsiz bir hale dönüşmesinden dolayı sınır bölgelerindeki yerel halk tahammül sınırlarının ve sosyal hayatın giderek zorlaştığını dile getirmektedir (Tümeğ,2018: 18). İlk olarak yerel halk Suriyeli sığınmacılar ile ilgili ekonomik şikâyetlerde bulunmaktadır. Küçük çaplı işletmelerde kayıt dışı/kaçak işçi çalıştırılmasının yaygınlaşması, yapılan düzenlemelerin kayıt dışı çalıştırılmaları öncelikli olarak ekonomik anlamda bir risk niteliği taşımaktadır. Bunun yanı sıra Suriyeli sığınmacıların vasıfsız işçi niteliğinde çalıştırılmaları ise yerel halk arasında toplumsal bir olumsuzluk oluşturmaktadır (Erdoğan,2017: 24).

Yerel halkın Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz algı oluşturmada en önemli etkenlerden biri de Suriyeli sığınmacılara sağlandığı söylenen haklardır. Suriyeli sığınmacıların bir kısmı kendi imkânları doğrultusunda geçimini sağlamaktadır. Suriyeli sığınmacıların ve yerel halkın söylediklerinin farklılık oluşturmada asıl sebebi; yeterince bilgi sahibi olunmamasından kaynaklanmaktadır (Tümeğ,2018: 19)

Genel olarak bakıldığında; eğitim, sağlık, iş barınma ve gıda gibi temel ihtiyaçların giderilmesinde yaşanan eksiklikler hem Suriyeli sığınmacıların hem de yerel halkın ciddi boyutlarda mağdur edilmeleriyle neticelendirilmiştir. Suriyeli sığınmacıların temel ihtiyaçlarını karşılayamaması durumunda kendi imkânları dâhilinde yaşam mücadelesi vermektedir. Bu durumda Suriyeli sığınmacıların düşük ücretli işleri kabul ettikleri, barınacak yer bulamayanların sokaklarda yaşadıkları, para kazanamayanların illegal yollara başvurdukları görülmektedir. Dolayısıyla bahsedilen olumsuz durumların kaynağını da bu gibi sebepler oluşturmaktadır. Sığınmacılarda iç savaştan dolayı oluşan fiziksel ve psikolojik travmalarının da oluştuğu gözden kaçırılmamalıdır. Özetle yaşanan bu durumlar iki tarafın da (sığınmacı-yerel halk) birbiri üzerinde olumsuz algıların oluşmasına neden olduğu göze çarpmaktadır. Bu algıyı o etkileyen bazı faktörlerde bulunmaktadır (Ateş ve Bektaş, 2018: 32).

Suriyeli sığınmacıların mevcut giderlerinin ülke imkânları dâhilinde karşılanması durumu da yerel halkın sığınmacılara bakışını olumsuz etkilemektedir. Suriye’de yerinden edilmiş insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması için gönderilen insani yardım malzemeleri ile Türkiye’deki Suriyelilere sağlanan insani yardım malzemeleri Türkiye’deki yerel firmalardan temin edilmektedir. Bu durumun kavram karmaşasına yol açmaması için planlı ve şeffaf yönetilmesi gerekmektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015: 18).

Göçün kentlerde hızlı değişimleri meydana getirmektedir. Bu hızlı değişim göç eden insanların sosyo-ekonomik ve kültürel nedenlerle kent bütünlüğünü sağlamada birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Öncelikli olarak kentlerde bütünlük sağlayamayan insanların ayrıştırılmasına, kutuplaştırılmasına, kümecikler halinde ve kümecikler halinde yaşamalarına sebebiyet vermektedir. Sosyal ve mekânsal yapıların oluşmasında Suriyeli sığınmacıların rolü oldukça büyüktür. Göç sonucu ülkemize dağılan Suriyeli sığınmacıların bilinçsiz ve plansız olarak benzer ihtiyaçlar doğrultusunda bir arada toplandıkları göze çarpmaktadır. Ankara’nın Altındağ ilçesindeki Önder Mahallesi’nin yerel halk tarafından artık “Suriyeliler Mahallesi” olarak anılması bu durumu özetlemektedir. Bunun yanı sıra İstanbul’un Fatih semtinde Suriyeli sığınmacılar yoğun olarak yaşamaktadır. Sığınmacıların dengesiz ve plansız bir şekilde bir nokta dahilinde yaşamaları uyum ve entegrasyon sürecini zorlaştırmaktadır (Yüceşahin ve Tuysuz, 2011: 161).

Suriyelilerin düşük kira ödemek için genelde merkeze uzak mahalleleri tercih etmesi çarpık yapılaşma ve gecekondulaşmada çarpık kentleşmeye sebep olmakta ve yerel halktan kopuk olmaları dolayısıyla uyum sürecini zorlaştırmaktadırlar. Farklı kültür ve yaşam tarzı kökenli nedenlerden ötürü bölgede gayri resmi evliliklerde, Suriyeli gelinlerden kaynaklı boşanmalarda artış olduğu görülmektedir. Çok eşlilik ve nüfusa kaydedilemeyen çocukların varlığı ise diğer bir sorun sahasını teşkil etmektedir. Bütün bu durumlar, başta kadınlar olmak üzere halkın Suriyeli kadınlara yönelik tepkisini arttırmakta ve toplumsal kabulü güçleştirmektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015: 16) .

Farklılıklara çabuk adapte olabilen genç ve çocuk nüfusun varlığı ve nüfusun olayın akışı nedeniyle mecburiyetten de olsa günlük yaşama entegre olma potansiyeli ise sosyal uyum sürecinin güçlü yönlerini oluşturmaktadır Ayrıca BM’nin dünyanın farklı coğrafyalarında yaşadığı deneyimler ve istatistikler de bize mültecilerin en az üçte birinin geri dönmeme ihtimalinin olduğunu göstermektedir (Güçtürk, 2014: 87).

Bu durum göç düzeninin devam etmesine kadar sürececek sıkıntılı bir dönem olarak yerel halk arasında kalıcılık sorununu da gündeme getirmektedir. Bunların dışında özellikle sınır illerde yerel halk ile aynı etnik köken veya mezhebe sahip olan Suriyelilerin toplumsal kabulü daha hızlı olmakta bu durum bu yönüyle sürecin güçlü yönünü oluşturmaktadır. Suriyelilerin toplumsal kabulü daha hızlı olmaktadır. Bu durumda Suriyelilerin toplumsal fırsatta sağladığı fırsatlar ise evliliğin bir toplumsal kaynaşma süreci olması ve çok kültürlülüğün oluşturulmasıdır (Erdoğan,2015: 215-216).

Suriyeli sığınmacıların toplumsal alanda akrabalık boyutunda kendi dinsel çerçevelerine yakın bölgeleri tercih ettikleri görülmektedir. Bu durum da etnik ve dinsel boyutta yerleşilen yerin önemi ve demografik özellikleri son derece önemlidir. Suriyelilerin Türkiye'ye yerleşmeleri kendiliğinden bir uyum süreci ile başlamış olmakla birlikte hukuksal açıdan ve kamu politikaları yönüyle desteklenmesine ihtiyaç bulunmaktadır (Çarmıklı, 2015: 13). Nitekim bölgede yapılan saha araştırmalarına ilişkin bulgular toplumsal kabul ile sosyal uyum sürecinin eş zamanlı ve birbirini destekleyici politikalar ile yürütülmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Mevcut iç savaşın devam etmesi bunun yanında hiç geriye dönememe umutları azalan mültecilerin hızla yaşadıkları toplumsal komplekslere adapta olmaları “zorunluluk” noktasında algılanmaktadır. Ayrıca BM'nin dünyanın farklı coğrafyalarında yaşadığı deneyimler ve istatistikler de bize mültecilerin en az üçte birinin geri dönmeme ihtimalinin olduğunu göstermektedir (Güçtürk,2014: 9).

Suriyelilerin gündelik yaşam ve ferahlarının iyileştirilmesine yönelik tutum ve çalışmaların hızlandırılması gerekmektedir. Yerel halk kendi imkânları dâhilinde Suriyelilere yardım elini uzatmaktadır (Orhan,2014: 19). Türkiye'nin az gelişmiş bir ülke olarak mevcut yüksek kapasiteye sahip Suriyeli mültecileri her geçen gün dâhil etmesi yerel halk arasında hoşnutsuzluk oluşturmaktadır. Türkiye sınırlı kaynaklarıyla sığınmacılara misafirlik etmektedir. Bu sürecin politika yapıcılar tarafından yapıcı, doğru ve net bir şekilde uygulanması için kararlı adımlar atılmalıdır.

3.5.3. Suriyeliler Türkiye Toplumunun Bir Parçası mıdır?

Türkiye daha önce de toplu göçlere kapısını açan ve ev sahipliği yapan bir ülke olmuştur. Ancak bu göçlerin kilit bir özelliği de etnik ve dini açıdan tercih edilen ve belirli bir stratejiye yönelik olarak kontrol altında Türkiye'ye gelenlerden oluşmasıdır. (İçduygu

vd., 2014: 99-170). 80’li yıllardan bu yana karşılaşılan İran, Irak, Suriye vb. ülkelerden kaynaklanan göç dalgaları ise nispeten komşulardaki geçici sorunlardan dolayı ortaya çıkmış fakat kalıcı bir niteliğe dönüşmemiştir. Ancak Suriyeliler ile birlikte Türkiye hem çapı hem de nitelikleri bakımından şu ana kadar en büyük göç dalgası ile karşı karşıya kalmıştır (Erdoğan, 2015: 342).

Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların yedi yılı aşkın süredir sayılarının dört milyon civarında olması Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki toplumsal kabul düzeylerinin yüksek olduğunun bir göstergesidir (Tümeğ,2018: 39). Ancak toplumsal kabulün sınırsız olmadığı bunun yanında giderek her geçen gün kendi sınırlarına dayandığı da gözler önündedir. Toplumsal kabul; sayılar arttıkça ve süreler uzadıkça yerel halkının refah seviyesinde düşüşe neden olacaktır. Ayrıca sınırları zorlayan toplumsal kabul durumu ülkenin mali durumlarında ve çalışma imkânlarında bir düşüş durumuna zemin hazırlamaktadır. Bu durum ülkemizin genel kamu hizmetlerinin yürütülmesinde ve uygulanmasında birtakım aksamaları beraberinde getirmiştir. Hatta bu durum yedi yıl boyunca olağanüstü başarılı bir toplumsal kabul ve destek örneği veren yerel halkta yabancı düşmanlığı, ırkçılık, fiili saldırılar ve dışlamaya da yol açabilir. Bu çalışma, konuyu özel olarak toplumsal biçimde analiz etmeyi amaçladığı için, diğer önemli değişkenler ise göz ardı edilerek çalışmaya devam edilmiştir (Erdoğan,2015: 342).

Suriye’den üç buçuk yılda gelen 1,7 milyondan fazla sığınmacının toplumsal kabulünde yerel halkın Suriyelilere yönelik tek taraflı kesin ifadeler kullanmaları yanıltıcı sonuçlar doğurabilir. Kamuoyunda yapılan bir araştırmada “Suriyeliler gitsin, en azından kamplarda kalsınlar” gibi sonuçların oluşmasında özellikle son bir yılda yaşanan protesto ve saldırılar kaygı vericidir (EDAM: 2014: 18).

Yine de bu bulgular altı yıllık sürede Türkiye toplumunun toplumsal kabul yönünden ortaya koyduğu genel durumun “şaşırtıcı” tarzda olumlu seyrettiği gerçeğini değiştirmeyecektir. Ancak bu sürecin her zaman aynı durumda olumlu olarak devam etmeyeceğine, toplumsal kabulün bazı bölgelerde ve son zamanlarda değişkenlik göstereceği de şaşırtıcı olmayacaktır. Son zamanlarda sığınmacılara karşı yerel halkın kırılğan olduğuna dair pek çok örnek özellikle son bir yılda Türkiye’nin pek çok bölgesinde yaşanmıştır, bundan sonra yaşanması da şaşırtıcı olmayacaktır. Türkiye’nin önümüzdeki sürecinin yönetilmesinde toplumsal kabulü göz ardı etmemesi gerekmektedir. Toplumsal

kabulün genel anlamda olumlu olduğu görüşüne dayanılarak sürece devam edilmesi mümkün değildir (Erdoğan,2017: 6).

Göçün yönetilmesinde Türkiye'ye ve Suriyelilere zarar oluşturacak eylemlerden kaçınılmalıdır. Göç yönetiminin katkı sağlaması için öncelikle kısa, orta ve uzun vadeli yapıcı planlamaların yapılması gerekmektedir. Burada asıl cevaplanması gereken önemli soru Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların hangi ölçüde "geçici-kalıcı" olacaklarıdır (Erdoğan,2015: 342-343).

Bugüne değin Türkiye'deki genel politik yöntem; Suriyeli sığınmacıların "geçicilik" kapsamında değerlendirilmesidir. Fakat Nisan 2011 yılından beri devam eden süreçte sayıları dört milyon civarında olan sığınmacıların "geçicilik" kapsamında değerlendirilmesi her geçen gün anlamını yitirmektedir. Bu yüzden yapılacak politikaların "kalıcılık" durumunu da içinde barındıran kısa, orta ve uzun vadede stratejik planlamalar yapılmalıdır. Türkiye'de toplumsal kabulün kalıcılığa doğru evrilmesi öncelikli olarak Türkiye'nin ele alması gereken bir konudur (AFAD,2017: 93-95).

Bir ülkeye yönelik yapılan ulus aşırı kitlesel göç hareketlerinde, kısa vadede kamu kurum ve kuruluşlarının aldığı kararlar ve düzenlemeler oldukça etkilidir. Bunun yanında yerel halkın bu göç olayını hangi şekilde algıladığına bağlı olarak orta ve uzun vadede planlama süreci oluşturulur. Buradan hareketle toplumsal kabul düzeyi; göç yönetiminde ve kamu politikalarının yürütülmesi aşamasında hayati bir öneme sahiptir. Dünya çapında yaşanmış kitlesel göç hareketlerinde eğer kısa süre zarfında geri dönüş sağlanamazsa gelen göçmenlerin kalıcılık durumlarının arttığı gözlemlenmiştir (Tümeğ,2018: 40).

Özellikle çocukların okula gitmeleri, yetişkin kişilerin iş bulup maddi kazanç sağlamaları, göç edilen ülke dilinin öğrenilmeye çalışılması ve yaşadıkları ülkedeki yaşam koşullarının geldikleri ülkeden daha iyi olması halinde geri dönüş durumu giderek azalmaktadır. İşte tam da bu noktada Türkiye halkının aniden maruz kaldığı bu kitlesel göç hareketi karşısında alacağı tavırlar oldukça önem taşımaktadır. Bu da hassas, dikkatli ve özel olarak yönetilmesi gereken oldukça zor bir süreçtir (IGAM,2017: 5-6).

Suriyeli sığınmacılara ait yapılan bir çalışmada yerel halkın, Suriyeli sığınmacıların bir an önce ülkelerine dönmeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun sağlanamaması halinde kamplara yerleştirilmeleri gerektiğini ısrarla dile getirmektedirler. Bunun yanında yerel halk; bu durumun mümkün olmayacağı ve iç savaştan kaçan insanların

bir şekilde Türkiye’de yaşamak durumunda kalacaklarını ifade etmektedir. Bu konu ile ilgili olarak yerel halk , “biz onlara kucak açtık, misafir ettik, o zaman misafir olduklarını bilmeli ve bizim kurallarımıza ve düzenimize uyum sağlayıp huzur bozmamaları lazım” beklentisini dile getirmektedir. Bu açıdan bütün tepkilerin anlaşılabilir tepkiler olduğu normal şartlarda bu denli büyük sığınmacı krizine karşı çok daha sert tepkilerin verilmesi beklenilirdi. Bu durumda politika yapıcılar için şu önerilere dikkat çekmek gerekmektedir (Erdoğan,2015: 343).

Suriyeli sığınmacılar konusunda Türkiye’deki toplumsal kabul düzeyi son derece yüksektir. Ancak bu durumun sürdürülebilir nitelikte uygulanması için kamu politikalarının son derece hassas biçimde uygulanması gerekmektedir. Suriyelilerin oluşturmuş oldukları krizin uluslararası hukuk ilkeleri doğrultusunda, toplumsal barış ve huzur çerçevesinde oluşturulup iyi yönetilmesi gerekmektedir (Erdoğan,2014: 37).

Yaşanan kriz son derece büyüktür ve her anlamda ciddiye alınıp önlem alınması gerekmektedir. Krizin yönetilmesinde “ kalıcılık-geçicilik” durumu kendini temel bir parametre olarak göstermektedir. Tabi ki Suriyeliler konusunda bütün tarafların arzu ettiği nokta; Suriyelilerin mümkün olan en kısa süre zarfında evlerine geri dönmeleridir. Ancak süreç uzadıkça, bu ihtimaller de giderek azalma göstermektedir. Bu nedenle geçicilik üzerine yapılan uygulamaların derhal kalıcı uygulamalara dönüşmesi gerekmektedir (Erdoğan,2017: 48).

Devletin Suriyeli sığınmacılar konusunda geçici politikalar sergilemesindeki amaç, göçün bugün bile öngörülemez bir nitelikte karmaşıklık oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Yüksek oranda kalıcılık oluşturulması için acil uyum politikaları geliştirilmelidir. Suriyeli sığınmacıların büyük bir çoğunluğunu 18 yaş altı gruplar oluşturmaktadır(Erdoğan,2015: 343).Bu durum özellikle sığınmacılar içinde 18 yaş altı gurubun toplam nüfusun yarısından fazla olmasından dolayı eğitim politikaları bakımından son derece önemlidir. Türkiye Avrupa’ya 1 yıllığına gidip 50 seneden fazla yaşayan insanların oluşturmuş oldukları toplumsal sorunlardan dersler çıkarmalıdır (Erdoğan,2010: 62).

Kentsel alanlarda sıklıkla dile getirilen ve Suriyelilerin tamamını olumsuz etkileyen “dilencilik” konusunda hızla önlemler alınmalıdır. Bu durum kalabalık şehirlerde yaşayan halkın Suriyeli sığınmacıları sosyal anlamda dışlamalarına neden olmaktadır. Yerel halk bu

konuda sığınmacılara “burada dilencilik yapacaklarına iş bulup ekmek kazansınlar” şeklinde tepkilerini ortaya koymaktadır (ORSAM,2016: 9-10).

Suriyelilerin kontrol altında olduğu ilgili yetkililerce topluma inandırıcı bir şekilde anlatılmalıdır. Bu konuda olumsuz önyargı ve algılara karşı medya kanallarının yapıcı yollar izlemesi sağlanmalıdır. Toplum arasında “gereğinden fazla misafirler” gibi oluşan olumsuz algıların bir kenara bırakılması gerekmektedir. Bunun yanında medyada Suriyelilerin başarı öykülerine yönelik haber ve örneklerin de az sayıda yapılması sosyal anlamda entegrasyon durumu zorlaştırmaktadır (ORSAM,2016: 15).

Sınıra yakın olan bölge kadınlarının Suriyeli genç kadınlardan dolayı ciddi rahatsızlıklar yaşadıkları da görülmektedir. Suriyeli çaresiz genç kadınların dini nikâhla, başlık parası çeyiz... Vb. pek çok yöresel harcamalara gerek kalmadan evlenmeleri de ciddiye alınması gereken bir husustur. Bunun yanında Suriyeli genç kızların kuma olarak alınması ihtimali de bölge kadınlarında ciddi sorunlara yol açmaktadır. Suriyeli genç kızların yasadışı maruz kaldıkları bu durum bölgedeki algıyı da çok ciddi bir şekilde etkilemektedir. Bu konuda somut bulgulara ulaşmak neredeyse imkânsız olsa da oluşturduğu sosyal algı durumları kesinlikle ciddiye alınmalıdır (Erdoğan,2015: 344).

Çalışma hakları dünyada önemli bir yer teşkil etmektedir. Suriyeli sığınmacıların çalışma haklarının ileriye dönük şekilde düzenlemelerinin yapılması gerekmektedir. Kanun yapıcıların sığınmacıları da düşünerek çalışma koşullarını iyileştirici adımlar atması gerekmektedir. 2017 yılsonu itibariyle çalışan Suriyelilerin sayısı 10 bin civarındadır (Erdoğan,2017: 10).

Hâlbuki Suriyeli sığınmacıların kentlerde yaşamalarından dolayı çalışmamaktan başka hiçbir seçenekleri yoktur. Türkiye’deki işsizlik seviyesinin oldukça yüksek olması bunun yanında kayıt dışı işsizlik oranının da yerel halk arasında % 35 civarında olması sığınmacıların iş dünyasını olumsuz etkilemektedir. Sığınmacılar iş talep ederken yerel halkın rağbet etmediği işlerde çalışmaktadırlar. Bu sebeple yerel halk ile iş rekabeti ortamı da oluşmamaktadır. Yerel halk ise bu konuda yanlış anlaşılmalardan dolayı “Suriyeliler iş kapımızı da elimizden alıyor, onlar yüzünden işimizden de oluyoruz” ifadelerini sıkça kullanmaktadırlar (Tümeğ,2018: 21-22).

Türkiye’de zorunlu eğitim çağındaki Suriyelilerin sayısı bir milyondan fazladır. 2017-2018 eğitim ve öğretim döneminde kayıt yapanların sayısı 600 bin civarındadır. Bunun

yanında okula gitmeyen Suriyeli çocukların sayısı ise 400 bin civarındadır. Bu durum ciddi bir problemi de beraberinde getirmektedir. Geçmiş yılların da hesaba katılması ile zorunlu okul çağındaki Suriyeli çocukların sayısı 700-800 bin civarındadır. Suriyeli çocukların eğitim durumlarının sürekli ve disiplinli şekilde sağlanması için ciddi okullara ihtiyaç duyulmaktadır. 800 bin civarı Suriyeli çocuğun eğitim alacağı derslik ve kişi başına düşecek öğretmen hesabı da hesaplandığında ülkemiz açısından ağır yüklü bir ekonomik tablo karşımıza çıkacaktır. Bunun yanında dil kaynaklı öğrenme güçlüğünden dolayı okula devamlılık sağlanamaması dikkat edilmesi gereken diğer bir noktadır. Bu durumda sığınmacı çocuklar için acil Türkçe kurslarının oluşturulması gerekmektedir. Bütün bu düzenlemeler ve planlamalar yürütülürken yerel halkın imkânlarının kısıtlanmamasına da özen gösterilmelidir. AB üyesi ülkeler ve uluslararası aktörlerin bu konuda yetersiz kaldıkları ortadadır. İleriki dönemler için ciddi entegrasyon sorunu oluşturacak bu durum toplumsal uyum sürecini de olumsuz etkilemektedir. Sokaklarda büyüyen, eğitimsiz ve donanımsız Suriyeli çocukların toplumsal fayda getirmeleri de oldukça güçtür (Erdoğan,2017: 9-10).

Valiler ve kaymakamlar başta olmak üzere yerel yöneticilerin ve AFAD, Kızılay gibi kurumların temsilcilerinin üstlenmiş olduğu olağanüstü güven ve içtenliğin devam ettirilmesi gerekmektedir. Bu kurumların insan merkezli çabaların devamlılığı sağlanmalı bu konuda teşvik edici çalışma ortamlarının sürekliliği sağlanmalıdır. Yerel yönetim birimlerinin başta Suriyelilerin eğitim durumları ve yerleşim alanları hakkında daha fazla tolerans almaları sağlanmalıdır. Türkiye’de ve diğer ülkelerde bulunan Suriyelilerin önemli bir kısmının ülkelerine dönmemeleri halinde Avrupa ülkeleri ve ABD olmak üzere gelişmiş ülkeleri tercih etme ihtimalleri oldukça yüksektir (AFAD,2017: 113-114).

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin ciddi şekilde işgücünde değerlendirilmesi ve aktif olarak çalışması gerekmektedir. Toplumsal kabul ve uyum sürecinde iş hayatı oldukça önemlidir. Toplumsal uyumun sürekliliği açısından yenileyici bilgi akışının her daim sağlanması oldukça önemlidir. Suriyeli sığınmacılar içerisinde yer alan kalifiyeli insanların mesleklerini icra etmelerine olanak tanınmalıdır. Ülkemizin bu konuda öncelikli olarak uluslararası bir platform oluşturmak için ısrarcı bir dik duruş sergilemesi gerekmektedir (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011: 48).

Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin kalıcı olarak yaşayacaklarına dair oluşumlar her geçen gün artış göstermektedir. Bunun en açık örneği ise 2011 yılından bu yana çözüm

bekleyen sürecin hale belirsizlik taşımasıdır. Türk toplumunun bir parçası olarak Suriyeli sığınmacıların huzur, güvenlik ve uyum içinde yaşamalarının sağlanması yolunda adımlar atılması gerekmektedir. Suriye’de yaşanan iç savaş durumunun yakın zaman içerisinde bitmeyeceği, bitmesi durumunda uygun yaşam ortamının sağlanması on yıllar alacak bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşecektir. Bu bilgilerden hareketle Türkiye’de Suriyelilerin önemli bir bölümü de gün geçtikçe kalıcılığa doğru yol almaktadır. Son sekiz yıl içerisinde Suriye’de doğan bebek sayısının toplamı 405.521’dir (<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>).

Türkiye’nin “geçici” politikalar uygulamaktan vazgeçerek “kalıcılığı” da içeren bir kriz yönetimi oluşturması gerekmektedir. Bunun yanında Türkiye’nin kendisini kısa, orta ve uzun vadeli eylem planlarını uygulayabilen bir ülke duruma getirmesi gerekmektedir(AFAD,2017: 136).

İnsanlar öncelikli olarak kendi ülkelerinde yaşamak isterler. Ülkelerde yaşanan ciddi siyasi krizler ve iç savaşlar ortadan kalktığına var olan kargaşa durumu yerini huzur ve güven iklimine bırakır. Bu durumda başka ülkelerde hayatlarını devam ettiren kendilerine “misafir” ya da “sığınmacı” gözüyle bakılan insanların kendi ülkelerine dönmeleri kadar doğal bir şey olamaz. Ancak kalıcı hale gelme geri dönememe durumu bu göç olgusunun doğasında vardır. Buradan hareketle Suriyeli sığınmacıların ciddi bir kısmının Türkiye’de kalacağı da kabul etmemiz gereken bir gerçektir. Çalışma kapsamında göç teorilerinden hareketle göç-zaman ikilimi arasındaki makas açıldıkça göçmenlerin geri dönüş durumları giderek zayıflamaktadır. Göçmenler zamanla ev sahibi ülkenin kurallarına ve düzenine uyum sağlamak durumunda kalırlar. Geri dönüş durumu ise yerini artık kalıcılığa bırakmaktadır. Ev sahibi ülkenin çekici yönlerine alışan göçmenler giderek topluma entegre olmaya da çalışmaktadırlar. Suriyeli sığınmacıların kendi memleketlerindeki iç savaş, rejim baskısı gibi itici faktörler Türkiye’yi kendi memleketlerine nazaran çekici kılmaktadır. İç savaşın olumsuz etkilerini azaltıcı uygulamalar ile sığınmacıların topluma kazandırılması gerekmektedir. Son yıllarda ülkenin içinde bulunduğu ekonomik bunalımlar yerel halkın tahammül kapasitesini de giderek aşmaktadır. İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılamada zorlandığı dönemeçten geçen ülkemizde sığınmacılar yerel halk tarafından göze batan, fazlalık ve zarar verici bir tabloda görülmektedir. Ekonomik bunalımın sosyal refah durumunu da olumsuz etkilemesi toplumsal uyum sürecini de ciddi anlamda baltalamaktadır. Karar vericilerin bu konuda yapıcı ekonomik eylemleri acilen devreye sokmaları gerekmektedir.

Suriyeli sığınmacıların ülkemizde toplumsal bir yer edinmeleri geçicilik kapsamında çıkarak kalıcılığa doru yol almaktadır. Yukarıdaki bilgilerden hareketle sığınmacılar hakkında gelecek yılları kapsayıcı yapıcı kararlar alınması olmazsa olmaz bir durumdur. Suriyeli sığınmacılar meselesi ülkemizde on yıllarca tartışılacak bir konu olma niteliğindedir. Bu süreçte devletin kurum ve kuruluşlarının göç sürecinde kriz niteliğindeki bu durumu STK'lar, üniversiteler ve araştırma kuruluşları ile işbirliği içerisinde olması göç sürecini bulunduğu tıkanıklıktan kurtaracaktır.

Çalışmanın ana problem konusundan hareketle STK'ların Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum süreçlerinde nasıl bir rol üstlendiği ve uyum süreci yönetimindeki görüş ve beklentilerinin neler olduğu sorusuna ileriki bölümlerde açıklık getirilecektir. STK'ların yapı ve çalışma bakımından ayrımlarının göç sürecine yansımaları, toplumsal kabul ve uyum sürecinde STK'ların mevcut durumları ve geleceğe yönelik faaliyetlerinin göç sürecine olan etkileri bir sonraki bölümde bahsedilecektir.

4. BÖLÜM

4. TÜRKİYE'DE SURİYELİ SİĞİNMACILARLA BİRLİKTE ROL ALAN STK'LARIN YAPI VE ÇALIŞMA ŞEKİLLERİ

4.1. Hak ve İnanç Temelli STK'lar

STK'lar Türkiye'de çok yönlü bir yapıya sahiptir. Suriyeli sığınmacılara yönelik barınma, gıda, sağlık, eğitim ve sosyal uyum konusunda devletin eksik kaldığı noktalarda STK'lar çok yönlü bir pozisyona sahiptir. Bazı STK'lar sığınmacılara temel yardımlar (hayırseverlik) çerçevesinde ulaşılırken bazı STK'lar ise iç savaş mağduru olan kimselere insan hakkının gözetilmesi çerçevesinden bakmaktadır (Apak, 2015: 277). Bazı yaklaşımlar çerçevesinde tartışmalı olan farklılık durumuna göre STK kuruluşları “ inanç temelli STK'lar” ve “hak temelli STK'lar” ayrımında ikiye bölünmektedir (Ravat, 2015: 117).

Türkiye'de Suriyeli sığınmacılara yönelik “hak temelli” yaklaşım; yardım etme davranışı yerine sığınmacıların kişisel anlamda güçlendirilmesi ve toplumsal uyum ve katılım oranlarının yükseltilmesi hedeflemektedir(Mackreath ve Sağnıç, 2017: 15). Bunun yanı sıra “hak temelli yaklaşım” insanların yasal olarak açıkça özgür iradeleri çerçevesinde karar sahibi olarak onurlu bir yaşam durumunun sürdürülebilirliği üzerine odaklanır (Çiftçi,2010: 8). Hak temelli gruplar Suriyeli sığınmacılar ile devlet arasında bir tampon durumu oluşturarak sığınmacıların kendileri ile ilgili süreçlerden haberdar olmalarını sağlayan çalışmalarda bulunmaktadırlar. Devlet tarafından “hak” olarak sığınmacılara sağlanan durumların uygulamada problem oluşturması durumunda “hak temelli STK'lar” yapılan hizmetlerin “hayırseverlik çerçevesinde “ olmayıp devletin sığınmacılara tanımış olduğu “yasal hakkı” üzerinden faaliyetlerde bulunmaktadır (Çiftçi,2010: 19).

İnanç temelli kuruluşlar ise; çalışma ve faaliyetlerinde öncelikli olarak “dini vurgulamalar” üzerinden hareket etmektedir. Bu kurum ve kuruluşların sosyal sorumluluk ve manevi destek alanlarında çalışmalar yürütmektedirler (Aksürmeli ve Tekten, 2016. 352).

İnanç temelli STK'lar çalışma şekli ve yapısı bakımından Suriyeli sığınmacılara temel yardım hizmetinde bulunmaktadırlar. Bu durum gündelik yapılan yardımların sığınmacıların hayati ihtiyaçlarının sağlanmasına yönelik organizasyonlar bütünüdür. Bu STK'ların temel

işleyiş prensibi “hayırseverlik” çizgisi dâhilinde hareket etme olduğu için bazı yaklaşımlar tarafından (inanç temelli STK’lar) sığınmacı sorununu temelden çözmekten uzak, yüzeysel ve pratik uygulamalar bütünü olarak değerlendirmektedir (Çiftçi,2010: 15).

STK’ların yapı ve çalışma şekilleri göz önünde bulundurulduğunda sığınmacı krizine maruz kalan sınır bölgelerinde genel anlamda STK’ların “hak temelli yaklaşım” içerisinde faaliyet gösterdikleri görülmektedir (Erdoğan, 2015: 207). Sınırı geçen ve ülkemize sığınan Suriyelilerin hayati ve insani ihtiyaçlarının acil giderilmesi durumunda STK’ların “inanç temelli” olarak çalışma içerisinde organize edilmesi oldukça olağan bir durumdur. Yardım amaçlı faaliyette bulunan STK’ların sınır hattında bulunarak sığınmacılara hizmet vermesi görevsel anlamda “hak temelli” tanımlamaya oldukça uygundur. Sığınmacıların ortak kamp ve sınır bölgelerinden uzaklaşarak ülke geneline yayılma göstermesi durumunda acil ihtiyaçlarını karşılayan “ inanç temelli” STK’lar pasif durumda kalmaktadır. Sığınmacılara bu durumda hizmet verecek ve sosyal yaşantılarını destekleyecek STK’lar ise “hak temelli” STK’lardır.

Suriyeli sığınmacılara yönelik çalışan kurum ve kuruluşların “hak temelli” yaklaşım içerisinde bulunması toplumsal kabul ve uyum durumu için oldukça önem arz etmektedir (Bayrak,2018: 73). Sığınmacıların toplumsal hayata katılım ve uluslararası hukuki zeminde haklarına ulaşabilmesi açısından “hak temelli” yaklaşım oldukça önemlidir. Buradan hareketle hak temelli çalışma faaliyetlerinin toplumsal kabul ve uyum sürecinde aktif bir rol üstlenmesi de kaçınılmazdır.

4.2. Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecinde STK’ların Rolü

Çalışmanın ana konusu olan Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum süreçlerine yönelik önceki bölümlerde çalışmanın anlaşılabilirliği açısından kısaca bilgi verilmiştir. Ancak Türkiye genelinde bütünsel bir bakışla bahsi geçen uyum sürecinden indirgeme yapılarak STK konusuna değinilmiştir. Toplumsal kabulün ne derecede sağlandığı, uyum sürecinde STK’ların rolüne yönelik bilgilendirmede bulunulacaktır.

2016 yılında yürürlüğe giren YUKK (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu) 96. Maddesinde uyum başlığı altında yer alan “Göç İşleri Genel Müdürlüğü’nün kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, STK’lar, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri yürütülebilir” ifadesi açıkça

belirtilmektedir. Bu durumda STK'lar göç sürecinde aktif rol oynama hakkını da elinde bulundurmaktadır.

STK'lar Suriyeli sığınmacılar konusunda çeşitli raporlama, araştırma, makaleler, sempozyumlar, kitaplar ve çalıştaylar düzenlemektedir. Sığınmacıların toplumsal düzen içerisindeki durumlarına yönelik tespitlerde bulunan STK'lar aynı zamanda oluşan bu göç krizinde toplumsal duyarlılığı arttırmakta ve farkındalık oluşturmaktadırlar (Kalaycı, 2016: 15).

STK'ların yapmış olduğu faaliyetlerin diğer gruplardan farkı sahadan aktarmış oldukları bilgi ve deneyimleri içeren yayınlar vasıtasıyla göç sürecinde sağlıklı bilgi akışını sağlamaktır. Bu sebeple STK'ların sığınmacı krizinde muhatap alınarak faaliyetlerinden yararlanılması gerekmektedir.

Suriyeli sığınmacılar konusunda çalışma yapan kurum ve kuruluşların hak temelli faaliyetleri toplumsal kabul sürecine olumlu etkiler yapmaktadır. Ülkemize ilk giriş yapan sığınmacıların yasal olarak elde ettiği hak ve yetkilerinin anlatılması, aktarılması ve devamlılığının sağlanması konusunda STK'lar kilit bir role sahiptir. Sorun çözücü, göç krizinin tespitinde uygulanabilecek aşamalar hakkında hak temelli ve bütünlükçü faaliyetlerin gözetilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde STK'ların bütünlükçü yapılarının hayırseverlik (inanç temelli) olarak algılanması ve yapılan bütün çalışmaların bu düzlemde oluşturulması sorunların niteliğinden uzak ve çözüme katkısız anlamda yarar sağlamayan bir durumun ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Bu durumda Suriyelilerin uyum sürecine dâhil olmalarından ziyade gündelik hayatlarını devam ettirici niteliklerin ortaya çıkması kaçınılmazdır. (Çiftçi,2010: 5).

Suriyelilerin kendi oluşturduğu STK'ların varlığı göç sürecinde daha etkin ve verimli yol izlenmesinde olumlu etkiler oluşturacaktır. Suriyelilerin kendi aralarında iletişim ve koordinasyonun sağlanmasında, beklentilerin doğru kanallar vasıtasıyla uygulanmasında ve sağlıklı bir şekilde iletilmesinde kendi aralarında kurmuş oldukları STK'lar hayati derecede önemli öneme sahiptir. Bu durum beraberinde toplumsal kabul ve uyum sürecini daha sağlam ve sorunsuz bir hale getirmekte yapıcı olmaktadır. Ayrıca sosyal uyum sürecinde yaşanabilecek gerilim durumlarına karşı STK'ların hafifletici bir aktör olması da kaçınılmaz bir gerçekliktir (Bayrak, 2018: 74).

Türkiye’de Suriyeli sığınmacılar tarafından kurulan STK’lar bulunmaktadır. Fakat bu kurum ve kuruluşların faaliyet durumları ne yazık ki büyük oranla kâğıt üzerinde kalmıştır (Esen, 2016: 34). Bu kurum ve kuruluşların yöneticileri ağırlıklı olarak Suriyeli sığınmacılardan meydana gelmektedir. İletişim durumlarının kısıtlı olmasından dolayı kendi amaç ve programlarını anlatmada birçok olumsuz durumu yaşayan bu kuruluşlar ciddi sıkıntılar yaşamaktadır. Sığınmacıların faaliyet kapsamı genellikle dernek çatısı altında gerçekleşmektedir. Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum konusunda üstlenecekleri rol sürece olumlu katkı sağlayacaktır. Burada yapılması gereken Suriyeli sığınmacıların örgütlenmelerinin kolaylaştırılması ve iki toplum arasındaki karşılıklı etkileşimin artırılmasına yönelik çalışmaların sürekli hale getirilmesidir (Bayrak,2018: 74).

Suriyeli sığınmacılara toplumsal kabul ve uyum sürecinde sadece ulusal STK’ların yanı sıra uluslararası STK’ların dâhil edilmesi gerekmektedir. Milyonlarca sığınmacıya ev sahipliği yapan ülkemizde geniş çerçeveli uyum planlamasının sadece ülke içerisinde sağlanması oldukça güçtür. Uluslararası hukuki zeminde kurum ve kuruluşların ayırım gözetmeksizin ülkemizi yardımda bulunması her şeyden önce “insan hakkı” olarak bir sorumluluktur. Suriyeli sığınmacılara bu konuda destek sağlayan STK’ların faaliyetleri sosyal yardımlar seviyesinde kalmaktadır. Yüzeysel olarak göstermelik yardım yapan bu STK’lar uyum sürecine yönelik gerçekçi uygulamalardan ve çalışmalardan oldukça uzak, tarafsız ve çekingen kalmaktadırlar. Dolayısıyla bu örgütlerin Türk toplumu içerisinde yaşayan sığınmacılara yönelik- kalıcı yaşayan ve geçici olan- iki toplumu güçlendirecek amaç gözetmedikleri de kaçınılmaz bir gerçekliktir (Mackreath ve Sağnıç, 2017: 41).

4.3. Devlet- STK ve Sığınmacı İlişkisi

Türk toplumunun kültürel kodları içerisinde yaşayış biçimi dayanışmacı ve ataerkil bir özellik göstermektedir. Tarihsel yaşayış biçimi ve toplumsal yapı da şüphesiz olarak siyasal kültürü devletçi ve merkezîyetçi temellere dayanan bir sistem biçimine ulaştırmıştır. Osmanlıdan Cumhuriyet dönemine uzanan STK kuruluşları işlevsellik açısından 1950’li yıllara değin zayıf biçimde varlığını sürdürmüştür (Yiğitbaşı,2016: 58).

Sivil toplum, öncelikli olarak toplumsal sorunların çözümünde etkili bir “arabulucu” görevi üstlenen devlet ile işbirliği içerisinde bulunan kurumlar bütünüdür. Çok partili hayattan AB müzakerelerine değin sivil alanın yeterince gelişme gösterememiş ve topluma ulaşma faaliyetleri de yüzeysel bir çerçevede kalmıştır. Bu durum son dönem göç krizi olan

Suriyeli sığınmacılar ile kendisini göstermeye başlamış STK'lar daha özgürlükçü bir çerçevede faaliyet alanları oluşturma çabasında bulunmuştur (Oruç, 2013:412).

Türkiye'nin demokratikleşme yolculuğunda yaşamış olduğu sıkıntılar göz önünde bulundurulduğunda STK'ların ve sivil alanın demokratikleşme sürecinde desteklenmesine yönelik faaliyetlerin gerekliliği hayati derece önem taşımaktadır. Sosyal devlet ve insan hakları kavramlarının içselleştirilmesine yönelik çalışmalarda STK'lar önemli bir paydaşlık görevi üstlenmelidir.

Suriyeli sığınmacıların 2011 yılında ülkemize gelmeleri, açık kapı politikasının adeta "açık sınır" politikasına dönüşmesi ile ülke genelinde göç temel bir mesele haline dönüşmüştür. Bu göç sürecinin yönetilmesinde devletin, sadece kendisi ile yakın görüşe sahip STK'lar ile işbirliği içerisinde faaliyet yürütmesi ve kendine yakın STK'lar oluşturması birtakım tartışmaları da beraberinde getirmektedir (Mackreath ve Sağnıç, 2017: 3). Devlet ve STK arasında sağlıklı ilişkilerin oluşturulmaması STK'lar arasındaki dengeyi sarsabilmektedir. Buradan hareketle hukuksal zeminde devletin çeşitli birimlerinde faaliyet gösteren STK'ların rekabetçi yönelimlerde bulunması engellenmelidir. Aksi takdirde devletin sivil alanda yapacağı her türlü kayırcı faaliyet var olan bütün dengeleri yerle bir edebilir (Oruç, 2013: 40).

Mart 2011 yılından bu yana geçen süre zarfında STK'lar ile devlet arasında Suriyeliler üzerinde çözüme kavuşması beklenen birçok sorun bulunmaktadır. STK'ların devlet ile olan ilişkileri ikamecilik anlayışı ile değil, tamamlayıcılık ve işbirliği üzerinden sağlanmalıdır. Bu durumda STK'lar karşılıklı güven ilişkileri çerçevesinde karşılıklı ve birlikte faaliyet yürütmelidir. Ortak bilgi, belge ve haber akışının şeffaf şekilde sağlanması ve sahada yapılan faaliyetlerin kapsamlılığı ancak birlikte yürütülen güven ilişkisi çerçevesinde sağlanabilir. Lakin Suriyeli sığınmacılarla birlikte faaliyet yürüten çoğu STK hükümetin kendisine yakın ideolojik çerçeveye sahip kurum ve kuruluşlar ile birlikte çalıştığını ifade etmektedir. Bir nevi hükümetin kendi politikaları doğrultusunda STK'lar yarattığına inanmaktadırlar (Bayrak,2018: 26).

STK ile devlet ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda göç sürecinde STK'ların görev ve yetki paylaşımı konusunda kısıtlanması toplumsal kabul ve uyum sürecini zorlaştırmaktadır. Devletin göç politikasında sahada oluşturduğu boşluk sürecinde sürece STK'lar el atmalıdır. Bir nevi devletin tam anlamda ulaşamadığı ve sahaya etkin olamadığı

durumlarda sahanın kendisinin oluşturmuş olduğu kurum ve kuruluşlar ile dirsek teması sağlanmalıdır. Böylece sorunun ana kaynağına inilip politika ve faaliyetler düzenlenebilir. Devlet tarafından ikame edilen STK'ların yerine sahada birebir oluşturulan STK'ların sürece verimlilik sağlaması kaçınılmaz olacaktır. Sığınmacıların STK'lara erişim konusunda sıkıntı yaşamaması, devlet kurumlarına göre daha ulaşılabilir olmaları ve sığınmacı ile STK'lar arasında güven koridorunun sağlanması bu kuruluşları göç sürecinde kilit bir konuma getirmektedir (Apak,2015: 276).

Suriyeli sığınmacılar konusunda politikaların belirlenmesi ve yürütülmesi konusunda sığınmacılara ulaşan kurum ve kuruluşların rolleri sürecin verimliliği açısından hayati derecede önemlidir. Öncelikli olarak YUKK sürecine dâhil edilen STK'ların birlikte çalışma yapabilme durumu sürece katkı sağlayıcı nitelikte atılmış bir adımdır. Bunun yanında yaklaşık dört milyon Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapan ülkemizde sığınmacı politikalarının şekil ve esas durumunun bakanlık düzeyinde oluşturulması süreç açısından önemlidir. Sığınmacı politikasında temel olarak güvenlik anlayışını gözetilen sistem yerini hukuk anlayışına doğru değiştirmektedir (Sağıroğlu,2016: 44).

Açık kapı politikası ile neredeyse tüm yurda dağılan Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecinde devletin sivil alanda geniş çalışma ya da koordinasyon sağlaması oldukça güçtür. Devletin STK'lar ile iletişim ağları oluşturarak sığınmacılara temas etmesi sosyal uyum durumunu orta ve uzun vadede geliştirecektir. Hükümetin hayati derecede önem arz eden sığınmacılar konusunda STK'ları muhatap alması, göç sürecinde ortak bir yol haritası oluşturmasına yönelik girişimleri ve sahada kolluk kuvvetlerinin yerine sivil kurumların kullanılmasının amaçlanması sürecin ilerlemesi açısından oldukça önemlidir. Kısaca devlet- STK ilişkisinde sürece dâhil edilen aktörlerin sivil alanda sığınmacılar ile ilgili tüm sorun ve süreç hakkında donanımlı olması gerekmektedir. Devletin sığınmacılar konusunda alana hâkim ve sürekli sahada olan STK'lar ile işbirliği içerisinde temasta bulunması göç politikasının olumlu ilerlemesine katkı sağlaması kaçınılmaz olacaktır (Özer,2015: 85).

Göç krizinde önemli olan diğer bir durum ise STK - sığınmacı ilişkisidir. Sivil olan sığınmacılara ortak paylaşım konusunda dokunacak, yardımcı olacak ve sürecin sorunsuz bir şekilde ilerlemesine katkı sağlayacak en önemli yapı taşı şüphesiz STK'lardır. Suriyeli sığınmacıların sahip olduğu hak ve sorumluluklarının farkındalığı yaşamlarını devam ettirebilmeleri açısından oldukça önemlidir. Özellikle Türkiye gibi geçiş güzergâhında

bulunun ve köprü görevi üstlenen ülkelerde göçmenlik konusunda çeşitli kısıtlamalar uygulamaktadır. Bu tür ülkelerde göç sürecinin yönetilmesi oldukça zor olmaktadır. Suriyelilerin “geçici koruma” statüsünde olmaları kamu hizmetlerine erişim konusunda çeşitli problemleri beraberinde getirmektedir. Göç süreci içerisinde sığınmacılara hizmet verilmesi konusunda STK’ların aktif rol oynaması gerçeği de kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadır (Akçiçek,2015: 55).

Sığınmacıların geçici koruma kapsamında sahip olduğu haklar (sosyal, ekonomik, toplumsal... vb.) mültecilik hakları ile bu hakların Türkiye tarafından sığınmacılara “hizmet” olarak sunulmasında şüphesiz STK’lar kilit bir rol üstlenmiştir. Bunun yanı sıra STK’ların sığınmacı ihtiyaçlarına karşı cevap verebilme potansiyeli de oldukça yüksektir. Bu durum göç ve uyum sürecine olumlu etki olarak yansımaktadır (Ongan,2013: 129).

STK Suriyeli sığınmacıların kamp dışı yaşayışlarına ve uyum süreçlerine asıl yanıt veren kurumlardır. STK’lar resmi kurum olmadıkları sebebiyle devlet ve sığınmacı arasında ilişimi sağlamada zaman zaman sıkıntı yaşayabilmektedir. Ancak sahada STK’lar sığınmacıların yaşamsal faaliyetlerini sürdürmeleri açısından ortak bir bütünlük içerisinde hareket etmektedir. Göç eden sığınmacılara yönelik STK’lar çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Öncelikli olarak STK’lar sığınmacıların haklarını “savunuculuk” anlayışıyla sunulan hak ve imkânların en etkili biçimde sağlanmasında devletin boşluğunu tamamlayıcı görev üstlenmektedir (Mackreath ve Sağnıç, 2017: 20).

Göç eden sığınmacılara yönelik diğer bir faaliyet durumu ise sığınmacıların “hukuki yardım” taleplerinin sağlanmasıdır. İç savaş sonrası ülkelerini terk eden sığınmak zorunda kalan Suriyelilerin yardım taleplerine karşı hükümetin anlık cevap verememesi göç sürecinin yönetilmesinde tikanıklık durumunu da beraberinde getirmektedir. STK’lar ise tam bu noktada sığınmacıların hızlı ve verimli bir tarzda hukukun sağlamış olduğu imkânlara erişim konusunda hizmet sağlamaktadır. Ayrıca STK’lar sığınmacılar ile işbirliği içerisinde olan kurum ve kuruluşların iş yükünü hafifletmede etkinlik sağlayarak sığınmacılık taleplerine hızlı ve yerinde cevap verme durumunu da beraberinde getirmektedir(Kalaycı,2016: 12-13).

STK’ların göç sürecinde faaliyette bulunduğu sığınmacılara yönelik önemli rollerden biri de “aynî ve nakdi yardım” sağlanmasıdır. İç savaştan dolayı sığınmacı konumuna düşen Suriyelilerin hayatta kalabilmeleri açısından temel ihtiyaçlarının karşılanması

gerekmektedir. Yerleştirme politikası ile ülke geneline dağılan Suriyelilerin maddi anlamda desteklenmesi sorumluluğu bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletin kurum ve kuruluşlarının sınırlı yardım faaliyetlerine destekçi olan en etkili hizmet biçimi sivil toplumdur. Yerelde ve genelde yapılan çalışma sayesinde ulaşılabilirlik seviyesinin arttırılmasına aracılık eden STK'lardır. Aynı zamanda maddi yardım talebini karşılamaya çalışan STK'lar manevi anlamda "sosyal ve psikolojik destek" çalışmaları da yürütmektedir. İç savaş sonrası sığınmacıların maruz kaldığı travma durumlarına yönelik psikolojik destek veren STK'lar toplumsal kabul ve uyum sürecinde etkin bir görev üstlenmektedir. Suça karışma ve toplumsal suç işlemeye yönelme durumunda STK'lar sosyal ve psikolojik destek birimleri ile faaliyet göstermektedirler (Bayrak,2018: 31-32).

STK'lar Suriyeliler konusunda göç sürecinde sığınmacıların "işgücü piyasasına erişim" konusunda ciddi sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmektedir. Göç sürecinde sığınmacıların gündelik yaşamlarını devam ettirmede çalışma ve iş koşullarının son derece önemli olduğu, sahada yapılan araştırmalar dâhilinde çalışma izni almak ve iş piyasasına atılım yapma sürecinde STK'ların büyük gayret göstermesi beklenmektedir. Hükümetin Mart 2011 yılında sığınmacılara kapıları açması ile sığınmacıların çalışma haklarının düzenlenmesi konusunda eğilim gösterilmemesi dikkat edilmesi gereken önemli bir gerçekliktir. Göç krizine karşı halen çalışma şartlarının tam olarak düzenlenmediği sığınmacıların iş piyasasında merdiven altı, kaçak ve ucuz işçi olarak çalıştırılması toplumsal kabul ve uyum sürecinde şüphesiz olumsuz etkiler oluşturacaktır.

Sığınmacılık durumunun ülkemizde geçicilik üzerine inşa edilmesi sığınmacıların "eğitim ve öğretim" durumlarında tıkanıklığa yol açmaktadır. Hükümetin göç krizine karşı geçici eğitim merkezleri oluşturması sebebiyle genel anlamda "çocuk sığınmacılar" çerçevesinde eğitim faaliyetlerinde bulunulması toplumsal uyum sürecini sekteye uğratmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken ülkemizin en sahipliği yaptığı dört milyona yakın Suriyelinin eğitim ve öğretim sürecinden geçirilmesi gerçekliktir. Göç sürecinin sekiz yılı aşkın süredir devam etmesi kalıcılık durumlarının oluşmasına zemin hazırlamaktadır. STK'lar göç sürecinde; yetişkinlere dil eğitimi verilmesi, sığınmacı kadınların iş piyasasına entegrasyonları, toplumsal uyum ve süreç hakkında eğitim bilgilendirmelerinin yapılmasında STK'lar vazgeçilmez bir rol üstlenmelidir.

STK'lar yalnız devlet ile değil sığınmacılar arasında da işlev gören kurum ve kuruluşlar olmalıdır. Suriyeli sığınmacıların mevcut sorunlarına yönelik çalışmaların yürütülmesinde

sivil örgütlü yapıların daha etkin olması ve bu yapıların devlet ile koordinasyon sağlamasıyla uyum sürecinin daha verimli ilerlemesi sağlanacaktır. BM'nin dünyanın farklı yerlerinde yapmış olduğu araştırma, istatistik ve deneyimlerden hareketle göç sürecinde göçmenlerin üçte birlik kısmının kalıcılık gösterdiği gözlemlenmiştir (Bayrak,2018: 34). Bu durumda geçici olan sığınmacıların kalıcılık faaliyetleri göz önünde bulundurulduğunda kendi içlerinden oluşmuş bir sivil yapının kurulması göç yönetiminin ilerlemesi açısından önemlidir. Bu doğrultuda Türkiye'de Suriyeli Sivil Toplum Kuruluşları Birliği (SSTKB) kurulmuştur (Apak,2015: 279). Suriyeliler tarafından kurulacak STK'ların tıpkı "göçmen dernekleri" gibi tampon işlev görebilecektir. Yaşadıkları yerleşim alanlarını ile bütünlük sağlamaya çalışan Suriyelilerin karşılaştıkları sorunlara çözüm arama noktasında bu tür STK'lardan destek alması mümkün olabilmektedir (Bayraktar,2014: 204).

STK'lar tabela işlevi görmeyen, sığınmacı ve devlet odaklı bir perde arkası arabuluculuk görevini üstlenmelidir. STK'ların "hak temelli" faaliyetlerin sağlanması ve geliştirilmesine yönelik girişimlerde bulunması sürecin yönetilmesi açısından hayati önem taşımaktadır. Toplumsal kabul ve uyum sürecinde sığınmacı- STK- devlet üçlemesi arasında sağlanan bütünlük sürecin asgari sorunlarla yürütülmesi anlamına gelmektedir. Bu üçlü sacayağı birbirinden bağımsız ya da eksik olarak hareket edemeyeceği yasa yapıcıların azami dikkat göstermesi gereken bir durum olma özelliğini de taşımaktadır. Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum süreçlerine yönelik çalışmanın son bölümünde il bazında mülakat tekniği ile çalışmada elde edilen bilgilerin tutarlılığı sınanmıştır. İl olarak Denizli seçilerek buradaki farklı yapı ve çalışma şekillerine (hak ve inanç temelli) sahip olan STK'ların göç sürecinde ne gibi roller üstlendiklerine dair çıkarımlarda bulunularak çalışmanın problem sorusuna ve alt problemlerine açıklık getirilmiştir.

5. BÖLÜM

5. SURIYELİ SIĞINMACILARIN TOPLUMSAL KABUL ve UYUM SÜREÇLERİNE YÖNELİK STK ÇALIŞMASI: DENİZLİ İLİ ÖRNEĞİ

5.1. Denizli’de Suriyeli Sığınmacılar ve Genel Özellikleri

Mart 2011 yılında Suriye’de çıkan iç savaş sebebiyle milyonlarca insan göç etmek zorunda kalmıştır. Türkiye bu göç krizinde yaklaşık dört milyona yakın sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Ülke geneline dağılan sığınmacıların göç sürecindeki durumlarına yönelik Denizli’de sığınmacılara yönelik faaliyet gösteren STK’lar ile görüşülmüştür.

Denizli’de Suriyeli sığınmacılara yönelik faaliyet gösteren STK’lar ile yapılan görüşmelerde öncelikli olarak STK’ların Suriyelilere yönelik hassasiyetleri ve farkındalıkları gözlemlenmeye çalışılmıştır. STK’lar arasında yapılan görüşmelere bağlı olarak şehirde yaşayan sığınmacı sayısında farklı rakamlar göze çarpmaktadır. Şehirde yaşayan Suriyelilerin sayısını 5-6 bin veren STK’nın yanı sıra 20- 25 bin civarında olduğunu dile getiren STK’lar da olmuştur. Denizli il göç idaresinin yapmış olduğu açıklamalar doğrultusunda şehir genelinde 20 binden fazla Suriyeli, Afgan, İran ve Irak uyruklu kişilerin olduğu, kentte 13 binden fazla Suriyeli sığınmacının barındığı dile getirilmiştir. Yapılan “uyum başlığı” adlı platformda kent nüfusunun yaklaşık %1.22’ sine tekabül eden Suriyelilerin sayısı her geçen gün artış göstermektedir (<https://www.haberturk.com/denizli-haberleri/70599580-denizlide-multeci-sayisi-20-bin-in-uzerindekentte-12-bin-473-ile-en-fazla-suriyeli-multeci>).

STK temsilcilerin farklı rakamlar çerçevesinde sığınmacılara yönelik sayısal verilerdeki kafa karışıklığının en önemli sebebi STK ve merkezi yönetim arasında koordinasyon iletişiminin tam olarak sağlanamamasından kaynaklanmaktadır. Göç yönetimi sürecinde kurumsal iletişimde yaşanan sorun ve eksikliklerin büyük ölçüde tıkanıklık oluşturduğu karşılaşılan bir gerçekliktir. Bunun yanında merkezi yönetimin göç sürecinin başlangıcından bu yana süreç ile ilgili bütün yetki ve işleyişleri elinde toplamaya çalışması ve STK’lara yeterli bilgi akışının sağlanamaması sahada yapılan araştırmalarda doğal olarak farklılıkları da göz önüne çıkarmaktadır. İşbirliği sağlanması konusunda STK ile devlet arasında bir tıkanıklık durumu da yapılan görüşmelerde ulaşılan sonuçlar arasındadır. STK’ların yerel bölge odaklı olarak çalışması ve faaliyette buldukları bölgelerden hareketle Suriyelilerin sayı ve durumlarına yönelik raporlamalarda bulunmaktadır. Bu

durum toplumsal kabul ve uyum sürecinde devlet ile STK'lar arasında bilgi boşluğu durumunu oluşturmaktadır.

Denizli genelinde ulaşılan kaynaklardan hareketle Suriyelilere yönelik faaliyet gösteren 10 adet STK bulunmaktadır. Mevcut STK'lara ulaşım konusunda yer alan ofisleri, iletişim numaraları ve mail bilgilendirmeleri üzerinden ulaşılmıştır. STK'lara ulaşım konusunda açık kaynaklar doğrultusunda iletişim sağlanması ile aynı zamanda cevap verebilirliği de ölçülmüştür. Yapılan telefon görüşmesi ile ulaşılan STK'ların dört tanesi görüşme yapmayı kabul etmiş fakat iki tanesi ile görüşülmüş, diğer iki STK temsilcisi ise geri dönüş sağlamamıştır. Mail yolu ile ulaşılan üç STK'nın görüşme için gerekli istek ve talep formları doldurularak gönderilmiş fakat herhangi bir geri dönüş söz konusu olmamıştır. STK'ların faaliyet gösterdiği açık adresteki ofislerine gidilmiştir. İlk etapta gidilen üç STK'nın ofiste bulunmadıkları daha sonraki evrelerde iki tanesiyle iletişime geçilmiş bir STK'nın ofisine ulaşılamadığı için irtibat kurulamamıştır. STK'ların Suriyeliler konusunda görüşmelere mesafeli davrandıkları fakat yapılan çalışma ve görüşmenin gizliliği konusunda bilgilendirilme yapıldıktan sonra ılımlı tavır gösterdikleri gözlemlenmiştir. Yapılan uğraşlar neticesinde toplamda dört STK temsilcisi ile görüşme sağlanmıştır.

STK'ların Suriyeliler konusundaki faaliyetleri göz önünde bulundurulduğunda hak temelli ve inanç temelli STK'lara ulaşım süreci oldukça önem taşımaktadır. Hak temelli faaliyet gösteren STK'lara ulaşım inanç temelli STK'lara nazaran daha da zorlayıcı olmuştur. İnanç temelli STK'ların yapılan görüşmeler sırasında göç sürecine daha politik ve ideolojik çerçevede görüş bildirdikleri görülmektedir. Hak temelli STK'lar ise göç sürecine daha çok sığınmacılar açısından yaklaştıkları sorunların giderilmesine yönelik görüş bildirdikleri gözlemlenmiştir. Görüşmeler ilgili STK'ların ofislerinde yapılmıştır. Böylelikle STK'ların faaliyet durumlarına ilişkin gözlemlene durumu da elde edilmiştir. Görüşme için belirlenen ofisler kentin merkezi noktalarında yer alan Pamukkale ve Merkez Efendi bölgelerinde yapılmıştır.

Suriyelilerin Denizli ili genelinde mevcut durumlarına ilişkin sorunları dile getiren hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-2): "Suriyelilerin Denizli'deki en büyük sorunundan ziyade Suriyelilerin genel sorunları üzerinde durmak daha faydalı olacaktır diye düşünüyorum. Denizli bir tekstil ve dokuma şehridir. Suriyelilerin kent genelinde dağılım göstermeleri durum tespitini zorlaştırmaktadır. Öncelikle ne yapacağı hakkında hiçbir fikri olmayan kişilerin farklı bir bölgeye göç etmesi karşısında yapacakları ilk şey hayatta

kalmaktır. Bu yüzden mevsimlik tarım işçiliği sektörünü Honaz, Çivril, Babadağ, Sarayköy, Baklan... vb. gibi yerlerde geçim sağlamaya yönelik girişimlerde bulunan sığınmacılar zamanla şehir merkezini adeta kuşatan bir kalabalığa da dönüşmüştür. Sanayii bölgesinde ucuz iş gücünde fabrikalarda merdiven altı işletmelerde çalışan Suriyeliler yerel halkın işgücü potansiyelini de kırıncı bir dönemece sokmuştur. Ayrıca şehirde adli vakaların artış göstermesi, hastane ve sağlık hizmetlerinin yer yer aksaması, eğitim kurumlarında iletişim sıkıntısı çeken çocukların dışlanmaya maruz kalmaları şehirde birçok olumsuz durumu şiddetlendirmiştir.” demiştir.

STK’ların Suriyeliler ile çalışma faaliyetlerinin yerel bazda olması sığınmacıların gelmiş oldukları şehirler üzerinden çıkarımlarda bulunmasına sebep olmaktadır. İnanç temelli bir STK temsilcisi (Ek-3) “ Suriyelilerin pek çoğunun farklı şehirlerden (İdlip, Hama, Humus, Halep... vb.) gelmesi hedef kitle üzerinden sığınmacıların tamamını anlamlandırma durumuna sebebiyet vermektedir.” demiştir.

Suriyeliler ile ilgili olarak görüşülen STK’ların ortak görüş birliği olarak sığınmacıların tamamının kent çapında dağılım gösterdiklerini bütün çevre ilçelere yerleştiklerini dile getirmektedirler. İnanç temelli bir STK temsilcisi ise (Ek-4) “ Suriye’deki iç savaştan sonra göç eden sığınmacıların toplu şekilde aile ve akrabalık bağlarıyla göç ettikleri, Suriye’de toplu olarak komşu ve hemşerilik bağlarıyla bağlı olan kişilerin göç mağduru oldukları ve birçoğunun halen irtibat sağlamaya çalıştıklarını bazı kenar mahallelere (Aktepe, Esentepe, Fatih, Dokuz kavaklar, Karşıyaka... vb.) dağılım göstermişlerdir.” ifadesini dile getirmiştir. Aile ve akrabalık bağlarının bir anda iç savaş sebebiyle sekteye uğraması Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum sürecini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum ev sahipliği yaptığımız Suriyelilerin toplumla ilişki kurma durumlarında tıkanıklık oluşmasına sebep olabilmektedir.

Görüşülenlerin anlatılarında, Denizli’nin ekonomik durumunda sığınmacıların aktif bir rol oynadığı vurgulanmıştır. Yapılan görüşmelerde STK’lar özellikle tarım işçiliğinde Suriyelilerin aktif katılımlar sağladığını bunun yanı sıra çevre illere mevsimlik şekillerde çalıştıklarını da dile getirmektedirler. Honaz, Çivril, Sarayköy, Babadağ, Baklan bölgelerinde aktif bir şekilde tarım işçiliğinde çalıştıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca Suriyelilerin dokuma, tekstil, inşaat, tarım ve hizmet sektöründe yoğun olarak çalıştıklarını da STK temsilcileri tarafından dile getirilmiştir.

Suriyelilerin aktif işgücüne katılımları noktasında hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-2), “Mart 2011 yılından bu yana ev sahipliği yaptığımız Suriyelilerin işgücüne katılımlarının yasal zemini 2016 yılında çıkarılan Uluslararası İş Kanunu çerçevesinde geçerlilik taşımıştır.” ifadesine yer vermiştir. Bu durumda yasal zeminin uzun süredir oluşturulamaması ve olaylara tepkisiz kalınması toplumsal kabul ve uyum sürecinde sosyal dışlanmayı tetikleyici etkiye sahip olabilmektedir. Yerel halkın çalışmak istemediği ağır ve kötü koşullardaki iş yükünü sırtlanan Suriyeliler toplumsal anlamda kenar mahallerde (Karşıyaka, Fatih, Sevindik, Esentepe... vb.) uyum sürecinden habersizce hayatlarını devam ettirebilmektedirler. Ayrıca ilgili bakanlığın ve kurumların sınırlı sayıda Suriyeli sığınmacılara kontenjan sağlaması sığınmacıların çalışma hayatına uyum süreçlerini zorlaştırmaktadır. Buradan hareketle genel olarak Suriyelilerin işgücünde çalışma olanaklarının oldukça kısıtlı olması sığınmacıları olumsuz anlamda etkilemektedir.

İnanç temelli bir STK temsilcisi ise (Ek-3), “Türkiye’nin açık kapı politikası ile ülke genelinde dağılım gösteren Suriyeliler yerleştirildi. Fakat iş piyasasına katılımları konusunda ciddi hatalar yapıldı. Nitelikli ve vasıflı sığınmacıların da genel olarak toplumsal anlamda erime göstermeleri dolayısıyla problemleri beraberinde getirmektedir. Suriyeliler içerisindeki doktor, polis, mühendis, mimar, akademisyen... vb. iş kollarındaki kişiler işsizlik sürecinde kağıt ve çöp toplama, ağır ve ucuz işgücüne maruz kalma sonucunda sömürülmemek daha doğrusu niteliklerine uygun iş potansiyeli oluşturabilmek amacıyla Avrupa ya da gelişmiş ülkelere göç eğiliminde bulunmuştur. Ülke içerisindeki kalifiye sığınmacıların işgücüne dâhil edilmesi kesinlikle toplumsal kabul ve uyum sürecinde olumlu olacaktır. İmkan ve şartların oluşmasına yönelik sahada elde ettiğimiz belgeleri ilgili birimlere iletmekteyiz. Ancak sürece yıllar geçmesine rağmen geçici politika ile yaklaşılması çalışma koşullarında tıkanıklık oluşturmaktadır. Suriyeliler Avrupa ülkelerine gitmektense ülkemizi tercih etme konusunda daha istekli tutum ve davranış içerisinde. Çünkü kapılarını açan ülkemizde yaşayıp geri dönme ihtimalleri bulunduğu için çalışma hayatları devam etse bile Suriye’ye geri dönüş durumları her zaman bulunmaktadır. Hem dini, vicdani ve coğrafi yakınlığın da bulunması Türkiye’yi kardeş ve yardım eden ülke olarak görmeleri sebebiyle uygun şartlar oluşana kadar ülkemizde hizmet vermeyi bir borç olarak görmektedirler.” ifadesini belirtmiştir. Suriyelilerin iş piyasasına katılımları ve uygulamalar alanında çalışan kesimden, kamuoyundan, işveren kesimden ve sığınmacılar konusunda faaliyet gösteren STK’lardan farklı görüş ve öneriler gelmektedir. Karar

vericilerin ve politikacıların bu konuda bütünsel olarak düşünüp mevcut politikalarını tekrardan gözden geçirmeleri gerekmektedir.

Suriyeli sığınmacıların ülkemize giriş yaptıklarından bu zamana değin geçen sürede tartışılan ve politik uygulamalara yön veren en hassas nokta ise sığınmacıların geçicilik-kalıcılık durumlarıdır. Daha önceki bölümlerde göç sosyolojisi ekseninde göç eden topluma ev sahipliği yapan ülkede geçen süre zarfı uzadıkça göç yerini kalıcılığa doğru evirmektedir. Ayrıca göç edilen ülkedeki itici faktörlerin fazla olması bunun yanında ev sahibi ülkedeki çekici faktörler de geçici göç durumunu kalıcılığa doğru çevirmektedir. Bu noktada STK'lar ile yapılan saha görüşmelerinde farklılıklar göze çarpmaktadır. Çalışma konusu dâhilinde toplumsal kabul ve uyum sürecinde göçün sosyal gelişimleri göz önünde bulundurulduğunda hem inanç temelli hem de hak temelli STK'lar farklı yaklaşımlarda bulunmuştur. İnanç temelli STK'lar Suriyelilerin ülkelerindeki mevcut iç savaş durumlarının sona ermesi durumunda ülkelere geri dönme isteği içerisinde olduklarını ve çok az bir kesimin kalıcı olabileceği üzerinde ifadeleri dile getirmektedirler. Bunun yanında hak temelli STK'lar ise sığınmacıların ülkemizde kalıcılık gösterebilmeleri yönünde görüş birliği içerisindeyler. Bu durumun gerekçesi olarak hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-1) “ Sığınmacıların önemli bir kısmının ülkelere geri dönme durumlarının oldukça zayıf olduğu görülmektedir. Çünkü farklı etnik köken ve kültüre sahip (Arap, Ezidi, Kürt, Alevi, Caferi, Nasturidi... vb.) grupların varlığı birlikte yaşam ve komşuluk durumlarının tekrardan tesis edilme durumunu güçleştirmektedir. Biz saha faaliyetlerimizde sığınmacılar arasındaki çeşitliliğin bazen gerilim durumu oluşturduğuna bizzat şahit olmaktayız. Halep'ten gelen bir sığınmacı ile İdlip'ten gelen sığınmacı arasında dini ve kültürel çatışma durumları söz konusu olabilmektedir. Suriye'de göç dolayısıyla oluşan boşluğun mevcut demografik değişim ve kültürel farklılıklar oluşturması bu farklılığın güvenceye alınması durumunda düşük bir ihtimal de olsa geri dönüş sağlanabilir. Suriye meselesinde Türkiye'nin tek başına çözüm arama durumu ve mevcut barış ortamının tesisinde ciddi bir arabulucu devletin olmaması geri dönüş durumunu oldukça zorlaştırmaktadır.” ifadelerinde bulunmuştur.

İnanç temelli faaliyette bulunan bir STK temsilcisi ise (Ek-4), “ Sığınmacılara mikro milliyetçi bir perdeden bakıp, yurttaşlık ekseninden uzaklaşma gösterdiğimizde sığınmacıların ülkemizde kalacaklarını, genç ve çocuk neslin bizim ülkemizde onları kazandırıcı nitelikte çalışmalar yapmanın bir zorunluluk değeri olduğu oldukça önemlidir. Bu çocukların her türlü suç, sosyal dışlanma, eğitim, sağlık, sosyo- kültürel ve kamu

düzenlerinin sağlanmasına yönelik tedbir ve uygulamalarda icraat gösterilen adımlar atılması elzemdir. Biz kardeşiz aynı coğrafyada yüzyıllarca yaşadık. Şimdi komşumuz zor durumda ve biz gerek inancımız gerekse vicdani görevimiz olarak Suriyeli kardeşlerimize ayırım yapmadan elimizi uzatacağız. Onlar şu anlık olarak misafirimizdir ve biz misafirperver bir toplumuz.” diyerek sığınmacıların toplumsal uyum ve kabul durumlarının acilen sağlanması üzerinde durulmuştur. Kalıcılık konusunda STK’lar farklı tutum ve davranışlar sergilemektedirler. Ayrıca sığınmacıların geri dönüş sürecinin başlatılması ancak huzur ve güven ortamının Suriye’de sağlanması ile gerçekleşebilecektir. Yaşanan gelişmeler gösteriyor ki mevcut barış durumunun halen sağlanamaması sığınmacıların kalıcılık durumlarını da arttırmaktadır. Göç krizi sorunu kısa vadede çözüme kavuşturulamaz ise geçen süre zarfında sığınmacıların kalıcılık durumları yüzleşmemiz gereken bir gerçeklik olacaktır.

5.2. STK’ların Yapıları ve Çalışma Alanları

STK yapılarını yapmış olduğumuz görüşmeler esnasında hak ve inanç temelli olarak sınıflandırmayı göz önünde bulundurduk. Yapılan saha görüşmelerinde bu ayırımın bazı noktalarda teorikte bir karşılığı olmasına rağmen pratikte kısmen de ayırım çizgilerine uğradığını gözlemledik. Suriyeli sığınmacılara sağlık ve hukuki anlamda destek verilmesini belirten bir STK’nın sahada öncelikli olarak temel insani ihtiyaçlarının sağlanması yönünde tutum ve davranış sergilediğini gözlemledik. Buradan hareketle Suriyeli sığınmacılar ile ilgili çalışma yürüten hak veya inanç temelli STK’lar belli bir noktadan sonra aynı ve nakdi yardımlar konusunda hemfikir davranmaktadırlar. Bu durumda göç sürecinin başlangıcı itibariyle yapılan plansız dağılım ve temel bir göç stratejisinin oluşturulamaması karşısında hak veya inanç temelli STK’lar duruma birlikte hareket etme düşüncesinin gözetmektedir. Hak ve inanç temelli STK’lar öncelikli olarak temel yaşam ve barınma konusundaki problemlerin çözümü ve stratejisi konusunda hemfikirdirler. Sığınmacıların ülkemize ilk girişlerinden bugüne değin hak temelli STK’lar öncelikli olarak acil yardım hizmetleri ile faaliyetlerine başlamıştır.

İnanç temelli STK’lar çalışma kapsamında İHH VE Beşir Derneği il temsilciliği olarak belirlenmiştir. Bu kurum ve kuruluşlar hem ülke içi hem de ülke dışında hizmetlerini sürdürdüklerinden dolayı göç konusunda oldukça tecrübeli ve çalışmalarını geniş ağlar üzerinden yürüten STK’lar olduklarından dolayı Suriyeliler konusunda ciddi çalışmalar yürüten STK’lardır. Bunun yanında hak temelli STK’lar ise Türk Tabipler birliği ile

Türkiye Barolar Birliği olarak belirlenmiştir. Çalışmada görüŖülen hak temelli STK temsilcilerinin özellikle sığınmacı, göçmen ve mülteci alanında çalışmalar yapmış/ yapmakta olan kişiler olmasına dikkat edilmiştir.

İnanç temelli STK'ların hak temelli STK'lardan farklı olarak faaliyet alanlarının daha esnek ve geniş olduğu gözlemlenmiştir. Sığınmacılara hukuki destek vermediklerini belirten bir STK temsilcisi, oluşacak talepler doğrultusunda elbette sığınmacı faaliyetlerine yardım edeceklerini, kuruluşlarında gönüllü hukuk temsilcilerinin de olduğunu belirtmiştir. İnanç temelli STK'lar sığınmacıların taleplerine (gıda, aynı ve nakdi yardım, temel barınma ihtiyaçları... vb.) yönelik çalışmalar yürütmektedir. Hak temelli STK'lar ise sistemli bir proje yürütülmesinin ve bu projelerin hayata geçirilmesi için bütün kurum ve kuruluşların ortak bir noktada buluşmasına yönelik kalıcı adımlar içerisinde hareket ettiği gözlemlenmiştir.

Suriye'de meydana gelen iç savaş STK'ların yapı ve çalışma şekillerinin oluşturulmasında ve olgunlaşmasında önemli bir dönüm noktası oluşturmaktadır. 2011 yılından önce faaliyet gösteren STK'lar mevcut göç krizi karşısında yeni birimler oluşturarak sivil alan çalışmalarını genişletmiştir. 2011 yılından sonra kurulan STK'lar ise genel anlamda sığınmacılara bireysel hizmetler sunan, destek olan ve sivil alandaki boşluğu tamamlayıcı bir rol üstlenmiştir. İnanç temelli bir STK temsilcisi bu konuda (Ek-3), "Örgütlenme mevcut ihtiyacın açıklığından kaynaklanır." ifadesinde bulunmuştur. Buradan hareketle sadece sığınmacılara yönelik hizmet ve faaliyet gösteren STK'lar oluşturulmuştur. Burada dikkat edilmesi gereken husus, bireysel şekilde sığınmacılara ulaşmayı hedefleyen STK'ların sayıları milyonlara ulaşan sığınmacı kitleleri karşısında mevcut kaynak ve imkânların yeterli olmamasından dolayı tıkanıklık durumuyla karşı karşıya kalınmıştır.

STK'ların kuruluş amaçlarına yönelik bir karşılaştırma yapılırsa, görüŖülen hak temelli STK'ların ağırlıklı olarak temel insan hakları üzerinden inceleme, araştırma ve raporlama faaliyetleri gözettileri gözlemlenmiştir. İnsan haklarına yapılan ihlaller ve hukuksuz durumların incelenerek raporlanması bunun yanında bundan olumsuz etkilenen kişilerin haklarının savunulması hak temelli STK'ların öncelikli faaliyet alanlarının yapı taşı niteliğindedir. Çalışma alanlarını öncelikli olarak insan hakları üzerinden yürüten hak temelli STK'lar zaman içerisinde karmaşıklaşan göç sürecinde Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum süreçleri hakkında da çalışmalar yürütmeye başlamıştır. GörüŖülen hak temelli

STK'lar mevcut durumlar içerisinde sığınmacıların oluşturdukları olumsuz etkileri en asgari düzeyde tutma amaçları doğrultusunda hareket ettiklerini dile getirmektedirler.

İnanç temelli STK'lar ile yapılan görüşmeler neticesinde uzun süreler boyunca gerek Türkiye'de gerekse Dünya'da farklı bölge ve coğrafyalarda yardım faaliyetlerine devam eden STK'lar olduğu gözlemlenmiştir. Bu STK'ların bazıları sadece Denizli ve Türkiye genelinde faaliyet göstermeyip Suriye'de iç savaş sonrası sığınmacıların yoğunluklu yaşadıkları alanlarda da faaliyetlerini devam ettirmektedirler. İnanç temelli STK'lar yapısal anlamda Suriyeliler krizi karşısında kurum içi büyük değişikliklere gitmemiş, hedef kitlelere sığınmacıları da dâhil etmiştir. Bu STK'ların büyük değişiklik yapmamasındaki amaç ise Dünya'nın farklı coğrafyalarındaki iç savaş ve göç durumlarında da aktif katılımlar sağlamalarıdır. Dolayısıyla bir nevi göç ve göçmenlik konusunda yabancı olmayan tecrübe sahibi STK'lar oldukları da gözlemlenmiştir.

Genel olarak STK'ların Denizli ilinde yapmış olduğu çalışma faaliyetlerinde Suriyeliler ile ilgili olarak insani yardım, eğitim, sağlık, istihdam sağlama, raporlama ve toplumsal kabul ve uyum süreci ile ilgili çalışmalar yaptığı gözlemlenmiştir. Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum süreçlerine dikkat çeken hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-2) "Mevcut durumlar çerçevesinde toplumsal kabul ve uyum sürecinin hukuki uygulamasında ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Konu ile ilgili STK'ların her yerde faaliyet göstermesi mümkün olmamaktadır. Suriyeliler konusunda ilgili yasal düzenlemelerin uluslararası platformda gündeme getirilmesine yönelik çabalarımızın olmasına rağmen karar vericiler bu konuda kısıtlı kalmaktadır." diyerek devletin ilgili kurum ve kuruluşlarının sosyal uyum konusunun hukuki basamağında daha fazla rol alması gerektiğini belirtmiştir.

Buradan hareketle Türkiye'ye yönelik mevcut devam eden göç krizi karşısında halen kalıcı çözümlere ulaşılamaması, bunun yanı sıra göç düzenlemelerinin devam etmesi ve ilgili kanun ile yönetmeliklerinin oturgan olmaması hukuki zeminde ciddi sıkıntılara yol açmaktadır. Devletin kurum ve kuruluşlarının göç yönetiminde STK'ları sivil alanda daha etkin ve verimli kullanması, yönlendirmesi ve yönetmesi bu olumsuzluk sürecini asgari seviyede tutacaktır. Çalışmanın ana problemi olan STK'ların toplumsal kabul ve uyum sürecinde üstlenmiş olduğu rol ve bunun yanında uyum sürecinin yönetilmesinde kalıcı orta ve uzun vadede planlamalara ihtiyaç olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca göç yönetimi sürecinde ortak paydaşların da söz sahibi olduğu bir anlayış çerçevesinde göç yönetiminin oluşturulması kaçınılmaz bir gerçekliktir.

Suriyelilere insani yardım konusunda hak ve inanç temelli STK'lar ulaşılabilirlik kapasitelerini arttırarak yardım çalışmalarını devam ettirmektedir. Suriyelilere insani yardım konusunda bütün kurum ve kuruluşlar mutlaka yardım yapmakta ve sığınmacıların hayatlarına uzanan bir köprü görevi oluşturmaktadır. Bu konuda hem hak temelli hem de inanç temelli STK'lar toplumsal kabul ve uyum sürecinde özellikle sığınmacılara Türkçe eğitim kursları verilmesi noktasında ciddi çaba göstermektedir. Bu konuda hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-2), “ Türkçe eğitim kurslarının oluşturulmasına yönelik çabalarımız sahada yapmış olduğumuz araştırmalardan hareketle dil probleminin özellikle çocuk ve genç nüfus arasında yaygınlaştırılması kanaatindeyiz. Ülkemize gelen Suriyelilerin toplumda kendilerini ifade edebilmeleri, sosyal dışlanmaya fazlasıyla maruz kalmamaları ve Türk toplumu arasındaki iletişimi etkili sağlama açısından dil hayati derecede önemlilik arz etmektedir. Bu konuda öncelikle hükümetin proje bazlı okullarda sığınmacıların daha fazla Türkçe eğitime ve kurslara tabi tutulmasının zorunlu olması gerekmektedir. Aksi takdirde okulda iletişim sağlayamayan çocuklar okula gitmemekte toplumdaki kopmaktadır. Devletin ilgili kurum ve kuruluşlarının öncelikli uyum sürecinde dil eğitimini hassasiyetle STK'ların görüşler doğrultusunda ortak bir planlama süreci oluşturması gerekmektedir. Aksi takdirde toplumsal suçlara, kötü alışkanlıklara karışma oranı da kaçınılmaz olacaktır.” ifadeleri ile Türkçe eğitime yönelik kursların yaygın ve işlevsel olması gerektiği yönünde görüş belirtmiştir. Ayrıca sahada görüşülen STK'lardan hak temelli STK'ların Türkçe eğitim ve öğretim konusuna özen gösterdikleri fakat inanç temelli yaklaşıma sahip olan STK'ların ise bu konuda çalışma faaliyetlerine nerdeyse hiç rastlanılmamıştır.

Suriyeli sığınmacılara sağlanan sağlık hizmetleri konusunda STK'lar önemli derecede faaliyet görevi üstlenmektedir. Sığınmacıların yaşadıkları belli sıkıntıları dile getiren STK'lar özellikle sağlık hizmetleri ile problemleri vurgulamaktadır. Bu konuda hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-1), “ 2011 yılından beri ülkemize sığınan milyonlarca Suriyeli sağlık sektöründe ciddi tıkanıklara yol açmıştır. Sağlık hizmetlerine sadece Denizli'de değil ülke genelinde aksaklıklar oluşturan Suriyeliler konusunda ilgili merciler yetersiz kalmaktadır. Temel hak ve özgürlüklerin sağlanması sığınmacıların en doğal hakkıdır. Yalnız ülkenin sağlık birimleri kısıtlı iken yaklaşık dört milyon sığınmacının sağlık taleplerine yetişme konusunda ciddi tıkanıklarla karşı karşıya kalmaktayız. Sağlık Bakanlığı'nın sığınmacılara yönelik hem Arapça hem de Türkçe bilen personel istidamı defalarca vurguladık. 2018 yılında sığınmacıların yoğunlukta olduğu bölgelerde bu pilot uygulama hayata geçti. Bunun yanı sıra sığınmacılara yönelik hastane randevu hizmetleri, hastaya rehberlik etme ve

yarımcı olma açısından ciddi problemler yaşanmaktadır. Bu konuyla ilgili uzman kadroların oluşturulması problemleri asgari düzeye indirecektir. Ayrıca sığınmacıların doğum kontrollerinin düzenlenmesi bunların sayısal olarak genel bir rakamla sabitlenmesi (iki ya da üç çocukta sınırlı kalma) gerekmektedir. Bu konu ile ilgili parolama ve saha incelemelerimizi gerekli birimlerle paylaşmamıza rağmen geri dönüş ve iyileştirmenin tam olarak sağlanamadığı aşikârdır. Bunun yanında öncelikli olarak Denizli Devlet Hastanesi, Servergazi Devlet Hastanesi ve birçok Aile Sağlık Merkezi'nde sığınmacılar için yapılan bilgilendirmeler ne yazık ki yetersiz kalmaktadır. Ayrıca çocuk felci, tüberküloz, kızamık, şark çıbanı... vb. hastalıklara karşı bağışıklıklarda ciddi şekilde düşüşler gözlemlenmektedir. Sınır illerinde ve sınır bölgelerinde bu durum daha vahim haldedir. Sağlık personellerinin sınır bölgelerinde az sayıda olması, bulaşıcı hastalıklar konusunda uzman kadroların yer almaması, her personelin yeterli donanıma sahip olmaması ve dil konusundaki iletişim engellerinin çözümüne yönelik eksiklikler halen devam etmektedir. Kamp içerisinde yaşayan sığınmacılar aşılırken kamp dışındakilerin bağışıklık ve koruyucu sağlık hizmetlerinden faydalanamaması da karşımıza ciddi bir tehlike olarak durmaktadır” görüşlerini dile getirmektedir.

Sığınmacılara yönelik faaliyetler yürüten inanç temelli bir STK temsilcisi ise, (Ek-4) “Suriyelilerin iç savaş sonrası ciddi psikolojik durumları hastane kayıt ve raporlarından anlaşılmaktadır. Travma yaşayan sığınmacılar hemen hemen her konuda çekingenlik göstermektedir. Hükümet sağlık hizmetleri konusunda olabildiğince çalışma yürütmektedir. Fakat bu çalışmalar her ne kadar uygulansa da milyonlarca kişiye ulaşımda elbette sıkıntı ve sorunlar yaşanacaktır. Devletin ulaşılabilirlik konusunda zorlandığı noktalara STK'lar olarak biz de yardım elimizi uzatmaktayız. Biz bir STK olarak sığınmacılara vicdani ve kardeşlik anlamında sınır bölgelerine yaptığımız yetimhaneler ve sağlık bakım destek birimleri ile onların hayatlarına dokunmaya çalışıyoruz. Özellikle iç savaştan dolayı mağdur olan çocukların iyi bir şekilde hayata tutunmalarına yönelik psikolojik gelişimlerini dikkate almaktayız. Burada sadece Denizli ile sınırlı kalmayıp genel olarak hem Türkiye hem de Suriye'nin belli bölgelerinde sığınmacıların medikal ihtiyaçlarına ve temel sağlık hizmetlerine (gönüllü doktor, hemşire ve sağlık personeli) yönelik hizmetlerimizi hız kesmeden devam ettirmekteyiz.” görüşlerini ifade etmektedir. Buradan hareketle inanç temelli STK'ların çalışma alanlarının hak temelli STK'lara göre daha geniş ve kapsamlı olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca inanç temelli STK'lar sağlık hizmetlerini karşılamada

toplanılan bağışlar ve bazı kurumlardan alınan nakdi destekler çerçevesinde yürüttüğü gözlemlenmiştir.

Suriyeli sığınmacıların Denizli’de tekstil, dokuma, inşaat, tarım sektörü ve hurdacılık ve geri dönüşüm... vb. gibi farklı iş kollarında çalışmaktadır. Buradan hareketle hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-1)’de aktarmış olduğu ifadelerden hareketle mevcut hukuki boşluktan faydalanan bazı meslek grupları da sığınmacıları ucuz iş gücü olarak görmektedirler. Daha önceki bölümlerde Suriyelilerin iş piyasasında kayıtsız olarak çalıştırılması sorununa değinilmiştir. Bu doğrultuda STK’ların işveren gruplarla birlikte hareket ederek ucuz işgücüne çanak tutmaları durumun ne kadar olağan bir nitelik kazandığını göstermektedir. STK’lara işçi talebinde başvuruda bulunan grupların iş piyasasına ne derecede sömürü getirdiği de tartışılması gereken bir durum niteliğine dönüşmüştür. Mevcut hayatlarını devam ettirme gayreti içerisinde olan sığınmacılar düşük ücretler karşılığında çalıştırılmakta ve bu sorun nedense dile getirilmemektedir. Bu sorunun dile getirilmesinde STK’ların kamuoyunu bilinçlendirici çalışmalara imza atması gerekmektedir. Sürecin bu şekilde devam etmesi denetimsiz işçi çalıştırmalarına tepki verilmemesi hem yerel halkın çalışma şartlarını zorlamakta hem de toplumsal uyum ve kabul sürecini baltalamaktadır.

STK’lar Suriyeliler konusunda sahada araştırma faaliyetleri yürütmektedir. Böylelikle sahada elde edilen bilgiler doğrultusunda sığınmacıların mevcut durumlarına yönelik rapor ve yayınlama faaliyetleri oluşturulur. Ancak hak temelli çalışmalarda bulunan STK temsilcileri sahadan birebir veri analizi ve bilgi akışının sağlanmadığını ve bu durumun sığınmacı sorununun çözüme kavuşturulmasını güçleştirdiğini ifade etmektedir. Konuyla ilgili olarak özellikle bazı hak temelli STK’ların uluslararası fon yardımları ile rapor ve yayınlamalarda bulunduğu bu durumun maddi gelir ve kazanç elde etme amaçlı yapıldığını vurgulamaktadır. Suriyeliler ile ilgili yapılan rapor ve yayınlamaların bu sayede birbirleri ile aşırı benzerlik göstermesi, tekrar eden bilgiler yığını olduğu ve gerçeği yansıtmayan yayınlar olduğunu görüşülen hak temelli STK temsilcileri dile getirmiştir.

STK’ların varlığının yerel halk açısından da desteklenmesi gerekmektedir. Sığınmacılara yardım faaliyetlerinde bulunan STK’lara karşı oluşturulan olumsuz algı ve davranışların bir kenara bırakılması gerekmektedir. Sekiz yılı aşkın süredir sığınmacılara ev sahipliği yapan ülkemizde ilgili göç kurum ve kuruluşları ile STK’lar arasında güvenilirlik, hesap verebilirlik, denetim ve şeffaflığın mutlaka sağlanması gerekmektedir. Suriyelilerin

toplumsal kabul ve uyum süreçleri ile ilgili aşamaların kamuoyuna duyurulması, vatandaşın sığınmacılara karşı tepki göstermemesi açısından devlet-sığınmacı ve STK birleşiminin sağlam temeller üzerine oturtulması gerekmektedir. Bu üçlü zincir halkalarında oluşan kopukluk göç krizini daha da karmaşık bir düzen haline getirmesi kaçınılmaz olacaktır. Bu noktada hem devletin hem de STK'ların birlikte faaliyet yürütmesi diğer bölümlerde de sıklıkla ifade edilmiştir. İnanç temelli bir STK temsilcisi (Ek-4), “ STK'lar Türkiye'nin kalbi işlevindedir. Bir ülkede STK'lar yok ise o ülkenin yaşama şansı da yoktur. Devlet beyin işlevi görürken STK'lar kalp işlevi görmektedir. Gücünü sivil alandan alan STK'lar devlet için hayati derecede önemlidir. Mart 2011 yılından bu zamana yapılan sığınmacı politikalarında STK'lar birincil derecede önemli rol oynamıştır. Hem yerel halkın hem de Suriyelilerin örgütlü bir şekilde göç sürecinde aktif rol üstlenmesi STK'lar vasıtasıyla sağlanmaktadır.” ifadeleri ile STK'ların ne denli önemli olduğuna vurgu yapmıştır.

STK'ların gönüllülük esasıyla personel bulma konusunda çoğu zaman sorunlar yaşadığı gözlemlenmektedir. İnanç temelli STK'ların faaliyetlerine katılma konusunda sorun yaşamadıklarını bunun yanında birçok gönüllünün de çalışma konusunda belirlenip ihtiyaç doğrultusunda bekletildiği STK temsilcileri tarafından vurgulanmıştır. İnanç temelli STK'ların faaliyetlerinde sorun yaşanmamasında proje bazlı çalışmanın yerine yardım bazlı çalışma etkinlikleri oluşturmaları etkili olmuştur. İnanç temelli STK'ların çalışmalarında oluşturmuş oldukları kurum ve hâlihazırda devam eden işletme tesislerinin bir sistematik üzerinde devamlılık göstermesi gönüllülük seviyesinde ister istemez bir çekicilik durumunu da beraberinde getirmektedir. Bunun yanında sığınmacı sorunundan önce de yapılan faaliyetlerde de yer alan bu STK'lar gönüllü bulma konusunda geniş bir sivil alan hâkimiyetine sahiptir. Hak temelli STK'lar ise gönüllü bulma konusunda birtakım sorun yaşadığını bu yüzden projelerin hayata geçmesi konusunda eksiklikler yaşadıklarını da vurgulamışlardır: (Ek-1) “ Sahada proje bazlı uygulamalar uzun vadede çalışma ihtiyacını doğurmaktadır. Burada mevcut ekonomik koşullar göz önünde bulundurulduğunda gönüllü personel bulmak oldukça zor. İşsizliğin genel bir problem olması, sahada çalışacaklara gönüllü olduklarından dolayı ödeme yapamamaktayız ve kişilerin ekonomik sıkıntılarının yaşandığı bu dönemlerde gönüllü olarak yer almamasını anlayışla karşılıyoruz.” demiştir. Buradan hareketle STK'ların gönüllülük esasıyla çalışacak personel bulmada ciddi sıkıntılar yaşadığı gözlemlenmektedir. Gönüllülük, ücret karşılığı yapılmayan faaliyet bütünüdür. Suriyeliler konusunda hem yetenekli personele ulaşma hem de uzun soluklu projelerin sahada uygulanabilme durumu bir ikilemi de beraberinde getirmektedir. Yetenekli ve uzun

soluklu projede görev alacak gönüllü bulma konusunda zorluklar yaşayan STK'ların donanımlı ve uzman personel istihdam etmesi gerekmektedir. Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum sürecinde STK'ların hem gelen göç kültürüne yakın hem de dil bariyerine takılmayan personellere ihtiyacı vardır. Gönüllülük faaliyeti kişinin kendi hayatından ödün vererek yapacağı eylemler bütünü olduğundan bu kişilerin temin edilmesi oldukça güçtür. Bu durum başlı başına bir tıkanıklığı da beraberinde getirmektedir. STK'ların mali ve ekonomik yapıları ile ilgili bu tıkanıklık göç sürecini olumsuz şekilde etkilemektedir. Bu süreçte devletin STK'ları desteklemesi ve gönüllü çalışmalarda bulunan kişilerden en azından bir bölümünün profesyonel çalışan olarak sürece aktif katılımının sağlanması sosyal uyumun başarıya ulaşmasında önemli bir etken olacaktır.

STK'ların profesyonel anlamda çalışma yürütmeleri göç sürecini şüphesiz olumlu etkilemektedir. İnanç temelli bir STK temsilcisi bu konuyla ilgili olarak (Ek-3) “ Suriyeliler konusunda profesyonellik ulaşılabilirlik açısından oldukça önemlidir. Sahada sığınmacılara ulaşma konusunda hem kendi ekibimizden hem de mevcut Suriyeli sığınmacılardan destek alarak faaliyetlerimizi geniş alanda yürütmekteyiz. Etkili iletişim ve profesyonellik ister istemez başarıyı da getirecektir. Bu yüzden hem Türkiye’de hem de sınır hattı ile Suriye’nin güvenli bölgelerinde sığınmacılara yönelik faaliyetlere ulaşmada hemşire, öğretmen, doktor, psikolog... vb. gibi çalışma alanlarında profesyonel kişilerle çalışmamız ve kurumsal niteliğimizin tecrübeleri bizi başarıya ulaştırmaktadır. Durum tespitinin yerinde yapılması ayrıca gönüllü kişilerin genellikle Suriyelilerden oluşturulması geleceğe yönelik yöntem ve uygulamalarımızda kolaylık sağlamaktadır. ” demiştir.

Suriyeli sığınmacılara yapılan yardımlar konusunda inanç temelli bir STK temsilcisi, (Ek-3) “ Suriyelilere yönelik olarak Denizli’de yakın zamanda yetim çocuklara yönelik giyim yardımı düzenledik. Çivril’de başlattığımız proje kısa sürede bağışçılarımızdan yüksek ilgi gördü. 150 aileye yaşları 0-15 arasında olan çocuklara kış öncesinde giyim kampanyası düzenledik. Bunun yanında yakın zamanlarda Denizli’den sınır bölgesine temel insani ihtiyaçların olduğu bir adet tırımız insani yardım malzemelerini bölge halkına ulaştırılmak üzere gönderdik. Misafir kardeşlerimize hem yardım elimizi her daim uzatmaktayız.” demiştir. Bir diğer inanç temelli STK temsilcisi ise, (Ek-4) “ Denizli’ de ramazan ayında çeşitli ilçe ve kent merkezlerinde iftar etkinlikleri düzenlemekteyiz. Ayrıca tespit ettiğimiz sığınmacılara yakacak ve gıda yardımını da ulaştırmaktayız. Öğrenim gren çocuklarımıza da her türlü imkânı gücümüz yettiğince vermekteyiz.” demiştir. İnanç temelli STK'lar çalışma ve faaliyetlerini sürdürmede oldukça geniş kitleler üzerinden

gerçekleştirdiği yapılan görüşmeler neticesinde gözlemlenmiştir. Bunun yanında dönemsel olarak yapılan ayni ve nakdi yardımlarla sığınmacıların acil ihtiyaçlarının karşılanması konusunda da ciddi çalışmalar yürüttüğü gözlemlenmiştir.

STK'ların sürdürülebilirlik konusunda tam anlamıyla bir kurumsallaşma sürecine ulaştıklarını söylemek oldukça güçtür. Bu kurumsallaşmanın sağlanamamasının altında yatan ana problem düzenli bir mali yapının oluşmamasından kaynaklanmaktadır. Özellikle STK'ların uluslararası fonlardan aldıkları desteklerin İl Dernekler Müdürlüğü ve Vergi Daireleri ile sürdürülen ilişkiler STK'ları oldukça zorlamaktadır. STK'ların ilgili mevzuatları ve mali yükümlülük durumları STK'ların çalışmalarını yer yer kısıtlamaktadır.

Yapılan görüşmeler neticesinde Suriyeli sığınmacılara yönelik faaliyet gösteren STK'ların büyük bir bölümü sürdürülebilirliklerini aidat ve bağışlarla sağladıklarını dile getirmektedir. Bazı STK'lar ise politik düzlemde hareket ederek fon desteği veren kurumlarla çalışma yürütmediklerini dile getirmektedir. Uluslararası çalışmalarda bulunan kurum ve kuruluşların sığınmacı çözümünde rol almaması ülkemizin politik duruşundan kaynaklanmaktadır. Daha önceki bölümlerimizde bu duruma değinerek Türkiye'nin politik duruşunun Suriye krizinde ne denli yalnızlaştırmaya yol açtığına değindik. Buradan hareketle Türkiye'nin göç konusunda sınırlı sayıda kurum ve kuruluşlarla birlikte hareket etmesinin bir sebebi de politik duruşundan kaynaklanmaktadır. Bunun dışında Suriyeli sığınmacılar konusunda dış devletlerden alınan fon destekleri ile çok ciddi çalışmalar yürüten STK'larda bulunmaktadır.

5.3. Göç Yönetimi Sürecinde Devlet-STK ve Sığınmacı İlişkisi

Çalışmamız boyunca göç sürecinde aktif olarak rol alan devlet kurumlarını, STK'ları ve Suriyeliler arasındaki ilişkileri yapmış olduğumuz gözlemler dâhilinde açıklamaya çalıştık. Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum sürecinde devlet kurumları, STK'lar ve sığınmacılar arasında sistemli bir koordinasyonun sağlanamamasından kaynaklı olarak ortaya çıkan sıkıntılar ilgili STK'lar tarafından da dile getirilmektedir.

Hak temelli STK'lar ile yapılan görüşmelerde Suriyeliler ile ilgili güncel ve politik durumlara yönelik söylemler oldukça yüzeysel olarak aktarılmaktadır. Devlet ile ilgili bir problem yaşamadıklarını dile getiren hak temelli STK'lar Suriyelilerin uluslararası hukuktan kaynaklı hak ve sorumluluklarının sadece Türkiye ile sınırlı kalmayıp bütün dünya kamuoyuna duyurulması ve uygulanmasına yönelik faaliyetlerde bulduklarını dile

getirmektedirler. İnanç temelli STK'lar da (sığınmacıların hak ve sorumluluklarına yönelik) benzer durumları dile getirmektedir. Sadece inanç temelli bir STK temsilcisi göç krizi ile STK'ların sivil alanda yayılım göstermesi STK'ları güçlendirmektedir. Bu durum karşısında devletin STK'ları tehdit olarak algılamaya ve başlaması yapılan çalışmaları olumsuz nitelikte etkilediğini vurgulamaktadır.

Suriyeli sığınmacıların “kozmpolit” yapıda olmasından kaynaklı olarak birçok farklı kişi ve grupların ülkemize geldiği bilinen bir gerçekliktir. İç savaştan dolayı ülkemize göç eden Suriyelilerin barış ve huzur içerisinde hayatlarını devam ettirebilmeleri için devletin kurum ve kuruluşları ciddi çaba göstermektedir. Sığınmacıların kendi aralarında olası çatışma durumlarının ortaya çıkması toplumsal kabulü olumsuz etkileyecek böylelikle yerel halkın Suriyelilere yönelik olumsuz tutum ve davranışlar sergilemesine yol açacaktır. Sığınmacıların kendi aralarında ortaya çıkan çatışma durumuna yönelik hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-2) “ Suriyeliler iç savaştan dolayı ülkemize göç ettiklerinde hiçbir dini inanç ve etnik köken ayrımı yapılmaksızın ülkemize kabul ettik. İç savaştan dolayı oluşan karışıklık durumuna yönelik sığınmacıları Esad taraftarı olan kişiler veya Esad taraftarı olmayan kişiler olarak adlandırmak başlı başına bir sorundur. Sığınmacıların kendi aralarındaki ufak çaplı kavga ortamının oluşması büyük çatışma durumlarına yol açmayacaktır. Sığınmacıların öncelikli amaçları hayatta kalmak ve bir şekilde hayatlarını devam ettirmektir. Esad taraftarı olan ya da olmayan kişilerin durumlarına yönelik süreçte devlet kurumları azami hassasiyet göstermelidir. Sahada sığınmacıların Suriye'deki iç savaştan dolayı kaçtıkları da unutulmaması gereken bir gerçekliktir. Bunun yanında devlet kurumları ve ilgili STK'lar bu ayırmadan ziyade birlikte yaşama ve komşuluk ilişkilerinin Türkiye içerisindeki uygulamalarına ağırlık vermektedir. Farklı kimliklere sahip olan sığınmacıların toplumsal uyumlarına yönelik biz neler yapabiliriz? Sorusunun cevaplanması önemlidir. Yüzyıllardır Suriye'de kendi aralarında yaşayan farklı etnik grupların birlikteliği büyük çaplı çatışma durumlarına mahal vermeleri ihtimali oldukça düşüktür.” diyerek uzun vadede çatışma durumlarının baskılanması ve gerekli tedbirlerin alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Sığınmacılar arasında zaman zaman oluşan sıkıntılara dikkat çeken diğer hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-1) “ Suriye'de meydana gelen iç savaş durumunun ilk zamanlarda bir sorun niteliği oluşturmaktaydı. Mevcut rejim taraftarı ya da muhalifi olan kişiler yerleşme konusunda akraba ve aile birlikteliği doğrultusunda göç eğiliminde bulunmuştur. Sürecin ilerleyen zamanlarında ise devlet kurumları tarafından dikkate alınan bu durum ilgili kamu

otoritelerince dikkate alınmıştır. Ülkemizde yaşayan Suriyeliler kendi aralarında olumlu ilişkiler sağlamaktadır. Sosyal uyum sürecinde asıl önemli olan sığınmacıların kendi aralarında kurmuş oldukları ilişki bağlarıdır. Bu sayede siyasi ve politik meseleler bir kenara bırakılarak birlikte yaşama amaçlarının sağlanmasına kendi aralarında olumlu ilişkiler sağlamaktadır. Sosyal uyum sürecinde asıl önemli olan sığınmacıların kendi aralarında kurmuş oldukları ilişki bağlarıdır. Bu sayede siyasi ve politik meseleler bir kenara bırakılarak birlikte yaşama amaçlarının sağlam zeminlere oturtulması elbette STK'ların çok dikkat etmesi gereken bir sosyal analiz gerçeğidir” diyerek sığınmacıların ülke içerisinde çatışma durumlarının Türkiye'yi etkileme olasılığının oldukça düşük olduğunu dile getirmektedir.

Sığınmacılar konusunda karşılaşılan sorunlara yönelik bir diğer hak temelli STK temsilcisi (Ek-2): “Suriyelilerin kendi aralarındaki sorun ve problemlere yönelik hukuki dayanakların oluşturulması ve uygulanması lazımdır. Yani siz ülkeye almış olduğunuz sığınmacıları misafir ederken daha uluslararası koruma statüsüne tam anlamıyla sahip olamayan bir kitle karşısında hukuksal zeminin oturtulması en birincil özelliktir. Hak ve sorumluluklarını tam anlamıyla bilmeyen Suriyeliler gerekli takdirde istek ve şikâyet durumlarını ilgili mercilere bildirmekte oldukça zorlanmaktadır. Geri gönderilme endişe ile çekingen, sessiz olan ve hak aramaktan vazgeçen sığınmacıların durumu da incelenmesi gereken başka bir husustur. STK'ların sığınmacılara yönelik hak ve sorumluluk alanında faaliyet yürütmesi ve etkili sonuçların alınması ancak devletin sürecin gerekli noktalarında STK'lara olanak ve imkân tanınmasıyla gerçekleşebilir.” demiştir. Buradan hareketle sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum süreçlerinde bütün alana hâkim olan devletin kurum ve kuruluşlarının STK'lara da sivil alanda yer açmalarının ne denli zaruri olduğu gözlemlenmiştir.

Sığınmacılar konusunda faaliyet gösteren inanç temelli bir STK temsilcisi (EK-3) “Suriyeli sığınmacıların kendi aralarında bir çatışma durumu yoktur. Çatışma olmamasının yanı sıra bir dayanışma veya birliktelik bağının da yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Sahada yaptığımız incelemeler doğrultusunda Suriyelilerin akrabalık bağlarının kuvvetli olduğu bu sebepten dolayı kültürel bir dayanışma zemini içerisinde toplumsal düzen oluşturdukları bir gerçekliktir. Bu insanların çatışma ve zülüm düzeninden yeterince bıktıkları artık barış ve huzur zeminin sağlanmasına yönelik temennilerde bulduklarını sıklıkla saha faaliyetlerimizde dile getirmektedirler.” diyerek diğer STK'lara nazaran farklı bir görüş açısını vurgulamıştır. İnanç temelli faaliyet yürüten bir diğer STK

temsilcisi ise sığınmacılar ile ilgili olarak (Ek-4): “Sığınmacıların öncelikli amacı hayatta kalabilmek ve temel yaşam faaliyetlerini devam ettirebilmektir. Bu durumda kendi aralarında sorunların oluşması da beklenemez. Zaten iç savaş sebebiyle yaşadıkları yerleri terk eden sığınmacılar aile ve akrabalarından bir anda uzaklaşarak kopuk şekilde ülkemize gelmiştir. Her şeyden öte bunlar zulüm altında oldukları için bizim ülkemizde de minnet altında yaşadıklarından kendilerinin de çok problem oluşturmalarına mahal vermemeye özen göstermektedirler. Sahada bize yardım konusunda gelen sığınmacılar diğer akraba ve aile dostlarının da yardıma ihtiyaçları olduğunu dile getirmektedir. Kendi aralarındaki sorunlar için yetkili kurumlara da gidebilecekleri şeklinde yönlendirmeler yapıyoruz. Fakat sığınmacılar arasında sorun ve problemlerin yaşandığına şahit olmadım.” diyerek sığınmacılar toplumsal anlamda kendi aralarında bir sorun oluşturmadığını vurgulamıştır. İnanç temelli STK’lar sığınmacıların kendi aralarında orta ve uzun vadede bir planlama durumunu dile getirmemektedir. Yalnızca temel yaşayış biçimlerini ele alarak süreci bu şekilde devam ettirdikleri gözlemlenmiştir. Bunun yanında hak temelli STK’lar ise sığınmacıların farklılıklarının yerinde tespitinin belirlenmesi ve kendi aralarında oluşabilecek sorun ve şikâyetlere yönelik ilgili kurum ve kuruluşların önleyici tedbirler alması gerektiğini rapor ve yayınlarında dikkatle belirttikleri gözlemlenmiştir.

STK’ların Suriyelilere yönelik faaliyetlerinde temas etmesi gereken ilk nokta sığınmacılardır. STK’lar sahada yaptığı çalışmalar, mahalle muhtarlıkları ve farklı STK’ların oluşturmuş olduğu iletişim kanalları neticesinde Suriyeli sığınmacılar ile iletişime geçmektedir. Ayrıca görüşme yaptığımız STK’ların hepsi sahada aktif rol alan STK’lar olup, sahada yürütülen çalışmalarda sığınmacıların direkt olarak STK’lar ile iletişime geçme durumlarının kaçınılmaz olduğunu STK temsilcileri vurgulamaktadır. STK temsilcileri aynı zamanda sığınmacıları mahalle bazlı olarak ayırmakta böylelikle STK temsilcilerinin daha sistemli çalışmalarına olanak sağlanmaktadır. Bununla beraber sığınmacılara her mahalle ve bölgeden belirlenen temsilciler vasıtasıyla ulaşılabilirlik hızlandırılarak temel ihtiyaçlarının karşılanması, iş piyasasına kazandırılmaları, eğitim ve sağlık yönlendirilmeleri konusunda verimli destek oluşturulduğunu görüşülen STK temsilcileri vurgulamaktadır. İnanç temelli bir STK temsilcisi bu konu ile ilgili olarak (Ek-4) “ Suriyelilere ulaşım konusunda titizlikle çalışmalar yürütmekteyiz. Öncelikli olarak ihtiyaç sahiplerine yönelik durum tespiti yaparak ilgili birimlere yönlendirme faaliyetinde bulunmaktayız. Hem kendimiz sahada ulaştığımız sığınmacıların daha iyi şartlarda hayatlarını devam ettirmelerini sağlayıcı yardımlarda bulunuyoruz hem de kendi imkânları dâhilinde bizimle iletişime geçen sığınmacılara hızlı

geri dönüşler uyguluyoruz. Böylelikle iletişim kanallarımızı sürekli açık tutarak sığınmacılar konusunda oluşabilecek mağduriyet durumlarının asgari derecede tutulmasına gayret ediyoruz” diyerek sığınmacılara ulaşım konusunda ciddi ve hassas faaliyetlerde bulduklarını vurgulamaktadır.

Denizli’de Suriyeli sığınmacılarla çalışan STK’ların inanç temelli ve hak temelli STK’lar arasında ayrışma olduğu sahada yapılan gözlemler ve görüşmeler neticesinde ortaya çıkmıştır. İnanç temelli STK’lar ile hak temelli STK’lar arasında bir bağlantı tespit edilememiştir. İnanç temelli STK’lar kendi çalışma tarzlarına yakın ve politik düzlemde birlikte hareket ettikleri kişi ve gruplarla faaliyet göstermektedir. Hak temelli STK’lar ise göç sürecinde sivil alanda yer almaktan ziyade yönetici nitelikte üst bir STK görünümü oluşturma çabasındadır. Özellikle sığınmacılar konusunda STK’ların kendi aralarında bir işbirliğinin varlığına yönelik hak temelli bir STK temsilcisi, (Ek-1) “ STK’lar arasındaki durumun işbirliğinden ziyade kendi destekleyici faaliyetlerde bulunma durumumuz olmaktadır” demektedir. Göç yönetiminde gerek STK’ların kendi aralarında gerek STK ve devlet kurumları arasında bir işbirliği olmalıdır. Daha önceki bölümlerde göç yönetiminde aktörler arasında bir işbirliğinin sağlanamaması durumunda göç krizine çözüm yolu aranmasında tıkanıklıklar oluşması kaçınılmazdır. Göçün aşama ve tespit durumlarında sivil alanda en etkili süreci oluşturan STK’ların birbirleri arasında koordinasyon ve işbirliği sağlayamadığı takdirde süreç çıkmaza girecektir. Bununla beraber sahada görüşme yaptığımız hak temelli bir STK temsilcisi göç sürecinin başından günümüze kadar STK’lar arasında koordineli çalışma refleksinin geliştiği ve birbirlerini destekler nitelikte faaliyet gösterdiğini vurgulamıştır. Bu koordinasyon ve desteklemenin yeteri düzeyde sağlanmadığını belirten STK temsilcileri görüşmelerde dile eğirmektedir. Konuyla ilgili olarak göç sürecinde hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-2): “ STK’lar arasında meydana gelen koordinasyonsuzluk durumu yalnız göç sürecinde değil diğer sivil alanlardaki faaliyet durumları için de geçerlidir.” diyerek işbirliği eksikliğinin ne denli büyük bir sorun oluşturduğunu dile getirmektedir.

Göç ile ilgili çalışma yürüten STK’lar arasında rekabet olup olmadığına yönelik yöneltilen soruya STK’lar ağırlıklı olarak olumsuz şekilde cevap vermiştir. STK’ların etkinlik diye gösterdiği durumun bir başka STK için rutin faaliyetler olarak yapılması bunun yanında sahada uygulanan yardım faaliyetleri ile yaptıklarının ne derecede benzerlik gösterdiği bazı durumlarda rekabet sürecini de tetiklemektedir. STK’ların yaptıkları faaliyetleri yüksek perdeden dile getirmeleri bazen sığınmacıları zor durumda

birakabilmektedir. Sığınmacılara yönelik kırııcı faaliyetlerden kaçınılması gerekmektedir. Konu ile ilgili hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-2) “Suriyelilere yönelik yapılan yardımlar genellikle STK’ların kendi ofislerinden dağıtılmaktadır. Ofis önlerinde onlarca sığınmacının birikmesi sonucunda toplumda dolaşan sığınmacılarla ilgili bilgi kirliliği artış göstermekte bunun yanında yerel halk bu durum karşısında olumsuz tutum ve davranışlar sergileyip hem sığınmacılara hem de STK’lara algısal olarak mesafe koyaktadır. Şüphesiz sığınmacılarda bu durumdan olumsuz şekilde etkilenmektedir. Toplum içerisinde sosyal dışlanmaya yerel halk tarafından yük olarak görülmeye başlanmaktadır. Bunun yanında STK’ların varlığından haberdar olmayan veyahut engel durumu olan sığınmacılara erişim konusunda nasıl yardım ulaşacak?” diyerek yardım faaliyetlerinin hassasiyetle yürütülmesi ve sağlıklı planlanması gerekmektedir.

İnanç temelli STK’ların sahadaki faaliyetlerinin daha az görünürlük taşıdığını dile getiren bir STK temsilcisi: (Ek-4) “ Bazı STK’lar arasında tartışmalar olabilmektedir. Duruşumuz gereği yapmış olduğumuz yardım faaliyetlerini reklam amaçlı olarak kullanmayı kabul etmiyoruz. Ayrıca ihtiyacı olan STK’lar bize ulaşmakta biz de bu sayede faaliyetlerimizi gereğince yerine getirmekteyiz. Çalışma yapımızın ülke dışarısında da devam etmesi, sınırda oluşturulan yardım faaliyetlerimiz ve sivil alanda yapılan yardımlarımız oldukça açıktır. Bu konuda bizlerin sessiz kaldığı algısı oluşturulabiliyor ve biz bu söylemleri samimi bulmamaktayız. Dileyen herkese her türlü faaliyet alanlarımız hakkında bilgi vermeye hazırız.” demiştir. Bu durum STK’lar arasındaki iletişim eksikliğini doğrulamaktadır. Ayrıca STK’lar kendilerine yakın kişi ve gruplar vasıtasıyla çalışma yürütmektedir. STK’lar kendi aralarında dışa açıklık konusunda zayıf kalmaktadır. Bu tablo hemen hemen bütün STK’lar için geçerli bir durumdur.

Görüşmeler yapılan STK’ların tamamı ülke genelinde temsilcilikleri olan STK’lar olup ülke genelinde faaliyet gösteren STK’lardır. Hem inanç temelli hem de hak temelli STK’larda yerel faaliyetlerde oldukça etkilidir. Hak temelli STK’lar sahada proje bazlı çalışmalara destek verirken inanç temelli STK’lar daha çok ayni ve nakdi yardım konusunda bağlı oldukları merkez temsilciliklerinin yereldeki yansımaları olarak faaliyet gösterdikleri gözlemlenmiştir.

Göç sürecinde STK- devlet ilişkisi 2011 yılından bugüne tartışılan ve gündem konusu olan bir durumdur. Sahadan elde edilen bilgilerden hareketle görüşülen STK’lar devletin sığınmacı konusuna yaklaşım sürecinde birçok problem olduğunu ve bu problemlerinin

temel sebeplerinden birisi de şüphesiz olarak STK'ların göç sürecinde aktif faaliyet gösterememesidir. STK'ların hizmet sağlama ve durum tespiti alanında - By-Pass- edilmesi, hem göç krizinin çözüm yolunu tıkamakta hem de toplumsal kabul ve uyum sürecinde aksaklıkları da beraberinde getirmektedir. Göç sürecinde sahada kısıtlı bilgi ve belge akışına sahip olan kamu kurum ve kuruluşlarının toplum yararına faaliyet göstermesi ve çözüm üretmesi de oldukça güçleşmektedir. Bu konuyla ilgili olarak görüşme yaptığımız hak temelli STK'lar (Ek-1) : “Göç sürecinde öncelikli olarak devletin ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının geçici barınma merkezlerini STK'lara kapalı tutması durum tespitinin önünü tıkmaktadır. Sığınmacılar STK'ları kendilerine yakın gördükleri için sahada faaliyetlerimiz daha net ve açık olarak yürütülmektedir. Devletin sorun çözücü tavırlar ortaya koyamaması, göç sürecinde politik duruş sergilemesi, sürece siyasi olarak bakılması beklenen dört milyon civarındaki sığınmacının geleceğini de yokuşa sürmektedir. STK'lar bu noktada devlet ile sığınmacı arasında bir tampon oluşturarak yaşanan sorun ve sıkıntıların belirlenip çözülmesinde en etkili kilit bir rol üstlenmektedir. Öncelikli olarak sığınmacıların sivil alanda kısıtlamalara maruz kalmaması gerekmektedir. “STK'lar sivil alanın hâkimiyetinde başrol görevi üstlenmektedir. Sahaya hâkim olan, profesyonellik konusunda kendini tamamlamış ve kurumsal kimliğe sahip olan kuruluşlarımız sahadaki bilgilerini etkin kullanamamaktadır. Teorik ve pratik temasımızı sadece uluslararası kanun ve anlaşmalar üzerinden gerçekleştirilmesi durumu bizi dışarıda bırakmaktadır. Bu yaklaşımdan vazgeçilmesi çözümsüz kalan göç sürecinde ortak hedefler doğrultusunda hareket edilen bir mekanizmanın sağlanması umuyorum ki süreci göç sürecini kalıcı bir çözüme ulaştıracaktır.” diyerek tıkanıklık sürecinde STK'ların faaliyetlerini uygulamada kısıtlamalarına maruz kalmasını dile getirmektedir. Diğer bir hak temelli STK temsilcisi (Ek-2): “Göç krizi karşısında çözüm üretme sürecinde bir bocalamaya maruz kaldık. 2011’ de milyonlarca Suriyelinin gelmesi karşısında hem devlet hem de STK'lar şok etkisi yaşadı. Suriyeliler ile ilgili zaman içerisinde geliştirilen ve uygulanan yöntemlerde STK'lar çok etkili bir rol üstlenmiştir. Devletin kamu kurum ve kuruluşlarının yetersizliği, daha önce hiç karşılaşılmayan ani bir göç kitlesi karşısında ancak sivil alana hâkim ve tecrübe sahibi STK'lar ile hareket edebilirsiniz. Suriyeliler konusunda sahada yapılan çalışmalar olmasaydı devletin kamu ve kuruluşlarının tek başına bu yükün altından kalkması neredeyse mümkün olmayacaktı. Devlet bu konuda STK'ları dikkate almak zorunda kaldı böylelikle sahada ve göç sürecinde etkili bir olumlu yayılma beraberinde sağlanmış oldu.” diyerek STK ve devlet arasındaki ilişkinin bir bakıma zorunluluk oluşturması gerektiğini de vurgulamıştır. Aynı zamanda hak temelli STK'lar sınırdaki sığınmacı kamplarına erişim

sağlayamamaları konusunda engellendikleri için göç sürecinde pasif kaldıklarını dile getirmektedir. Devletin sığınmacılar konusunda daha şeffaf davranılması gerektiği belirten STK temsilcileri aksi durumun sığınmacılara zarar vereceğini de vurgulamaktadır.

Devlet ve sığınmacı ilişkisinde sığınmacıların devlete bakışlarının nasıl ve ne şekilde olduğu oldukça önemlidir. Devletin yönetiminde görev alan siyasiler her ne kadar olumlu söylemlerde bulunmalarına rağmen devlet- sığınmacı iletişiminin dışında kalmaktadırlar. Suriyeliler konusunda muhatap alınacak ve iletişim kanallarını sağlayacak mercii devletin kamu ve kurum ve kuruluşlarıdır. Devletin kamu personellerinin Suriyeliler konusunda tutum ve davranışları da devlet-sığınmacı ilişkisi açısından da oldukça önemlidir. Görüşme yaptığımız STK temsilcilerinin tamamı Türkiye'nin Suriyelilere sınırlarını açmasını olumlu bulmuştur. İnanç temelli bir STK temsilcisi (Ek-3): “Suriye’deki iç savaştan dolayı ülkemize gelen sığınmacılar Türkiye konusunda Türk halkının hayırsever, şefkatli, Müslüman ve tarihten gelen bir kardeşlik bağına sahip olduğunu dile getirmektedir. Sığınmacılara kendi vatandaşlarından daha iyi bir misafirlik süreci yaşatan Türkiye’ye minnettar olduklarını, aynı durumun Suriye’nin başına gelmesi durumunda bu kadar sabırlı ve iyimser bir davranış sergilemesinin pek mümkün olmayacağı ve devlete dua ettiklerini sahada sıkça dile getirmektedirler.” demiştir.

Hak temelli faaliyetlerde bulunan bir STK temsilcisi ise (Ek-2), “Suriyelilerin büyük bir kısmı farklı kimliklerden meydana gelmektedir. Yerleştirme politikası ile devletin bu kişi veya grupları ülke genelinde dağıtması sonucunda toplumsal iletişim sorunları beraberinde gelecektir. Sığınmacılar Türkiye’ye geldiklerinde mahcupluk duygusu içerisinde kalmıştır. Yani bir bakıma yaşadıklarına şükür eden bir pozisyon durumuna yönelmiştir. Bilinçli olmamalarından dolayı kendi hak ve sorumluluklarını da sorgulama düşüncesini pek gütmemektedirler.” demiştir.

Buradan hareketle hem inanç temelli hem de hak temelli STK’lar sığınmacıların devlete bakışının olumlu olduğunu dile getirmektedir. Göçün sosyolojisinde de geçmiş bölümlerde bahsedildiği gibi ev sahipliği yapan ülkeye göçmenler ilk etapta minnettar tutum ve davranış sergilemektedir. Göç sürecinin ileriki evrelerinde gelecek bir sonraki neslin daha radikal ve mesafeli davranma riski de her zaman bulunmaktadır. Böyle bir durumun oluşmaması açısından devletin bahsettiğimiz olumsuzluklara mahal vermeyecek şekilde çalışmalar yürütmesi gerekmektedir.

Görüşülen hak temelli bir STK temsilcisi Suriyeli sığınmacılar konusunda yapılan politika ve uygulamaların AB endeksli ve yerel halktan yükselen tepkiler doğrultusunda şekillenen politikalar olduğu vurgulanmıştır. STK temsilcisi daha genel bir şekilde Suriyeliler politikasını, (Ek-2) “Devletin Suriyelilere yönelik faaliyetleri oldukça eksik, geçici ve bölgesel düzeydedir. Sığınmacılar ile ilgili çalışmalarda çözüm odaklılıktan çok sorunun anlık giderilmesine yönelik günübirlik kısa vadeli uygulamalarda bulunmaktadır. Göç krizi karşısında sahaya hitap etmeyen, sivil alanda etkili olmayan kamu kurum ve kuruluşlarının üretkenlikten uzak ve somut problemleri ortadan kaldırmayan bir politika izlemesi göç sürecinin ilerlemesinde tıkanıklıkları da beraberinde getirmektedir.” diyerek göç politikasında devletin etkinliğini arttırması gerektiğini dile getirmiştir.

İnanç temelli bir STK temsilcisi devlet- sığınmacı ilişkisine yönelik olarak (Ek-3) “Türkiye sayıları dört milyona yakın Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Dünyada en fazla sığınmacı bulunduran Türkiye’de hiçbir zaman sığınmacılara baskı yapmamıştır. Sığınmacılara elinden geldiğinde yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. “ diyerek devlet-sığınmacı ilişkisine farklı bir bakış açısı getirmiştir.

Devlet- sığınmacı ilişkisinde sığınmacıların ilk etapta sınır kamplarında kalması gerektiğini dile getiren inanç temelli bir STK temsilcisi (Ek-4) “Sınıra yığılan Suriyelilerin bir anda ülke geneline dağılmaları ciddi problemleri de beraberinde getirmiştir. Biz bu konuda sahada daha göçün ilk başlangıcında başta sağlık ve güvenlik olmak üzere incelemeler ve uygulamalar dâhilinde ülke geneline yayılım göstermeleri için kamu kurum ve kuruluşlarına ilgili yönlendirmelerde bulduk. Suriyelilerin giderek artış göstermesi ve milyonlarca sığınmacıya bir anda hizmet vermenin mümkün olmaması göç sürecinde ister istemez bir kırılma durumunu da beraberinde getirmiş oldu. Suriyelilere yönelik yaptığımız saha incelemelerinde Suriyelilerin bir kısmının dilencilik, haraç kesme, toplumsal suça karışma ve güvenlik tehdidi olarak görülmeleri ani göç karşısında tedbir alınmamasından kaynaklanmaktadır. Her ülkenin iyi ve kötü vatandaşları vardır. Bu konuda devlet elinden gelen çabayı göstermiş olsa da sivil alanda illaki bu tür olumsuzluklar yaşanabilmektedir. Fakat uygulamalarda göç sürecine uzun vadede toplumsal sorun oluşması da ihtimaller dâhilindedir.” diyerek göç sürecinde karşılaşılan birtakım zorluklar vurgulanmıştır. Ayrıca STK temsilcisi göç sürecinde Suriyeli sığınmacıların karışmış olduğu bazı suçlar sebebiyle, onlara yardım eden inanç temelli STK’ların suçlanması durumu da orta ve uzun vadede yerel halkın olumsuz tutum ve davranışlarına yol açabilir. Dolayısıyla göç sürecinde devlet-

sığınmacı ilişkisinin sağlanması oldukça zor ve hassas bir durum niteliğinde olduğunu vurgulamıştır.

STK'lar göç sürecinde çeşitli eleştirilerin yanı sıra sığınmacılar ile ilgili göç sürecinde olumlu gelişmelerin hayata geçirildiğini de vurgulamaktadır. Bu konu ile ilgili hak temelli bir STK temsilcisi, (Ek-1) “ Türkiye'nin bu göç krizi karşısında çözüm üretmesi şüphesiz olarak hukuki bağlamda gerçekleşmelidir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulması bunun yanında YUKUK anlaşmasının imzalanması Göç Hukuku ve temeli açısından tarihi derecede önemlidir. Doğru adımlar atılmıştır. Devletin kurum ve kuruluşları sahada bu doğrultuda görev alacak uzman personel, sahayı tanıma ve mevzuata hâkim olan personel koordinasyonlarını oluşturmaya başladı. Unutulmaması gereken asıl nokta çağdaş ve demokratik ülkelerde STK'lar ile birlikte işbirliği esasının uygulanması gerekmektedir. Sorunun kaynağına inen ve devlet- sığınmacı arsında bir nevi arabuluculuk görevi üstlenen STK'lar sivil alanı iyi tanıyan ve hâkim kitleler bütünüdür. Bu göç sürecinde STK'ların gözetimine ve denetimine açık olan bir sivil alan genişliğinde STK'lar açıkça sorunun tespitini ve tedavisini yerine getirecektir.” demiştir. STK-devlet ve sığınmacı üçlemesinin ayrılmaz bir bütün olduğu süreç içerisinde şeffaf, demokratik, hesap verebilir bir göç yönetişimi oluşturularak göç sürecinde karşılaşılabilecek olumsuzlukları minimum seviyede tutulacaktır.

Son olarak devlet-sığınmacı ve STK'lar arasındaki ilişkilerin hukuki zeminde oturtulması hem ülke içinde hem de uluslararası kamuoyunda göçmenlik algısına ciddi etkiler oluşturacaktır. Göç politikalarının çözüm üretmesi ve göç krizi karşısında karşılaşılan engellerin aşılmasına yönelik usul ve esasların haklılık çerçevesinde yapılandırılması gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki göç ani oluşan bir süreç olmakla beraber kontrolü oldukça zor bir doğal insani hareketliliklerdir.

5.4. Suriyelilerin Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecinde Karşılaşılan Problemler

Çalışma boyunca yapılan saha gözlemlerinde STK'ların Suriyeliler konusunda toplumsal kabul ve uyum sürecine yönelik faaliyetlerini gözlemledik. Sahada Suriyelilere yönelik yapılan faaliyetlerin büyük bir kısmı sığınmacılara Türkçe eğitimi verilmesi bunun yanında iş hayatına yönlendirilmelerinin sağlanmasında STK'ların ciddi şekilde yönlendirmeler oluşturduğunu gözlemledik. Bunun yanında toplumsal kabul ve uyum

sürecinde Suriyeli sığınmacılara yönelik olarak yapılan faaliyetlerde iş yükünün tek taraflı olarak sağlandığı STK- sığınmacı ve devlet kurumları arasında bir işbirliğinin neredeyse yok denecek düzeyde olduğunu saha çalışmasında gözlemledik. Buradan hareketle toplumsal kabul ve uyum sürecinde sığınmacılara yönelik çalışmalar yürüten STK'lar tek taraflı bir uyum sürecinin sürdürülebilirliğinin tam anlamda olumlu olmasının zor olduğunu dile getirmektedir. Bu konuda bir STK temsilcisi, (Ek-3) “Sürece yerel halkın da dâhil edilmesi gerekmektedir. Yerel halk ile sığınmacıları ortak noktada bir araya getiren etkinlik ve proje çalışmalarının ortada dolaşan bilgi ve algı kirliliğini önemli derecede azaltacaktır.

Vatandaşlarımızın sığınmacılara karşı bakışlarının değişmesi, aslında onların da savaş mağduru olmalarına rağmen ülkemizde bir şekilde kemdi ayakları üzerinde durmalarının toplum tarafından görülmeleri yerel halk içerisinde toplumsal homurdanmaların önüne geçecektir. Sığınmacıların toplumsal etkinlikler ve sosyal sorumluluk projelerinde aktif görev almaları bunun yanında nitelikli kişilerin de önemli ve kritik sınır görevlerinde kuruluşumuza hizmet etmeleri toplumsal kabul ve uyumu doğrudan olumlu olarak etkilemektedir. Vatandaşlarımız ile iç içe geçen bir kültürel birlikteliğin yanında sosyal birlikteliği de sağlayıcı adımlara imza atmaya özen ve gayret göstermekteyiz. Vatandaşlarımız ile iş piyasasında birlikte hareket eden sığınmacılar zaten direkt olarak bir yakınlık ve iletişim sağlamaktadır. Hem dil eğitimleri hem de iş durumlarına yönelik (yaptığımız ekmek fabrikası, yemek fabrikası, yetimhaneler ve gezici medikal hizmetlerimiz... vb.) atılımlarımız süreci sindirilebilir hale getirmektedir.” diyerek sürece vatandaşlarımızın da duyarlı olması gerektiğini vurgulamıştır.

Bunun yanında toplumsal kabul ve uyum sürecinde dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da STK'ların aktif katılım faaliyetlerinin sağlanabilirliğidir. Buradan hareketle inanç temelli bir STK temsilcisi : (EK-3) “ STK olarak her ilde aktif faaliyet gösterememekteyiz. Bunun sebebi ise; idari ve yerel birimlerin bize mesafeli davranmalarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca çekinceli ve uzak duran idari ve yerel yapıların da siyaset mekanizmasıyla iç içe geçmiş olması STK'larımız yalnız Denizli özelinde değil tüm bölgelerde sorun yaşamamıza sebep olmaktadır. Örneğin; A kentinde birden fazla farklı partiye mensup belediyenin olması hem sahada aktif olarak çalışmamızı zorlaştırmakta hem de göç sürecine katılımında olumsuzluklar yaşamamıza sebep olmaktadır. Bazı illerimizde çalışma ve faaliyetlerimiz oldukça kısıtlı olmaktadır. Sadece gıda veya yakacak yardımında bulunmaktayız. Bizim adımıza bizimle birlikte sahada çalışma yürütecek uygun ortamın oluşturulmasında yerel yönetimlerin siyasi tarafsızlık gözetmesi göç sürecinde ister istemez

bir duraklama sağlamaktadır” diyerek göç sürecinde ancak bütünsel bir çerçevede hareket edilerek sürecin olumsuz etkilerini asgari seviyede tutulabileceği vurgulanmıştır.

Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum süreçlerinin çoktandır başladığı sahada görüşülen STK temsilcileri tarafından dile getirilmektedir. Bunun en güzel örneği ise 2011 yılından bugüne başlatılan Türkçe eğitiminin ve kurslarının devamlı olarak sağlanması ve ilerlemesinin sürekli artış göstermesi STK’lar tarafından vurgulanmıştır. Bu konuda devletin ilk ve ortaöğretim konusunda hassas davrandığı ayrıca ilgili bakanlık ve okulların da bu konuda Türkçe eğitimine yönelik destekleyici faaliyetlerde bulunduğu STK’lar tarafından vurgulanmıştır. Özellikle okullarda eğitim ve öğretim gören çocukların Türkçe öğrenme konusunda ilerleme kaydettiği ayrıca çalışma hayatında yer alan sığınmacıların da aktif olarak Türkçe öğrendiklerini dile getiren inanç temelli bir STK temsilcisi, (Ek-4): “Suriyeliler ülkemizde geldikleri günden beri Türkçe öğrenmeye karşı ilgili davranmaktadır. Özellikle çocukların okullarda aldığı eğitimin takviye kurslarla geliştirilmesi hususunda dikkatle çalışmalar düzenlemekteyiz. Belki de uyum sürecinin en önemli basamağını dil eğitimi oluşturmaktadır. Suriyeli çocukların meraklı ve ilgili olarak dil öğrenimine katkı sağlanması okul dışı vakitlerinde sığınmacı çocukların aile bireyleri ile de dil pekişmesi sağlanmaktadır. Burada toplumsal uyum sürecinde dil engelinin yaklaşık dokuz yıla yakın sürede çocuk ve genç kesimde giderek azaldığı ve yaygın Türkçe konuşmanın da ilerlediğini de sahada artık net olarak görebiliyoruz.” demiştir.

Hak temelli faaliyetler yürüten bir STK temsilcisi toplumsal kabul ve uyum sürecinde Suriyelilerin toplumla uyum sağlama sürecinde yaşanan sıkıntıları vurgulamıştır. Uyum sürecinde her iki tarafında istekli davranışlar sergilemesi gerekmektedir. Bu konuda (Ek-1): “Suriyelilerin uyum konusunda yaptığımız projeler ne yazık ki ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından dikkate alınmamakta veyahut göz ardı edilmektedir. Sığınmacılara geçici anlamda bakılması, hak ve yükümlülükleri konusunda yeterince bilgi sahibi olmamaları, sağlıklı iletişim kanallarının sınırlı kalması uyum sürecini tıkamaktadır. Çalışma hayatında kaçak ve güvencesiz dokuma fabrikalarında para kazanmaya çalışan sığınmacılar iş kazasına maruz kaldıklarında bir kenara itilmektedir. Sahada eğitim konusunda adaptasyon sağlayamayan sığınmacı çocukların sanayii ve merdiven altı kenar mahalle atölyelerinde çalıştıkları dolayısıyla eğitimsiz büyüyen bir neslin toplumsal suça karışma düzeylerinin de yüksek olduğu bilinen bir gerçekliktir. Hem yerel halk hem de sığınmacıların ortak yaşama alanlarının sağlanamamasında kontrolsüz yerleştirme politikası etkili olmuştur. Suriyelilerin

Aktepe, Esenler, Sevindik, Karşıyaka... vb. gibi kenar mahallerde sosyal dışlanmaya maruz kalması uyum sürecini çıkmaza sokmaktadır.” demiştir.

Suriyeli sığınmacılarla ilgili olarak karşılaşılan en büyük problemlerden biri de evlilik durumudur. Suriye ile Türkiye arasındaki hukuki kanun uyuşmazlığı büyük sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Hak temelli bir STK temsilcisi (EK-2): “ Suriye’den birden fazla kadınla evli durumda yaşayan sığınmacıların ülkemizde kayıt durumları bir çıkmazlık durumunu da beraberinde getirmektedir. Geçici kimlik sürecinde hangi eşini kayıt ettireceğini bilmeyen sığınmacılar büyük mağduriyetler yaşamaktadır. Ayrıca sığınmacıların adliye işlemleri konusunda yaşadıkları sıkıntılar da süreç açısından oldukça önemlidir. Buradan hareketle, sığınmacıların mahkemede avukat istemesi durumu tabii ve doğal hakkı iken sonuçlanan çoğu mahkemede bu durumun uygulanmadığı açık dava dosyalarında görülmektedir. Bunun yanında üst sınırdan suçlanan sığınmacıların bir üst mahkemeye temyiz talepleri de genellikle olumsuz sonuçlanmaktadır. Şimdi durum böyle iken bu sürecin tam anlamıyla toplumsal kabul ve uyum sağlaması beklenemez.” diyerek göç sürecinde hukuki ve yasal zeminlerin net açık ve anlaşılır olmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

İnanç temelli bir STK temsilcisi toplumsal kabul ve uyum sürecinde ev sahibi ülke olarak bazı vatandaşların özellikle kadın sığınmacıların mağduriyetlerini istismar ettiğini vurgulayarak: (Ek-4): “ Suriyeli kadınların imam nikâhı ile evlendikleri ve en ufak bir geçimsizlik durumunda bize geldiklerine sıkça şahit olmaktayız. Bunun yanında yasa dışı evliliklerin de yaygınlaşması toplumsal uyum sürecinde ahlaki problemleri de meydana getirmektedir.” demiştir. Bu konuda inanç temelli bir STK temsilcisi ise (Ek-3): “ Suriyeli kadınların yasa dışı evlilik durumlarının Türkiye’deki yerli Türk kadınları arasında çatışma durumu çıkaracağını belirterek bu evlilik durumlarının kin ve nefret duygularını tetiklediğini ve bir tehdit olarak görülme durumlarının ileriki zamanlarda tehdit olabileceğini vurgulamıştır.” demiştir.

Suriyeliler konusunda karşılaşılan en büyük problemlerden biri de toplumsal suç eğiliminde bulunmalarıdır. Türk toplumunun hassas olduğu yüz kızartıcı suçları işleyen sığınmacıların varlığı toplumsal kabul sürecini de baltalamaktadır. Bu konu ile ilgili hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-1): “Suriyelilerin bir kısmının toplumsal suçları işlemesi yerel halk gözünde bütün topluma yansıtılmaktadır. Yakın zamanda Denizli’nin Kale ilçesinde 14 yaşındaki kız çocuğuna yapılan taciz sonucunda ilgili Suriyeliler konusunda

adli çalışmalar başlatıldı. Kale halkı Suriyelilerin tamamının il dışına gitmesi için eylemlerde bulundu. İlgili yetkililer toplumsal baskıdan dolayı Suriyelileri ilçe dışından çıkardı. Yerel halk arasında korku ve tedirginlik durumunun oluşması karşısında toplumsal kabul ve uyum süreci ister istemez bir duraklama göstermektedir.” demiştir. Suriyelilerin toplumsal suç işleme konusunda hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-2): “ Suriyelilerin bir kısmının Denizli'nin kenar mahallerinde hırsızlık, gasp, yaralama ve uyuşturucu gibi suç işledikleri dolayısıyla vatandaşın da Suriyeliler konusunda -bana dokunmasınlar ne yaparlarsa yapsınlar- anlayışı oluşturması sosyal uyum sürecinde yaşanan aksaklığı kaçınılmaz hale getirmektedir.” demiştir. Buradan hareketle çalışmanın diğer bölümlerinde de ifade edildiği gibi toplumsal suçların işlenmesi sosyal dışlanmayı beraberinde getirmektedir. Ayrıca sınırdan kontrolsüz geçişler yapan sığınmacıların savaş ortamından kaçarak ülkemize sığınmaları konusunda yaşadıkları ciddi psikolojik eğilimler göz ardı edilmektedir. Rehabilitasyon edilmeyen sığınmacıların aşırı tepki vermeleri ve suç işleyemeye meyilli olmalarının kaçınılmaz olduğu görüşülen STK temsilcileri tarafından dile getirilmektedir.

Toplumsal kabul ve uyum sürecinde STK-devlet ve sığınmacı ilişki oldukça önemlidir. Sürecin ilerlemesi açısından yerel halkın bilinçlendirilmesi süreç hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir. Sığınmacılara “kambur” gözüyle bakan yerel halk sığınmacılara karşı olumsuz tutum ve davranışlarda bulunmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-2): “ 2011 yılında ülkemize giriş yapan Suriyelilerin büyük bir kısmının kadın ve çocuklar oluşmaktadır. Fakat dokuz seneye yakın süredir ülkemize gelen çocuk sığınmacıların büyüdüğü genç Suriyelilerin ülke genelinde dağılım gösterdikleri de unutulmaması gereken bir gerçekliktir. Ülkemize 10 yaşında gelen bir Suriyeli çocuk şu an 19 yaşında. Burada ilgili karar alıcıların kamuoyunu yeterince bilgilendirmemesi uyum problemini beraberinde getirmektedir. Sığınmacıların insani bir dram yaşadıklarını süreç içerisinde “misafir” söylemleri ile geçici ve günlük değerlendirmelerde bulunmak göç sürecini karmaşıklaştırmaktadır. Sahada yapılan incelemelerde Denizli’de Suriyeli yeni doğan sayının giderek artış gösterdiği bu durumun en net örneklerinden birisidir. Vatandaş hastanede, okulda, markette, emniyette, valilikte daha doğrusu birçok kurum ve kuruluşta Suriyelilerle karşılaşmaktadır. Ne zaman gideceği kestirilemeyen bir göçmen birikimi karşısında yerel halkın sabır tahammülü tükenme noktasındadır. Süreç hakkında ilgili birimlerin belli planlamalar dâhilinde açıklama yapmaları gerekmektedir ve bu bir zorunluluktur.” demiştir.

Toplumsal kabul sürecinde inanç temelli faaliyetlerde bulunan bir STK temsilcisi, Suriyelilerin uzun vadede ülkemizde kalmaları yerel halk ile sığınmacılar arasında birtakım problemlerin yaşanmasına sebep olabileceğinden söz etmiştir. Bu doğrultuda (Ek-3): “Suriye’den iç savaşla ülkemize gelen birtakım sığınmacıların askeri geçmişi söz konusudur. Silahlı olarak çatışmış ve iç savaştan dolayı kendini terör örgütlerinden kurtarmak için savaşan kişilere Türkiye ev sahipliği yapmaktadır. Bu yapıdaki kişiler ile yerel halk arasında yaşanabilecek gerginlik ortamlarının uzun vadede toplumsal çatışmalara sebep olabilir. Bu yüzden yerel halk ve sığınmacılar arasında gerginliklere mahal verilmemesi için ilgili kurum ve kuruluşların hassasiyet göstermesi gerekmektedir.” diyerek olası gerginlik durumlarının engellenmesi gerekmektedir. Türkiye bu konuda daha önce yaşanan küçük çaplı olaylardan kaynaklı durumlara karşı bir refleks geliştirememiştir. Bu durumun yaşanması yerel halkın sığınmacılara nefret söylemlerine neden olabilir. Bu doğrultuda Türkiye Suriyeli gençlere psikolojik tedavi uygulamalı, sığınmacılar arasında sağlıklı ve uzun vadede bir iletişim ağı kurulmalı ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının sıkı takibi ile denetlenmesi uzun vadede yaşanabilecek gerilmeleri asgari düzeyde sağlayabilir.

Suriyeli sığınmacıların geçicilik- kalıcılık durumlarına ilişkin hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-1): “Suriyeliler konusunda sistemli bir plan ne yazık ki yapılmamıştır. Devletin göç sürecini tek başına yönetme durumu karşısında STK’lar çaresiz kalmaktadır. Türkiye’nin son yıllarda içinde bulunduğu durum sebebiyle ekonomik hayat oldukça inişli ve çıkışlı bir seyir izlemektedir. Buna bağlı olarak içteki terör ve güvenlik sorununun tam anlamda sağlanamaması yerel halkta ciddi tedirginlik ve stres ortamı oluşturmaktadır. Suriyelilerin geçicilik durumlarının sürecin ilk oluşumlarında tespitinden yönetilmesine değin yapılan eksiklikler bizi de çaresiz bırakmaktadır. Suriyelilerin büyük bir kısmının geri dönüşü için bölgenin huzura kavuşturulması gerekmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri yapmış olduğu Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı operasyonlarıyla sınırdaki olası göç tehdidini bu bölgelere yönlendirmiştir. Fakat görünen şu ki yakın zamanda sığınmacıların evlerine dönmesi çok uzak bir ihtimaldir” diyerek geçicilik- kalıcılık durumlarının ciddi bir problem olarak karşımızda durduğunu vurgulamıştır. Suriyelilerin ülkemizdeki geçicilik-kalıcılık durumlarına ilişkin hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-2): “Ülkemizde sayısı dört milyon civarında Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Bunların büyük bir çoğunluğu çocuk ve genç nüfustan oluşmaktadır. Bu kişilerin ülkemizde kalma durumlarının her geçen gün kalıcılık göstermesi geri dönüş umutlarını gittikçe zayıflatmaktadır. Suriyelilerin farklı etnik köken ve kültüre –Alevi, Sünni, Şii, Masturidi, Keldani, Kürt, Ezidi- mensup olmaları iç savaşın

halen devam etmesi karşısında güvenliğin oluşturulamaması sığınmacılarda korku, tehdit ve endişe yaratmaktadır. Suriye ile diplomatik olarak görüşme yapılamaması geçicilik-kalıcılık durumlarını daha da karmaşık hale getirmektedir. Toplumun mevcut ekonomik koşulları göz önünde iken devletin kurum ve kuruluşları dokuz yıla yakın süredir süreç üzerinde yeterince çalışma oluşturmamıştır. Şimdi Suriye ile görüşülmemesi, diplomatik sürecin uygulanmaması, sığınmacı muhalif kesimin nasıl ve ne şekilde yerleştirileceğinin belirsizliği ve iç savaş sürecinin devam etmesi gibi birçok problem göz önünde iken misafirlik süreci hangi şartlar çerçevesinde sona erecek? Bunlar iç içe geçmiş sorular karmaşasıdır. Bir nevi sığınmacılar yıllardır göz önünde bulunan fakat görmek istenilmeyen bir tablo haline dönüşmüştür.” demiştir.

Suriyeli sığınmacılar konusunda inanç temelli faaliyet yürüten bir STK temsilcisi ise (Ek-3): “Suriyeli kardeşlerimize Türkiye kapılarını açmıştır. İç savaşın sona ermesiyle birlikte ülkelerine geri dönüşleri de elbette sağlanacaktır. Milletimiz büyük bir direnç göstererek göç sürecinde sağlam duruş sergilemiştir. Devlet gerekli önlemleri alarak sığınmacılara güvenli bir ortam oluşturacaktır. Suriyelilerin büyük bir kısmı ülkelerine geri dönecektir.” demiştir. Bunun yanında bir diğer inanç temelli STK temsilcisi ise (Ek-4): “Sığınmacılar ülkemizde geçici olarak barınmaktadır. Biz de sığınmacıların iç savaş sonrasını ülkelerine geri döneceklerini düşünüyoruz. Ayrıca sahada karşılaştığımız sığınmacıların da ülkelerine geri dönmek için dua ederek sabırla beklediklerine şahit olmaktadır. Türkiye bu durumun üstesinden gelecektir.” diyerek göç sürecinde sığınmacıların geri dönüş durumlarının zaman içerisinde sağlanacağını vurgulanmıştır.

Suriyelilerin geçicilik-kalıcılık durumlarına yönelik inanç temelli bir STK temsilcisi (Ek-4): “ Türkiye iç savaştan dolayı ülkelerini terk eden Suriyelilere kucak açmıştır. Biz STK’lar olarak bu mazlum ve ihtiyaç sahibi kişilere hem vicdani hem de insani yardım elini uzatıyoruz. Devletin ilgili mercileri de şuna emin olabilirsiniz bu sığınmacıların bir an evvel ülkelerine huzurlu bir şekilde geri dönmesi için ellerinden geleni yapmaktadır. Suriye’de uygun şartların oluşması durumunda inşallah geri dönüş başlayacaktır.” demiştir.

Suriyeli sığınmacıların gelecekteki durumlarına ilişkin olarak geri dönüş durumlarının hangi koşullarda gerçekleşeceği oldukça karmaşık bir süreç içerisinde. Suriyeliler ülkelerine acaba zorunlu bir dönüş çerçevesinde mi dönecek? Veya Suriyeliler gönüllü bir dönüş çerçevesinde ülkelerine geri dönüş yapacak mıdır? Sorusu uzun sürede tartışılacak bir sorun olarak güncelliğini sağlayacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta; Suriyeliler

için dünyada en fazla çaba gösteren ülke olarak Türkiye'nin uygun ortamı sağlayarak göç hedefleri gönüllülük çerçevesinde gerçekleştirmesi olacaktır. Aksi takdirde zorunlu yapılacak geri dönüş, 2011 yılından günümüze değim bütün sürece gölge düşürecektir. Uluslararası kamuoyu ve kuruluşlar da bu konuda Türkiye'ye olumsuz şekilde tavır alacağı da unutulmaması gereken bir gerçekliktir. Sorunun asıl kaynağı olarak 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin revize edilmesi gerektiği, göçmen, mülteci ve sığınmacı ilişkisinin yeniden revize edilmesinin bir zorunluluk olduğu hak temelli bir STK temsilcisi tarafından vurgulanmıştır.

Yukarıda belirtilen saha verilerinden hareketle çalışmanın ana problem cümlesine “ STK'lar Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum süreçlerinde nasıl bir rol üstlenmektedir? yönelik bulgular ifade edilmiştir. STK'lar toplumsal kabul ve uyum sürecinde gerek hak ve hukuksal çerçevede gerekse temel insani ihtiyaçların sürdürülmesi noktasında tam anlamıyla belirleyici aktif bir rol üstlenememektedir. Uyum sürecinin yönetilmesinde STK'lar gerek kuramsal anlamda gerekse saha verilerinin değerlendirilmesinde ayrıntıları ile tartışıldığı üzere, devletin hâkim yapıda sivil alanda STK'lar arasında işbirliğini tam anlamda sağlayamadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca STK'ların sığınmacılara yönelik yaklaşımlarında, göç krizinin çözümünde siyasi baskınlığın insani baskınlığın üzerinde olması, dolayısıyla sivil alanda tam dağılım sağlayamayan STK'lar göç sürecinin yürütülmesinde ve yönetilmesinde tam işlevsellik oluşturmadığı gözlemlenmiştir. Devletin ilgili kurum ve kuruluşlarının STK'ların çalışma yapısı ve faaliyetlerinde ayırım gözetmeksizin paylaşımcı, şeffaf ve demokratik bir şekilde STK'lar arasında koordinasyon sağlaması gerekmektedir.

Genel anlamda değerlendirme yapılacak olursa toplumsal kabul ve uyum sürecinde Suriyeliler Türkiye'de kalmak istemektedir. Eğer rejim değişir, güvenli bölge sağlanırsa bile bu dönüş isteksiz bir geri dönüş olarak gerçekleşecektir. Bu konuda garantör bir devletin olamaması da ölümüne kaçıp gelen Suriyelilerin geri dönüş ihtimalini gün geçtikçe zayıflatmaktadır. Bunun yanı sıra 500 binden fazla doğan bebek ve 700 bin civarında olan okul çağındaki sığınmacılar ayrıca 1 milyon Suriyelinin aktif iş gücünde çalışıyor olması da toplumsal kabul ve uyum sürecinin kalıcılık ekseninde ilerlemesinin bir gerçekliğinin göstergesidir.

Göç krizinin uzun süreli devam etmesi durumunda ülke geneline dağılan sığınmacıların tekrardan toplanması ve geri gönderilmesi durumu da oldukça

zorlaşmaktadır. Bu durum geri dönüş durumunda da hassas ve dikkatli adımlar atılmasının bir zorunluluk olduğu hak temelli STK'lar ile yapılan görüşmelerde gözlemlenmiştir. Ayrıca siyasi baskınlığın insani baskınlığı da bastırıldığı bu sebeple göç politikalarının şeffaf olması ve yapılan faaliyetler hakkında kamuoyu bilgilendirmelerinin yapılmasının da süreç açısından oldukça önem taşıdığı da hak temelli STK temsilciler ile yapılan saha çalışmasında gözlemlenmiştir. Diğer bir yandan da Suriyelilerin gittikleri ülkede tehdit ve eziyet göremeyeceklerinden emin olmadıkça geri dönüş durumlarının mümkün olmayacağı görüşülen bütün STK'lar tarafından vurgulanmaktadır. Sahada elde edilen bu görüşler çerçevesinde ana problem konusu olan STK'ların toplumsal kabul ve uyum sürecinde nasıl bir rol üstlendiklerini, uyum sürecinde STK'ların görüş ve beklentilerinin nasıl olması gerektiğini de açıklamaktadır.

Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum sürecinde inanç temelli STK'ların söylemlerden öteye geçmeyen faaliyetlerde bulunduğu gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra Suriyelilerin geçicilik-kalıcılık durumlarına yönelik çözüm üretici eylemlerde bulunmadıkları gözlemlenmiştir. İnanç temelli STK'lar öncelikli olarak sığınmacıların temel barınma ve yaşam faaliyetleri üzerinde yoğun çalışmalar yürüttükleri için sığınmacıların hukuki ve geleceğe dönük yapılanmaları hakkında ciddi çözüm önerileri bulunmamaktadır. Göç sürecinde Sığınmacıların ülkemizde orta ve uzun vadede kalmalarının ne gibi değişikliklere yol açacağına dair inanç temelli STK'lar proje bazlı çalışmalara ve hukuki durumlara yönelik söylemlerde neredeyse hiç bulunmadığı saha verilerinde gözlemlenmiştir.

Hak temelli STK'lar ise sürecin hukuki olarak ilgili kurum ve kuruluşların ortak bir göç yönetiminin oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır. Devletin sivil alanda çözüm üretebilmesi için öncelikli olarak bir göç yönetişimi ağının oluşturulması gerekmektedir. Hak temelli STK'lar göç sürecinde sığınmacıların hukuki ve insani yükümlülüklerine yönelik kamu kurum ve kuruluşlarının gereken tedbirleri alarak süreç hakkında proje ve faaliyetlerinin aktif olarak yürütüldüğünü dile getirmiştir. Buradan hareketle inanç temelli STK'ların geçicilik-kalıcılık durumlarına yönelik çözüm yaklaşımları bulunmamaktadır. Suriyeliler konusunda hak temelli STK'lar proje bazlı çalışma faaliyetleri yürütmelerine rağmen toplumsal kabul ve uyum sürecinde bir yeterlilik durumu sağlayamadığı da gözlemlenmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Mart 2011 tarihinde Suriye'deki iç savaşla birlikte başlayan göçle ülkemize çok sayıda sığınmacı gelmiştir. Suriyeli sığınmacılar ülkemizde geniş tartışma konularına sebep olup gündemde sıcaklığını her zaman korumuştur. 2019 yılı itibariyle sayıları dört milyon civarında olan Suriyeli sığınmacılara Türkiye ev sahipliği yapmaktadır.

Suriye'de meydana gelen iç savaş durumu Türkiye'nin gündemini doğrudan etkilemektedir. 911 km sınır komşusu olduğumuz Suriye ile ilgili diplomatik ilişkilerimizin neredeyse hiç sağlanamaması göç krizinde mevcut tıkanıklığı stabil halde bırakmaktadır. Suriye'den ülkemize gelen sığınmacıların tamamının ülkelerine geri dönme düşüncesi iyimser bir yaklaşımdır. Fakat sığınmacıların neredeyse tamamı iç savaşın sona ermesi ve bölgede güvenli bir ortamın oluşması dâhilinde göç edecek aksi takdirde sonu gelmeyen misafirlik süreci devam edecektir. Suriye'de bitmek bilmeyen iç savaşlar yaklaşık olarak dokuz senedir devam etmekte yakın zamanda da bitmesine dair bir emare görünmemektedir. Devletin sivil alanda STK'ların önünü tam anlamıyla açmaması ve STK'ların göç krizinin ilk oluşumunda görüş ve önerilerinin dikkate alınmaması süreci içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir. Bu bağlamda çalışmanın ana problem cümlesi olan “ STK'lar Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum süreçlerinde nasıl bir rol üstlenmektedir? cümlesine tezin saha araştırması çerçevesinde hak ve inanç temelli STK'lar üzerinden cevap aranmıştır. Bu çerçevede STK'ların süreç içerisinde yeterince aktif faaliyet gösteremediği, sivil alanda sığınmacılar konusunda STK'ların yetersiz kaldıkları, hem devlet ile STK hem de STK'ların kendi aralarında bir işbirliği oluşturamadığı sonucuna da saha bilgileri doğrultusunda ulaşılmıştır. Bu doğrultuda STK'ların göç sürecinde toplumsal kabul ve uyum sürecinde aktif katılım sağlayamadıkları sahadan elde edilen verilerle doğrulanmıştır. Bunun yanı sıra STK'ların toplumsal kabul ve uyum sürecinde bir göç yönetişiminin oluşturulmasının zorunluluk olduğunu, süreçte devletin öncelikli olarak hukuksal zeminde düzenlemelerde bulunması gerektiğini vurgulamaktadır. Uyum sürecinde sığınmacılar konusunda orta ve uzun vadede politikaların geliştirilmesi gerektiğini hak temelli STK'lar vurgulamaktadır. İnanç temelli STK'ların ise bu konu hakkında kayda değer çalışmalar yürütmediği sonucuna varılmıştır.

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarafından başarıyla tamamlanan Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı Harekâtları ile geri dönüşler ülke içindeki sığınmacı sayısına nazaran kısmen sağlanmış fakat azınlıkta kalmıştır. Türkiye, Suriye sınırında yapmış olduğu harekâtlar kapsamında

hem geri dönüş sürecini kısmen oluşturmuş hem de olası göç krizi karşısında planlamalar yürütmektedir. Türkiye, daha fazla sığınmacı akınına maruz kalmamak için uzun vadede engelleyici göç politikası uygulamak zorundadır. Suriye içerisinde sağlanacak çatışmasızlık durumunun inşa edilmesi, Türkiye'ye yönelik göç hareketlerini durdurulmasında aktif bir rol oynayacak ve konu ile ilgili ön adım niteliğinde politikaların oluşturulmasına zemin hazırlayacaktır.

Türkiye, Suriyeli sığınmacılar ve yarattığı sonuçlar ekseninde öncelikli olarak bir göç stratejisi belirlemelidir. 2011 yılında göçün ilk evresinde durum tespiti yapılmasında sorunlar yaşayan ve halen tespit ve değerlendirme konusunda kendini tamamlayamayan bir göç tıkanıklığı mevcuttur. Öncelikli olarak Suriyelilerin durum tespitinin süratle yapılıp tamamlanması zaruridir. Suriyeli sığınmacılar homojen bir yapıda sahip değildir. Dolayısıyla öncelikli olarak bir sınıflandırma süzgecinden geçirilmeleri gerekmektedir. Suriyelilerin tamamı eğitimsiz veyahut kriminal suç teşkil eden kişiler olmamakla birlikte bu tür yaklaşımların oluşması göç krizini zorlaştırmaktadır. Bu sürecin sağlanmasından sonraki diğer adımda göç dalgası karşısında yalnız devlet değil farklı aktörlerin de katılımı ile sığınmacı politikasına şekil verilmelidir. Sığınmacı politikasına yönelik şekillendirme nasıl ve ne şekilde sağlanacak? Sorusuna öncelikli olarak yanıt aranmalıdır. Bu şekillendirme sürecinde ancak farklı aktörlerin(yerelin süreçte aktifliği) katılımı sağlanarak bir yol haritası oluşturulabilir. Süreç içerisinde STK'lar, üniversiteler ve kamu kuruluşları arasında sürdürülebilir bir koordinasyonun mümkün hale getirilmesi sağlanmalıdır. Bu aktörlerin göç süreci içerisinde önceliğe sahip olan kısmını, daha önce göç konusunda dünyanın çeşitli bölgelerinde de tecrübe sahibi olan, sahada aktif görev yürüten, donanımlı ve yetkin kurumlar oluşturmalıdır. Türkiye Suriyeli sığınmacılar ile ilgili olarak belirleyeceği stratejik politika oluşumunda yalnız Suriyeliler üzerinden strateji oluşturmayıp farklı bölgelerden göç eden – Irak, Afganistan, İran- toplumlara yönelik uzun vadede ihtiyaçlara cevap verecek bir göç politikası belirlemelidir.

Göç süreci uzadıkça göçmen kesim ev sahibi topluma adaptasyon sağlamaktadır. Bu durum geri dönüş sürecini de gittikçe zorlaştırmaktadır. Buradan hareketle göç üzerinde kalıcı çözümlerin zamanında uygulanması ve hayata geçirilmesi elzemdir. Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı yaklaşık dört milyon Suriyeli sığınmacı konusunda yol haritasını belirlemelidir. Aksi takdirde sığınmacıların bireysel anlamda güçlendirilerek, toplumun bir bütünü olarak görülmemesi durumunda Türkiye, uzun vadede Suriye'de devam eden mevcut iç savaşın sonuçlarıyla değişik düzlemlerde yüzleşmek zorunda kalacaktır. Bu

durum göç krizinin içinden çıkılmaz bir yola doğru şekillenmesini kaçınılmaz kılacaktır. Buradan hareketle Suriyelilere yönelik toplumsal kabul ve uyum sürecine yönelik çalışmaların hassasiyetle yürütülmesi gerekmektedir. Toplumsal zeminde ara ara Suriyelilere yönelik yükselen eylemler ile Suriyelilerin varlığından dolayı oluşan olumsuz tutum ve davranışların devam etme durumu ancak sosyal uyum politikaları dâhilinde milimize edilebilir. Ayrıca önemli bir husus olarak bu toplumsal uyum sürecinde, hem yerel halkın hem de sığınmacıların kapsayacak şekilde karşılıklılık esaslı faaliyetlerin yürütülmesi gerekmektedir.

Suriyeli sığınmacılar konusunda külfet paylaşımı göçün başlangıcından bu yana ciddi ilerlemeler kat etmesine rağmen yükün ağırlıklı bölümü halen Türkiye üstlenmektedir. Türkiye, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıyla birlikte göç konusundaki bütün faaliyetlerini bu kurum üzerinden idare etmektedir. Ülke genelinde il müdürlükleri vasıtasıyla göçmen politikalarını uygulamaktadır. Müdürlük seviyesinde Suriyelilere yönelik stratejik politika oluşturmada henüz etkin bir çalışma oluşturulmaması da içinde bulunulan durumu açıkça ortaya koymaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün sığınmacılar konusunda görev ve yetkileri açıkça belirtilmesine rağmen sığınmacıların sosyal uyumlarını sağlama konusunda sahada pratik herhangi bir faaliyete rastlanmaması karşımıza oldukça ilginç bir tablo olarak çıkmaktadır. Karar vericilerin göç stratejisini geliştiremediği uygulama aşamasının halen sağlanmadığı bir süreçte çözüm beklemek absürt olacaktır. Göç ile ilgili sürecin sadece genel müdürlük seviyesinde tek bir merci tarafından yürütülmesi uyum ve göç politikalarının yürütülmesinde ciddi bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu göç sürecinde uzun vadede planlamalar yapılarak etkili çalışmalar yürütülmeli, bir içtihat oluşturmasını açısından da göç ile ilgili sürecin yönetilmesinde bakanlık statüsünde bir kurumsal yapılanma sürecin daha etkin ve sağlıklı işlemesi açısından yerinde bir başlangıç olacaktır.

Toplumsal kabul ve uyum çalışmaları ülkelerarası, şehirlerarası hatta mahalle bazında bile farklı değişkenlikler gösterebilmektedir. Bu düzlemde yürütülmesi planlanan uyum faaliyetlerinin yerel anlamda sağlanması ve aktörlerin sürece dâhil olması kritik öneme sahiptir.

Göç yönetimi sürecinde devlet sığınmacı ve STK'lar arasında bir birlikteliğin oluşturulması süreç açısından oldukça önemlidir. Bu birlikteliğin oluşturulamaması kamplardan çıkan ve ülkenin dört bir yanına dağılan sığınmacılara devlet bir nevi -ne haliniz

varsa görün, başınızın çaresine bakın- anlayışında bulunması süreci baştan sorunlu hale getirmektedir. Buradan hareketle devlet- STK arasında oluşacak bir işbirliğinin göç tıkanıklığını ortadan kaldırması bunun yanında devletin sivil alanda oluşan boşluk durumunu doldurması açısından yetki alanlarını yerel örgütler vasıtasıyla sağlaması hayati derecede önemlidir.

Yerel aktörlerin süreç içerisine alınması bu çerçevede kurum ve kuruluşların ortaklaşa faaliyet yürütmesine yönelik ortak bir kurumun oluşturulması hem sivil alandaki ulaşılabilirliği arttıracak hem de olası olumsuzluklara mahal verilmeden toplumsal bütünlük sağlanabilecektir. Bu devrede özellikle STK'lar süreç içerisinde baş aktör olmalıdır. Yaptığımız saha görüşmeleri ve açık kaynaklardan edinilen bilgiler neticesinde, faaliyet gösteren STK'ların bu konuda ortak işbirliği yürütecek bir kapasite oluşturmadığı kurumsal bir olgunluk sürecine geçilemediği gözlemlenmiştir. Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecinde merkezi idarenin yanı sıra yerel faaliyet örgütlerinin -STK'lar ve akademik çalışma yürüten üniversiteler- de işbirliği içerisinde olması süreç açısından oldukça olumlu etkiler oluşturacaktır. Böylelikle hem merkezi idare göç sürecin yöneticisi olmaya devam edecek hem de yerel faaliyet odaklı gruplar da sürece dâhil olarak sahada, sürece hâkim ve durum tespiti yapacak bir eşgüdümlü koordinasyon oluşumu göç yönetiminde şüphesiz olumlu katkılar oluşturacaktır.

Suriyeli sığınmacılar konusunda çalışma yürüten STK'ların, çalışmamızın birinci alt probleminden hareketle "STK'ların yapı ve çalışma bakımından toplumsal kabul ve uyum süreçlerine ait şimdiki görüşleri nelerdir?" sorusunun en önemli cevabı STK'ların kendi aralarında koordineli bir işbirliği oluşturamamasıdır. Bu doğrultuda STK'ların kendi alanlarında oluşturacağı işbirliğinin yanı sıra STK ve kamu kurumları arasında da bir iletişim ağı kurularak göç süreci koordineli bir şekilde yürütülmelidir. Çalışma kapsamında yapılan saha araştırmasından hareketle farklı yaklaşımları kabul ederek faaliyet yürüten STK'ların kendi aralarında iletişim sağlayamadıkları, hatta hem sahada hem de göç sürecinde birbirlerini görmezden gelmeleri göç sürecinde problemler oluşturmaktadır. Devletin ilgili kurum ve kuruluşlarının da bu süreçte tam anlamıyla donanımlı ve sahada etkin çalışacak personellerinin kısıtlı olmasından kaynaklı olarak sürecin daha da karmaşık bir halde olduğu görüşülen STK temsilcileri tarafından vurgulanmıştır. Ayrıca STK'lar arasında sağlanacak koordinasyonun bir kanun çerçevesinde inisiyatif alınarak oluşturulması yerel örgütlenme ve STK'lar açısından yerinde bir başlangıç için iyi bir başlangıç olabilir.

Türkiye Suriye krizinin başlangıcından bu yana en çok sığınmacı barındıran ülke haline gelmiştir. Buna rağmen Türkiye Suriyeli sığınmacılar konusunda yapmış olduğu harcamaları ve sergilediği çabaları dünya kamuoyuna tam anlamıyla anlatamamıştır. Sürecin yönetilmesinde merkezîyetçi tavrın sürdürülmesi göç sürecine politik ve diplomatik olarak yaklaşım sergilenememesi, uluslararası arenada konunun daha çok Türkiye'nin Esad rejimini düşürme çabası ile ilişkilendirilmesi sürecin tıkanıklığa uğratmıştır.

Ülkemize göç eden Suriyeli sığınmacıların mevcut sosyal durum ve niteliklerine yönelik her türlü politikada IOM, BMMYK, BM, UNICEF... vb. gibi doğrudan ilgili uluslararası kurumlarla daha yakın bir işbirliği oluşturulmalıdır. Burada dikkat edilmesi gereken önemli nokta; Suriye krizi Türkiye'nin tek başına çözebileceği bir mesele değildir. Türkiye'nin uluslararası kurum ve kuruluşlarla birlikte ortak hareket etmesi gerekmektedir. Bu kurumların insani ve mali açıdan Türkiye'nin yükünü paylaşıcı katkılarda bulunması bir zorunluluktur.

Geçici koruma altındaki sığınmacıların vatandaşlık durumlarına ilişkin olarak kanun yapıcıların süreci şeffaf ve hukuki çerçevede hazırlaması gerekmektedir. Toplumsal kabul ve uyumun yerel halk tarafından vatandaşlık bazında sıkıntı oluşturması durumunda bu süreç; uygun nitelikteki kişilere ve kanununun öngördüğü temel şartlara bağlanarak istisnai çerçevede gerçekleştirilmelidir. Bunun için ayrıca özel yasaya da ihtiyaç gerekmektedir. Buradan hareketle “ortak” geleceğin nasıl ve hangi şartlarda planlanacağına dair politik araçların acilen hareket içerisinde olmaları gerekmektedir. Bu süreçte önümüzdeki yıllarda Suriye kökenli milletvekilleri, medya ve yayın organlarında çalışanlar, futbolcular, STK kuruluşları... vb. gibi çeşitli toplumsal statülerde sığınmacıları görmek çok şaşırtıcı bir durum oluşturmayacaktır

Türk siyaseti Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum süreçlerine yönelik bir vizyonu halen oluşturamamıştır. Suriyelilerle oluşturulacak uyum sürecinde çalışmanın ana probleminden hareketle devletin sivil alandaki boşluğunu yerel aktörler – STK'lar, üniversiteler ve akademik kuruluşlar- çerçevesinde bir bütünlük sağlanarak uzun vadeli bir göç stratejisi oluşturulmalıdır. Türkiye'deki uyum sürecinin iyi yönetilememesi durumunda gettolaşma, çeteleşme, toplumsal şiddet ve gündelik hayatın tehlike arz etmesi kaçınılmaz olacaktır. Dolayısıyla bu durum son derece ciddi bir süreçtir. Soruna sorunla çözüm bulanamayacağından dolayı üretken ve yapıcı yaklaşımlarla bu göç karmaşasının üstesinden

gelinebilir. Sığınmacı sorununun gelecek yüzyılın sorunu olmaya aday bir gerçeklik olduğu da unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

- Abandan-Unat, N. (2002). Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Abandan-Unat, N. (2006). Bitmeyen Göç, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Adıgüzel, Y. (2016). Göç Sosyolojisi, Ankara, Nobel Yayıncılık
- Akçiçek, A. (2015). Türkiye'deki Suriyelilerin Toplumsal ve Ekonomik Uyumu. Liberal Düşünce Dergisi, 51-61.
- Aksürmeli, M., & Tekten, Z. S. (2016, Ekim 20). İnanç Temelli Organizasyonlar ve Toplumsal Birlik: Konya Örneği.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim, Uluslararası Sosyoloji Araştırmalar Dergisi, s.5(20): 292-303.
- Apak, H. (2015). Uluslararası Göç ve Sivil Toplum: Suriyeli Göçmen STK'lar. Genç Akademisyenler Sempozyumu I Mardin: Kadim Akademi, (s. 274-282).
- Arslanoğlu, R. (1998). "Bir Kültürel Karışım Olarak Küreselleşme", Küreselleşme, Sivil Toplum ve İslam, Ankara: Vadi Yayınları.
- Ataman, H. (2015). Mülteci mi, Sığınmacı mı, Misafir mi?. TÜSİAD Görüş Dergisi, s. 88. Ankara.
- Ateş, H. Ve Bektaş, M., (2018). Suriyelilerin Toplumsal, Kültürel, Ekonomik Entegrasyonu, Türkiye Ekonomik Siyasi ve Stratejik Araştırmalar Merkezi, (TESAM) 2018.
- Amnesty International (Uluslararası Af Örgütü), (2014). Hayatta Kalma Mücadelesinde Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler, Baskı: Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası Sekreteryaya, Birleşik Krallık.
- Baban, Feyzi., Rygiel, Kim., (2018) İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV), "Birlike Yaşamak: Kültürel Çoğunluğu Sanat Yoluyla Geliştirmek" Temmuz,2018 https://www.iksv.org/i/content/4478_1_Birlikte%20Yasamak%20TR.pdf Erişim Tarihi: 30.09.2018.
- Bal, H. (2015). Sosyolojide Yöntem ve Araştırma Teknikleri. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Bayrak, H. C. (2018). Suriyeli Mültecilerin Sosyal Uyumunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İzmir Örneği Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bayraktar, Z. (2014). Geleneğin Aktarımında ve Yaşatılmasında Göçmen Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İzmir Bosna Sancak Kültür ve Yardımlaşma 120 Derneği. TÜRÜK (Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi), Yıl:2, Sayı:3, S.(193-206.)

- Ciğerci, N. (2012). Bursa- Kırcaali Hattı: 1989'da Gelen Bulgaristan Göçmenleri Örneği, S. G. Ihlamur- Öner ve N. A. Ş. Öner (Der.), Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar İçinde, İstanbul, S. 107-134, İstanbul İletişim.
- Çakır, Özlem (2002). "Sosyal Dışlanma", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 4 No: 3
- Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2011, Sayı 24, s.s 129-142, Isparta.
- Çarmıklı, E.Ö. (2015). Misafirperverliğin Sınırları: Yeni Sorunların Başlangıcı, TUSİAD Görüş Dergisi, 88, Ankara
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE), Güz, 2006, 17
- Çağlayan, Y. (2017). Jeokültür, Jeopolitilitik, Jeogüvenlik, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Çakran, Ş. ve Eren, V. (2017). Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:14, Sayı: 39, 1-30, Hatay.
- Çavuşoğlu, H., (2006). "Uluslararası Göç: Nedenleri, Tipleri, Türleri ve Göçmenler" Folklor/Edebiyat, Ankara, Cilt:12, Sayı: 48, 1-8.
- Çavuşoğlu, H., (2007). "Yugoslavya – Makedonya Topraklarından Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri", Bilig Dergisi, Ankara.
- Çavuşoğlu, D. (1995). "Beyin Göçü" İstihdam Dergisi, Sayı: 19, Nisan-Haziran 1995, İş ve İşçi Bulma Kurumu, Ofset Fotomat, Sayı: 23, Ankara.
- Çiftçi, C. (2010). Sivil Toplum: Kökenler, Örgütlenme ve Çalışma Yaklaşımları. Kadın ve Kadın STK'larının Güçlendirilme Projesi.
- Çorabatır, M. ve Hassa, F. (2013) İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi- (IGAM). Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Haklarının Korunması ve Yaşam Koşullarının Arttırılmasında Rol Alan STÖ'lerin Üç Sınır İlindeki Çalışmalarıyla İlgili Örnek Durum Analizi, Ankara,2013.
- Çiçekli, B., (2003), Yabancılar ve Polis, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Çiçekli, B., (2007), Yabancılar Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Çolak, F. (2013). Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951). Tarih Okulu Dergisi, 2013(XIV).
- Deutsche, W. (2013), Mülteci Sayısı. <http://www.dw.de/m%C3%BClteci-say%C4%B1s%C4%B1nda-yine-rekor/a-16893757>, Erişim tarihi: 02.05.2016.
- Dedeoğlu, Ç.S, ve E. Gökmen., (2011). Göç ve Sosyal Dışlanma- Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar, Ankara: Elif Yayınları.

- Develioğlu, L.S. (2015). Karar Verdim! , İstanbul, Mediacat Yayıncılık.
- Deniz, A.Ç., Y. Ekinci ve A.H. Hülür, Suriyeli Sığınmacıların Karşılaştığı Sosyal Dışlanma Mekanizmaları (SABARD), 2014, s. 17-40.
- Dinçer, O.B. (2012). Kapıdaki Kriz Suriye: Uluslararası Yaklaşımlar ve Türkiye İçin Öneriler, Uluslararası Stratejik Araştırma Kurumu, (USAK), Rapor No: 11-02, Ankara.
- Dinçer, O.B., Federici, V., Ferris, E., Karaca, S., Kirişçi, K. ve Çarmıklı, Ö.(2013). Suriyeli Mülteciler Krizi ve Sonu Gelmeyen Misafirlik, Uluslararası Stratejik Araştırma Kurumu, (USAK)-Brokings Enstitüsü, Ankara: Karınca Ajans Yayıncılık Matbaacılık.
- Dinçer, O. B., Karaca, S., Yavuz, H. (2013). Göçün İkinci Yılında Suriyeli Savaş Mağdurları. Analist Dergisi, 25, Ankara.
- Erdoğan, M.M. (2014). Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Ankara.
- Erdoğan, M.M. (2015). Türkiye’nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler Kitabı İçinde, S.315-347, Der: M.M. Erdoğan, A. Kaya, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M.M. (2017). Suriyeliler Barometresi, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Ankara.
- Erdoğan, M. M. (2010). Yurtdışındaki Türkler: 50. Yılında Göç ve Uyum, Orion Yayınevi: Ankara.
- Erdoğdu, Seyhan (2004), “Sosyal Politikada “Avrupalı” Bir Kavram: Sosyal Dışlanma”, Çalışma Ortamı Dergisi, Sayı:75.
- Eren A. C. ,(1966). Türkiye’de Göç ve Göçmen Meseleleri, İstanbul
- Ergüven, N.S. & Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 62, Sayı 4, 1007-1061, Ankara
- Erkal, M. (1995). Sosyoloji (Toplumbilimi),İstanbul: Filiz Kitapevi.
- Eken, H. (2006). Küreselleşme ve Ulus Devlet, Selçuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sayı:16, 243-262, Konya.
- Esen, A. (2016). Uluslararası Düzensiz Göçler ve Yerel Yönetimler. A. Esen, & M. Duman içinde, Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler (s. 13-45). İstanbul: WALD (Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Vakfı Akademisi).
- Giddens, A., (2004), Modernliğin Sonuçları (Çev. Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Göç Terimleri Sözlüğü (2009). Uluslararası Göç Hukuku, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), No:8, İsviçre.

- Güçer, M., Karaca, S. ve Dinçer, O.B. (2013). Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı, Suriyeli Mülteciler Alan Araştırması, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Rapor No: 13-04, Karınca Ajans Yayıncılık ve Matbaacılık: Ankara.
- Güçtürk, Y. (2014). Sürgün ile Savaş Arasında Suriyeli Mülteciler, Ankara: SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı), <http://setav.org/tr/5-soru-surgun-ile-savas-arasinda-suriyeli-multeciler/yorum/18059>.
- Gündoğan, N. (2015). Türkiye’de Yaşayan Sığınmacı ve Mültecilerin Psikososyal Gereksinimleri ve Psikolojik Belirtileri Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güven, H.S. (1977). “Dış Göç ve İşçi Yatırım Ortaklıkları”, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara.
- Habiçoğlu, B. (1983). Kafkasya’dan Anadolu’ya Göçler, İstanbul.
- IOM. (2004), Glossary On Migration, Switzerland :IOM.
- İçduygu, A., (2004b), “Demographic Mobility over Turkey: Migration Experiences and Government Responses”, *Mediterranean Quarterly*, S. 5, 88-99.
- İçduygu, A. (2015). Türkiye’nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler Kitabı İçinde, Sayfa:277-294, Der: M.M. Erdoğan, A. Kaya, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- İçişleri Bakanlığı, (1994). Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliği, Ankara.
- Kanat, K. B. ve Üstün, K. (2015). Turkey's Syrian Refugees: Toward Integration. Ankara: SETA Publications.
- Karaca, S. (2013). Kayıtdışı Mülteciler, Kayda Değer Sorunlar. *Analist Dergisi*, 31, İstanbul.
- Karaca, S. (2017). Türkiye’de Mültecilerin Entegrasyonu: İhtimaller ve Mevcut Kapasite, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi, (IGAM), Ankara.
- Karal, D. (2013). Zorunlu Göçe Global Bir Bakış. *Analist Dergisi*, 31, İstanbul.
- Karpat, K. H. (2010) Osmanlı’dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler, İstanbul, Timaş Yayınları
- Karpat, K. H. (2015). Önsöz. Türkiye’nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler Kitabı İçinde, Sayfa: Xxii-XI, Der: M.M. Erdoğan, A. Kaya, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Kalaycı, S. (2016). Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları, İstanbul: İnsanı ve Sosyal Araştırmalar Merkezi - İNSAMER.
- Kalaycıoğlu, E. ve Sarıbay, A. Y. (2009). Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme, Bursa: Dora Yayıncılık.
- Kaya, A., ve Şahin, B., (2007), 'Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri' İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kaya, A. (2015). Ekonomik, Siyasi ve İnsani Açıdan Göç ve Mültecilik, Türk İşadamları Derneği (TÜSİAD), İstanbul.
- Kaynak, M., (1992), Iraklı Sığınmacılar ve Türkiye (1988-1991), Tanmak Yayınları, Ankara.
- Kirişçi K. "Misafirliğin Ötesine Geçerken: Türkiye'nin "Suriyeli Mülteciler' Sınava", Brookings, Washington, Haziran 2014.
- Korkut, L. (2008). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Devletlerin Sığınmacıları Sınır Dışı Etme Egemen Yetkisine Etkisi: Türkiye Örneği. Ankara Barosu Dergisi.
- Koyuncu, A. (2015). Kentleşme ve Göç, İstanbul: Hikmetevi Yayınları.
- Manisalı, E. (2001). Yirmi Birinci Yüzyılda Küresel Kısaç Küreselleşme, Ulus Devlet ve Türkiye, İstanbul: Otopsi Yayınları.
- Mackreath, H. ve Sağnıç, Ş.G. (2017). Türkiye'de Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler, Çev. : Seda Özdemir, Yurttaşlık Derneği, 1. Baskı, Mart 2017, İstanbul: Zer Matbaa.
- Maleseviç, S. (2018). Savaş ve Şiddetin Sosyolojisi, Çev. : Eda Sarı, İstanbul: Hece Yayınları.
- Navruz, M. (2015). Bütünleşme ve Ayrışma İkileminde Kent Mültecileri: Konya'da Suriyeli Mülteciler. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Selçuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Naz, Y. (2015). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikası ve Uluslararası Göçün Türkiye'deki Güncel Sorunları. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Oktik, N. (1997)."Köyün Çekiciliği Kentin İticiliği", Toplum ve Göç 2. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği, Ankara.
- Ongan, N. T. (2013). Sosyal Uyum-Sosyal Sermaye Eksenli Kalkınma Yaklaşımının Sınıfsal Sonuçlarına İlişkin Bir Değerlendirme. Çalışma ve Toplum, S. 211-227.
- Oran, B. (2000). Küreselleşme ve Azınlıklar, Ankara, İmaj Yayınevi.
- Orhan, O. (2014). Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler, Ortadoğu Araştırmaları Merkezi, (ORSAM)Rapor No: 189, Ankara.

- Ortadoğu Araştırmaları Merkezi, (ORSAM). (2016). Türkiye’de Suriyeli Mülteciler: Uzun Vadeli Entegrasyon İçin Fırsatlar ve Zorluklar, ORSAM Rapor No: 1, Ocak 2016, Ankara.
- Oruç, A. (2013). Türkiye’de Sivil Toplum ve Demokrasi İlişkisi, Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:14, Sayı:1, S. 399-418.
- Oytun, O. , Gündoğar, S. S. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri, Ortadoğu Araştırmaları Merkezi(ORSAM) ve Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı (TESEV), Rapor No: 195, Ankara.
- Öner, N.A.Ş. (2012). Göç Araştırmalarında Temel Kavramlar, Küreselleşme Çağında Göç; Kavramlar, Tartışmalar İçinde, Derleyenler: S. Gülfer İhlamur-Öner, N. Aslı Şirin Öner, S. 13-27, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Özden, Ş. (2013). Syrian Refugees in Turkey, MPC Research Report 2013-05.
- Özer, Y. (2015). Türkiye ve Fransa Örnekleriyle Uluslararası Göç ve Yabancı Düşmanlığı. İstanbul: Der Kitapevi Yayınevi ve Dağıtım.
- Özgür, N. (2012). Modern Türkiye’nin Zorunlu Göçmenleri: Muhacirler, İskanlılar, Mübadiller, İslamlar, Soydaşlar, “G” Grubu, Mülteciler, “Tekne Mültecileri”, Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar İçinde, (Der.), S. G. İhlamur-Öner ve N. A. Ş. Öner, İstanbul, S. 199-216,
- Özer, İ. (2012). Türkiye’de Kent, Kentleşme ve Kentsel Değişme, Dünden Bugüne Türkiye’nin Toplumsal Yapısı Kitabı İçinde, (Ed.), Mehmet Zincirkıran, Dora Yayınları, Bursa.
- Ravat, L. C. (2015). Suriyelilere Yönelik Çalışmalarında Yerel-Uluslararası Eşgüdüm ve Tamamlayıcılık, Y. Bulut içinde, Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü, S. 113-131. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Sanduvac, Z.M.T. (2013). Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar için Durum Analiz Raporu. Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Ankara.
- Sağiroğlu, A. Z. (2016). Türkiye’de Merkezi Göç Yönetimi. A. Esen, & M. Duman içinde, Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler S. 45-71. İstanbul: WALD (Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Vakfı Akademisi).
- Sapancalı, F. (2005b). “Avrupa Birliği’nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri”, Çalışma ve Toplum, Sayı: 6, 51-106.
- Savaşkan, O. (2009). "Neoliberalizm ve Yeni Sosyal Politika Ortamı: Türkiye’de Çalıştırma (Workfare) Programları ve Emek Piyasaları", Türkiye’de Neoliberalizm-Demokrasi ve Ulus-Devlet, 10. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi Metinleri, İstanbul.
- Şahin, C. (2001). Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kurumsal Bir İnceleme. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(2), Ankara.

- Tartanoğlu, Ş. (2010). Sosyal Dışlanma: Küreselleşme Perspektifinden Bir Kavramsallaştırma Çabası, Sosyoloji Konferansları Dergisi, İstanbul.
- Tekeli, İ. (1998). Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, (Ed.) Tarih Vakfı, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Tekeli, İ. (2011). Göç ve Ötesi, İkinci Basım, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Türkbağ, A.U. (2002). “Pasta Tarifleri Üzerine Bir İnceleme: Küreselleşme ve Adalet”, Doğu Batı Düşünce Dergisi, Sayı:18, Ankara.
- Türkdoğan, O. (2000). Milli Kimliğin Yükselişi, Niçin Milletleşme?, İstanbul: Alfa Kitapevi.
- Tümeğ, D. (2018), “ Türk Halkının Suriyeli Sığınmacı/Mülteci Algısı: Mevcut Durum, Saha Çalışması ve Politika Önerileri, Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (TÜRKSAM), Ankara.
- TBMM (2012). İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, “Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadır Kentler Hakkında İnceleme Raporu”, 2012.
- Topçuoğlu, A. (1995). “Ulus Devlet ve Etnisite Olgusu” Türkiye Günlüğü, Sayı 33, 101-110.
- Toksöz, G. (2006). Uluslararası Emek Göçü, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. Akademi Dergisi, 2 (2). 29 – 63.
- UN (2001a)., Protocol Against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air Supplementing 2000 United Nations Convention on Transnational Organized Crime (UNTOC), G.A., Res, 55/25, annex III, U.N., GAOR, 55th Sess., Supp, No;49, at 65, U.N., Doc, A/45/49 (Vol. I), www.ohchr.org/english/law/ organizedcrime.htm (22.01.2016)
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul, 2014
- Yalçın, C. (2004) Göç Sosyolojisi, Ankara, Anı Yayıncılık
- Yılmaz, H. (2013). Türkiye’de Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği; Tespitler, İhtiyaçlar, Öneriler. Mazlum der Raporu. http://istanbul.mazlumder.org/webimage/suriyeli_multeciler_raporu_2013.pdf. Erişim Tarihi: 19.02.2018.
- Yiğitbaşı, K. G. (2016). Medya ve Mültecileri Sivil Toplum Üzerinden Okumak: Mülteci-Der Örneği. Marmara İletişim Dergisi, Sayı:25, S. 53-76.
- Yüceşahin, M.M., Tuysuz, S., (2011) Ankara Kentinde Sosyo-mekânsal Farklılaşmanın Örüntüleri: Ampirik Bir Analiz, Ankara SBE, CBD (2) 9,2011.

http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/5429366a369dc32358ee2a92/calistay_raporu.pdf) . Erişim Tarihi: 25.05.2017

(<https://www.haberturk.com/denizli-haberleri/70599580-denizlide-multeci-sayisi-20-bin-uzerindekentte-12-bin-473-ile-en-fazla-suriyeli-multeci>) . Erişim Tarihi: 13.10.2019

http://www.goc.gov.tr/icerik3/turkiye%E2%80%99degecicikoruma_409_558_1097, Erişim tarihi: 12.05.2016.

<https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2017/01/Tu%CC%88rkiyenin-Uluslararası-C4%B1-Go%CC%88c%CC%A7-Politikalar-C4%B1-1923-2023-.pdf> Erişim Tarihi:09.05.2018.

<http://www.multeci.org.tr/haberler/kentlerdeki-multecilere-karsi-sivil-toplumun-sorumlulugu/> Erişim tarihi: 18.06.2016.

<http://www.multeci.org.tr/hakkimizda/> Erişim Tarihi: 19.02.2019.

<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> Erişim Tarihi: 19.02.2019.

Hürriyet Daily News, (2014).

https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacılara_Yapılan_Yardımlar+7.pdf Erişim Tarihi: 03.12.2018.

https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacılara_Yapılan_Yardımlar+7.pdf Erişim Tarihi: 29.11.2018.

AFAD (2013), Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar,2013 Saha Sonuçları. Erişim Tarihi: 08.11.2016, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25336/xfiles/1a-Turkiye_deki_Suriyeli_Siginmacılar_2013_1.pdf

AFAD Başkanlığı, (2014). Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar Raporu. Ankara, <https://www.afad.gov.tr/tr/IcerikDetay1.aspx?ID=16>, Erişim tarihi: 22.04.2016.

AFAD Başkanlığı, (2017). Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması, Ankara https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf Erişim Tarihi: 16.08.2017.

BMMYK: <http://data.unhrc.org/syrianrefugees/country.php?id=224>) Erişim Tarihi: 13.11.2017.

BMMYK-IDMC(2014), Yerinden Edilme İzleme Merkezi (The Internal Displacement Monitoring Centre), Ortak Basın Açıklaması, Erişim Tarihi: 30.09.2017, http://www.unhrc.org.tr/uploads/root/13_may_2014-idmc-unhrc_ortak_basin_a%C3%87iklamasi.pdf ve <http://www.internal-displacement.org/middle-east-and-north-africa/syria/>

- Dil, A.N. (2014). Geçici Koruma Yönetmeliği Kabul Edildi. Ankara Strateji Enstitüsü, <http://www.ankarastrateji.org>, Erişim tarihi: 02.05.2016.
- Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi (EDAM). (2014). Türk Kamuoyunun Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Bakışı, Erişim Tarihi: 02.07.2016, <http://edam.org.tr/wp-content/uploads/2014/01/EdamAnket2014.1.pdf>
- Güçtürk, Y. (2014). Sürgün ile Savaş Arasında Suriyeli Mülteciler, Siyaset. Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), <http://www.setav.org/5-soru-surgun-ile-savas-arasinda-suriyeli-multeciler/> Erişim tarihi: 02.04.2016.
- Kirişçi, K. (2013). Syrian Refugees in Turkey: The Limits of an Open Door Policy. Brookings, Ankara
<http://www.brookings.edu/blogs/upfront/posts/2013/06/27-syrian-refugees-in-turkey-kirisci>. Erişim Tarihi: 27.06.2016.
- Gün, Z. (2011). İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika. http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/v_b%C3%B6l%C3%BCm.pdf, Erişim tarihi: 02.04.2016.
- MÜLTECİ-DER, (2017). Mültecilerle Dayanışma Derneği, Sonsuz Geçiciliğe Çare: Suriyeli Mülteciler Türkiye Vatandaşlığı Hakkında Ne Düşünüyor? Erişim Tarihi: 12.07.2018
<http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2017/06/Sonsuz-Ge%C3%A7icili%C4%9Fe-%C3%87are.pdf>
- Uluslararası Af Örgütü (2014). Hayatta Kalma Mücadelesi: Türkiye'deki Suriyeden Gelen Mülteciler, 2014, Birleşik Krallık, <http://amnesty.org.tr/uploads/Docs/hayattakalma-mucadelesi-turkiye'deki-suriye'den-gelen-multeciler720.pdf>, Erişim tarihi: 02.05.2017.
- (<http://www.unhcr.org/54ef66796.html>,) Erişim Tarihi: 09.12.2017
- (<http://unhcr.org/4fd687f9.html>), Erişim tarihi: 12.05.2016.
- UNDP, (2015). Regional Refugee ve Resilience Plan 2015-2016 Regional Strategic Overview In Response to the Syria Crisis, Erişim tarihi: 22.05.2016.
- UNHCR. 2018. "Global Trends: Forced Displacement in 2017." 25 Haziran. <http://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5b27be547/unhcr-global-trends-2017.html> Erişim Tarihi:12.23.2018
- UNICEF, (2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar,
http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Türkiyedeki%20Suriyeli%20Çocuklar_Bilgi%20Notu%20Subat%202016.pdf Erişim Tarihi: 09.05.2018
- Reliefweb,2014(<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/RRP6achievementsNovember.pdf>) Erişim Tarihi: 01.09.2018.

EKLER

EK 1: Hak Temelli Bir STK Temsilcisi (Türk Tabipler Birliği, Denizli Tabip Odası)

- Kuruluş yılınız ve amacınız nedir?

1995 yılında bağımsız ve tarafsız olarak faaliyetler yürüten, kar amacı gütmeyen bir kuruluş olarak Ankara'da kuruldu. Yurt içinde çeşitli bölgelerde faaliyet gösteren bir kurum olarak doğal afetlerde, insani yardım yapan ve hak esaslı bir derneğiz. Aynı zamanda sahada aktif faaliyet gösteren bu doğrultuda projeler oluşturan bir kuruluşuz.

- Suriyeliler konusunda profesyonel çalışmanız var mı?

Sahada aktif görev yapan tercüman, doktor, avukat, sosyolog ve akademisyen ve sosyal çalışma uzmanı arkadaşlarımız bulunmaktadır.

- Çalışma faaliyetlerinizi yürütürken personel çalıştırma kısmını nasıl sağlanmaktasınız?

Kurumumuz kapsamında donanımlı ve yetkin kişilere belli maaş ödemesi yapılmaktadır. Bunun yanında genellikle gönüllü kişiler ile sahada proje bazlı çalışmalarımızı yürütmekteyiz. Fakat gönüllü bulma birtakım sıkıntılar da elbette yaşıyoruz. Sahada proje bazlı uygulamalar uzun vadede çalışma ihtiyacını doğurmaktadır. Burada mevcut ekonomik koşullar göz önünde bulundurulduğunda gönüllü personel bulmak oldukça zor. İşsizliğin genel bir problem olması, sahada çalışacaklara gönüllü olduklarından dolayı ödeme yapamamaktayız ve kişilerin ekonomik sıkıntılarının yaşandığı bu dönemlerde gönüllü olarak yer almamasını anlayışla karşılıyoruz. Devletin bu konuda STK'lara destekleyici adımlarda bulunması sivil alana yayılma ve nokta çalışmalarımız açısından daha da başarıyı getirir.

- 2011 yılı Suriyeli sığınmacılardan önce de göçmenlerle ilgili çalışmalar var mıydı?

Elbette sığınmacılardan önce yapmış olduğumuz kapsamlı projelerimiz vardı. Teknik ekip olarak sahada aktif görevler üstlendik. Bunları komisyon ve ufak ekipler şeklinde gerçekleştirdik.

- Peki. Sürdürülebilirliğini nasıl sağlıyorsunuz?

Yapmış olduğumuz proje üzerinden bize finanse edilen fon destekleri ve aidatlar çerçevesinde kuruluşumuzun çalışmaları devam emekte.

- Mülteci ve sığınmacılar ile alakalı ne tür çalışmalar yapmaktasınız?

İlk etapta mülteciler ve sığınmacılar ile ilgili olarak bir kayıt doyası oluşturmaktayız. Bu kayıt kendi kurumumuz sistemimizde bütün il genelinde depolanmaktadır. Bunun yanında raporlama çalışması ve çalıştaylar falan düzenlemekteyiz. Çalışmalarımız sadece Denizli özelinde olmayıp ülke genelinde faaliyet göstermektedir. Sahada çeşitli bölgelerde yerel incelemelerde bulunuyoruz. Böylelikle hem olayı yerinde tespit etme durumuna sahip olup gerekli eksiklikleri de belirleme noktasında planlama yapabiliyoruz. Mülteciler ve sığınmacılar üzerinde göçmen komisyonumuz, kadın komisyonlarımız, genç ve çocuk komisyonları ile yasadışı göçlerle ilgili komisyonlarımız bulunmaktadır. Bunun yanında uluslararası mekanizmalarla ilişkilerimiz olmakla beraber (...) üyeliklerimiz de bulunmaktadır. Göçün yerinde tespitine önem veriyoruz ve göç sürecindeki eksikliklere yönelik ayda en az bir defa raporlamalar, basın açıklamaları ve haftalık rutin plan eylemleri uygulamaktayız. Elbette göç sürecinin asgari olumsuzluklar ile atlatılması konusunda hem Türkiye’de hem de Dünyada hukuki ve insani bütün yetki ve sorumluluklarımızı hassasiyetle uygulamaktayız.

- STK’ların görüşleri devlet tarafından önemsenmekte midir?

Yani devlet göç sürecinde milyonlarca sığınmacıyı bir anda beklemiyordu. Ve gelen göç krizinde bütünsel olarak sivil alanda faaliyet eksikliği halen kapanmış değil. Göç sürecinin ilk başlarında STK’ların görüş ve önerileri devletin kamu kurum ve kuruluşları tarafından pek önemsenmedi. Fakat sürecin yıllar içerisinde içinden çıkılmaz bir hale dönüşmesi sonucunda devlet sivil alandaki eksikliğini fark ederek STK’lara kulak verdi. Demem o ki STK’ların saha faaliyetlerini devletin yerinde kullanması göç sürecine olumlu etkiler ister istemez getirecektir.

- Denizli’de resmi ve gayri resmi Suriyelilerin rakamlarını biliyor musunuz?

Tam sayı olarak net olarak bilmiyorum. Fakat İl Göç Müdürlüğü'nün sayısal verileri 15 bin civarında fakat kayıtlı olmayan sığınmacıların da sayısı 2 ile 3 bin arasında olduğunu tahmin ediyorum. İl genelinde genel dağılım gösterdikleri için net sayıya ulaşmak oldukça zor.

- Suriyeli sığınmacıların Denizli'deki en büyük sorunu nedir?

Öncelikle sığınmacıların sorun ve sıkıntıları sadece Denizli ile sınırlı olmayıp, ülke genelinde toplumsal açıdan sıkıntı ve problemler yaşanmaktadır. Yerel halk ile iletişim kurma konusunda birtakım sıkıntılar yaşanmaktadır. Geç kalınan misafirlik sürecinin halen devam etmesi ve devletin ilgili mercilerinin bu misafirlik konusunda yeterli atılımlarda bulunmaması sığınmacılar ile yerel halk arasında ister istemez bir dışlanma durumunu getirmektedir. Suriyelilerin uyumu konusunda yaptığımız projeler ne yazık ki ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından dikkate alınmamakta veyahut göz ardı edilmektedir. Sığınmacılara geçici anlamda bakılması, hak ve yükümlülükleri konusunda yeterince bilgi sahibi olmamaları, sağlıklı iletişim kanallarının sınırlı kalması uyum sürecini tıkamaktadır. Çalışma hayatında kaçak ve güvencesiz dokuma fabrikalarında para kazanmaya çalışan sığınmacılar iş kazasına maruz kaldıklarında bir kenara itilmektedir. Sahada eğitim konusunda adaptasyon sağlayamayan sığınmacı çocukların sanayii ve merdiven altı kenar mahalle atölyelerinde çalıştıkları dolayısıyla eğitimsiz büyüyen bir neslin toplumsal suça karışma düzeylerinin de yüksek olduğu bilinen bir gerçekliktir. Hem yerel halk hem de sığınmacıların ortak yaşama alanlarının sağlanamamasında kontrolsüz yerleştirme politikası etkili olmuştur. Suriyelilerin Aktepe, Esenler, Sevindik, Karşıyaka... vb. gibi kenar mahallerde sosyal dışlanmaya maruz kalması uyum sürecini çıkmaza sokmaktadır. Suriyelilerin eğitim, sağlık, çalışma hayatına kazandırılması ve sosyal dışlanma durumları son derece sıkıntılıdır. Bu konuda en çok şikâyeti sahada erken doğuma maruz kalan genç anneler, kronik rahatsızlığı olan kişiler ve eğitim hayatın adapte olamamış gençlerin suç eğilimleri ciddi problemler oluşturmaktadır.

- STK'ların kendi aralarında bir işbirliği sağlamakta mıdır?

STK'lar arasındaki durumun işbirliğinden ziyade kendi destekleyici faaliyetlerde bulunma durumumuz olmaktadır. Sığınmacılar konusunda biz ilgili kurum ve kuruluşlara bilgilendirme doğal olarak yapıyoruz. Fakat STK'lar kendi aralarında -artık rekabetten kaynaklı mı olacaktır- bilinmez bir iletişim eksikliği güncelliğini korumaktadır. Sivil alanda düzenli bilgi ve belge paylaşımının sağlanmaması göç sürecini zorlaştırır.

• Devlet- sığınmacı ve STK ilişkisinin göç sürecindeki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?

Göç sürecinde öncelikli olarak devletin ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının geçici barınma merkezlerini STK'lara kapalı tutması durum tespitinin önünü tıkamaktadır. Sığınmacılar STK'ları kendilerine yakın gördükleri için sahada faaliyetlerimiz daha net ve açık olarak yürütülmektedir. Devletin sorun çözücü tavırlar ortaya koyamaması, göç sürecinde politik duruş sergilemesi, sürece siyasi olarak bakılması beklenen dört milyon civarındaki sığınmacının geleceğini de yokuşa sürmektedir. STK'lar bu noktada devlet ile sığınmacı arasında bir tampon oluşturarak yaşanan sorun ve sıkıntıların belirlenip çözülmesinde en etkili kilit bir rol üstlenmektedir. Öncelikli olarak sığınmacıların sivil alanda kısıtlamalara maruz kalmaması gerekmektedir. STK'lar sivil alanın hâkimiyetinde başrol görevi üstlenmektedir. Sahaya hâkim olan, profesyonellik konusunda kendini tamamlamış ve kurumsal kimliğe sahip olan kuruluşlarımız sahadaki bilgilerini etkin kullanamamaktadır. Teorik ve pratik temasımızı sadece uluslararası kanun ve anlaşmalar üzerinden gerçekleştirilmesi durumu bizi dışarıda bırakmaktadır. Bu yaklaşımdan vazgeçilmesi çözümsüz kalan göç sürecinde ortak hedefler doğrultusunda hareket edilen bir mekanizmanın sağlanması umuyorum ki süreci göç sürecini kalıcı bir çözüme ulaştıracaktır.

• Suriyelilerin kendi aralarındaki sorunlara yönelik STK'ların rolü nelerdir?

Suriyeliler farklı bölgelerden geldiklerinden dolayı farklı etnik ve kültürel yapıda (Ezidi, Kürt, Alevi, Nasturidi, Keldani... vb.) kişi ve gruplarla sahada faaliyetlerimizi yürütmekteyiz. İç savaş sonrası Suriye'nin farklı bölgelerinden (İdlip, Hama, Humus, Halep... vb.) gelen sığınmacılar arasındaki farklılıklar karşısındaki şikâyet durumları ile karşı karşıya kalmaktayız. Bu durum sığınmacıların geri dönüş durumlarını da zorlaştırmaktadır. Çünkü farklı etnik kökene sahip kişi ve grupları varlığı birlikte yaşam ve komşuluk durumlarının tekrardan tesis edilme durumunu güçleştirmektedir. Biz saha faaliyetlerimizde sığınmacılar arasındaki çeşitliliğin bazen gerilim durumu oluşturduğuna bizzat şahit olmaktadır.

Halep'ten gelen bir sığınmacı ile İdlip'ten gelen sığınmacı arasında dini ve kültürel çatışma durumları söz konusu olabilmektedir. Suriye'de göç dolayısıyla oluşan boşluğun mevcut demografik değişim ve kültürel farklılıklar oluşturması bu farklılığın güvenceye alınması durumunda düşük bir ihtimal de olsa geri dönüş sağlanabilir. Suriye meselesinde Türkiye'nin tek başına çözüm arama durumu ve mevcut barış ortamının tesisinde ciddi bir arabulucu devletin olmaması geri dönüş durumunu oldukça zorlaştırmaktadır. Ayrıca Esad taraftarı olan veya olmayan kişiler olarak gruplandırılmaların sahada ciddi sıkıntılara da yol açtığı dikkat edilmesi gereken diğer bir noktadır. Mevcut rejim taraftarı ya da muhalifi olan kişiler yerleşme konusunda akraba ve aile birlikteliği doğrultusunda göç eğiliminde bulunmuştur. Sürecin ilerleyen zamanlarında ise devlet kurumları tarafından dikkate alınan

bu durum ilgili kamu otoritelerince dikkate alınmıştır. Ülkemizde yaşayan Suriyeliler kendi aralarında olumlu ilişkiler sağlamaktadır. Sosyal uyum sürecinde asıl önemli olan sığınmacıların kendi aralarında kurmuş oldukları ilişki bağlarıdır. Bu sayede siyasi ve politik meseleler bir kenara bırakılarak birlikte yaşama amaçlarının sağlanmasına kendi aralarında olumlu ilişkiler sağlamaktadır. Bu sayede siyasi ve politik meseleler bir kenara bırakılarak birlikte yaşama amaçlarının sağlam zeminlere oturtulması elbette STK'ların çok dikkat etmesi gereken bir sosyal analiz gerçeğidir. Devletin kurum ve kuruluşları bu konuda çözüm üretmekte yetersiz kalmakla beraber STK'lara da kapılarını kapatmaktadır. Birtakım STK'lar sığınmacılara yaklaşım ve yardım konusunda bu ayrımı da ne yazık ki yapmaktadır. Her şeyden önce insan hak ve özgürlüklerinin hiçbir din, dil, ırk ve cinsiyet gözetmeksizin sağlanması gerekmektedir.

- Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum süreçleri hakkındaki ne düşünüyorsunuz?

Toplumsal uyum sığınmacıların Türk toplumu içerisinde birlikteliğini ifade etmektedir. Suriyelilerin açık kapı politikası ile ülke genelinde yerleştirilmeleri göç sürecinin gerek kontrolünü gerek yönetilmesini zorlaştırmaktadır. Öncelikli olarak Suriyelilerin hukuki düzenlemelerinin sağlanması konusunda atılan adımların geç ve süreç doğrultusunda yapıldığı saklanmaz bir gerçektir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulması bunun yanında YUKK anlaşmasının imzalanması Göç Hukuku ve temeli açısından oldukça önemlidir. Doğru adımlar atılmıştır. Devletin kamu kurum ve kuruluşları sahada bu doğrultuda görev yapacak uzman personel, sahayı tanıma ve mevzuata hâkim olan personel koordinasyonlarını oluşturmaya başladı. Unutulmaması gereken asıl nokta, çağdaş ve demokratik ülkelerde STK'lar ile birlikte işbirliği esasının uygulanması gerekmektedir. Sorunun kaynağına inen ve devlet- sığınmacı arasında bir nevi arabuluculuk görevi üstlenen STK'lar sivil alanı iyi tanıyan ve hâkim kitleler bütünüdür. Bu göç sürecinde STK'ların gözetimine ve denetimine açık olan bir sivil alan genişliğinde STK'lar açıkça sorunun tespiti ve tedavisini yerine getirecektir. Yani durum tespiti ve sorun odaklı çalışma yapılmaz ise göç sorunu daha da karmaşık olarak devam edecektir.

Siz Suriyelileri kabul ettiğiniz zaman devamlılıklarını da sağlamalısınız. Bu nasıl olur? Öncelikli olarak insani ihtiyaçlarının sağlanması ve temel bir yaşam oluşturulması ile sağlanır. Bakın sığınmacıların topluma kazandırılmasında ilk adım öncelikli olarak konuşma ve iş hayatına atılmalarıdır. Suriyeliler farklı iş kollarında (tekstil, dokuma, inşaat, tarım ve geri dönüşüm... vb.) çalışmaktadır. Çalışma hakları konusunda mevcut düzenlemelerin yetersiz ve eksik olmasından kaynaklı olarak ucuz iş gücü, kaçak işçi ve ara elaman olarak çalıştırılan sığınmacıların sayısı oldukça yüksektir. Bu durumu maalesef bazı STK'larda fırsat olarak değerlendirmektedir. Türkiye'nin ekonomik durumu ortada iken fazladan iş kolu açması da beklenemez. Bütün bunları topladığımız zaman ortaya yabancı göçmenlere

mesafeli yaklaşan bir yerel halk tepkisi ne yazık ki bizi beklemekte. Üstelik bir yandan uyum diyoruz bir yandan misafir diyoruz ne uyum süreci tam anlamıyla sağlanabildi ne de misafirlik süreci sağlandı. Ağır ve kötü koşullarda sanayii ve inşaatlarda hayatını kaybeden sığınmacılar gündem konusu bile olmamaktadır. Sosyal dışlanmaya maruz kalan sığınmacılar artış göstermekte, devletin ilgili kurumları da bu konuda sessiz kalmaktadır. Sürece tek başına egemen olmak ve yönetmek isteyen merkezîyetçi anlayışın göç sürecinde tam istikrar sağlaması imkânsızdır.

- Suriyeli sığınmacıların geçicilik-kalıcılık durumlarına ilişkin neler düşünüyorsunuz?

Öncelikle Suriyelilerin yaklaşık dokuz yıla yakın süredir ülkemizde yaşamlarını sürdürmeleri ve bu geçen zaman zarfında oluşan olumlu ve olumsuz birlikliklerin üzerinde durmanın faydalı olacağı kanaatindeyim. Şöyle ki toplumsal anlamda sığınmacıların en ufak bir olumsuz davranışı toplum tarafından sindirilmesi bir kenara her geçen sürede nefret ve korkunun artışına neden olmaktadır. Yani özetle Suriyelilerin bir kısmının toplumsal suçları işlemesi yerel halk gözünde bütün topluma yansıtılmaktadır. Yakın zamanda Denizli'nin Kale ilçesinde 14 yaşındaki kız çocuğuna yapılan taciz sonucunda ilgili Suriyeliler konusunda adli çalışmalar başlatıldı. Kale halkı Suriyelilerin tamamının il dışına gitmesi için eylemlerde bulundu. İlgili yetkililer toplumsal baskıdan dolayı Suriyelileri ilçe dışından çıkardı. Yerel halk arasında korku ve tedirginlik durumunun oluşması karşısında toplumsal kabul ve uyum süreci ister istemez bir duraklama göstermektedir. Toplumsal ve yüz kızartıcı suçların işlenmesi toplum ve sığınmacı arasında bir duvar oluşumunu da ister istemez beraberinde getirecektir. Bu sürecin yönetilmesinde öncelikli olarak bu olumsuzluk durumlarının tespiti ve planlamasının çok ince ayrıntılarla yapılması gerekmektedir. Ayrıca 2011 yılından beri ülkemize sığınan milyonlarca Suriyeli sağlık sektöründe ciddi tıkanıklara yol açmıştır. Sağlık hizmetlerine sadece Denizli'de değil ülke genelinde aksaklıklar oluşturan Suriyeliler konusunda ilgili merciler yetersiz kalmaktadır. Temel hak ve özgürlüklerin sağlanması sığınmacıların en doğal hakkıdır. Yalnız ülkenin sağlık birimleri kısıtlı iken yaklaşık dört milyon sığınmacının sağlık taleplerine yetişme konusunda ciddi tıkanıklarla karşı karşıya kalmaktayız. Sağlık Bakanlığı'nın sığınmacılara yönelik hem Arapça hem de Türkçe bilen personel istidamı defalarca vurguladık. 2018 yılında sığınmacıların yoğunlukta olduğu bölgelerde bu pilot uygulama hayata geçti. Bunun yanı sıra sığınmacılara yönelik hastane randevu hizmetleri, hastaya rehberlik etme ve yardımcı olma açısından ciddi problemler yaşanmaktadır. Bu konuyla ilgili uzman kadroların oluşturulması problemleri asgari düzeye indirecektir. Ayrıca sığınmacıların doğum kontrollerinin düzenlenmesi bunların sayısal olarak genel bir rakamla sabitlenmesi (iki ya da üç çocukta sınırlı kalma) gerekmektedir. Bunun yanında öncelikli olarak Denizli Devlet Hastanesi, Servergazi Devlet Hastanesi ve birçok Aile Sağlık Merkezi'nde sığınmacılar için

yapılan bilgilendirmeler ne yazık ki yetersiz kalmaktadır. Ayrıca çocuk felci, tüberküloz, kızamık, şark çıbanı... vb. hastalıklara karşı bağışıklıklarda ciddi şekilde düşüşler gözlemlenmektedir. Sınır illerinde ve sınır bölgelerinde bu durum daha vahim haldedir. Sağlık personellerinin sınır bölgelerinde az sayıda olması, bulaşıcı hastalıklar konusunda uzman kadroların yer almaması, her personelin yeterli donanıma sahip olmaması ve dil konusundaki iletişim engellerinin çözümüne yönelik eksiklikler halen devam etmektedir. Kamp içerisinde yaşayan sığınmacılar aşılırken kamp dışındakilerin bağışıklık ve koruyucu sağlık hizmetlerinden faydalanamaması da karşımıza ciddi bir tehlike olarak durmaktadır. Bu konu ile ilgili parolama ve saha incelemelerimizi gerekli birimlerle paylaşmamıza rağmen geri dönüş ve iyileştirmenin tam olarak sağlanamadığı aşikârdır. Bu gibi durumlar göç sürecinde toplumsal uyum sürecini ancak kilitler ve iş gerçekten içinden çıkılmaz bir hale dönüştür. Kendi imkânlarımızı zorladıkça bu süreçte toplumsal olarak yıpranmamız uyum sürecini orta ve uzun vadede çıkmaza sokacaktır.

Suriyeliler geçicilik-kalıcılık durumları ara ara adeta ana gündem meselesine dönüşmüştür. Suriyeliler konusunda sistemli bir plan ne yazık ki yapılmamıştır. Devletin göç sürecini tek başına yönetme durumu karşısında STK'lar çaresiz kalmaktadır. Türkiye'nin son yıllarda içinde bulunduğu durum sebebiyle ekonomik hayat oldukça inişli ve çıkışlı bir seyir izlemektedir. Buna bağlı olarak içteki terör ve güvenlik sorununun tam anlamda sağlanamaması yerel halkta ciddi tedirginlik ve stres ortamı oluşturmaktadır. Suriyelilerin geçicilik durumlarının sürecin ilk oluşumlarında tespitinden yönetilmesine değin yapılan eksiklikler bizi de çaresiz bırakmaktadır. Suriyelilerin büyük bir kısmının geri dönüşü için bölgenin huzura kavuşturulması gerekmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri yapmış olduğu Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı operasyonlarıyla sınırdaki olası göç tehdidini bu bölgelere yönlendirmiştir. Fakat görünen şu ki yakın zamanda sığınmacıların evlerine dönmesi çok uzak bir ihtimaldir. Bu durumda geçicilik- kalıcılık durumları ciddi bir problem olarak karşımızda durmaktadır. Bu konuda ilgili kurum ve kuruluşların ciddi atılımlar gerçekleştirmesi Türkiye'nin gelecek on yıllarını etkileyecektir. Bu nedenle politikaların ve uygulamaların yerinde yapılması gerekmektedir.

EK 2 – Hak Temelli STK Görüşmesi (Türkiye Barolar Birliği, Denizli Barosu)

- Kuruluş yılınız ve amacınız nedir?

1961 yılında faaliyet gösteren kuruluşumuz ülke içerisinde çeşitli bölgelerde faaliyet gösteren kendini hak ve hukuki çerçevede ön planda tutan bir kuruluşuz. Çalışmalarımız insan hak ve hürriyetlerinin çağımız doğrultusunda işlevselliğini arttırmak hukuki dayanakların her kademedede esas alınmasını sağlamak temel amacımızdır.

- Suriyeliler konusunda profesyonel çalışanınız var mı?

Elbette Suriyeliler konusunda aktif görev alan arkadaşlarımızın ağırlıklı bir bölümü işinin uzmanı kişilerden meydana gelmektedir. Bunun yanında doktor, sosyolog, sosyal hizmetler uzmanı ve akademisyen kitle ile de irtibat sağlamaktayız.

- Çalışma faaliyetlerinizi yürütürken personel çalıştırma kısmını nasıl sağlanmaktadır?

Sığınmacılar ile yürütülen faaliyetlerimizde öncelikli olarak gönüllü bulma konusunda sıkıntı ve aksaklıklar yaşanabiliyor. Özellikle hukuki ve hak tanımlamalarında akademik çalışan kitleler bize büyük destek sağlamaktadır. Sahada yaptığımız görüşmelerde bize tercümanlık yapan kişilerin temini ve koordinasyon sağlamada birtakım sorunlar yaşanmasına rağmen çalışmalarımızı gönüllülük çerçevesinde yapmaktayız.

- 2011 yılı Suriyeli sığınmacılardan önce de göçmenlerle ilgili çalışmalar var mıydı?

Bu konuda daha evvelki zamanlarda ülkemize yapılan -körfez savaşı sonrası, Avrupa'dan gelen göçler- göç durumlarına ilişkin raporlamama saha incelemelerinde bulunduk. Dolayısıyla göç durumunda tecrübeli bir yapıya sahibiz. İnsan hakları komisyonu, göç izleme ve değerlendirme birimlerimiz ile süreci takip etmekteyiz.

- Peki. Sürdürülebilirliğini nasıl sağlıyorsunuz?

Hem ulusal hem de uluslararası çalışmalarımıza katkı sağlayan kurum ve kuruluşlar bize maddi kaynak sağlamaktadır.

- Mülteci ve sığınmacılar ile alakalı ne tür çalışmalar yapmaktasınız?

Öncelikli olarak kuruluşumuz Suriyeli sığınmacıların temel hak ve hukuki durumlarına ilişkin çalışmalar yürütmektedir. Hukuki olarak göç sürecinde sığınmacılık ve uyum sürecindeki yasal düzenlemeler konusunda hukuk en temel esastır. Bu konuda ülkeye girişi sağlanan sığınmacıların kayıt işlemlerinin ne derecede sağlıklı yapıldığına dair çalışmalarımız bulunmaktadır. Siz bir kişinin uyruğunu kayıt altına almadan hiçbir çalışma yürütemezsiniz. Öncelikle kayıt konusu en hassas olduğumuz noktalardan birisidir. Bu konuda ilgili (...) birimlerden de destek alarak saha çalışmalarımızı da yürütmekteyiz. Sığınmacılık ve getirmiş olduğu haklar kapsamında göçmen ve devlet arasında belki de en hassas görev biz hukukçulara düşmektedir.

- STK'ların görüşleri devlet tarafından önemsenmekte midir?

Bu sorunun cevabı için ülke genelindeki sığınmacıların durumu zaten tüm gerçekliği gözler önüne sermektedir. Şimdi göç sürecinin ilk zamanlarında yapmış olduğumuz çalışmalarda biz hukuki yöntemlere yönelik birtakım projeler oluşturduk. Bunlar sığınmacılık hakkının uygulanabilirliği, çalışma ve sosyal haklar konusunda yapılan eylemlerin oluşturulması yönünde incelemelerimizi ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaştık. Fakat çok fazla önemsendiğimiz söylenmez. Ta ki son bir yıl içerisinde sığınmacı durumunun ciddi anlamda hissedilebildiğinin artış göstermesine yönelik tepkilerin toplumsal anlamda artması karşısında az da olsa bir önemsenme mevcuttur.

- Denizli'de resmi ve gayri resmi Suriyelilerin rakamlarını biliyor musunuz?

Tam net rakamı söylemek mümkün değil. Fakat yakın bir zaman zarfında İl Göç Müdürlüğü Denizli'deki mülteci ve Suriyelilerin sayısının 20 bin civarında olduğunu dile getirmişti.

- Suriyeli sığınmacıların Denizli'deki en büyük sorunu nedir?

Suriyelilerin Denizli'deki en büyük sorunundan ziyade Suriyelilerin genel sorunları üzerinde durmak daha faydalı olacaktır diye düşünüyorum. Denizli bir tekstil ve dokuma şehridir. Suriyelilerin kent genelinde dağılım göstermeleri durum tespitini zorlaştırmaktadır. Öncelikle ne yapacağı hakkında hiçbir fikri olmayan kişilerin farklı bir bölgeye göç etmesi karşısında yapacakları ilk şey hayatta kalmaktır. Bu yüzden mevsimlik tarım işçiliği sektörünü Honaz, Çivril, Babadağ, Sarayköy, Baklan... vb. gibi yerlerde geçim sağlamaya yönelik girişimlerde bulunan sığınmacılar zamanla şehir merkezini adeta kuşatan bir kalabalığa da dönüşmüştür. Sanayii bölgesinde ucuz iş gücünde fabrikalarda merdiven altı

işletmelerde çalışan Suriyeliler yerel halkın işgücü potansiyelini de kırıncı bir dönemece sokmuştur. Bunun yanında bazı STK'lar faaliyetlerini yürütürken hassas ve kırıncı olmamaya özen göstermek zorundadır. Suriyelilere yönelik yapılan yardımlar genellikle STK'ların kendi ofislerinden dağıtılmaktadır. Ofis önlerinde onlarca sığınmacının birikmesi sonucunda toplumda dolaşan sığınmacılarla ilgili bilgi kirliliği artış göstermekte bunun yanında yerel halk bu durum karşısında olumsuz tutum ve davranışlar sergileyip hem sığınmacılara hem de STK'lara algısal olarak mesafe koyaktadır. Şüphesiz sığınmacılarda bu durumdan olumsuz şekilde etkilenmektedir. Toplum içerisinde sosyal dışlanmaya yerel halk tarafından yük olarak görülmeye başlanmaktadır. Bunun yanında STK'ların varlığından haberdar olmayan veyahut engel durumu olan sığınmacılara erişim konusunda nasıl yardım ulaşacak? Bu konuda STK'ların özenli çalışmaları uyum süreci açısından çok önemli olduğu kanaatindeyim.

Ayrıca şehirde adli vakaların artış göstermesi, hastane ve sağlık hizmetlerinin yer yer aksamaması, eğitim kurumlarında iletişim sıkıntısı çeken çocukların dışlanmaya maruz kalmaları şehirde birçok olumsuz durumu şiddetlendirmiştir. Bu sorunların çözümünün birincil odak noktası hukuki yapının işlerliğinin sağlanmasıdır. Hukuk kuralları olmazsa hayat durur.

- STK'ların kendi aralarında bir işbirliği sağlamakta mıdır?

Çoğu STK kendine özgü bir yapı çerçevesinde çalışır. Fakat bazı noktalarda kendine yakın STK'lardan destek niteliğinde çalışmalar yürütebilir. Genel işleyiş zaten bu şekilde devam etmektedir. Fakat bazı STK'lar ise sığınmacılık konusunda adeta rekabet ortamı havasında faaliyetlerde bulunmaktadır. STK'lar arasında meydana gelen koordinasyonsuzluk durumu yalnız göç sürecinde değil diğer sivil alanlardaki faaliyet durumları için de geçerlidir. Yani sivil alanda tam anlamıyla bir işbirliği sağlanmış değildir.

- Devlet- sığınmacı ve STK ilişkisinin göç sürecindeki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?

STK ve devlet ilişkisinin öncelikle bir güven üzerinde ilerlemesi gerekmektedir. Suriyeli sığınmacıların göç sürecinde STK'ların yeterli anlamda ve yerinde durum incelemesi oluşturamaması göç sürecinin ilk aşamasında çeşitli problemleri de beraberinde getirmektedir. Göç krizi karşısında çözüm üretme sürecinde bir bocalamaya maruz kaldık. 2011' de milyonlarca Suriyelinin gelmesi karşısında hem devlet hem de STK'lar şok etkisi yaşadı. Suriyeliler ile ilgili zaman içerisinde geliştirilen ve uygulanan yöntemlerde STK'lar çok etkili bir rol üstlenmiştir. Devletin kamu kurum ve kuruluşlarının yetersizliği, daha önce hiç karşılaşılmayan ani bir göç kitlesi karşısında ancak sivil alana hâkim ve tecrübe sahibi

STK'lar ile hareket edebilirsiniz. Suriyeliler konusunda sahada yapılan çalışmalar olmasaydı devletin kamu ve kuruluşlarının tek başına bu yükün altından kalkması neredeyse mümkün olmayacaktı. Devlet bu konuda STK'ları dikkate almak zorunda kaldı böylelikle sahada ve göç sürecinde etkili bir olumlu yayılma beraberinde sağlanmış oldu. Göçün kaynağı niteliğindeki sınır kamplarına erişim izninin verilmemesi bizi sahada durum tespitinde pasif hale getirmiştir. Bu sığınmacılar için oldukça olumsuz bir tablo niteliğindedir. Yani göç eden kişilere sadece devlet kanalıyla yapılan yardım faaliyetlerinin tamamen olumlu olması zaten beklenemez. Bu aşamada devlet- sığınmacı ve STK'lar arasında bir ilişki oluşturulması esastır. Devletin ilgili kurum ve kuruluşlarının daha şeffaf olması gerektiği konusunda gerek çalışmalarımız gerek projelerimizin temelinde her daim hukuk ve adalet söylemleri çerçevesinde faaliyet göstermekteyiz.

- Suriyelilerin kendi aralarındaki sorunlara yönelik STK'ların rolü nelerdir?

Suriyelilerin kendi aralarındaki sorun ve problemlere yönelik hukuki dayanakların oluşturulması ve uygulanması lazımdır. Suriyeliler iç savaştan dolayı ülkemize göç ettiklerinde hiçbir dini inanç ve etnik köken ayrımı yapılmaksızın ülkemize kabul ettik. İç savaştan dolayı oluşan karışıklık durumuna yönelik sığınmacıları Esad taraftarı olan kişiler veya Esad taraftarı olmayan kişiler olarak adlandırmak başlı başına bir sorundur. Sığınmacıların kendi aralarındaki ufak çaplı kavga ortamının oluşması büyük çatışma durumlarına yol açmayacaktır. Sığınmacıların öncelikli amaçları hayatta kalmak ve bir şekilde hayatlarını devam ettirmektir. Esad taraftarı olan ya da olmayan kişilerin durumlarına yönelik süreçte devlet kurumları azami hassasiyet göstermelidir. Sahada sığınmacıların Suriye'deki iç savaştan dolayı kaçtıkları da unutulmaması gereken bir gerçekliktir. Bunun yanında devlet kurumları ve ilgili STK'lar bu ayırmadan ziyade birlikte yaşama ve komşuluk ilişkilerinin Türkiye içerisindeki uygulamalarına ağırlık vermektedir. Farklı kimliklere sahip olan sığınmacıların toplumsal uyumlarına yönelik biz neler yapabiliriz? Sorusunun cevaplanması önemlidir. Yüzyıllardır Suriye'de kendi aralarında yaşayan farklı etnik grupların birlikteliği büyük çaplı çatışma durumlarına mahal vermeleri ihtimali oldukça düşüktür. Yani siz ülkeye almış olduğunuz sığınmacıları misafir ederken daha uluslararası koruma statüsüne tam anlamıyla sahip olamayan bir kitle karşısında hukuksal zeminin oturtulması en birincil özelliktir. Hak ve sorumluluklarını tam anlamıyla bilmeyen Suriyeliler gerekli takdirde istek ve şikâyet durumlarını ilgili mercilere bildirmekte oldukça zorlanmaktadır. Geri gönderilme endişe ile çekingen, sessiz olan ve hak aramaktan vazgeçen sığınmacıların durumu da incelenmesi gereken başka bir husustur. STK'ların sığınmacılara yönelik hak ve sorumluluk alanında faaliyet yürütmesi ve etkili sonuçların alınması ancak devletin sürecin gerekli noktalarında STK'lara olanak ve imkân tanınmasıyla gerçekleşebilir.

- Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum süreçleri hakkındaki ne düşünüyorsunuz?

Toplumsal kabul ve uyum Suriyelilerin göç sürecinin Türk toplumundaki yansıması olarak adlandırabiliriz. Göç konusunda devletin Suriyelilere yönelik faaliyetleri oldukça eksik, geçici ve bölgesel düzeydedir. Sığınmacılar ile ilgili çalışmalarda çözüm odaklılıktan çok sorunun anlık giderilmesine yönelik günübirlik kısa vadeli uygulamalarda bulunmaktadır. Göç krizi karşısında sahaya hitap etmeyen, sivil alanda etkili olmayan kamu kurum ve kuruluşlarının üretkenlikten uzak ve somut problemleri ortadan kaldırmayan bir politika izlemesi göç sürecinin ilerlemesinde tıkanıklıkları da beraberinde getirmektedir. Suriyelilerin büyük bir kısmı farklı kimliklerden meydana gelmektedir. Yerleştirme politikası ile devletin bu kişi veya grupları ülke genelinde dağıtması sonucunda toplumsal iletişim sorunları beraberinde gelecektir. Sığınmacılar Türkiye'ye geldiklerinde mahcupluk duygusu içerisinde kalmıştır. Yani bir bakıma yaşadıklarına şükür eden bir pozisyon durumuna yönelmiştir. Bilinçli olmamalarından dolayı kendi hak ve sorumluluklarını da sorgulama düşüncesini pek gütmemektedirler. Bu durumda hukuki hak ve sorumluluklarının da anlatılmadığı doğal olarak karşı taraftaki sığınmacıların da hak ve sorumluluk yoksunu kişiler olduğu apaçık ortadadır. Öncelikli olarak toplum içerisinde iletişimin en önemli ayağı şüphesiz dil faktörüdür. Bu konuda sığınmacıların dil eğitimlerine sürecin ilk aşamasında ağırlık verilmesi lazım idi. Türkçe eğitim kurslarının oluşturulmasına yönelik çabalarımız sahada yapmış olduğumuz araştırmalardan hareketle dil probleminin özellikle çocuk ve genç nüfus arasında yaygınlaştırılması kanaatindeyiz. Ülkemize gelen Suriyelilerin toplumda kendilerini ifade edebilmeleri, sosyal dışlanmaya fazlasıyla maruz kalmamaları ve Türk toplumu arasındaki iletişimi etkili sağlama açısından dil hayati derecede önemlilik arz etmektedir. Bu konuda öncelikle hükümetin proje bazlı okullarda sığınmacıların daha fazla Türkçe eğitime ve kurslara tabi tutulmasının zorunlu olması gerekmektedir. Aksi takdirde okulda iletişim sağlayamayan çocuklar okula gitmemekte toplumdaki kopmaktadır. Devletin ilgili kurum ve kuruluşlarının öncelikli uyum sürecinde dil eğitimini hassasiyetle STK'ların görüşler doğrultusunda ortak bir planlama süreci oluşturması gerekmektedir. Aksi takdirde toplumsal suçlara, kötü alışkanlıklara karışma oranı da kaçınılmaz olacaktır. Bu durum Suriye krizini gelecek zaman zarfında da devam ettirecektir.

Bunun yanında devletin sığınmacılara yönelik çalışma ve iş hayatı konusunda sonradan oluşturulan fakat yerinde uygulanan bir adım atılmıştır. Mart 2011 yılından bu yana ev sahipliği yaptığımız Suriyelilerin işgücüne katılımlarının yasal zemini 2016 yılında çıkarılan Uluslararası İş Kanunu çerçevesinde geçerlilik taşımıştır. Fakat halen yasal zeminin tam anlamda sağlanamaması, bazı STK'ların da bu süreci kendi lehine kullanma fırsatını da beraberinde getirmektedir. Yerel halkın çalışmak istemediği iş kollarında Suriyelilerin çalıştırılması uyum sürecinde sığınmacı ve halk birleşimine duvar örmektedir.

Ayrıca çalışma hakları ve düzenlemesi konusunda ilgili bakanlığın sınırlı sayıda sığınmacı kontenjanı ayırması Suriyelilerin çalışma hayatına tutunma durumlarını daha da esnek hale getirmektedir. STK'lar bu süreç hakkında devleti bilgilendirdi fakat merkezci anlayış sürece tek başına hâkim olma niyetinde olacaktır ki süreç tam anlamıyla gördüğümüz gibi işleyebilsin.

- Suriyeli sığınmacıların geçicilik-kalıcılık durumlarına ilişkin neler düşünüyorsunuz?

Sorunun asıl kaynağı olarak 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin revize edilmesi gerektiği, göçmen, mülteci ve sığınmacı ilişkisinin yeniden revize edilmemesinin bir zorunluluk olarak karşışmamız gereken bir gerçekliktir. Suriyeli sığınmacıların geçici koruma altında olmaları ve sürecin halen devam etmesi belirsiz statü durumlarını daha on yıllar süresince devam etmesi söz konusu olabilir. Bunun yanında sığınmacı olan Suriyeliler uluslararası geçici koruma kapsamında tam anlamıyla sağlandığı konusunda da net bir hukuki dayanak bulunmamaktadır. Şöyle ki sürecin ilk aşamasında hukuki olarak net tanımlanmayan bir grubun ileriki süreçte durumlarına yönelik net ifadelerde bulunmak akıl işi değildir. Hukuki ve yasal çerçevede eksik kalan, ilerlemeyen bir sürecin tam anlamıyla başarı göstermesi mümkün değildir. Örnek verecek olursak; Suriye ile Türkiye arasındaki kanuni uyumsuzluk durumu çok önemli bir meseledir. Suriye'den birden fazla kadınla evli durumda yaşayan sığınmacıların ülkemizde kayıt durumları bir çıkmazlık durumunu da beraberinde getirmektedir. Geçici kimlik sürecinde hangi eşini kayıt ettireceğini bilmeyen sığınmacılar büyük mağduriyetler yaşamaktadır. Ayrıca sığınmacıların mahkemede avukat istemesi durumu tabii ve doğal hakkı iken sonuçlanan çoğu mahkemede bu durumun uygulanmadığı açık dava dosyalarında görülmektedir. Bunun yanında üst sınırdan suçlanan sığınmacıların bir üst mahkemeye temyiz talepleri de genellikle olumsuz sonuçlanmaktadır. Şimdi durum böyle iken bu sürecin tam anlamıyla toplumsal kabul ve uyum sağlaması beklenemez. Toplumsal kabul ve uyum sürecinde yerel halk ile sığınmacılar arasındaki birlikteliğin sağlanmasında devletin ilgili kurum ve kuruluşlarının toplumu bilinçlendirici kamu spotları, forumlar... vb. eylemlerde bulunması gerekmektedir. Örnek verecek olursak; 2011 yılında ülkemize giriş yapan Suriyelilerin büyük bir kısmının kadın ve çocuklar oluşmaktadır. Fakat dokuz seneye yakın süredir ülkemize gelen çocuk sığınmacıların büyüdüğü genç Suriyelilerin ülke genelinde dağılım gösterdikleri de unutulmaması gereken bir gerçekliktir. Ülkemize 10 yaşında gelen bir Suriyeli çocuk şu an 19 yaşında. Burada ilgili karar alıcıların kamuoyunu yeterince bilgilendirmemesi uyum problemini beraberinde getirmektedir. Sığınmacıların insani bir dram yaşadıklarını süreç içerisinde "misafir" söylemleri ile geçici ve günlük değerlendirmelerde bulunmak göç sürecini karmaşıktırmaktadır. Sahada yapılan incelemelerde Denizli'de Suriyeli yeni doğan sayının giderek artış gösterdiği bu durumun en net örneklerinden birisidir. Vatandaş hastanede, okulda, markette, emniyette, valilikte daha doğrusu birçok kurum ve kuruluşta

Suriyelilerle karşılaşmaktadır. Ne zaman gideceği kestirilemeyen bir göçmen birikimi karşısında yerel halkın sabır tahammülü tükenme noktasındadır. Süreç hakkında ilgili birimlerin belli planlamalar dâhilinde açıklama yapmaları gerekmektedir ve bu bir zorunluluktur. Bu durumun anlaşılması açısından sürecin daha iyi okunması amacıyla toplumsal amaçlı bilgilendirilmelerin de oluşturulması uyum süreci açısından çok ama çok önemlidir.

Suriyelilerin toplumsal suç işleme eğilimlerine karşın önlem alıcı tedbirlerde bulunulması geçicilik- kalıcılık sürecine önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. Suriyelilerin bir kısmının Denizli'nin kenar mahallerinde hırsızlık, gasp, yaralama ve uyuşturucu gibi suç işledikleri dolayısıyla vatandaşın da Suriyeliler konusunda -bana dokunmasınlar ne yaparlarsa yapsınlar- anlayışı oluşturması sosyal uyum sürecinde yaşanan aksaklığı kaçınılmaz hale getirmektedir. Sığınmacılar iç savaş mağduru oldukları için şiddete meyilli olabilirler. STK'lar bu noktada suç eğilimlerinin oluşmasını engellemek amacıyla devletin kurum ve kuruluşlarını her daim bilgilendirmelidir. Bu da ancak birlikte bir koordinasyon ve güven iklimi çerçevesinde oluşur. Fakat sivil alana tek başına hâkim olan devlet STK'lara yeteri derecede yer ayırmamakla birlikte süreç içerisinde STK'ları geri planda tutmaktadır. Bu durumda bütün sivil alana hâkim olamayan kamu kurum ve kuruluşları da ister istemez suç oluşumlarını, sosyal dışlanmayı, toplumsal gerilimleri ve yerel halkın olumsuz tutum ve davranışlarını da gözden kaçırmaktadır.

Ülkemizde sayısı dört milyon civarında Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Bunların büyük bir çoğunluğu çocuk ve genç nüfustan oluşmaktadır. Bu kişilerin ülkemizde kalma durumlarının her geçen gün kalıcılık göstermesi geri dönüş umutlarını gittikçe zayıflatmaktadır. Suriyelilerin farklı etnik köken ve kültüre –Alevi, Sünni, Şii, Masturidi, Keldani, Kürt, Ezidi- mensup olmaları iç savaşın halen devam etmesi karşısında güvenliğin oluşturulamaması sığınmacılarda korku, tehdit ve endişe yaratmaktadır. Suriye ile diplomatik olarak görüşme yapılamaması geçicilik- kalıcılık durumlarını daha da karmaşık hale getirmektedir. Toplumun mevcut ekonomik koşulları göz önünde iken devletin kurum ve kuruluşları dokuz yıla yakın süredir süreç üzerinde yeterince çalışma oluşturmamıştır. Şimdi Suriye ile görüşülmemesi, diplomatik sürecin uygulanmaması, sığınmacı muhalif kesimin nasıl ve ne şekilde yerleştirileceğinin belirsizliği ve iç savaş sürecinin devam etmesi gibi birçok problem göz önünde iken misafirlik süreci hangi şartlar çerçevesinde sona erecek? Bunlar iç içe geçmiş sorular karmaşasıdır. Bir nevi sığınmacılar yıllardır göz önünde bulunan fakat görmek istenilmeyen bir tablo haline dönüşmüştür. Dünyanın diploması ve hukuk kurallarına daha duyarlı olması bir gerçekliktir.

EK 3: İnanç Temelli STK Görüşmesi (İHH Denizli Şubesi)

- Kuruluş yılınız ve amacınız nedir?

Öncelikle 1992 yılında Bosna Savaşı sonrasında insani yardım faaliyetleri kapsamında çalışmalarımıza başladık ve 1995 yılında yapılanmamızı tamamlayıp kurumsal bir STK olarak yerimizi aldık. Savaş, işgal, doğal afetler sonucunda mağdur olmuş kişi ve gruplara yönelik hem yani ve nakdi yardım hem de kalıcı projeler ve çözümler üreten bir kuruluşuz. Aslında hem Türkiye hem de dünyanın birçok bölgesinde çalışmalar yürütmekteyiz.

- Suriyeliler konusunda profesyonel çalışanınız var mı?

Sadece Suriyeliler konusunda değil dünyanın birçok yerindeki göç ve iç savaşlar konusunda da eğitilmiş ve donanımlı personel kadrosuna sahip bir kuruluşuz. Bu sebeple göç konusunda yabancılık çekmediğimiz için faaliyetlerimizi daha geniş kapsamlı ve yerinde uygulama fırsatına da sahibiz. Ekibimiz içerisinde öncelikle doktor, hemşire, öğretmen, psikolog... vb. her kesimden profesyonelliğe sahibiz.

- Çalışma faaliyetlerinizi yürütürken personel çalıştırma kısmını nasıl sağlanmaktasınız?

Çalışma faaliyetleri tabii olarak çok önemlidir. Çünkü örgütlenme mevcut ihtiyacın açıklığından kaynaklanır. STK'lar da tam bu noktada o açığı dengeleyici bir pozisyon üstlenir. Personellerimizin bir kemik kadrosu var. Bunun yanında bize gönüllü olarak katılan kişiler de vakfımızda çeşitli görevler üstlenmektedir. Aidat ve bağışlar üzerinden çalışmalarımızı yürütmekteyiz.

- 2011 yılı Suriyeli sığınmacılardan önce de göçmenlerle ilgili çalışmalar var mıydı?

Yani çalışmalarımız zaten göç süreci ile ilk olarak hayat buldu. Avrupa'da, Afrika'da, Filistin'de... vb. birçok bölgede yerinden edilenlere insani temel yaşam desteği sağlamada çalışmalar yürütmekteyiz. Suriyeliler konusunda da gerek ülke içinde gerek sınırımızda yardım kurumlarımızın şubeleri vasıtasıyla günlük temel ihtiyaçlarımız eldeki imkânlar doğrultusunda oluşturulması, dağıtılması ve ihtiyaçların karşılanması hususunda hassasiyet göstermekteyiz.

- Peki. Sürdürülebilirliğini nasıl sağlıyorsunuz?

Çeşitli hayırseverlerin bize yardımları oluyor. Fakat İl Dernekler Müdürlüğü ve Vergi Daireleri bizi mali açıdan oldukça zorlamaktadır. Yapmış olduğumuz yardımları resmi olarak ilgili kurum ve kuruluşlar ile açık bir şekilde paylaşıyoruz. Her işimiz oldukça açık ve usulüne uygundur.

- Mülteci ve sığınmacılar ile alakalı ne tür çalışmalar yapmaktasınız?

Öncelikle çalışmalarımızı profesyonel bir çerçevede uygulamaya özen gösteriyoruz. Bu ulaşılabilirlik açısından oldukça önemlidir. Suriyeliler konusunda profesyonellik ulaşılabilirlik açısından oldukça önemlidir. Sahada sığınmacılara ulaşma konusunda hem kendi ekibimizden hem de mevcut Suriyeli sığınmacılardan destek alarak faaliyetlerimizi geniş alanda yürütmekteyiz. Etkili iletişim ve profesyonellik ister istemez başarıyı da getirecektir. Suriyelilere yönelik olarak Denizli’de yakın zamanda yetim çocuklara yönelik giyim yardımı düzenledik. Çivril’de başlattığımız proje kısa sürede bağışçılarımızdan yüksek ilgi gördü. 150 aileye yaşları 0-15 arasında olan çocuklara kış öncesinde giyim kampanyası düzenledik. Bunun yanında yakın zamanlarda Denizli’den sınır bölgesine temel insani ihtiyaçların olduğu bir adet tırımız insani yardım malzemelerini bölge halkına ulaştırılmak üzere gönderdik. Misafir kardeşlerimize hem yardım elimizi her daim uzatmaktayız. Bu yüzden hem Türkiye’de hem de sınır hattı ile Suriye’nin güvenli bölgelerinde sığınmacılara yönelik faaliyetlere ulaşmada hemşire, öğretmen, doktor, psikolog... vb. gibi çalışma alanlarında profesyonel kişilerle çalışmamız ve kurumsal niteliğimizin tecrübeleri bizi başarıya ulaştırmaktadır. Suriyelilere yönelik kamp dışında yaşayanlara temel gıda yardımı, yakacak, giyim, protez medikal ürünleri konusunda yardım sağlamaktayız. Sahada elimizden geldiğince daha çok kişiye ulaşmak için azami gayret göstermekteyiz. Ayrıca sahada olan incelemelerimizi de anlık olarak not etmekteyiz. Böylelikle durum tespitinin yerinde yapılması ayrıca gönüllü kişilerin genellikle Suriyelilerden oluşturulması geleceğe yönelik yöntem ve uygulamalarımızda kolaylık sağlamaktadır.

- STK’ların görüşleri devlet tarafından önemsenmekte midir?

Göç sürecinde devletin tek başına süreç müdahalesi elbette göç sürecinde birtakım zorlukları da beraberinde getirmiştir. Elbette sığınmacılara kapımızı açmak öncelikle bir insani durumdur ve vicdani yükümlülüklerimiz de bunu gerektirmektedir. Kamp içinde

sınıra yakın bölgelerde kurulan kamplara STK'lar giriş ve çıkış engeli bulunmaktaydı. Göç süreci hakkında tespit yapılamaması da süreci değerlendirmemizde sıkıntı yaşamamıza sebep olmaktaydı. Fakat zamanla AFAD ile birlikte kamp içine alınarak süreci yerinde inceleme fırsatına sahip olduk. Devletin ilgili kurum ve kuruluşları ile koordineli çalışmalarımız devam etmektedir. Güney sınırımızda Suriyelilere yönelik geçici barınma merkezlerine yardım tırlarımızı göndermekteyiz. Ayrıca güvenli tahliye için de sahada aktif görev paylaşımına da olanak sağlayan hükümet temsilcilerine minnettarız. Esad yönetimim ağır hasarlarını onarmaya ve insanların bir arada huzur ve güvenle yaşamaları için öncelikli yaşam alanlarını oluşturmaya yönelik proje faaliyetlerimizi ilgili bakanlık ve üst düzey yöneticiler doğrultusunda gerçekleştirmekteyiz. Devletin sivil alanda daha çok STK'nın faaliyet oluşturmasına izin verme durumu da eminim zaman içerisinde artış gösterecektir.

- Denizli'de resmi ve gayri resmi Suriyelilerin rakamlarını biliyor musunuz?

Hayır. Kesin rakamı tam olarak bilmiyorum. Ama sanırsam 16 ile 17 bin civarında olması lazım.

- Suriyeli sığınmacıların Denizli'deki en büyük sorunu nedir?

Suriyelilerin en büyük sorunu temel gıda ihtiyaçlarının tam olarak sağlanamaması ve çocukların eğitim hayatında yaşadıkları aksaklıklar ve çalışma hayatındaki kısıtlamaların olması olarak sıralanabilir. Aslında bu saydıklarımız sorunlar Türkiye'nin bütünü içinde geçerli olduğunu söylemek daha doğru bir ifade olur. Suriyeliler Esad'ın zulmünden dolayı ülkemize sığınmak zorunda kalmıştır. İdlip, Hama, Humus, Halep, Afrin ... vb. çeşitli bölgelerden ülkemize gelen sığınmacılar farklı etnik gruba da sahiptir. Fakat bu ayırım da gözetilmeden her kesimden yaklaşık 1. 2 milyon insan hayatını Suriye'de kaybetti. İnsanlar her şey bir yana korkuyor. Ayrıca psikolojik ve sağlık sorunlarının da çok olduğuna da sahada sıkça rastlamaktayız. Sahada ev ziyaretlerimizde bir odada 10-15 kişilik grupların bir arada kalması kötü ve zor koşullarda yaşamaları konusunda azami gayret gösterilmesi gerekmektedir. Sorun ve şikâyetlerini tam anlamıyla anlatamayan Suriyeliler birçok yerde sorun yaşamaktadır. İş yerlerinde çalıştırılıp parasını alamayan, ikili kavgada derdini anlatamayan, toplum tarafından kin ve nefret dolu bakışlarla bakılan sığınmacılar bizlere bu durumları sahada anlatmaktadırlar. Bu sorunlar hemen çözümü mümkün olmayan zaman gerektiren bir durumdur. Sabırla üstesinden gelineceğine inanıyorum.

- STK'ların kendi aralarında bir işbirliği sağlamakta mıdır?

Tam bir işbirliğinden bahsedemeyiz. Fakat ortak bir paydada destek amaçlı bilgi alışverişinde bulunulması süreç açısından oldukça önemlidir. STK'ların birbirleri arasında bir bağlantının olması göç sürecinde illaki pozitiflik oluşturacaktır.

- Devlet- sığınmacı ve STK ilişkisinin göç sürecindeki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?

Türkiye sayıları dört milyona yakın Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Dünyada en fazla sığınmacı bulunduran Türkiye'de hiçbir sığınmacıya baskı yapılmamıştır. Türkiye sığınmacılar konusunda dik bir duruş sergilemektedir. Gerek STK'lar gerek se devletimiz her türlü imkânı elinden geldiğince bütün dünyanın kısıtlamalarına rağmen yapmaktadır. Suriye'deki iç savaştan dolayı ülkemize gelen sığınmacılar Türkiye konusunda Türk halkının hayırsever, şefkatli, Müslüman ve tarihten gelen bir kardeşlik bağına sahip olduğunu dile getirmektedir. Sığınmacılara kendi vatandaşlarından daha iyi bir misafirlik süreci yaşatan Türkiye'ye minnettar olduklarını, aynı durumun Suriye'nin başına gelmesi durumunda bu kadar sabırlı ve iyimser bir davranış sergilemesinin pek mümkün olmayacağı ve devlete dua ettiklerini dile getirmektedirler. Sahada bizim yaptığımız faaliyetlerde bize minnettarlıklarını sıkça dile getirmektedirler.

- Suriyelilerin kendi aralarındaki sorunlara yönelik STK'ların rolü nelerdir?

Suriyeli sığınmacıların kendi aralarında bir çatışma durumu yoktur. Çatışma olmamasının yanı sıra bir dayanışma veya birliktelik bağının da yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Sahada yaptığımız incelemeler doğrultusunda Suriyelilerin akrabalık bağlarının kuvvetli olduğu bu sebepten dolayı kültürel bir dayanışma zemini içerisinde toplumsal düzen oluşturdukları bir gerçekliktir. Bu insanların çatışma ve zulüm düzeninden yeterince bıktıkları artık barış ve huzur zeminin sağlanmasına yönelik temennilerde bulduklarını sıklıkla saha faaliyetlerimizde dile getirmektedirler.

- Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum süreçleri hakkındaki ne düşünüyorsunuz?

Suriyelilerin pek çoğunun farklı şehirlerden (İdlip, Hama, Humus, Halep... vb.) gelmesi hedef kitle üzerinden sığınmacıların tamamını anlamlandırma durumuna sebebiyet vermektedir. Uyum sürecinde öncelikle bu durumun gözetilmesinde fayda olacağını düşünüyorum. Suriye'den iç savaşla ülkemize gelen birtakım sığınmacıların askeri geçmişi söz konusudur. Silahlı olarak çatışmış ve iç savaştan dolayı kendini terör örgütlerinden kurtarmak için savaşan kişilere Türkiye ev sahipliği yapmaktadır. Bu yapıdaki kişiler ile yerel halk arasında yaşanabilecek gerginlik ortamlarının uzun vadede toplumsal çatışmalara sebep olabilir. Bu yüzden yerel halk ve sığınmacılar arasında gerginliklere mahal verilmemesi için ilgili kurum ve kuruluşların hassasiyet göstermesi gerekmektedir. STK'ların da bu konu üzerinde hassas çalışmalar yürütmesi sığınmacıların tamamının bu algı üzerinden değerlendirilmemesi de uyum süreci açısından önemlidir.

Türkiye'nin açık kapı politikası ile ülke genelinde dağılım gösteren Suriyeliler yerleştirildi. Fakat iş piyasasına katılımları konusunda ciddi hatalar yapıldı. Nitelikli ve vasıflı sığınmacıların da genel olarak toplumsal anlamda erime göstermeleri dolayısıyla problemleri beraberinde getirmektedir. Suriyeliler içerisindeki doktor, polis, mühendis, mimar, akademisyen... vb. iş kollarındaki kişiler işsizlik sürecinde kağıt ve çöp toplama, ağır ve ucuz işgücüne maruz kalma sonucunda sömürülmemek daha doğrusu niteliklerine uygun iş potansiyeli oluşturabilmek amacıyla Avrupa ya da gelişmiş ülkelere göç eğiliminde bulunmuştur. Ülke içerisindeki kalifiye sığınmacıların işgücüne dâhil edilmesi kesinlikle toplumsal kabul ve uyum sürecinde olumlu olacaktır. İmkân ve şartların oluşmasına yönelik sahada elde ettiğimiz belgeleri ilgili birimlere iletmekteyiz. Ancak sürece yıllar geçmesine rağmen geçici politika ile yaklaşılması çalışma koşullarında tıkanıklık oluşturmaktadır. Suriyeliler Avrupa ülkelerine gitmektense ülkemizi tercih etme konusunda daha istekli tutum ve davranış içerisinde. Çünkü kapılarını açan ülkemizde yaşayıp geri dönme ihtimalleri bulunduğu için çalışma hayatları devam etse bile Suriye'ye geri dönüş durumları her zaman bulunmaktadır. Hem dini, vicdani ve coğrafi yakınlığın da bulunması Türkiye'yi kardeş ve yardım eden ülke olarak görmeleri sebebiyle uygun şartlar oluşana kadar ülkemizde hizmet vermeyi bir borç olarak görmektedirler. Bunun yanında sürece yerel halkın da dâhil edilmesi gerekmektedir. Yerel halk ile sığınmacıları ortak noktada bir araya getiren etkinlik ve proje çalışmalarının ortada dolaşan bilgi ve algı kirliliğini önemli derecede azaltacaktır. Örnek verecek olursak; Suriyeli kadınların yasa dışı evlilik durumlarının Türkiye'deki yerli Türk kadınları arasında çatışma durumu çıkaracağını belirterek bu evlilik durumlarının kin ve nefret duygularını tetiklediğini ve bir tehdit olarak görülme durumlarının ileriki zamanlarda tehdit olabileceğini üzerinde durulması gereken ciddi bir durumdur. Bu gibi durumlar haricinde yok Suriyeliler maaş alıyor, yok devlet onlara her türlü yardımı yapıyor gibi algıların ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Vatandaşlarımızın sığınmacılara karşı bakışlarının değişmesi aslında onların da savaş mağduru olmalarına rağmen ülkemizde bir şekilde kemdi ayakları üzerinde durmalarının toplum tarafından görülmesi yerel halk içerisinde toplumsal homurdanmaların önüne geçecektir. Sığınmacıların toplumsal etkinlikler ve sosyal sorumluluk projelerinde aktif görev almaları bunun yanında nitelikli kişilerin de önemli ve kritik sınır görevlerinde kuruluşumuza hizmet etmeleri toplumsal kabul ve uyumu doğrudan olumlu olarak etkilemektedir. Vatandaşlarımız ile iç içe geçen bir kültürel birlikteliğin yanında sosyal birlikteliği de sağlayıcı adımlara imza atmaya özen ve gayret göstermekteyiz. Vatandaşlarımız ile iş piyasasında birlikte hareket eden sığınmacılar zaten direkt olarak bir yakınlık ve iletişim sağlamaktadır. Hem dil eğitimleri hem de iş durumlarına yönelik (yaptığımız ekmek fabrikası, yemek fabrikası, yetimhaneler ve gezici medikal hizmetlerimiz... vb.) atılımlarımız süreci sindirilebilir hale getirmektedir. Bunun yanında bakın dikkat edilmesi gereken bir nokta bizim (...) olarak çalışma ve faaliyet kısıtlamalarına maruz kalmamızdır.

Biz STK olarak her ilde aktif faaliyet gösterememekteyiz. Bunun sebebi ise; idari ve yerel birimlerin bize mesafeli davranmalarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca çekinceli ve uzak duran idari ve yerel yapıların da siyaset mekanizmasıyla iç içe geçmiş olması STK'larımız yalnız Denizli özelinde değil tüm bölgelerde sorun yaşamamıza sebep olmaktadır. Örneğin; A kentinde birden fazla farklı partiye mensup belediyenin olması hem sahada aktif olarak çalışmamızı zorlaştırmakta hem de göç sürecine katılımında olumsuzluklar yaşamamıza sebep olmaktadır. Bazı illerimizde çalışma ve faaliyetlerimiz oldukça kısıtlı olmaktadır. Sadece gıda veya yakacak yardımında bulunmaktayız. Bizim adımıza bizimle birlikte sahada çalışma yürütecek uygun ortamın oluşturulmasında yerel yönetimlerin siyasi taraflılık gözetmesi göç sürecinde ister istemez bir duraklama sağlamaktadır

- Suriyeli sığınmacıların geçicilik-kalıcılık durumlarına ilişkin neler düşünüyorsunuz?

Suriyeli kardeşlerimize Türkiye kapılarını açmıştır. İç savaşın sona ermesiyle birlikte ülkelerine geri dönüşleri de elbette sağlanacaktır. Milletimiz büyük bir direnç göstererek göç sürecinde sağlam duruş sergilemiştir. Devlet gerekli önlemleri alarak sığınmacılara güvenli bir ortam oluşturacaktır. Suriyelilerin büyük bir kısmı ülkelerine geri dönecektir.

EK 4: İnanç Temelli Bir STK Görüşmesi (Beşir Derneği Denizli İl Temsilciliği)

- Kuruluş yılınız ve amacınız nedir?

Kuruluşumuz öncelikle kendi ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalan, desteğe ve hizmete ihtiyacı olan, istismara açık kişilerin yanında olmak bunun yanında sosyal adalet ve kardeşlik çerçevesinde hayır işlerine yardımcı olmak amacıyla 2004 yılında İstanbul'da kuruluşumuz aktif olarak açıldı. 2013 yılında ilgili bakanlığın vermiş olduğu yetki çerçevesinde kamu yararına çalışan dernek statüsüne erişmiştir. Amacımız ihtiyaç sahibi kimselere vicdani ve inancımız gereğince yardım elini uzatmaktır.

- Suriyeliler konusunda profesyonel çalışanınız var mı?

Biz sahada aktif görev alan arkadaşlarımızın ağırlıklı bir kısmını gönüllülük esasıyla kabul etmekteyiz. Suriyeliler konusunda gerekli noktalarda öğretmen, tercüman, doktor... vb. tecrübeli saha personellerimizde bulunmaktadır.

- Çalışma faaliyetlerinizi yürütürken personel çalıştırma kısmını nasıl sağlanmaktasınız?

Öncelikle çalışan arkadaşlarımız belirttiğim üzere bir gönüllülük çerçevesinde hizmet faaliyetinde bulunmaktadır. Personellerimizden sürekli hem yurt içinde hem de yurt dışında çalışan kesimin ücret ödemelerini yapmış olduğumuz projelerden ve vâkıfa ait olan iş kollarından sağlamaktayız. Genelde vicdan ve dini inançlarının bir gereği olarak çalışmayı hizmet olarak benimseyen bir kitleye sahibiz.

- 2011 yılı Suriyeli sığınmacılardan önce de göçmenlerle ilgili çalışmalar var mıydı?

Göçmen kitlelerinin bu kadar yoğun olmadığı noktalarda çok nadir kendi imkânları doğrultusunda bize ulaşanlara yardım elini uzatıyorduk. Şimdi Suriyeliler için hem Türkiye'de hem de Suriye'de çeşitli yardım faaliyetlerini uygulamaktayız.

- Peki. Sürdürülebilirliğini nasıl sağlıyorsunuz?

Genellikle kurumumuza yapılan aidat ve bağışlar çerçevesinde kendimizi döndürmeye çalışıyoruz. Süreç bazen zorlayıcı olabiliyor. Vergi kesintileri vs.

- Mülteci ve sığınmacılar ile alakalı ne tür çalışmalar yapmaktasınız?

Öncelikli olarak Türkiye'deki sığınmacılara yönelik gıda, yiyecek, yakacak, eğitim yardımları ile temel ihtiyaçlarının sağlanmasına öncelik tanımaktayız. Bunun yanında sınırımızda ekmek fabrikası ve aş evleri ile sığınmacıların ihtiyaçlarını bir nebze de olsa karşılamaktayız. Türkiye'nin yapmış olduğu askeri harekâtlardan sonra Afrin, İdlip ve Azez bölgelerinde un, battaniye, çadır ve temel gıda dağıtımında da bulunduk. Yaşlı, kadın ve çocuk sığınmacıların temel sağlık mağduriyetlerini giderici gönüllü personellerimizde sahada aktif olarak çalışmaktadır. Birde sığınmacı çocuklar için yetimhane ve okul projemizde en yakın sürede hayat geçirilecektir. Kısacası elimizin uzandığı her yerde gönül ve kardeşlik bağı kurmaktayız.

- STK'ların görüşleri devlet tarafından önemsenmekte midir?

STK'lar Türkiye'nin kalbi işlevindedir. Bir ülkede STK'lar yok ise o ülkenin yaşama şansı da yoktur. Devlet beyin işlevi görürken STK'lar kalp işlevi görmektedir. Gücünü sivil alandan alan STK'lar devlet için hayati derecede önemlidir. Mart 2011 yılından bu zamana yapılan sığınmacı politikalarında STK'lar birincil derecede önemli rol oynamıştır. Hem yerel halkın hem de Suriyelilerin örgütlü bir şekilde göç sürecinde aktif rol üstlenmesi STK'lar vasıtasıyla sağlanmaktadır. Devlet STK'ların yapı ve çalışma şekillerinden her daim faydalanmalıdır. Son zamanlarda dikkat ederseniz göç konusunda devlet sivil alanın sesine kulak vermektedir. Şimdi biz STK olarak sınırda yardım çalışmalarına başlamadan evvel gerekli resmi kurumlara hem yapacağımız yardım hem de projelerimizden bahsettik. Bizi memnuniyetle dinleyip görüşlerimizi de değerlendirdiler. Bu sayede sivil alanda daha etkili ve geniş bir dağılım gösterebildik.

- Denizli'de resmi ve gayri resmi Suriyelilerin rakamlarını biliyor musunuz?

İnanın net bir veri elimde yok. Yalnız sayılarının tahminen 5-6 bin civarında olabilir.

- Suriyeli sığınmacıların Denizli'deki en büyük sorunu nedir?

Biz Suriyelilere Denizli'de ayni ve nakdi yardımlar konusunda ciddi çalışmalar yapmaktayız. Özellikle çocuk ve yaşlı kadınların temel gereksinimlerinin yanı sıra özel bakıma tabi olan ilaç ve ekstra gıda takviyeleri konusunda bir koordinasyon grubumuz var. İlgili çalışmalarımızı belli periyodlarla devam ettirmekteyiz. Sadece Denizli genelinde değil hem sınırda hem sınır ötesinde burada Suriyeli kardeşlerimize hangi yardımları yapıyorsak o bölgelerde de aynısını fark gözetmeksizin yapmaktayız. Barınma şartları oldukça kötü olan sığınmacılara yakacak, gıda, eğitim yardımlarında da bulunmaktayız. Bu ihtiyaçlar gündelik olduğu için elimizden geldiğince karşılamaya çalışıyoruz.

- STK'ların kendi aralarında bir işbirliği sağlamakta mıdır?

Büyük ortak projelerde (...) kurumuyla sahada sığınmacılara yönelik çadır ve battaniye yardımında bulunduk. Bazen destekleyici olunması görüşündeyim. Bunun yanında yaptığımız yardım faaliyetlerini rekabet ve reklam amaçlı olduğunu söyleyen STK'lardan birtakım duyular kulağımıza gelmektedir. Bazı STK'lar arasında tartışmalar olabilmektedir. Duruşumuz gereği yapmış olduğumuz yardım faaliyetlerini reklam amaçlı olarak kullanmayı kabul etmiyoruz. Ayrıca ihtiyacı olan STK'lar bize ulaşmakta biz de bu sayede faaliyetlerimizi gereğince yerine getirmekteyiz. Çalışma yapımızın ülke dışarısında da devam etmesi, sınırda oluşturulan yardım faaliyetlerimiz ve sivil alanda yapılan yardımlarımız oldukça açıktır. Bu konuda bizlerin sessiz kaldığı algısı oluşturulabiliyor ve biz bu söylemleri samimi bulmamaktayız. Dileyen herkese her türlü faaliyet alanlarımız hakkında bilgi vermeye hazırız. Yani STK'lar arasında bir iletişim birliği ne yazık ki yok. Her STK kendine yakın çevre ile birlikte hareket etmektedir. Sivil alanda bunun yansıması ister istemez olumsuz yönde olmaktadır. Bizim kimin ne dediğinden ziyade ne yaptığı üzerinden değerlendirmede bulunmamız daha doğru olacaktır diye düşünüyorum.

- Devlet- sığınmacı ve STK ilişkisinin göç sürecindeki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?

Sınıra yığılan Suriyelilerin bir anda ülke geneline dağılmaları ciddi problemleri de beraberinde getirmiştir. Biz bu konuda sahada daha göçün ilk başlangıcında başta sağlık ve güvenlik olmak üzere incelemeler ve uygulamalar dâhilinde ülke geneline yayılım göstermeleri için kamu kurum ve kuruluşlarına ilgili yönlendirmelerde bulunduk. Suriyelilerin giderek artış göstermesi ve milyonlarca sığınmacıya bir anda hizmet vermenin

mümkün olmaması göç sürecinde ister istemez bir kırılma durumunu da beraberinde getirmiş oldu. STK'ların Suriyeliler konusunda ulaşılabilirlik kapasitelerinin arttırması süreci daha doğru yönetmede etkili olacaktır.

Suriyelilere ulaşım konusunda titizlikle çalışmalar yürütmekteyiz. Öncelikli olarak ihtiyaç sahiplerine yönelik durum tespiti yaparak ilgili birimlere yönlendirme faaliyetinde bulunmaktayız. Hem kendimiz sahada ulaştığımız sığınmacıların daha iyi şartlarda hayatlarını devam ettirmelerini sağlayıcı yardımlarda bulunuyoruz hem de kendi imkânları dâhilinde bizimle iletişime geçen sığınmacılara hızlı geri dönüşler uyguluyoruz. Böylelikle iletişim kanallarımızı sürekli açık tutarak sığınmacılar konusunda oluşabilecek mağduriyet durumlarının asgari derecede tutulmasına gayret ediyoruz.

Suriyelilere yönelik yaptığımız saha incelemelerinde Suriyelilerin bir kısmının dilencilik, haraç kesme, toplumsal suça karışma ve güvenlik tehdidi olarak görülmeleri ani göç karşısında tedbir alınmamasından kaynaklanmaktadır. Her ülkenin iyi ve kötü vatandaşları vardır. Bu konuda devlet elinden gelen çabayı göstermiş olsa da sivil alanda illaki bu tür olumsuzluklar yaşanabilmektedir. Fakat uygulamalarda göç sürecine uzun vadede toplumsal sorun oluşması da ihtimaller dâhilindedir. Suriyelilerin topluma kazandırılması ve suçtan uzak olarak orta ve uzun vadede devlet ile STK'ların işbirliği içerisinde olması gerekmektedir. Ama süreçte sığınmacılar göz ardı edilmemek kaydıyla.

- Suriyelilerin kendi aralarındaki sorunlara yönelik STK'ların rolü nelerdir?

Sığınmacıların öncelikli amacı hayatta kalabilmek ve temel yaşam faaliyetlerini devam ettirebilmektir. Bu durumda kendi aralarında sorunların oluşması da beklenemez. Zaten iç savaş sebebiyle yaşadıkları yerleri terk eden sığınmacılar aile ve akrabalarından bir anda uzaklaşarak kopuk şekilde ülkemize gelmiştir. Her şeyden öte bunlar zulüm altında oldukları için bizim ülkemizde de minnet altında yaşadıklarından kendilerinin de çok problem oluşturmalarına mahal vermemeye özen göstermektedirler. Sahada bize yardım konusunda gelen sığınmacılar diğer akraba ve aile dostlarının da yardıma ihtiyaçları olduğunu dile getirmektedir. Kendi aralarındaki sorunlar için yetkili kurumlara da gidebilecekleri şeklinde yönlendirmeler yapıyoruz. Fakat sığınmacılar arasında sorun ve problemlerin yaşandığına şahit olmadım.

- Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum süreçleri hakkındaki ne düşünüyorsunuz?

Suriye'deki iç savaştan sonra göç eden sığınmacıların toplu şekilde aile ve akrabalık bağlarıyla göç ettikleri, Suriye'de toplu olarak komşu ve hemşerilik bağlarıyla bağlı olan kişilerin göç mağduru oldukları ve birçoğunun halen irtibat sağlamaya çalıştıklarını bazı kenar mahallelere (Aktepe, Esentepe, Fatih, Dokuz kavaklar, Karşıyaka... vb.) dağılmış vaziyetler. Bu tablo bize şunu göstermekte bu insanlar zülüm karşısında ülkelerini terk etmiştir. İç savaş yüzünden çoğu sığınmacının sağlık problemleri halen devam etmektedir. Suriyelilerin iç savaş sonrası ciddi psikolojik durumları hastane kayıt ve raporlarından açıkça anlaşılmaktadır. Travma yaşayan sığınmacılar hemen hemen her konuda çekingenlik göstermektedir. Hükümet sağlık hizmetleri konusunda olabildiğince çalışma yürütmektedir. Fakat bu çalışmalar her ne kadar uygulansa da milyonlarca kişiye ulaşımda elbette sıkıntı ve sorunlar yaşanacaktır. Devletin ulaşılabilirlik konusunda zorlandığı noktalara STK'lar olarak biz de yardım elimizi uzatmaktayız. Biz bir STK olarak sığınmacılara vicdani ve kardeşlik anlamında sınır bölgelerine yaptığımız yetimhaneler ve sağlık bakım destek birimleri ile onların hayatlarına dokunmaya çalışıyoruz. Özellikle iç savaştan dolayı mağdur olan çocukların iyi bir şekilde hayata tutunmalarına yönelik psikolojik gelişimlerini dikkate almaktayız.

Burada sadece Denizli ile sınırlı kalmayıp genel olarak hem Türkiye hem de Suriye'nin belli bölgelerinde sığınmacıların medikal ihtiyaçlarına ve temel sağlık hizmetlerine (gönüllü doktor, hemşire ve sağlık personeli) yönelik hizmetlerimizi hız kesmeden devam ettirmekteyiz. Denizli' de ramazan ayında çeşitli ilçe ve kent merkezlerinde iftar etkinlikleri düzenlemekteyiz. Ayrıca tespit ettiğimiz sığınmacılara yakacak ve gıda yardımını da ulaştırmaktayız. Öğrenim gören çocuklarımıza da her türlü imkânı gücümüz yettiğince vermekteyiz. Ayrıca ekmek fabrikalarımız sınırda hizmet vermekte, insani yardım malzemelerimiz Zeytin dalı ve Fırat kalkanı harekât bölgelerinde sıcak aş evleri konteynerler, battaniye, un, ayakkabı... vs. Yani biz elimizden gelen her türlü desteği sağladıkça süreç olumlu ve hızlı ilerleyecektir. Bunun yanında sadece Denizli'de değil Türkiye genelinde Suriyelilerin eğitimi ve dil öğrenimine katkıda bulunmanın uyum sürecinin belki de en etkili basamağı olduğu kanaatindeyim. Suriyeliler ülkemizde geldikleri günden beri Türkçe öğrenmeye karşı ilgili davranmaktadır. Özellikle çocukların okullarda aldığı eğitimin takviye kurslarla geliştirilmesi hususunda dikkatle çalışmalar düzenlemekteyiz. Belki de uyum sürecinin en önemli basamağını dil eğitimi oluşturmaktadır. Suriyeli çocukların meraklı ve ilgili olarak dil öğrenimine katkı sağlanması okul dışı vakitlerinde sığınmacı çocukların aile bireyleri ile de dil pekişmesi sağlanmaktadır. Burada toplumsal uyum sürecinde dil engelinin yaklaşık dokuz yıla yakın sürede çocuk ve genç kesimde giderek azaldığı ve yaygın Türkçe konuşmanın da ilerlediğini de sahada artık net olarak görebiliyoruz.

Türkiye bu sığınmacılara kardeş muamelesi yapmış ve misafirlik sürecini başlatmıştır. Dini ve etnik ayrım yapmadan biz STK'ların da sığınmacılara yardım elini uzatması insani bir görevdir. Sığınmacılara mikro milliyetçi bir perdeden bakıp, yurttaşlık ekseninden uzaklaşma gösterdiğimizde sığınmacıların ülkemizde kalacaklarını, genç ve çocuk neslin bizim ülkemizde onları kazandırıcı nitelikte çalışmalar yapmanın bir zorunluluk değeri olduğu oldukça önemlidir. Bu çocukların her türlü suç, sosyal dışlanma, eğitim, sağlık, sosyo- kültürel ve kamu düzenlerinin sağlanmasına yönelik tedbir ve uygulamalarda icraat gösterilen adımlar atılması elzemdir. Toplumun genelini ciddi anlamda etkilemeyen ufak çaplı olumsuzluklar da yaşanabilmektedir. Örneğin; Suriyeli kadınların imam nikâhı ile evlendikleri ve en ufak bir geçimsizlik durumunda bize geldiklerine sıkça şahit olmaktayız. Bunun yanında yasa dışı evliliklerin de yaygınlaşması toplumsal uyum sürecinde ahlaki problemleri de meydana getirmektedir. Biz kardeşiz aynı coğrafyada yüzyıllarca yaşadık. Şimdi komşumuz zor durumda ve biz gerek inancımız gerekse vicdani görevimiz olarak Suriyeli kardeşlerimize ayrım yapmadan elimizi uzatacağız. Onlar şu anlık olarak misafirimizdir ve biz misafirperver bir toplumuz.

- Suriyeli sığınmacıların geçicilik-kalıcılık durumlarına ilişkin neler düşünüyorsunuz?

Türkiye iç savaştan dolayı ülkelerini terk eden Suriyelilere kucak açmıştır. Biz STK'lar olarak bu mazlum ve ihtiyaç sahibi kişilere hem vicdani hem de insani yardım elini uzatıyoruz. Devletin ilgili mercileri de şuna emin olabilirsiniz bu sığınmacıların bir an evvel ülkelerine huzurlu bir şekilde geri dönmesi için ellerinden geleni yapmaktadır. Suriye'de uygun şartların oluşması durumunda inşallah geri dönüş başlayacaktır. Sığınmacılar ülkemizde geçici olarak barınmaktadır. Biz de sığınmacıların iç savaş sonrası ülkelerine döneceklerini düşünüyoruz. Sahada karşılaştığımız sığınmacıların da ülkelerine geri dönmek için dua ve sabırla beklediklerini gözlemlemekteyiz. Türkiye bu durumun üstesinden gelecektir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Şahin ÖZÜTÜRK

Doğum Yeri : Denizli-Pamukkale

Doğum Tarihi : 23.07.1992

Medeni Hali : Bekâr

Eğitim Durumu

Lise : Nazilli Mehmet Akif Ersoy Anadolu Lisesi (2006-2010)

Lisans : Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İ.İ.B.F,
Kamu Yönetimi Bölümü (2012-2015)

Yüksek Lisans : Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, SBE
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
(2016-2019)

Yabancı Dil : İngilizce

İş Deneyimi : Qnb Finansbank Ankara Bölge Müdürlüğü Bireysel
Bankacılık Müşteri Temsilcisi (2017-2018)

İletişim Bilgileri : shnsvs92@gmail.com